

Štefan Žilka

Mariana Némethová-Krajčírová
Keď nemohla chodiť,
túžila lietať

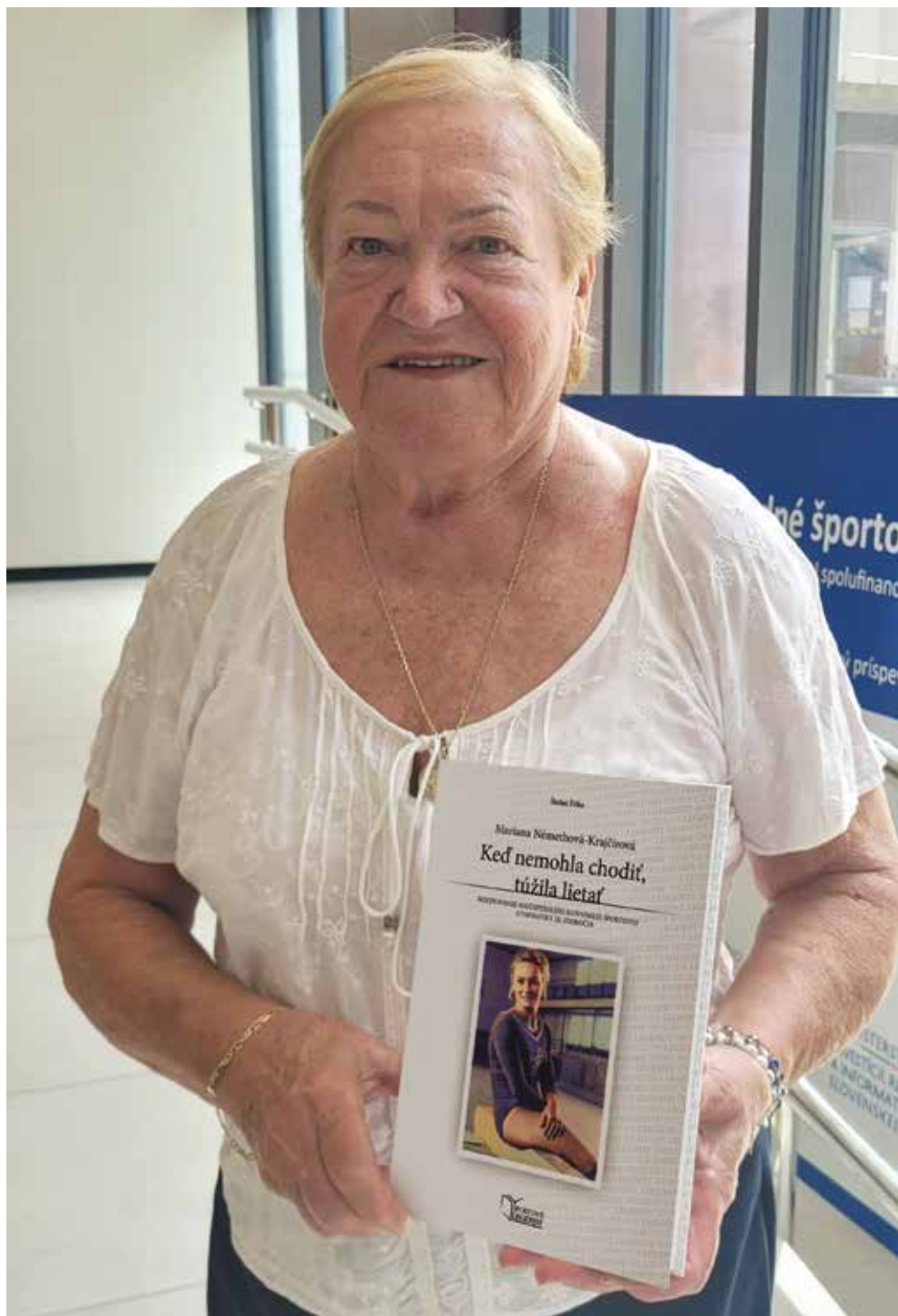

ROZPRÁVANIE NAJÚSPEŠNEJŠEJ SLOVENSKEJ ŠPORTOVEJ
GYMNASTKY 20. STOROČIA

**VENOVANÉ DCÉRE MARIANNKE A VNÚČKAM ZALKE I LARISKE,
KTORÉ POKRAČOVALI V MOJOM MILOVANOM ŠPORTE**

Sme prakticky rovesníčky a narodili sme sa obidve v Košiciach. Ale tam sme sa nestretli, pretože Marika s rodičmi sa často sťahovala. A ja som do Bratislavy prišla až na štúdio na Fakulte telesnej výchovy a športu Univerzity Komenského v roku 1964.

Naše prvé stretnutia s Marikou sa odohrali na sústredeniach v známom športovom stredisku v Nymburku pred olympijskými hrami 1968 v Mexico City.

Gymnastky vždy museli držať prísnu diétu, reprezentačné trénerky ich pravidelne vážili. No keď sme sa my vybrali na nákupy, prosili nás „na tajnáša“ doniesť im čokolády, lebo raňajkový list šalátu im samozrejme nestačil... Marika vtedy už mala za sebou úspešnú premiéru pod olympijskými kruhmi v Tokiu, keď mala len 16 rokov.

Mňa čakalo prvé olympijské vystúpenie až vo veku 22 rokov. Narodeniny som oslávila práve na druhý deň po príchode do Mexika. Potom sme sa s ňou i s ďalšími našimi gymnastkami stretávali v ženskej časti olympijskej dediny. Nedostala som sa síce na gymnastické súťaže, ale keď sa dalo, v televízii sme ich sledovali s napätím. Držali sme im palce – štyrikrát zlatej Věre Čáslavskej i špičkovým členkám strieborného družstva.

Marika úspešne pokračovala v športovej kariére až do OH 1972 v Mníchove. Ja som bola vtedy na materskej, po ktorej som sa vrátila k atletike. Naopak, ona ukončila športovú kariéru a stala sa maminou dcéry.

Po skončení štúdia na FTVŠ začala s trénerstvom. Venovala sa mu dlhé roky nielen doma, ale neskôr aj v Taliansku. Naše kontakty nabrali plnú obrátku po jej návrate na Slovensko v roku 2012. Marika sa stala členkou Olympijského klubu Bratislava. S nadšením sa venuje všetkým aktivitám, najmä s detičkami. Popri stálom tréňovaní nádejných gymnastiek nezabúda ani na stretávky s bývalými olympionikmi, osobitne s gymnastami doma aj v Česku. A pôsobí aj ako lektorka v Slovenskom olympijskom a športovom múzeu.

Príkladný vzťah mala s Věrkou Čáslavskou, ktorá v roku 2013 venovala svoje zlaté medaily práve Slovenskému olympijskému a športovému múzeu. Vtedy sme si tak po babsky hodiny „podrkotali“. Krásny príhovor mala Marika na poslednej rozlúčke s Věrkou v pražskom Národnom divadle. Úprimne sa s ňou lúčila a s vďakou spomínala na spoločne strávené roky v príprave, aj na spoločné účasti na olympijských hrách.

Som veľmi rada, že Marika sa stále aktívne zúčastňuje na našich podujatiach. Chodí na besedy do škôl, pomáha pri organizácii vedomostných súťaží o športe a o olympizme. Mladí študenti so záujmom počúvajú o tom, čo pri športe a so športom prežila a čo v ňom dokázala. Je príkladom pre všetkých. Verím, že aj naďalej bude ambasádkou Olympijského klubu Bratislava a súčasťou všetkých našich činností.

Mária Mračnová

olympionička v atletike a predsedníčka Olympijského klubu Bratislava

Príhovor autora

Mariana Némethová-Krajčírová (zvyčajne sa uvádza s podobou krstného Marianna, ale pri tvorbe tejto knihy chcela raz a navždy upozorniť, že sa volá Mariana) je najúspešnejšia slovenská športová gymnastka v histórii. Tento titul jej síce priznali len za 20. storočie, ale ani v tomto storočí jej úspechy v gymnastike nikto neprekonal, ba ani sa k nim nepriblížil. A ktovie, či sa to v našich končinách vôbec niekedy niekomu podarí.

Od roku 1964 u nás takmer nebolo našinca, ktorý by jej meno nepoznal, alebo aspoň nepočul. Veď bola súčasťou mimoriadne úspešného tímu československých gymnastiek na čele s legendárnou Věrou Čáslavskou. Ich skvelé výsledky v našich končinách doteraz nikto neprekonal.

Počas aktívnej športovej kariéry štartovala na trojo olympijských hrách. Ako najmladšia 16-ročná členka nielen družstva, ale celej československej výpravy, bola na OH 1964 v Tokiu. Už ako skúsená a medzinárodne úspešná pretekárka potom súťažila na OH 1968 v Mexico City. A napokon ako najstaršia členka a líderka družstva ČSSR cvičila na OH 1972 v Mníchove. Práve tam sa rozlúčila s aktívnou činnosťou.

Za viac ako sto rokov bývalého Československa a viac ako tri desaťročia samostatného Slovenska môžeme na prstoch dvoch rúk a nôh spočítať rodáčky spod Tatier, ktoré v olympijskom športe patrili aspoň jeden rok medzi tri najlepšie na svete. Mariana Némethová-Krajčírová do tej svetovej trojky patrila v roku 1967. Medzi tri najlepšie sa dokázala dostať v dobe, keď gymnastickým súťažiam kráľovali také legendy tohto športu ako boli Věra Čáslavská, Natalia Kučinská či Larisa Petriková. Klobúk dolu pred ňou.

Marika Némethová-Krajčírová celý svoj život žije gymnastikou. A pozná ju naozaj do detailov. Veď neskôr v nej po skončení aktívnej činnosti pôsobila ako trénerka a rozhodkyňa. A aj vo veku 76 rokov o nej dokáže zápalisto rozprávať.

Účasť na prvej z jej troch olympiád bola v podstate aj súčasť stávkky s otcom, ktorému nielen ako dcéra, ale aj ako gymnastka bola vďačná za veľa. Práve otec ju trpezlivo a vytrvalo viedol k tomuto športu. A tvrdohlavo to robil už v čase, keď všetci naokolo jeho úsiliu nedávali veľa šancí na úspech. Dokonca ani lekári, ktorí malej Marike naprávali vyklbené nožičky. Aj tí presviedčali otca, aby sa zriekol túžby mať z mladšej dcéry športovkyňu.

Ale poďme pekne po poriadku. Premietnime si film jej športového života od prvých neseľných krokov až po hviezdne premety, saltá a iné ťažké prvky na gymnastickom koberci, na bradlách, kladine či pri preskoku. V ňom sa preslávila „letkou“, ktorú v časoch jej najväčšej športovej slávy dokázali bezchybne zvládnuť iba tri športové gymnastky na svete. Jednou z nich bola práve Mariana Némethová-Krajčírová, ktorú všetci okolo volali Marika.

Samozrejme, športovec je aj človek, preto Marikino rozprávanie na ďalších stranách bude nielen o nej ako športovkyňi a neskôr rozhodkyňi aj trénerke, ale aj o jej súkromí, rodine a radoostiach i strastiach jej života.

Štefan Žilka

I. ČASŤ PRETEKÁRKA

I. KAPITOLA DRAMATICKÝ PRÍCHOD NA SVET A DETSTVO

VELKÁ BOJOVNÍČKA OD PRVÝCH CHVÍL NA SVETE

Svetlo sveta som prvýkrát uzrela v lete roku 1948 na východe Slovenska v Košiciach. V povojnových rokoch sa rodilo väčšinou doma a ani u mojej mamy to nebolo inak.

Stará mama mi rozprávala, že pri pôrode som musela bojovať o život, lebo som mala okolo krku obtočenú pupočnú šnúru a bola som modrá. Vraj ma dali pod studenú vodu a dobre ma vyplieskali, až kým som nenabrala červenú farbu. Aby sa moje telíčko prekrvilo a prebralo k životu. Nakoniec som začala kričať a všetko dobre dopadlo. Bolo to moje prvé víťazstvo v živote.

Gazdovstvo starých rodičov v Moravskom Svätom Jáne.

Nanešťastie mi pri pôrode vyklúbili nožičky a neskoro sa na to prišlo. Museli mi ich lámať! Najlepší ortopédi boli v Bratislave na Hlbokej ulici. Preto sa rodičia rozhodli na niekoľko rokov z Košíc presťahovať sa bližšie k Bratislave.

Keď mi lekári nožičky napravili, musela som nosiť sadru. S ňou a s vytočenými nožičkami som sa naučila aj chodiť. Keďže som bola také živé striebro, sadra mi nikdy dlho nevydržala a každé dva týždne mi museli dávať novú.

Otec pochádzal z neďalekého Moravského Svätého Jána a tak sme istý čas bývali práve v otcovom rodisku u mojich starých rodičov. Starí rodičia – po záhorácky stareček a starenka – vlastnili veľké hospodárstvo. Mali polia a sady s množstvom ovocných stromov a chovali domáce zvieratá.

Veľký hospodársky dvor s množstvom domácich zvierat, to bol môj svet. Tam som sa cítila veľmi dobre. Aj keď neskôr, až do tretieho roku života, som musela na nohách nosiť remene.

K ŠPORTOVANIU MA PRIVIEDOL OTEC

Môj otec bol aktívny športovec, vojak z povolania. V armáde mal na starosti výcvik brancov a telesnú výchovu vojakov základnej služby. Preto chcel, aby jeho deti športovali tiež. Pýtal sa lekárov, či napriek zdravotným problémom budem môcť aj ja robiť nejaký šport. Lekári mu hovorili, že to v nijakom prípade nebude možné.

Napriek týmto tvrdeniam to otec nikdy nevzdal. Chcel dokázať, že aj dieťa s vyklbenými nohami môže športovať. Ešte ako malé batola ma aj s tou sadrovou záťažou vešal v starečkovom sade na konáre stromov. Neskôr ma vešal doma na dvere. Mama sa ma vždy spýtala: „Mám ťa zvesiť?“ Nechcela som. Myslela som si, že otecko by sa hneval.

Môj otec v uniforme vojaka z povolania.

Otec sa snažil, aby som posilňovala aspoň ruky, keď som nemohla poriadne používať nohy. Vďaka tomu v mojich rukách vypestoval ohromnú silu. Neskôr som si obľúbila práve bradlá s rozdielnou výškou žrdí, pri ktorých je sila rúk a ramien veľkou výhodou.

Otec svojím prístupom na mojom príklade dokázal, že aj deti s vykĺbenými nohami dokážu v športe uspieť a netreba im športovanie odopierať. Spolu so sestrou sme často chodili za ním do telocvične, v ktorej cvičil vojakov. Našiel si pre nás čas, vymýšľal nám cviky, učil nás základom gymnastiky. Takou hravou formou, pomocou rôznych detských hier. Snažil sa, aby sme si našli cestu k športu. Pobyt v telocvični sme si s Dáškou užívali. Hľadali sme také cviky, ktoré by sme ako malé deti zvládli. Cvičiť pri vojakoch sa nám páčilo.

Samozrejme, že v dôsledku hendikepu som bola pohybovým rozsahom obmedzená.

Nikdy som nemala „vytáhané“ nohy a napríklad urobiť špagát mi robilo problémy. Čelný špagát som neurobila nikdy v živote. Našťastie, počas môjho gymnastického pôsobenia sa väčší dôraz kládol na silu, obratnosť a dynamiku, než na rozsahovú eleganciu. Skoky, to áno. Ale tie sa dali naučiť. Dnes je to presne naopak. Prioritou je rozsah. Prvky kĺbovej voľnosti sú súčasťou zostáv aj v tých najnižších C-kategoriách.

BIELE PLÁŠTE LEKÁROV BOLI MOJOU NOČNOU MOROU

Vzhľadom na to, že lekári mi od malička spôsobovali veľké bolesti, naozaj som sa ich veľmi bála. Keď som zbadala biely plášť, spustila som hysterický plač. Mama spomínala, že pri každej kontrole som doktora alebo doktorku ocikala. Bol to prejav mojej detskej obrany. Mama sa v ordinácii mnohokrát za mňa veľmi hanbila, no nevedela som si pomôcť.

Tento panický strach z lekárov, bielych plášťov a nemocníc vo mne pretrval až do dospelosti. A bolo to o mne všeobecne známe. Keď mi mali v rámci sústreďenia trhať zub, prizvali si fotografa, aby zdokumentoval, či tam naozaj prídem.

Ak sa stalo, že som musela ísť k lekárovi, najskôr mi musel všetko, čo sa bude diať, podrobne a veľmi trpezlivo vysvetliť a musel mi ukázať všetky prístroje a nástroje, ktoré bude používať. Tým, že som sa so všetkým dôkladne oboznámila, dokázala som sa nejakou psychicky na návštevu lekára pripraviť.

Vlastnú bolesť vydržím. Pretekala som sa aj s výronmi, narazenými končatinami aj s menšími či väčšími ranami na tele. Keď sa mi to stalo počas pretekov, boľavé miesto som si zmrazila alebo obviazala, a pokračovala som ďalej. Vlastná bolesť mi nerobila problémy, ale strach z toho, akú bolesť mi urobia iní, bol neprekonateľný.

Asi sa to dedí, lebo moja dcéra Mariannka síce nemala v útlom detstve žiadny úraz, ale keď videla biely plášť, spustila plač. Nemohla preto ani chodiť do škôlky,

kde učiteľky nosili biele plášte. Ja som vraj s mamou nemohla ísť ani do obchodu, lebo vtedy, keď som bola malá, aj predavači a predavačky nosili biele plášte. Darmo, biele plášte boli našou nočnou morou...

Ako dvojročná s otcom a staršou sestrou Dáškou, s hrčou na čele po páde.

OTEC NAMIESTO GAZDU VOJAK Z POVOLANIA, ČASTO SME SA SŤAHOVALI

Môj otec pochádzal zo Záhoria, z Moravského Svätého Jána. Mal sedem súrodencov – jednu sestru a šesť bratov, z ktorých dvaja predčasne zomreli. Obaja umreli ešte pred dovŕšením druhého roka života. Obom dali rodičia meno Ján. Keď jeden umrel, aj druhý chlapec v poradí bol Ján. Hoci ich príbuzní od toho odhovárali, oni chceli mať v rodine Jána.

Otec bol v poradí štvrtým dieťaťom v rodine. Starí rodičia boli hospodári a chceli, aby aj ich synovia pracovali na gazdovstve. Aby pokračovali v tom, čo oni začali a čo za tie roky veľkého úsilia a nasadenia dokázali pekne zveladiť.

Predstavy detí o ich budúcnosti však boli iné. Boli veľmi umelecky založené. Pánboh ich obdaroval talentom. Venovali sa kresleniu, maľovaniu, práci s kovem, vyrezávaniu.

Môj otec chcel pôvodne študovať umeleckú školu, ale rodičia mu to nedovolili. Trvali na tom, aby zostal pomáhať na gazdovstve. Otec si však postavil hlavu a rozhodol sa prihlásiť na vojenskú školu. Vybral si Vojenskú akadémiu pre dôstojníkov v Hraniciach na Morave. Povedal si, že radšej bude vojakom ako driebť na gazdovstve.

Po skončení štúdia ho prevelili do Liptovského Mikuláša, kde sa zoznámil s mojou mamou. Hoci bola rodáčka z Košíc, cez prázdniny chodila za otcom, ktorý bol v Liptovskom Mikuláši hlavný čašník v kaviarni Kriváň.

Bola to kaviareň s reštauráciou, v ktorej hrala počas víkendu živá hudba. A v sobotu a v nedeľu sa v nej organizovali vtedy populárne čaje o piatej.

Svadobná fotografia mojich rodičov.

Otec, ktorý bol čerstvý dôstojník a všestranný športovec, chodil do Kriváňa často tancovať a pri tanci sa zoznámil s mojou mamou, vtedy 18-ročnou dievčinou. Bola veľmi pekná a mala plno nápadníkov. Otec sa bál, že by dala prednosť inému. Hoci mal iba 22 rokov a mama 19, požiadala ju o ruku a pomerne rýchlo mali svadbu.

Po roku, v júli 1947, sa narodila moja sestra Dáška a o jedenásť mesiacov neskôr ja. Ako vidno, moji rodičia to zobrali raketovým tempom. S Dáškou sme vyrastali ako dvojičky, hoci bol medzi nami necelý rok rozdiel.

Naša teta Valéria Böhmová-Šimoniová, ktorá nedávno vo Zvolene oslávila

Ako sedemročná so sestrou v Moravskom Svätom Jáne.

93. narodeniny, dodnes tvrdí, že nás ako malé detičky vlastne na uliciach Košíc „vykočíkovala.“ Veľmi rada chodila s nami na prechádzky po Košiciach, keď sme ešte boli v kočíku. Bavilo ju starať sa o nás a robiť s nami výlety do parku. Pomáhala našej mame, ako vedela a mohla. Stále na tie časy veľmi rada spomína. Mala vtedy 17 rokov a hrala basketbal za Košice.

KEĎ SOM CHODILA DOMOV S VYBITÝMI ZUBAMI

So sestrou Dáškou v roku 1950 v Žiline. Mala som dva roky, ona tri.

Keďže otec bol vojak z povolania, každé dva roky ho prekladali tam, kde to bolo potrebné. Preto sme sa často sťahovali. Po dvoch rokoch v Košiciach sme sa na dva roky presťahovali do Žiliny, potom na dva roky do Ostravy a následne sme päť rokov bývali v Olomouci. Tam som začala chodiť do základnej školy. Prvé tri ročníky na základnej škole som absolvovala na Morave.

Bývali sme blízko parku, v ktorom sa stretávali všetky deti z okolia. V tom čase bolo mojou najväčšou záľubou liezť po stromoch. Pri domoch bývali stojany na prašenie kobercov, volali sme ich prašiaky. To boli moje prvé bradlá, na ktorých som sa učila toče a vývrtky. Práve tam som sa veľa naučila, hoci na gymnastiku som ešte nechodila.

Mala som veľmi veľa energie. Často som mávala odreté kolená, rozbitú bradu, alebo vybité zuby. Neraz som prišla domov s plačom krvavá a zafúľaná. Mama, keď ma takú videla, zalamovala rukami a zhrozene sa ma pýtala: „Dievča nešťastné, čo z teba len bude, keď ma takto trápiš? Ty sa raz na tých prašiakoch prizabiješ. Raz ma s tou tvojou nezbednosťou a neposednosťou privedieš do hrobu!“ Nevedela, či ma má takú doráňanú ešte zbiť, alebo ľutovať a utešovať. Najskôr ma však poumývala od krvi. Aby som všetko okolo seba nezašpinila.

Ako trojročná s mamou a so sestrou Dáškou.

Dnes to už zažije málokto, lebo život všeobecne, ale najmä v meste, sa veľmi zmenil.

Samozrejme sme často navštevovali starenku na Záhorí. Milovala som ložiť po stromoch. Nerobilo mi žiadny problém vyliezť na jablň, hrušku, čerešňu či morušu a oberať ovocie. Alebo si iba tak odtrhnúť jedno jablko a ešte priamo na strome ho zjesť. K detstvu nám stačili modré trenírky, biele tričko a cvičky. Niekedy ani tie nie. Behali sme po dvore bosé. Z času na čas aj s veľkým krajcom chleba s maslom v ruke. To nám vtedy k šťastiu stačilo.

Zažila som krásne detstvo na dedine. Stareček nás často brával na polia. Sedávali sme na voze, vysoko na ko-

Moje šieste narodeniny.

pách sena. Z výšky sme obdivovali ten frmol okolo nás. A užívali sme si krásne letné horúčavy. Múdry stareček nás popri práci veľmi veľa naučil. Venoval sa nám, všetko trpezlivo vysvetľoval, ukazoval. Bol veľmi rád, že nám sa na hospodárstve páčilo.

Poznal svet. Ako mladý vojak bojoval v prvej svetovej vojne, bol aj v ruskom zajatí. Tešilo ho, že jeho vnučky z mesta sa o všetko okolo veľmi zaujímali. Moje sesternice a bratrance, ktorí bývali s rodičmi v Moravskom Svätom Jáne, to mali doma každý deň. Pre nich práce na poli a na gazdovstve boli súčasťou každého dňa. Nie vždy vítanou. Ale pre nás z mesta to bola vzácnosť – prázdninové dobrodružstvo.

Ako šesteročná s bábikou.

ČIERNY KAŠEĽ SME NECHALI V OBLAKOCH

V roku 1956 spolu s rodičmi a so sestrou v Olomouci.

Je zaujímavé, že so sestrou sme v detstve nemávali detské choroby. Jedinou bol čierny kašeľ. Otec nás z neho za tri dni vyliečil. Zobral nás na letisko. Nechal nás vyviezť lietadlom do vzduchu. A pilot krúžil s nami nad mestom ani neviem ako dlho. Naša mama radšej zostala dolu na zemi. Pamätám si, že sme so sestrou všetko ovracali, ale za tri dni bolo po čiernom kašli. Otec si vedel poradiť so všetkým. A všetko riešil originálne. Tak správne. Chlapsky. Po vojensky.

Po piatich rokoch pôsobenia v Olomouci otecka povýšili, získal hodnosť majora a preložili ho do Bratislavy. Opäť sme sa museli sťahovať. Nasledovať mohla už iba Praha, ale otec povedal, že sa už sťahovať nechce. Myslel pri tom na nás a tiež na to, že sa už niekde musíme začleniť a zapustiť pevnejšie korene.

Otec s naším olomouckým susedom, obaja so svojimi deťmi.

ZÁLUBU SME NAŠLI V CVIČENÍ A V GYMNASTIKE

V tom čase som hovorila tromi jazykmi. Môj prvý jazyk bola maďarčina. Stará mama z Košíc, ktorú sme volali „Aňuka“, sa so mnou rozprávala iba po maďarsky. Po česky som sa naučila v Olomouci, kde som navštevovala českú školu.

Keď sme sa presťahovali do Bratislavy, začali sme so sestrou Dáškou chodiť do slovenskej školy na Školskú ulicu. V tom čase sme bývali na Vazovovej ulici vo vojenských bytoch. Bol to taký rožný dom s dvorom.

Pamätám si, že keď sme sa prisťahovali, bolo všade okolo len stavenisko, jamy a blato. Keď sa stavby dokončili, ihneď sa išlo bývať. Na domoch ešte bolo lešenie. K susedom sme chodili po ňom. Okolie sa upravovalo neskôr.

Mne to vyhovovalo. Stavenisko mi vôbec neprekážalo. Rodičia mi rozprávali, že podobne ako moju mamu to aj mňa ťahalo ku strojom. Na dvore bol nejaký bager, ja som si vzala malé vedierko a vyliezla som naň. Postupne som odskrutkovala všetky skrutky, na ktoré som dosiahla, a vo vedierku som ich doniesla domov. Otec ich potom v noci, aby ho nikto nevidel, naskrutkoval späť. Ako to s bagrom nakoniec dopadlo, keď ho ráno našartovali, to si už nepamätám. Ako zvedavé dieťa som často robila niečo, čo potom otec musel naprávať...

Mala som krásne detstvo, veľmi rada naň spomínam.

Spomienka na pionierske časy. So spolužiačkami z Vazovovej ja v prvom rade druhá zľava, sestra Dáška za mnou.

Po našom usídlení v Bratislave začala moja sestra Dáška spolu s kamarátkami chodiť na gymnastiku do sokolovne na Hlbokú ulicu. Bola skoro o rok staršia a s gymnastikou začínala o trochu skôr. Nechcela ma brávať so sebou, že som mladšia. Tak som sa tajne išla pozrieť do sokolovne. Chcela som vedieť, čo tam vlastne robia. A keď som to videla, rozhodla som sa, že sa zapíšem tiež.

Vtedy nebol problém, že sa deti samé zapísali na nejaký krúžok. Prišla som domov, povedala som mame, že potrebujem jednu korunu na členské, preukaz a známku. Rodičom to neprekážalo. Otec bol zaneprázdnený povinnosťami v armáde, mama v práci.

Mamička síce vyštudovala v Košiciach obchodnú akadémiu, ale práca v kancelárii ju nebavila. Išla pracovať medzi robotníkov do Gumonky. Vyrábali sa tam vypínače a zásuvky. Pracovala na tri smeny, do práce chodievala aj v noci. Mamu fascinovali stroje. Obsluhovala šesť strojov, pri ktorých musela stáť. Dostala z toho kľčové žily. Zničila si tam zdravie, ale bola šťastná. Bojovala za lepšie podmienky pre robotníkov. Popri práci bola aj poslankyňa a inšpektorka verejného poriadku. Otec pre pracovné povinnosti často nebýval doma. A tak sme si voľný čas vyplňali cvičením.

DOMOV SME CHODILI AŽ ZA TMY

So sestrou Dáškou sme boli, dá sa povedať, deti ulice. Tá nás vychovávala. Medzi rovesníkmi na dvore sme mali veľa priateľov. Hrávali sme volejbal, vybíjanú, hru na schovávačku. Užili sme si detských hier dovtedy, kým sa nezotmel. Alebo aj dlhšie, až kým nás mama nevolala večer domov.

Keď som mala deväť rokov, začala som chodiť cvičiť do sokolovne. Od nášho domu to nebolo ďaleko. Chodievali sme peši. Taká partia asi šiestich približne rovnako starých dievčat. Vždy po škole sme spolu išli tam, po cvičení zasa spolu domov.

V zime už bývala aj tma, ale nikdy nikto nechodil sám. Často sme sa aj báli a uvažovali sme o tom, ako by sme sa zachovali, keby nás niekto prepadol. Keď tak nad tým rozmýšľam, my sme sa na tie „prepady na ulici“ vlastne pripravovali. Asi by sme si aj vedeli pomôcť, ale našťastie sme to nikdy nemuseli zažiť.

Mala som vtedy deväť rokov, ony už mali desať. V sokolovni vtedy cvičilo sedem družstiev, ktoré malo na starosti sedem cvičiteľiek. Počas hodín gymnastiky sme si každú polhodinu organizovane menili náradia. Celou telocvičňou sa pri výmene rozliehala pochodová hudba. Všetko malo svoj poriadok. Cvičiteľky nás vlastne takto učili disciplíne a poriadku.

PRVÉ STRETNUTIA S JÁNOM ČÍŽIKOM A S MILADOU NEDAVAŠKOVOU

Vo vedľajšej menšej telocvični pôsobil gymnastický klub TJ Slavoj Vinohrady, kde trénovali gymnasti a gymnastky. Janko Čížik, môj neskorší dlhoročný tréner, si z našich radov vyberal deti do svojho oddielu. Ak sa objavil nejaký pohybový talent, cvičiteľky mu ho ponúkli.

Tak som sa k nemu dostala aj ja. Pomohla aj Dáška, ktorá povedala trénerovi, že vo vedľajšej telocvični cvičí jej mladšia sestra Marika. Išiel sa na mňa pozrieť – a asi som ho niečím zaujala, lebo ma zavolať medzi jeho malé gymnastky.

Ako deväťročná pri preskoku.

Janko Čížik viedol aj gymnastický krúžok v škole na Vazovovej ulici. Využíval školskú telocvičňu, ktorá bola na tú dobu veľmi dobre vybavená gymnastickým náradím. Naša učiteľka telesnej výchovy pani Milada Nedavašková bola veľmi prísna. Naučila ma, ako v športe bojovať. Ale tiež aj to, že bez disciplíny a pevnej vôle to nefunguje.

Táto učiteľka ma učila na základnej, neskôr aj na strednej škole a nakoniec mi prednášala aj na Fakulte telesnej výchovy a športu UK. Často nám aj rozhodovala na pretekoch. Bola mojím vzorom dospelého športovca. Veľmi sa mi na nej páčilo, že všetko, čo vedela, odovzdávala svojim žiakom.

Na fotografii z krajských majstrovstiev v gymnastike ja ako najmladšia a najmenšia z družstva celkom vpravo, o rok staršia Dáška tretia sprava.

V PARDUBICIACH SME VYHRALI SÚŤAŽ DRUŽSTIEV

Športová gymnastika bola našou vášňou. Veľmi rýchlo sme v nej napreovali. Tréner Ján Čížik nás trpezlivo pripravoval na ozajstné súťaže. Chcel, aby sme z toho každodenného cvičenia v sokolovni i v telocvični na Vazovovej aj niečo mali. Aby sme cez úspechy na súťažiach v konkurencii rovesníčok nadobudli väčšie sebavedomie i chuť do ďalšieho tréningu.

Ako mladý tréner chcel, aby sme mali motiváciu ďalej sa zlepšovať, pracovať na sebe. Tak nás prihlasoval na rôzne regionálne, celoslovenské i celoštátne súťaže. A musím povedať, že sa nám darilo. Ako v súťaži jednotlivkyň, tak aj v súťaži družstiev.

Družstvo Vinohradov BSP Bratislava na dorasteneckých majstrovstvách Slovenska v Žiline. Ja celkom vľavo.

S trénerom Jánom Čížikom pri tréningu na bradlách.

V súťaži družstiev sme ako prvé pretekárky priniesli na Slovensko československý titul. Ako prvé čisto slovenské družstvo sme vyhrali majstrovstvá Československa. Boli to majstrovstvá mladších dorasteniek v roku 1960 v Pardubiciach, ktoré nás zastihli vo veľmi dobrej forme. Vtedy ešte v družstve súťažilo osem dievčat. Ja som bola zo všetkých najmenšia.

Náš úspech ešte umocnilo, že moja sestra Dáška sa v meste perníkov stala majsterkou Československa. Vyhrala viacboj jednotlivkýň a dominovala aj na náradiach. Opäť sme raz dokázali, že v Bratislave rastú veľmi dobré gymnastky.

Moja sestra Dagmar Krajčírová na najvyššom stupni na majstrovstvách ČSSR dorasteniek v roku 1960 v Pardubiciach.

Družstvo dorasteniek Slovenska s trénerkou Vierou Mehešovou na stretnutí s českými dorastenkami v Pardubiciach. Ja celkom vpravo, hneď vedľa mňa sestra Dáška.

BOJOVALI SME AJ ZA TRÉNERA

„Za trénera! Za nášho trénera!“ – tak sme sa povzbudzovali s Dáškou na majstrovstvách ČSSR dorasteniek, ktoré boli v roku 1961 v Bratislave. To bolo naše heslo, náš bojový pokrik. Reagovali sme tak pri cvičeniach, ktoré pokračovali po nešťastnej príhode, ktorá sa počas tohto šampionátu v bratislavskom PKO udiala.

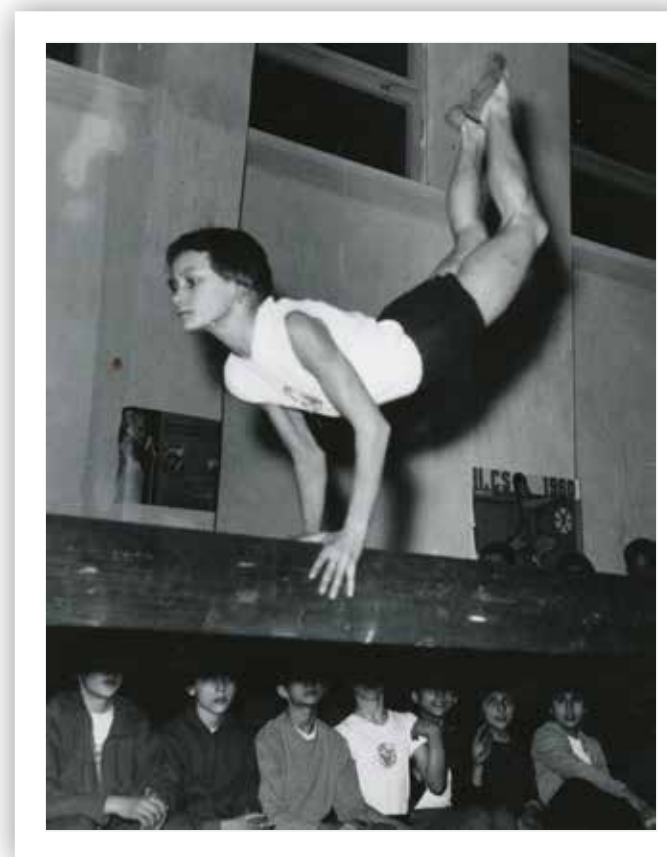

Tri najlepšie dorastenky v ČSSR v roku 1961 – medzi sestrami Dagmar a Marianou Krajčírovými víťazka Jarka Sedláčková.

Trénovali sme v malej telocvični na poschodí. Viedli k nej veľmi úzke schody, po ktorých sme nemohli presťahovať päťmetrovú kladinu na prízemie. Museli sme ju sťahovať z poschodia cez okno! Tak ju počas šampionátu chceli spustiť cez okno z výšky. Aj sa im to podarilo, no pri manipulácii s ňou sa kladina ľudom, ktorí ju sťahovali, vyšmykla a nešťastne padla nášmu trénerovi, ktorý ju mal trochu pridržať pod oknom, na hlavu. Rozrazil mu ju tak veľmi, že ho musela ratovať záchranka. Zaliala ho krv. Museli ho počas súťaže odviezť do nemocnice, kde mu rozbitú hlavu ošetrili a zašili.

Trvalo to dosť dlho a my s Dáškou sme museli súťažiť bez neho. Bez jeho pomoci a povzbudzovania. Tak sme sa navzájom povzbudzovali samé. Išlo nám to dobre, lebo na majstrovstvách Dáška skončila druhá a ja tretia. Zvítazila Jaroslava Sedláčková z Litvínova.

Keď tréner prišiel s obviazanou hlavou do telocvične, práve vyhlasovali výsledky. V prvej chvíli nechcel veriť vlastným očiam. Dve jeho zverienky na stupni víťaziek

Ako dvanásťročná pri cvičení na kladine.

na majstrovstvách Československa! Taký bol šťastný a pyšný, že ho okamžite prestala bolieť čerstvo zošívaná hlava. Ak by mu to zranenie dovolilo, skákal by od radosti a výskal od šťastia. Nevedel nás vynachváliť. Bol šťastím celý bez seba.

Nám dvom sa podaril naozaj husársky kúsok. Tak sme vtedy bojovali za zraneného trénera. Naše úspešné vystúpenie videl aj otecko. Po pretekoch nás pozval do cukrárne na zákusok. Vraj sme si ho zaslúžili. On nás aj takto motivoval.

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

Jeden z prvých článkov o športových úspechoch Mariky Krajčírovej, ktorých výstrižky dlhé roky starostlivo zbierala jej mama, vyšiel v Československom športe v utorok 27. novembra 1962. Článok na prvej strane mal titulok „Krajčírová na piedestáli“ a podtitul „Gymnastická mlad' o tituly“.

V článku sa písalo: „V nedeľu predpoludním dokončili v Brne majstrovstvá Československa dorasteniek I. výkonnostnej triedy v športovej gymnastike. Startovalo 58 pretekárov. Po povinných cvikoch sa ujala vedenia Košťálová z MV Praha pred Krajčírovou z Bratislavy a Mrvíkovou z Prahy. Košťálová si dobre počínala aj v druhý súťažný deň. O prvenstvo sa však pripravila pádom z kladiny, za ktorý jej rozhodkyne strhli celý bod. Takto nečakane zvíťazila Bratislavčanka Mária Krajčírová, keď dosiahla 76,83 b. Je to veľký úspech tejto talentovanej gymnastky. Na 2. mieste skončila Košťálová so 75,516 b, tretia bola Mrvíková 74,050. Poradie na náradiach – kladina: 1. Krajčírová 18,80, 2. Mrvíková 18,70, prostné: 1. Košťálová 19,15, 2. Římnáčová 18,90, preskok: 1. Krajčírová 19,23, 2. Košťálová 18,81, bradlá: 1. Košťálová 19,35, 2. Krajčírová 19,25.“

Takmer o rok neskôr, 12. novembra 1963, vyšiel v Československom športe článok o medzinárodných majstrovstvách Rumunska v gymnastike. Mal titulok „Krajčírová najlepšia v preskoku“ a podtitul: „V osemboji a dvanásťboji sa čs. reprezentantom nedarilo. Zvítazili Iovanová (Rumunsko) a Kuc (SSSR).“

Citujeme z textu: „Od piatka minulého týždňa do nedele v Bukurešti boli medzinárodné majstrovstvá Rumunska v športovej gymnastike, na ktorých sa zúčastnili aj čs. reprezentanti. V osemboji a dvanásťboji sa gymnasti a gymnastky ČSSR neprebojovali medzi prvých šiestich. Vo voľnej zostave bola Sedláčková tretia v prostných známkami 9,60 b., Krajčírová vyhrala preskok s 9.50 b. V nedeľňajšom finále na jednotlivých náradiach dosiahla pozoruhodný úspech 14-ročná Mária Krajčírová, keď vyhrala súťaž v preskoku. Druhá čs. reprezentantka 18-ročná Sedláčková sa delila o 4. – 5. miesto s Rumunkou Iovanovou a bola piata v prostných. Ženy – preskok: 1. Krajčírová 28,40 b, 2. Barthová (NDR) 28,25, 3. Orosziová (Maď.) 28. 10. “

II. KAPITOLA VO SVETE VEĽKEJ GYMNASTIKY

PLNENIE TRÉNINGOVÉHO PLÁNU BEZ PARDONU

Bola som členka TJ Vinohrady BSP (Bratislavský stavebný podnik) Bratislava. Gymnastická príprava vtedy prebiehala inak ako dnes. V tom období na oddielovej úrovni neexistovali dvojfázové tréningy. Na prvom mieste bola škola. V mojom prípade základná škola.

Trénovali sme denne od piatej popoludní do ôsmej večer. Keď som prišla do telocvične, tréner mi dal do ruky papier, na ktorom bol tréningový plán

Gymnastky Vinohradov BSP Bratislava a Zbrojovky Brno v Nymburku v roku 1961.

Pri tréningu na kladine v telocvični niekdajšieho Parku kultúry a oddychu v Bratislave.

a ten som musela do bodky splniť. Trénera nezaujímalo, ako dlho mi to bude trvať. Ak som niekam chcela ísť, mohla som odísť až vtedy, keď som mala všetko splnené.

Keďže som chcela stihnúť aj nejaký relax, musela som sa naučiť využívať čas čo najefektívnejšie. Bola som filmový a divadelný maniak. Nikdy som nevynechala žiadny Filmový festival pracujúcich (FFP). Bola to prehliadka nových filmov predovšetkým z vtedajších socialistických krajín. Neskôr sme sa v rámci FFP mohli zoznámiť aj s kinematografiou z Ta-

lianska, Francúzska, Anglicka, Španielska či Nemecka. Preto nie div, že podujatie sa tešilo veľkej popularite najmä medzi mládežou.

Lístky do kina sa rýchlo rozpredali, tak som si ich kupovala vopred. Mňa však dennodenne čakal tréning. Skúšala som obmäkčiť trénera, aby ma pustil skôr, ale on vždy trval na svojom. „Len ak si splníš plán,“ povedal vždy. Nevzdávala som sa. Poháňala ma dostatočne silná motivácia v podobe návštevy kina.

Dnes si športové gymnastky precvičia zostavy päť či šesťkrát. Ja som musela urobiť dvadsať zostáv na bradlách a kladine, desať na prostných. V tréningovom

Pri tréningu prostných pod dohľadom trénera Jána Čížika.

pláne bolo dokonca presne určené aj to, koľko z tých dvadsiatich zostáv môžem poukázať. Nebolo to vôbec jednoduché.

Telocvičňa v Parku kultúry a oddychu, v ktorej sme vtedy trénovali, bola malá, tréner nás stihol všetky kontrolovať. O všetkom, čo sa v nej dialo, mal veľmi dobrý prehľad.

So sestrou Dáškou.

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

Článok Československého športu z 4. októbra 1963 s titulkom „Čáslavská dokazuje svoje majstrovstvo“ priniesol ďalšie správy o výkonnostnom raste iba 16-ročnej Márie Krajčírovej z Bratislavy. Článok referoval o výkonoch a výsledkoch v rámci 1. ročníka Československých športových hier (ČSŠH) v Nitre. Boli to preteky v siedmich druhoch športov, v ktorých si navzájom merali sily výbery 11 krajov z celého Československa.

V texte sa uvádzalo: „Podľa predpokladov vyhrala Věra Čáslavská majstrovskú triedu s veľkou prevahou pred ostatnými pretekárkami. O ďalšie miesta zvädzali vyrovnané boje ostatné pretekárky. O ich umiestnení rozhodovali desiatky bodov. Čestné 4. miesto obsadila Bratislavčanka Mária Krajčírová,“ uvádza sa ďalej v článku. Poradie: 1. Čáslavská (Praha – mesto) 78,05 b, 2. Sedláčková (Severočeský kraj) 75,90, 3. Růžičková (MV Praha) 74,50, 4. Krajčírová (Západoslovenský kraj) 74,50, 5. Světlíková (MV Praha) 74,50, 6. Košťálová (MV Praha) 74,35.“

NA ZAČIATKU MÔJHO OLYMPIJSKÉHO SNA BOLA TÚŽBA MAŤ PSÍKA

Keď som mala štrnásť, vyhrala som juniorské majstrovstvá ČSSR a zaradili ma do širšej reprezentácie žien. Otec, ktorý ako vojak z povolania cvičil s vlčiakmi, sa vtedy so mnou stavil, že ak sa prebojujem do olympijského tímu, budem si môcť vybrať šteniatko. Pes bol pre mňa v tom veku oveľa väčšou motiváciou ako olympiáda. Psy som milovala a túžila som mať jedného doma.

Naposledy v juniorskej reprezentácii, v roku 1964 v stretnutí s rovesníčkami z Rumunska. Ja celkom vpravo, vedľa trénera Jána Čížika. Vľavo trénerka Věra Růžičková.

Pri rozvíčovaní na predolympijskom sústreďení vo Valašskom Meziříčí.

V roku 1964 boli majstrovstvá ČSSR v Ostrave zároveň kvalifikačnými pretekmi na októbrovú olympiádu v Tokiu. Na tieto preteky ma tréner Janko Čížik veľmi dobre pripravil. A hoci som bola najmladšia účastníčka celého šampionátu, skončila som vo viacboji na 3. mieste. Podarilo sa mi poraziť aj Evu Bosákovú, našu olympijskú víťazku na kladine z OH 1960 v Ríme a trojnásobnú majsterku sveta.

Mala som vtedy takmer 16 rokov. Vďaka môjmu výkonu som sa prebojovala do reprezentačného družstva ČSSR. Dostať sa v tom čase do československej reprezentácie nebolo jednoduché. Na nominačné preteky chodilo 60 až 80 gymnastiek z celej republiky. Prvých sedem z výsledkovej listi-

ny zaradili do reprezentácie. Tie pozývali na sústredenia. Z nich vyberali dievčatá, ktoré reprezentovali ČSSR na medzinárodných súťažiach, na majstrovstvách Európy a sveta.

Zo sedmičky až osmičky najlepších sa zrodila nominácia na olympijské hry. Československá ženská gymnastika mala vtedy dobré meno vo svete. A veľmi veľa dievčat sa jej vtedy u nás aj venovalo. Konkurencia bola naozaj silná.

STÁVKU SOM VYHRALA, PSA SOM NEDOSTALA

Účasť na mojej prvej olympiáde spôsobila, že stávku s mojím otcom som nakoniec vyhrala. Ale sľúbeného psa som od neho nedostala. Vždy mi to dokázal vyhovoriť. Vysvetľoval mi, že pes, akého chcem ja, bude v byte trpieť, lebo potrebuje priestor na pohyb.

Ja som sa však sna mať psa nevzdala. Otcove argumenty som prijala, ale túžba mať psa bola mimoriadne silná. Po niekoľkých rokoch som si zadovážila štvornohého kamaráta, takého bastardíka Zorku. Zobrali sme si ho z psieho útulku.

Keď som bola na cestách a na sústreďeniach, starali sa o ňu moji rodičia. Nakoniec sa s jej prítomnosťou zmieril aj môj otec. Zorka mu veľmi často robila spoločnosť na rybačkách. Vozil ju v košíku na bicykli. Bola známa aj v mäsiarstve neďaleko nášho bytu. Mäsiar vždy mal niečo pre ňu odložené, vždy ju niečím dobrým potešil.

Otec neskôr Zorku daroval kamarátovi – rybárovi z Petržalky, ktorý býval vo vlastnom dome s veľkým dvorom. Tam dožila svoj život. Otec jej daroval slobodu za všetko, čo s ňou prežil. Bolo jej tam dobre, lebo u nového majiteľa sa skamarátila s kocúrom. Spávali spolu, hrali sa, šantili na dvore. Stala sa z nich nerozlučná dvojica. Kamarát otca na rybačkách často zabával príhodami, ktoré so Zorkou a ich kocúrom zažil na ich dvore.

Stávku s otcom, že ak sa dostanem na olympiádu, kúpi mi psa, som síce vyhrala, ale Zorku som dostala až neskôr.

Počas prípravy na OH v Tokiu družstvo gymnastiek ČSSR sfáralo do bane v Meziříčí. Tri fotky postupne ukazujú, ako sme vyzerali na začiatku, priamo v bani (ja celkom vľavo) a napokon po návrate na povrch zeme...

BOLA SOM NAJMLADŠIA Z NAŠEJ „MATERSKEJ ŠKÔLKY“

Pred samotnou olympiádou 1964 v Tokiu bola príprava celkom iná, ako som poznala predtým v Bratislave. Počas dvojmesačného sústreďenia sme trénovali dvojfázovo.

Na olympiádu som išla ako najmladšia z celého družstva a trochu som sa obávala, ako ma dievčatá prijmu medzi seba. Ale ani niektoré ďalšie členky družstva neboli odo mňa o veľa staršie. Mužskí členovia československej výpravy – najmä futbalisti a volejbalisti – nás preto volali „materská škôlka“.

Ujala sa ma Věrka Čáslavská, ktorá bola naším lídrom. Brala som ju ako staršiu sestru. Pri dlhých odlúčeníach od rodiny a počas dlhých reprezentačných sústreďeniach ma neraz objala, aby mi nebolo smutno.

V období pred OH v Tokiu.

Druhým mojím tátorom vo výprave bol kapitán neskôr strieborného tímu futbalistov, už 30-ročný Anton Urban. Ako rodák z Kysaku ma bral ako krajanu. Vždy mi hovoril, že sme z jedného kraja. Dozor nado mnou robil veľmi dôsledne, niekedy som mala problém dostať sa bez jeho pozorného oka aj na toaletu... Všade mi bol za päťami. Ako taký dobrý duch a ochranca.

Podobne na mňa „dozerali“ aj volejbalový veterán Josef Musil, či chodec Alexander Bílek. Volali sme ho Sáša. Ten bol vždy samý vtip. Vždy bol dobre naladený. Bola s ním veľká zábava. Veľmi rád medzi nás chodil.

O nás gymnastkách bolo tiež známe, že sa veľmi často a rady smežeme. Keď nás niekto hľadal, stačilo mu ísť za smiechom. Vtedy vždy bol na správnej stope. Darma, boli sme veselá kopa. Boli sme mladé, svet bol pre nás gombička.

Na stupni víťaziek na majstrovstvách ČSSR pod Věrou Čáslavskou. Keď som prišla do reprezentácie, brala som ju ako staršiu sestru.

Celú atmosféru olympiády som doslova hltala. Bola som prvýkrát ďaleko od domova a všetko, čo sa v Tokiu dialo okolo mňa, ma uchvátilo. Úžasný zážitok bola už samotná cesta do Tokia. Išli sme dlhšou, južnou cestou, so zástavkami v Káhire, Bangkoku a na Filipínach. Navštívila som vtedy miesta, na ktoré sa hocikto nedostal.

TOKIJSKÉ PRIEHRŠTIE ZÁŽITKOV AJ POUČENIE

Samotné olympijské hry mi pri niesli množstvo zážitkov. Skúsím niektoré spomenúť aspoň telegraficky.

Krajina vychádzajúceho slnka – Japonsko – bola plná ustavične sa klaňajúcich, pozorných a dobrosrdečných ľudí. Boli k nám veľmi úctiví. Patrí to k ich náture.

Olympijský oheň zapálil 19-ročný mládenec Jošinori Sakai, ktorý sa narodil v deň výbuchu prvej atómovej bomby nad Hirošimou.

Počas olympiády sme bývali v Olympijskej dedine, ktorú tvorili nízke budovy. Pôvodne to bol vojenský tábor, v ktorom od roku 1950 žili americkí vojaci. Pred olympiádou ho opustili, aby

Nástup československej výpravy na slávnostnom otvorení OH 1964 v Tokiu.

Jazdenie na bicykloch predstavovalo vítané spestrenie pobytu športovcov v Olympijskej dedine v Tokiu. Ja na fotografii celkom vpravo, hneď vedľa mňa cyklista Jan Smolík, ktorý v roku 1964 vyhral Preteky mieru.

Odlet československej výpravy na OH v Tokiu.

ho jej organizátori mohli ponúknuť športovcom z celého sveta. Tábor sa rozkladal na ploche približne 90 hektárov. Bolo tam plno zelene, kvetov, okrasných kríkov, starostlivo pestovaných záhrad v typickom japonskom štýle. Veľmi príjemné prostredie. Hotová oáza pokoja, v ktorej sme sa veľmi dobre cítili. Všade boli pre nás k dispozícii bicykle, ktoré si mohol ktokoľvek z nás požičať a potom ich mohol kdekoľvek nechať.

Zažili sme otvárací ceremoniál aj slávnostné zakončenie tohto veľkolepého športového podujatia. Naš súťažný program bol až na konci olympijských hier. Preto sme až úplne do konca hier trénovali.

Nadviazali sme priateľstvá so športovcami z celého sveta. Súťažila som zoči-voči so stálicami gymnastického neba a s mojimi idolmi, ktorých fotografie som si ako dieťa lepila do zošitov. Ich fotografie sme mali s Dáškou aj na stenách našej izby. Zrazu som v Tokiu súperila so sovietskymi gymnastkami Polinou Astachovovou a Larisou Latyninovou. Dovtedy boli nezdolateľné ako jednotlivkyne aj ako družstvo. V Tokiu ich však zdolala Věra Čáslavská, ktorá vyhrala viacboj a dominovala aj na

Členky nášho gymnastického družstva na OH 1964 v Tokiu v oficiálnom oblečení, ja druhá sprava.

náradiach. A naše družstvo skončilo za tímom ZSSR druhé.

Spomínané sovietske hviezdy v tom čase so svojou športovou kariérou končili, kým ja som ju vo veľkej gymnastike iba začínala. Zistila som, že ak chcem niečo dosiahnuť a byť raz ako ony, musím v tréningu ešte pridať. Uvedomila som si tiež, že tá drina s prvkami, ktoré mi mnohokrát boli proti srsť, stála za to.

So sovietskymi gymnastkami sme v Tokiu prehrali o necelý bod. Je zaujímavé, že v preskoku aj na bradlách sme ako družstvo boli lepšie. Na kladine sme dosiahli len

Družstvo gymnastiek na OH 1964 v Tokiu – zľava Hana Růžičková, Bohumila Rimnáčová (náhradníčka), Jana Posnerová, Věra Čáslavská, Jaroslava Sedláčková, ja a Adolfin Tkačíková-Tačová.

o málo menej bodov ako ony, ale v prostných nás celkove výrazne prevýšili. Medzi členkami nášho družstva som celkove dosiahla piaty najvyšší bodový zisk. Medzi 83 štartujúcimi gymnastkami to znamenalo 22. miesto.

Pri mojich súťažných vystúpeniach som nemala trému, ale cítila som veľkú zodpovednosť. Bolo to pre mňa podobné, ako keď herec vyjde na javisko. Na náradí som bola jediná a bolo to úžasné, keď ma diváci po vystúpení odmenili potleskom. Bolo to krásne.

Gymnastické družstvo ČSSR v Tokiu tentoraz v inej podobe.

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

„Najmladšej členke družstva, 16-ročnej Marienke Krajčírovej, pripadla úloha začať cvičenie. Postavou maličká žiačka bratislavskej dvanástročienky prekvapivo bez vzrušenia si pripravila mostík ku kladine, odmerala si vzdialenosť a elegantne sa vyhupla na náradie. Čs. reprezentantky s napätím sledovali jej pohyby, ale Marienka akoby nevníkala nervóznou atmosférou. Pretančila po uzúchkom prúžku kladiny a vyskočila na samom konci tak vysoko a tak čisto, že v obecenstve sa ozval polohlasný výkrik obdivu,“ opísal vyslaný redaktor Československého sportu Karel Marek vystúpenie Mariky Krajčírovej na OH v Tokiu.

„Nasledovali série ďalších bravúrnych skokov, premet stranou jednoruč,

znovu vysoká roznožka nad kladinou a záver. Obecenstvo potleskom odmenilo výkon štíhlej dievčiny. Trénerka a pretekárky blahoželali Marianke k tak úspešnému štartu," písal ďalej Karel Marek 22. októbra 1964 v rámci olympijského spravodajstva z Tokia.

V článku v denníku *Večerní Praha*, ktorý vyšiel 21. októbra 1964, sa zase písalo: „Preteky sa začali cvičením na kladine. Mladá Krajčírová sa pričínila o prvú známku 9,3 bodu. To bolo dobré aj napriek tomu, že rumunská a sovietska rozhodkyňa hodnotili nižšie než ostatné. Časlavská aj napriek zrejmemu rozochveniu zaznamenala 9,76 bodu, čo bol upokojujúci náskok.“

„Z poverenia Predsedníctva ÚV ČSZTV menovalo vedenie našej tokijskej výpravy majstrami športu atléta Josefa Odložila, gymnastky Jaroslavu Sedláčkovú, Janu Posnerovú a Máriu Krajčírovú a z futbalistov tých, ktorí tento titul ešte nemali: Vladimíra Weissu, Josefa Vojtu, Jána Geletu, Ivana Mráza, Karla Lichtnegla. Vojtecha Masného a Františka Valoška. Hana Růžičková bola menovaná zaslúžilou majsterkou športu,“ napísal *Československý sport* v nedeľu 25. októbra 1964 vo zvláštnom čísle v článku s titulom „Olympionici ČSSR na ceste domov“.

Pri tejto príležitosti noviny tiež pripomenuli, že na OH 1964 v Tokiu z 94 krajín jeden olympijský bod získalo 55 štátov, s minimálne jednou medailou sa mohlo pýšiť 45 krajín a výprava ČSSR s bilanciou 14 cenných kovov (5 – 6 – 3) obsadila v tejto silnej celosvetovej konkurencii 10. miesto.

V TOKIU SME VYBOJOVALI „PUTOVNÚ“ STRIEBORNÚ MEDAILU

Olympiáda v Tokiu sa pre nás skončila výborne. Naše družstvo získalo striebornú medailu. Žiaľ, úspech sme si nemohli naplno vychutnať, pretože bola iba jediná medaila pre celé družstvo. Prevzala ju naša reprezentačná trénerka Slávka Matlochová.

Medaila potom medzi nami putovala. Každá z členiek družstva ju mohla mať jeden mesiac. Keď bola u mňa, doniesla som ju ukázať do školy a chodila som s ňou na besedy. Neskôr ju uložili v Prahe na ÚV ČSZTV (Ústredný výbor Československého zväzu telesnej výchovy) a nakoniec skončila v múzeu.

S udelením jednej medaily pre družstvo športovci v športovej gymnastike nesúhlasili. Ved' na úspechu družstva sa podieľajú všetci jeho členovia. Preto si každý zaslúži dostať medailu. Na ďalšej olympiáde boli už ocenení všetci členovia medailových družstiev.

Po päťdesiatich rokoch zorganizoval Český olympijský výbor stretnutie všetkých športovcov, ktorí sa zúčastnili na OH 1964 v Tokiu. Na tomto stretnutí sa nám podari-

Družstvo gymnastiek ČSSR počas olympijskej súťaže a na stupni víťaziek.

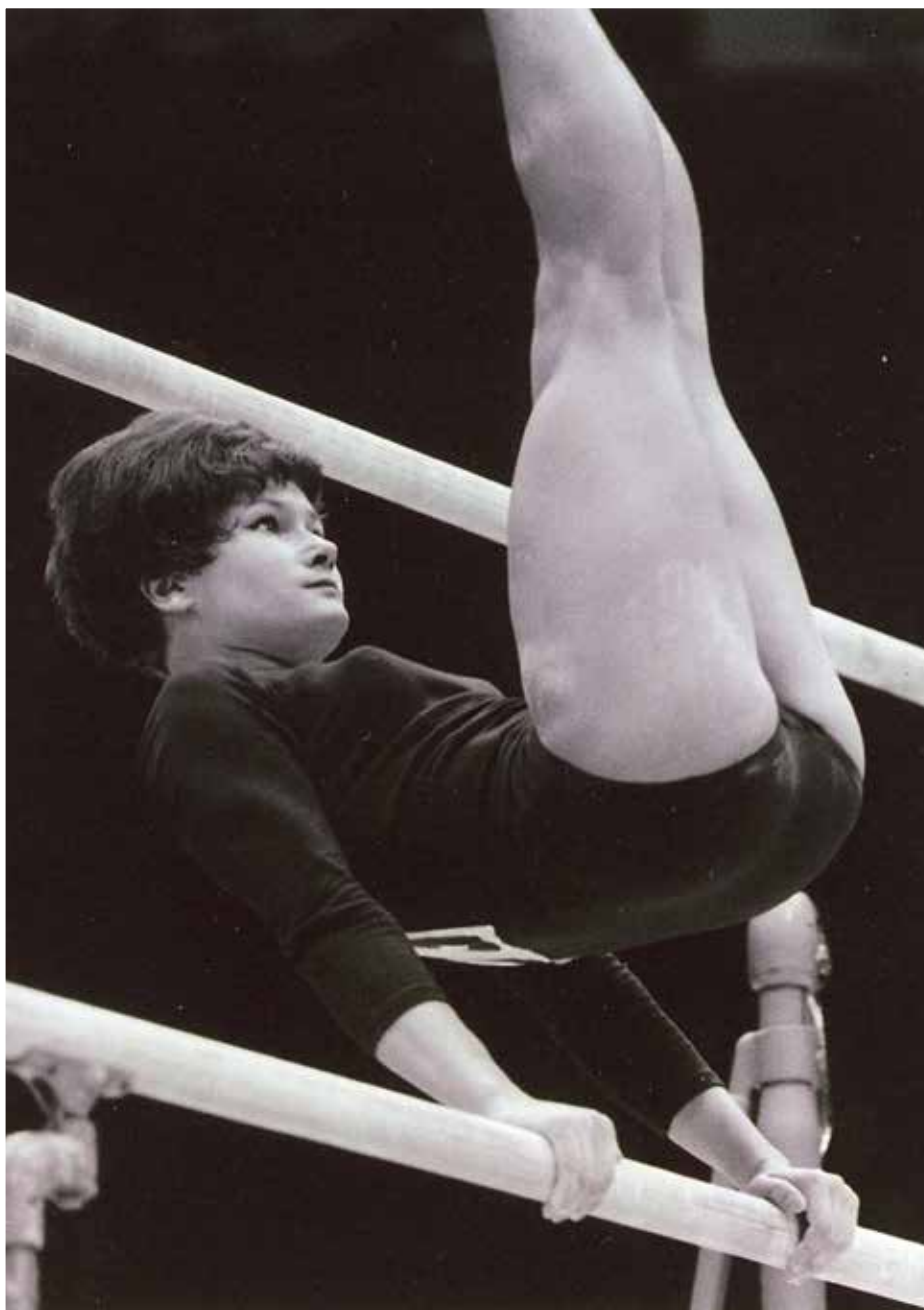
lo dohodnúť, že nám Český olympijský výbor dá pre nás vyrobiť kópie strieborných medailí z tokijskej olympiády. Nemalo sa to robiť, ale od roku 1964 uplynulo už veľa rokov. Celé polstoročie!

Jedného dňa v roku 2017 mi zazvonil telefón a pani na opačnom konci linky mi oznámila, že si mám prísť prevziať medailu. Zišli sme sa opäť. Z tokijského strieborného družstva chýbali iba Věrka Časlavská a Hanka Růžičková, ktoré nás medzitým navždy opustili.

Konečne po 53 rokoch som si mohla vychutnať, ako mi na krk dávajú olympijskú medailu z Tokia. Na tejto medaile, presnejšie na jej hrane, je dátum

Snímka z môjho tokijského preskoku.

V Tokiu som nasadzovala známky pre ďalšie členky družstva. Na snímke pri cvičení na bradlách.

Gymnastky v tokijskom hľadisku na atletike pri povzbudzovaní bežca Josefa Odložila, ktorý v behu na 1500 m získal olympijské striebro.

výroby a aj informácia, že je to kópia.

Počas mojej športovej kariéry som získala množstvo medailí a ocenení, ktoré majú už nevyčísľiteľnú hodnotu. Všetky vzácne medaily som darovala do Slovenského olympijského a športového múzea (SOŠM). Múzeum ich vystavuje buď v stálej expozícii, alebo pri tematických príležitostných výstavách, ako bola minulý rok k 70. výročiu organizovanej gymnastiky na Slovensku, či nedávno k olympijským hrám v ére Československa v „štvorkových rokoch“. A keďže ja robievam v SOŠM počas víkendov lektorku, môžem si ich kedykoľvek pozrieť.

Na záverečnom ceremoniáli sme sa jediní slovenskí zástupcovia v gymnastickej časti výpravy ČSSR ja a František Bočko (vpravo) odfotovali s vynikajúcim talianskym gymnastom Menichellim.

Po prilete z Tokia sme sa trénerka Slávka Matlochová (na snímke celkom vľavo), Jana Posnerová, ja a Adolfina Tkačíková-Tačová mohli pochváliť iba jednou, spoločnou medailou. Celé strieborné družstvo dostalo len tú jednu...

S trénerom po návrate z Tokia domov v spoločnosti ďalších gymnastiek z bratislavských Vinohradov.

Radosť mňa a trénera Jána Čížika po príchode na Strednú všeobecnovzdelávaciu školu na Vazovovej ulici v Bratislave.

Z VÝSLEDKOV OLYMPIJSKÝCH HIER 1964 V TOKIU

Ženy - družstvá: 1. ZSSR (Larisa Latyninová, Polina Astachovová, Jelena Volčecká, Tamara Zamotajlovová, Tamara Maninová-Luchinová, Ludmila Gromovová) 380,890 b, 2. ČSSR (Věra Čáslavská, Hana Růžičková, Jaroslava Sedláčková, Adolfina Tkačíková-Tačová, MARIANA KRAJČÍROVÁ, Jana Posnerová) 379,989, 3. Japonsko (Keiko Ikedová-Tanakaová, Tošiko Aiharuová-Širasuová, Kjoko Onová, Taniko Nakamurová, Ginkó Čibová-Abukawová, Hiriko Cudžiová) 377,889.

Viacboj: 1. Věra Čáslavská (ČSSR) 77,564, 2. Larisa Latyninová 76,998, 3. Polina Astachovová (obe ZSSR) 76,965, 4. Birgit Radochlová (NDR) 76,431, 5. Hana Růžičková (ČSSR) 76,097, 6. Keikó Ikedová-Tanakaová (Jap.) 76,031... 11. Jaroslava Sedláčková 75,598, 16. Adolfina Tkačíková-Tačová 75,331, 22. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 74,898, 23. Jana Posnerová (všetky ČSSR) 74,765.

III. KAPITOLA MEDZI SVETOVOU ŠPIČKOU

NA MS 1966 V DORTMUNDE SME DOKÁZALI NEMOŽNÉ

Dva roky po mojej prvej olympiáde, na majstrovstvách sveta 1966 v západo-nemeckom Dortmunde sa nášmu družstvu podarilo nemožné. Šokovali sme celý gymnastický svet. Získali sme zlatú medailu a prvýkrát sme na veľkom podujatí porazili družstvo ZSSR. Bol to historický úspech, veď sovietske gymnastky

Príprava pred tréningom na kladinu v starej telocvični v bratislavskom PKO.

Na fotografii v roku 1966, keď som sa prebojovala do svetovej špičky.

predtým pravidelne víťazili. Štrnásť rokov na veľkom svetovom podujatí v súťaži družstiev neprehrali.

Okrem bezchybného výkonu nám k tomu určite pomohla aj naša poverčivosť. Nevieť, kde sa to zrodilo, ale dospeli sme k presvedčeniu, že ako družstvu nám preteky vyšli najmä vtedy, keď sme mali pri sebe črepy z čerstvo rozbitého predmetu.

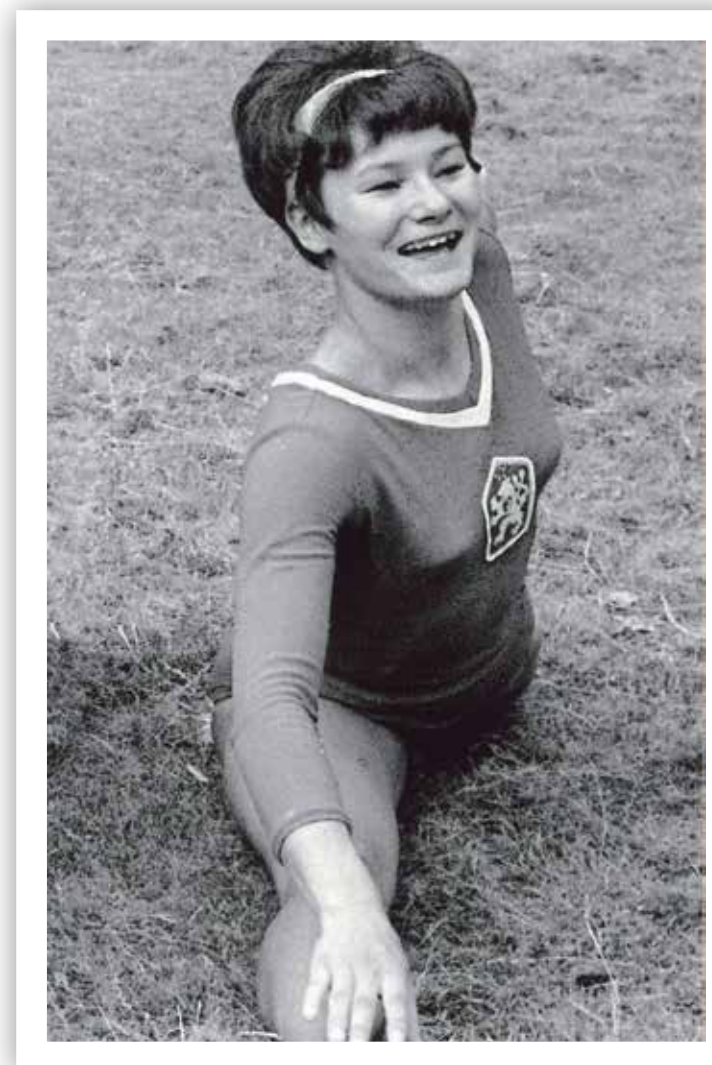
Keď sa niekde objavili črepy, my sme na pretekoch neказili zostavy. Vždy, keď sa pred súťažou niečo rozbitilo. Ale nie zámerne, pretože vtedy to kúzlo nefungovalo.

V deň súťaže družstiev sa však v Dortmunde dlho nič nerozbilo.

Tak sme začali byť z toho aj nervózne. Klesalo nám sebavedomie. Už sa začínali súťaže a stále nič. Čo teraz?

Zrazu sa priamo v hale niekomu rozbila fľaša. Okamžite sme vyštartovali, pozbierali sme črepy podľa hesla, že prinášajú šťastie a nadobudli sme stratenú istotu, veľké sebavedomie a tiež odhodlanie.

Cvičili sme potom ako z veľkej knihy gymnastiky. Všetko sa nám darilo. Sovietkam tiež. Ale našťastie pre nás, ony cvičili tesne pred nami. My sme išli na jednotlivé

Dobrá nálada pred majstrovstvami sveta v Dortmunde.

náradia až po nich. Veľmi dlho to bolo medzi nami mimoriadne vyrovnané. Rozhodovali tisíce bodu.

Všetko vyvrcholilo perfektným doskokom Věry Čáslavskej po bezchybne zvládnutom preskoku. V momente, keď s veľkou istotou zapichla nohy do žinenky a s elegantne zdvihnutými rukami hrdo vypla hrud', vedeli sme, že sa nám podarila skvelá vec. Niečo neuveriteľné. My sme predsa na svetovom šampionáte porazili Sovietsky! Vrátili sme im pomerne tesnú prehru z Tokia. Zdolali sme ich len o 38 tisíc bodu!

VYZERALI SME AKO KOMINÁRKY ALEBO BANÍČKY

Keď sme zistili, že sme prvé, všetky sme začali od dojatia a ohromného šťastia ako na povel plakať. A keďže gymnastky chcú byť počas súťaže pekné, elegantné a prítážlivé, všetky sme mali namaľované oči. Ako sme slzili a usedavo plakali, dľaňami sme

Z VÝSLEDKOV MAJSTROVSTEV SVETA 1966 V DORTMUNDE

Ženy – družstvá: 1. ČSSR (Věra Čáslavská, Jaroslava Sedláčková, MARIANA KRAJČÍROVÁ, Jana Kubičková-Posnerová, Bohumila Římnáčová, Jindra Košťálová) 383,625 b, 2. ZSSR (Natalia Kučinská, Larisa Petriková, Zinajda Družininová, Larisa Latyninová, Polina Astachovová, Olga Charlovová) 383,587, 3. Japonsko (Keiko Ikedová-Tanakaová, Zaki Šibujová, Hiroko Ikenadová, Taniko Micukuriová, Džasuko Furujamová, Micuko Kandoriová) 380,923.

Viacboj: 1. Věra Čáslavská (ČSSR) 78,298, 2. Natalia Kučinská (ZSSR) 78,097, 3. Keiko Ikedová-Tanakaová (Jap.) 76,997, 4. Erika Zucholdová (NDR) 76,596, 5. Jaroslava Sedláčková (ČSSR) 76,465, 6. Larisa Petriková (ZSSR) 76,366, 7. MARIANA KRAJČÍROVÁ 76,332, 8. Jana Kubičková-Posnerová 76,232, ... 16. Bohumila Římnáčová 75,865, 18. Jindra Košťálová (všetky ČSSR) 75,698.

Finále na náradiach – preskok: 1. Věra Čáslavská (ČSSR) 19,583, 2. Erika Zucholdová (NDR) 19,399, 3. Natalia Kučinská (ZSSR) 19,316, 4. Ute Starkeová (NDR) 19,216, 5. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 19,199.

si roztierali farbu z namaľovaných očí po lícach, po brade, po čele. Vyzerali sme ako kominárky alebo baničky po vyfáraní...

Celé sme boli zafúľané a zamazané. Takže pred slávnostným vyhlásením výsledkov sme všetky ako opreteký utekali na toalety. Nie s nejakou žalúdočnou nevoľnosťou, ale preto, aby sme opäť mohli vystúpiť na najvyšší stupeň pekné, elegantné

Na najvyššom stupni na majstrovstvách sveta! Ja celkom vľavo.

a pôvabné. Preto sme sa na toaletách usilovne umývali. A takto čerstvo vyumývané sme si hrdo vypočuli našu hymnu. Na najvyššom stupni pre víťazky! Nádherný pocit.

Pri gratulácii na stupni víťaziek nám Sovietsky sľubovali odvetu na olympiáde v Mexico City. Vraj prvé miesto v družstvách máme od nich iba na dva roky požičané a potom si ho zoberú späť...

Je pravda, že keď zistili, že sme vyhrali, nechceli prísť na vyhlásenie. Také boli sklamané a urazené. Nevedeli pochopiť, že súperky z Československa ich zdolali a uznať, že sme tentoraz boli lepšie.

Prílet nášho družstva z Dortmundu, kde sme získali historický titul majsteriek sveta. Na schodíčkoch z lietadla stojím ako tretia.

Museli ich veľmi a dlho prehovárať, aby organizátorom nerobili problémy.

Sovietky veľmi ťažko znášali, že museli počúvať cudziu hymnu. To sa im štrnásť rokov nestalo. Odvykli si od toho.

Dosť ma mrzí, že v povedomí československej verejnosti tento náš mimoriadny úspech výrazne ustúpil do úzadia. Mediálne sa opakovane pretriasajú naše strieborné medaily na olympijských hrách 1964 a 1968, ale na zisk titulu majsteriek sveta 1966 akoby sa zabudlo...

Rada spomínam na tie časy, keď žiarili Věra Čáslavská a Nataša Kučinská zo ZSSR. Věra vo viacboji pred vychádzajúcou hviezdou ubránila svoju vedúcu pozíciu z Tokia.

PIATA S „MUŽSKÝM“ PRESKOKOM

Mne sa v Dortmunde individuálne darilo dovedy najviac. V družstve som už bodovým ziskom postúpila na tretiu priečku za Věru Čáslavskú a Jaroslavu Sedláčkovú a vo viacboji som skončila siedma. Premiérovu som si na týchto MS vybojovala aj finále na náradiach. V preskoku som bola piata.

Spomínam si na ten svoj preskok. Výborné odrazové schopnosti a sila v rukách mi umožnili skákať mužský preskok, takzvanú letku. Na tento preskok ma nahovorila olympijská víťazka na kladine z OH 1960 v Ríme Eva Bosáková. Stále mi tvrdila, že mám na to jedinečné predpoklady. Tak som to skúsila.

Preskok bol náročnejší, lebo si vyžado-

Dostala som sa do vrcholného obdobia mojej športovej kariéry.

val veľmi dobrý odraz z rúk. Po odraze z rúk som ešte letela vystretá s hlavou dopredu. Predviedla som tento skok iba ako tretia na svete. Nikto nepredpokladal, že by som sa s ním mohla na veľkých medzinárodných pretekoch uchádzať o najvyššie medailové priečky. V roku 1966 na MS sa mi vďaka, letke“ podarilo prebojovať do finále, v ktorom som skončila na 5. mieste. Ešte som tam chcela pridať dvojitý obrat, ale kôň bol tvrdý a trpeli mi na ňom zápästia. Preto som z tohto zámeru radšej upustila.

Neskôr na OH v Mexico City mi v preskoku ušla bronzová medaila len o 25 tisíc bodu. Vtedy som už skákala preskok „Věrka“. Skončila som štvrtá. Dodnes som na to hrdá.

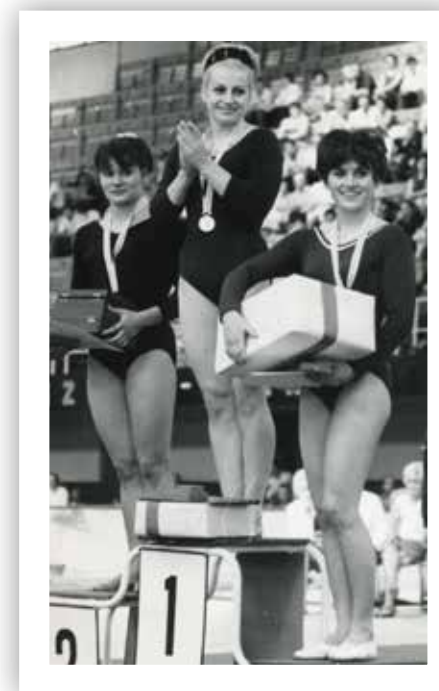
V ROKU 1967 SOM SA OCITLA V ŽIVOTNEJ FORME

V Dortmunde som sa presadila už do absolútnej svetovej špičky. A môj výkonnostný vzostup pokračoval aj v ďalšom roku. V ňom sa ocitla v životnej forme. Zastihol ma v plnom tréningovom nasadení a bez zranení či chorôb. Vďaka tomu sa mi na súťažiach darilo.

Potvrdila som to už na jar na majstrovstvách ČSSR v Šumperku. Tam ma vo viacboji zdolala len Věra Čáslavská. Vďaka tomu som si vybojovala účasť na majstrovstvách Európy 1967 v Amsterdame, kde krajinu mohli reprezentovať maximálne dve gymnastky. Pozíciu náhradníčky si vybojovala Miroslava Skleničková.

V Šumperku sa rozhodlo aj o tom, ktoré gymnastky budú ČSSR reprezentovať na Svetovej výstave EXPO 1967 v Montreale. Dôveru dostali Věra Čáslavská, Jaroslava Sedláčková, Mária Krajčířová a Jindra Košťálová pod vedením trénerky Viery Kováčovej.

Čakalo ma teda jednak vrcholné podujatie jednotlivkyň, ale aj zaujímavé exhibičné vystúpenia v ďalekej cudzine. A následne ešte aj predolympijská generálka v Mexico City, ktorá okrem súťažného aspektu bola dôležitá aj z hľadiska spoznania dejiska olympijských súťaží.

Na stupni víťaziek na majstrovstvách ČSSR 1967 v spoločnosti svetovej jednotky Věry Čáslavskej a Bohumily Římnáčovej.

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

Trénerka a medzinárodná rozhodkyňa Hana Vláčilová v mesačníku Česko-slovenská gymnastika v máji 1967 pri hodnotení výkonov gymnastiek na majstrovstvách ČSSR v Šumperku v článku s titulom „Šumperk rozdával letenky“ okrem iného napísala: „Pomerne dobre sa ukázala úroveň v preskoku. Všetky pretekárky si vybrali skoky vrchom. Prevažovali premety dopredu, objavilo sa viacero ‚věrok‘. Okrem autorky skoku ju predviedla aj juniorka Vaisová, ďalej Vinklerová a Košťálová. Mirka Skleničková má pekne zvládnutý premet stranou, Hanke Vorlíčkovej sa vydaril premet stranou s obratom. Krajčírová zostáva pri letke, aj keď, bohužiaľ, tento skok u žien nikdy dokonale nevyznie a nemôže mať tú mohutnosť ako u mužov.“

„Skladby v prostných sa objavili ešte s dortmundskými hudobnými motívmi, pretože v tak krátkej dobe nebol čas na zvládnutie novej koncepcie. Vyžadovala sa však zvýšená obťažnosť akrobatických cvičení,“ pokračovala Hana Vláčilová v analýze výkonov na majstrovstvách ČSSR. „Saltá s vrutom zaradilo do zostavy päť pretekárk: Čáslavská, Krajčírová, Řimnáčová a juniorky Skleničková a Vaisová,“ pripomenula autorka a zdôraznila: „Prvé vykročenie smerom k OH je za nami. Ukázalo snahu trénerov a pretekárk rešpektovať stanovenú líniu, pretože všetci sme si uvedomujeme, že dobyť prvé miesto bolo neuveriteľne ťažké, ale udržať si ho bude ešte omnoho ťažšie. Dá sa to dosiahnuť iba presvedčivým výkonom založeným na dokonalom predvedení a najvyššej obťažnosti.“

Na ME 1967 sme boli Věra Čáslavská, náhradníčka Miroslava Skleničková a ja. Pred nami trénerka Slávka Matlochová.

NA MAJSTROVSTVÁCH EURÓPY
DVAKRÁT BRONZOVÁ

Vďaka môjmu úsiliu som sa vypracovala natoľko, že som na európskom šampionáte v Amsterdame mohla pomýšľať na úspech vo finále viacboja, aj na prienik do finálových súťaží na jednotlivých náradíach. Bola som naozaj v dovtedy najlepšej športovej forme.

Moje výrazné úspechy na ME v Amsterdame aj na predolympijskej súťaži v Mexico City to len potvrdili. Na oboch podujatiach ma vo veľmi

Nástup na ME v Amsterdame. Každú krajinu mohli reprezentovať len dve pretekárky. Vedľa trénerky Slávky Matlochovej Věra Čáslavská a ja.

Dve momentky z môjho amsterdamského cvičenia na kladine.

silnej konkurencii ovenčili individuálnymi medailami.

Na európskom šampionáte v Amsterdame sme našu krajinu reprezentovali iba dve. Také boli vtedy pravidlá FIG. Věra Čáslavská zopakovala v hlavnom meste Holandska svoj jedinečný triumf zo Sofie 1965 a získala všetkých päť zlatých medailí.

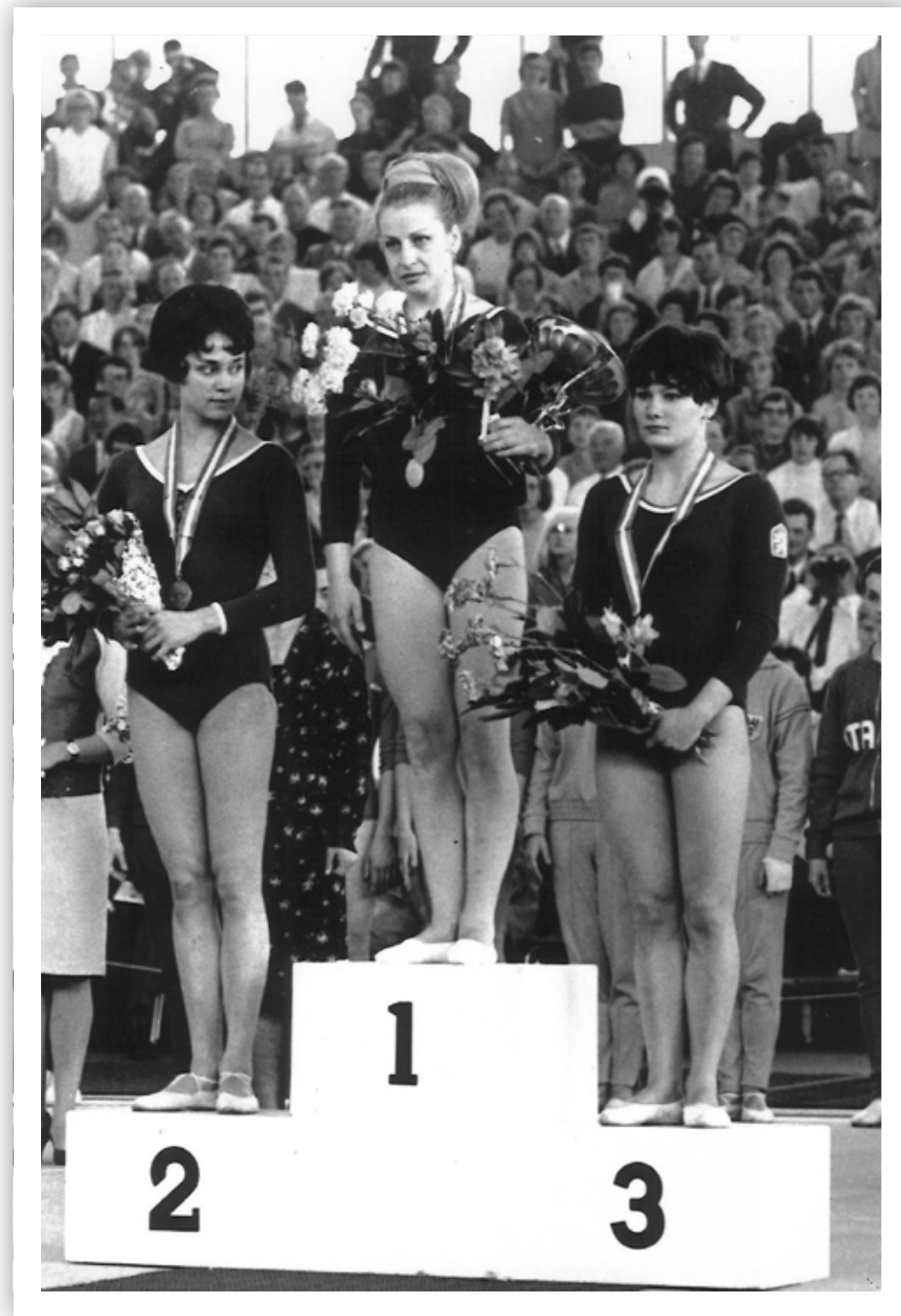
Ja som dvakrát stála na stupni víťaziek spoločne s ňou. To boli pre mňa životné individuálne úspechy. V najviac cenenej súťaži vo viacboji jednotlivkyň a aj na bradlách som získala bronzový kov. Štvrtá som bola v preskoku a v prostných, piata na kladine.

Na bradlách sa mi zvyčajne darilo najviac, aj keď k olympijskej medaile som mala najbližšie o rok neskôr v preskoku. Pri cvičení na žrdiach s nerovnakou výškou som mohla využiť silu, ktorú som nadobúdala už v detstve.

Je určite zaujímavé, že aj ďalšie dve medaily slovenských gymnastiek na majstrovstvách Európy sa zrodili na tomto náradí. Prvú – takisto bronzovú – v roku 1983 získala

Najcennejší individuálny úspech v mojej gymnastickej kariére. S bronzovou medailou z viacboja na ME 1967 v Amsterdame v spoločnosti striebornej Zinajdy Voroninovej zo ZSSR a zlatej krajanky Věry Čáslavskej. Tá získala rovnako ako na ME 1965 v Sofii všetkých päť najcennejších kovov.

v Göteborgu Jana Labáková, druhú v roku 2020 v Mersine – tiež bronzovú – Barbora Mokošová. Na inom náradí žiadna Slovenka cenný kov z ME nezískala.

Musím však povedať, že pred európskym šampionátom som sa na medaily necítila. V kútiku duše som myslela tak na 5. miesto. Fanúšikovia, ktorí prišli do Holandska na ôsmich autách, počítali body po každom náradí. Keď som absolvovala preskok a sovietska gymnastka Kučinská pokazila cvičenia na bradlách, niekto skrí-

Obe sme boli vrchovato spokojné. Věra Čáslavská získala všetkých päť zlatých, ja dve bronzové a bola som vo všetkých finále na náradiach.

Radosť trénera Jána Čížika aj mňa z dvoch bronzových medailí bola obrovská.

kol: „Si tretia!“ Za mnou sedel s ceruzkou v ruke môj tréner Janko Čížik a potvrdil to.

Možno tomu uverit'? V očiach som mala slzy. Prežívala som niečo neopísateľne príjemné a zrazu som pocítila radosť z toho, že som nesklamala. Urobila som všetko, čo som vedela. S kyticou kvetov som vyšla na bronzový stupienok a slúbila som si, že nebudem plakať. Dajú sa však za takýchto okolností potlačiť vlastné city? Ved' som dosiahla tretie miesto vo viacboji jednotlivkyň a tretie miesto za bradlá. Skvelé! Fantastické! Môj veľký zážitok umocnil fakt, že medailu mi odovzdávala holandská princezná.

Európsky bronz som si okrem viacboja vybojovala aj na bradlách.

Z VÝSLEDKOV MAJSTROVSTIEV EURÓPY 1967 V AMSTERDAME

Ženy – viacboj: 1. Věra Čáslavská (ČSSR) 38,965 b, 2. Zinajda Družininová (ZSSR) 38,533, 3. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 38,199, 4. Karin Janzová 38,065, 5. Erika Zucholdová (obe NDR) 37,898, 6. Márgit Oroszióvá (Maď.) 37,565.

Finále na náradiach – preskok: 1. Věra Čáslavská (ČSSR) 19,733, 2. Erika Zucholdová 19,533, 3. Karin Janzová (obe NDR) 19,333, 4. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 19,233, bradlá: 1. Věra Čáslavská (ČSSR) 19,199, 2. Karin Janzová (NDR) 19,166, 3. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 19,066, kladina: 1. Věra Čáslavská (ČSSR) 19,833, 2. Natalia Kučinská 19,666, 3. Zinajda Družininová (obe ZSSR) 19,499, ... 5. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 19,132, prostné: 1. Věra Čáslavská (ČSSR) 19,866, 2. Natalia Kučinská 19,733, 3. Zinajda Družininová (obe ZSSR) 19,666, 4. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 19,366.

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

„Na záverečné boje mohli naše pretekárky nastupovať s pokojom. A aj nastupovali. Preskok bol dopredu jasnou záležitosťou Věry Čáslavskej. V ňom mala neprekonateľný náskok z prvého dňa. Po preskoku Krajčírovej to dlho vyzeralo na ďalšiu bronzovú medailu. Ale ako predposledná skákala pretekárka NDR Janzová, pri jej prvom preskoku sa rozhodkyne dlho zjednocovali na známke 9,666 b, ale pri druhom pokuse sa jednomyselne zhodli na známke 9,8 b. V prostných už začínajúca Krajčírová nasadila vysokú známku 9,766. Po nej cvičiaca Družininová mala síce v porovnaní s našou pretekárkou slabšiu akrobaciu, ale temperamentným cvičením, ktorým okamžite nadviazala kontakt s obecnstvom, si vyslúžila známku 9,866 b. Už v Dortmunde sa hovorilo o tom, že prostné Družininovej by si ako za skladbu, tak aj za predvedenie zaslúžili vyššiu známku ako Kučinskej. A tento dojem sme mali aj v Amsterdame,“ referovala v niekoľkostranovej reportáži v časopise Československá gymnastika z dejiska ME predsedníčka ústrednej trénerskej rady žien a medzinárodná rozhodkyňa Hana Vlácilová. Zaujímavé sú aj jej ďalšie postrehy a odborné hodnotenia, z ktorých citujeme.

„Marienka Krajčírová už mnohokrát dokázala, že má dobré nervy. Neúspech a sklamanie by vedela prekonať bez mihnutia okom. Avšak radosť je pre ňu trochu veľa. Už v Dortmunde, keď sa dozvedela o víťazstve družstva, správu privítala slzami. V Amsterdame, po správe, že vybojovala bronz vo viacboji, sa rozplakala tak usedavo, že veľmi dlho nebola schopná slova. Spolu s Mir-

kou Skleničkovou slzili aj po piatich desiatkach za Věrinu kladinu a do tretice slzy a kytyce sprevádzali aj okamih, keď ďakovali trénerke Slávke Matlochovej. A aby v tom neboli sami, pridali sa k nim aj ďalší z prítomných.“

„Pre československú gymnastiku nie sú majstrovstvá Európy iba obrovským triumfom Věry Čáslavskej, ale znamenajú aj potvrdenie výsledku z Dortmundu v plnom rozsahu. O to sa svojím výkonom postarala 18-ročná bratislavská gymnastka Mária Krajčírová, ktorá za svoj rast vďačí trénerovi Jánovi Čížikovi a za záverečnú prípravu Slávke Matlochovej. Keď sa objavila v Amsterdame, kde v programoch už bolo vytlačené meno Jaroslavy Sedláčkovej, zapísali si novinári do svojich blokov, že Sedláčková sa pre maturitné skúšky vzdala reprezentácie. Svojim čitateľom tiež pripomenuli, že Krajčírová bola v Dortmunde finalistkou na bradlách a viac jej nevenovali pozornosť. Ale iba do tej chvíle, kým sa nezačal tréning. Gymnastickí odborníci a fotografi sa začali zhromažďovať okolo náradia, na ktorom cvičili naše dievčatá. A nie iba kvôli Věre. O Marienke sa začalo hovoriť.“

„Samotné preteky boli potom vyvrcholením náročnej a poctivej prípravy a tretie miesto v Európe patrí pretekárke, ktorá má ešte budúcnosť pred sebou, úplne zaslúžene. Jej zostava na bradlách je jednou z najlepších, v akrobacii predstihne všetky gymnastky a isté a vysoké skoky na kladine potvrdzujú jej majstrovstvo aj na tomto náradí. Pri premete stranou, ktorý určite v budúcnosti doplní obratom, sa uplatnila sila jej odrazu a výborná technika.“

„Tým, že Marienka vybojovala bronzovú medailu v absolútnom hodnotení a že sa vo všetkých náradiach dostala do finálových súťaží, kde bola tretia na bradlách, štvrtá v preskoku a v prostných a piata na kladine, potvrdila, že naša ženská gymnastika dokáže obhájiť svetové prvenstvo. Komentátori totiž v súvislosti s hodnotením jej výkonov pripomínali, že Československo má rovnako dobrú Sedláčkovú, Kubičkovú, Řimnáčovú a ďalšie.“

TELEGRAM Z DOMU: PREKVAPILA SI NÁS MILO, PUDINGU MÁŠ KILO

Čo sa vtedy odohrávalo u nás, mi prezradila sestra. Už pred odletom na šampionát som jej poslala list, v ktorom som sa jej zdôverila, že som so sebou spokojná. Trénerka Matlochová totiž prerobila moje cvičenie na bradlách tak, že ho nepoznal ani tréner Čížik.

Dáša čosi zavetrila. Hovorila, že to musí byť znamenie, keď takto píšem. A začala vyhlasovať, že určite skončím tretia. Úplne si to vsugerovala. A nakazila tým celú rodinu.

K bronzovej medaile na európskom šampionáte patrila aj kytica.

Moja mamička počula v rozhlase správu z Amsterdamu ako prvá. Zachytila však iba koniec relácie. Otec tomu neveril. Radšej si počkal na nočné televízne noviny a spolu s ostatnými aj na rozhlasové polnočné spravodajstvo. Potom spolu rozmýšľali o texte telegramu a vymysleli toto: „Prekvapila si nás milo, puding máš kilo.“

Puding patril k mojim obľúbeným dezertom. Zjest' ho mi po návrate domov netrvalo dlho. Dobre som si na ňom pochutila. Ved' som si ho aj zaslúžila.

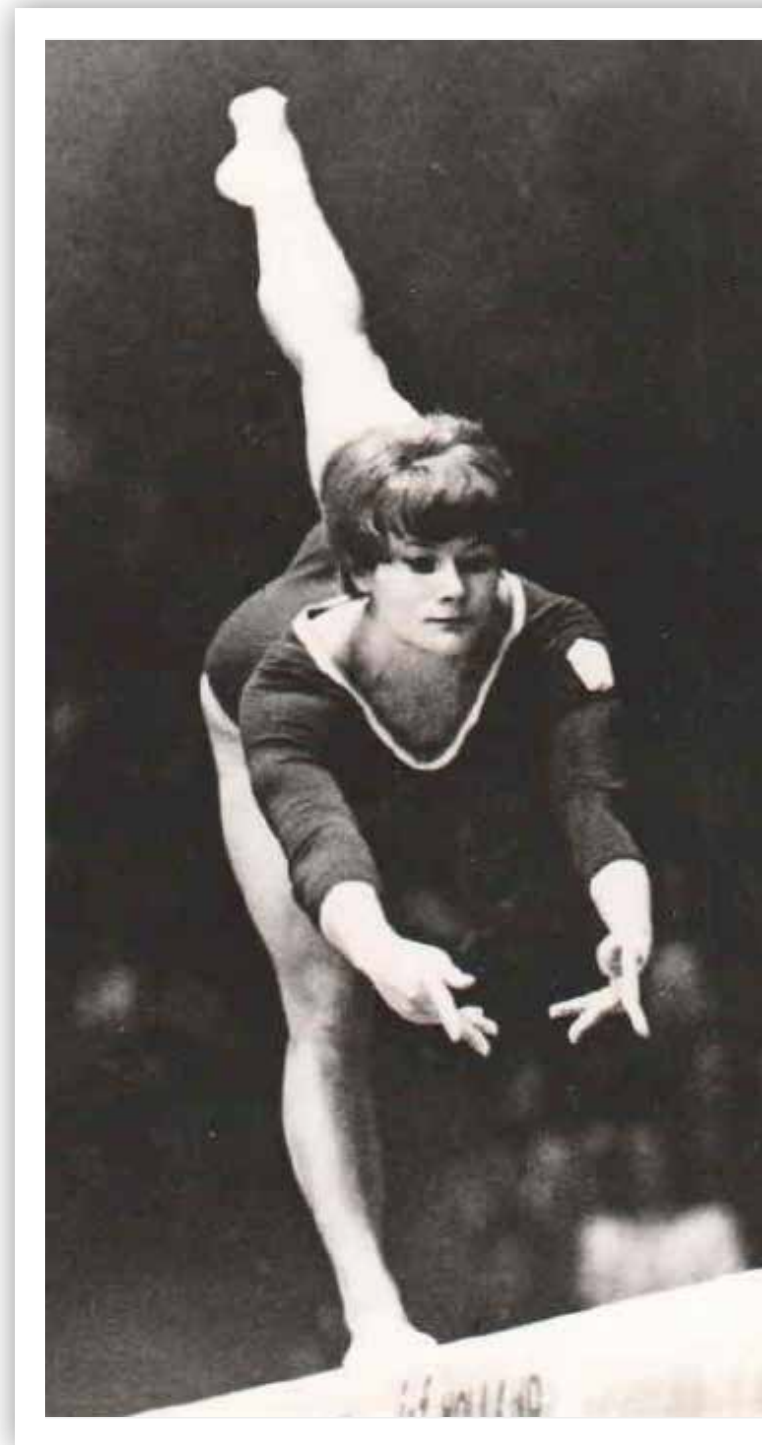
Predchádzala tomu však spiatočná cesta z ME domov, ktorá bola moja najhoršia za posledné roky. Veľmi som už chcela byť doma medzi svojimi. Verila som, že vlakom sa

dostanem domov ešte pred polnocou. V Kolíne sa však potrhlo elektrické vedenie. Stáli sme dlho na staniach aj v poli. Sľúbené dvojhodinové meškanie sa predĺžilo a na bratislavskej stanici zastal vlak až o pol tretej ráno.

Rodičia a priatelia ma aj napriek tomu čakali. Po peróne sa rozmiestnili tak, aby som im neprekážala. A tak som rovno z vagóna padla otcovi do náručia. To bolo naozaj nádherné privítanie. Priamo na peróne vlakovkej stanice. Samozrejme, že potom sme už nešli spať. Ved' som chcela toľko toho povedať. O všetko sa s nimi podeliť. Bolo o čom rozprávať. Bol dôvod tešiť sa z veľkého a cenného úspechu. Tak sme si to spolu vychutnali.

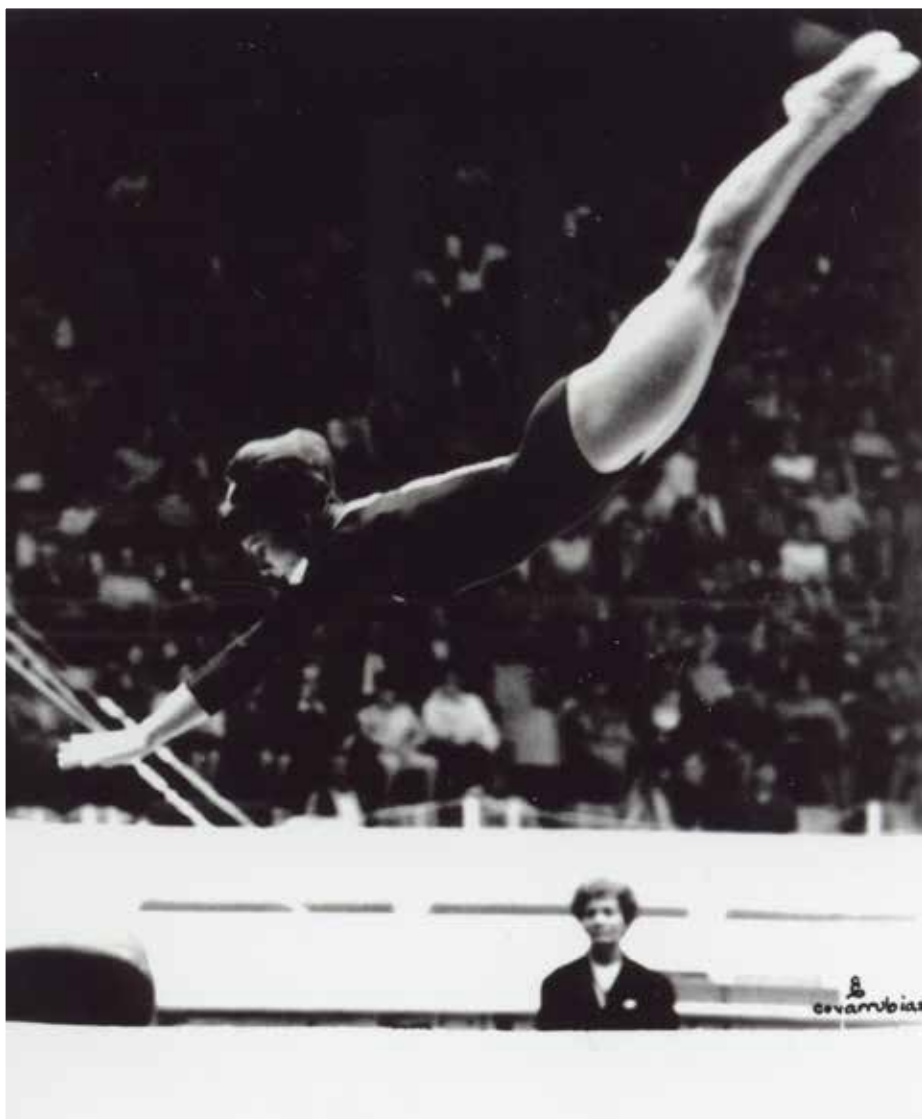
ÚSPEŠNÁ MEXICKÁ PREDOLYMPIJSKÁ GENERÁLKA S PIATIMI MEDAILAMI

Na predolympijských hrách v roku 1967 v Mexico City nás v družstve bolo iba päť. Věra Čáslavská s nami na generálku rok pred OH 1968 do mexickej metropoly necestovala. Naraz som si uvedomila, že keď nás je len päť, nikto z nás nemôže

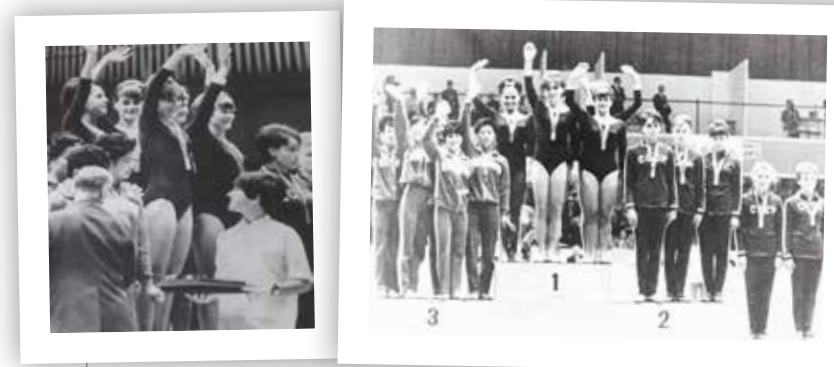

vypadnúť alebo zlyhať.

Ako na potvoru som si pri preskoku bolestivo natiahla väzy v lakti. Hneď som si hovorila, že to nesmiem vzdať. Vedela som, že ďalej musím cvičiť so zatátnymi zubami, cez bolesť. Ale nikto si to nesmie všimnúť. O mojom zranenom lakti vedeli

Na predolympijských pretekoch v Mexico City 1967 pri preskoku a pri cvičení na kladine.

Československé družstvo aj bez Čáslavskej v Mexico City 1967 zopakovalo triumf zo svetového šampionátu v Dortmunde a znovu odsunulo sovietske gymnastky na druhé miesto. Tretie skončili Japonky.

Z VÝSLEDKOV PREDOLYMPIJSKEJ GENERÁLKY 1967 V MEXICO CITY

Ženy – viacboj: 1. Natalia Kučinská (ZSSR) 77,10 b, 2. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 76,65, 3. Larisa Petriková (ZSSR) 75,80.

Finále na náradiach – preskok: 1. Natalia Kučinská (ZSSR) 19,35, 2. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 19,316, 3. Karin Janzová (NDR) 19,25, bradlá: 1. Karin Janzová (NDR) 19,40, 2. Bohumila Řimnáčová (ČSSR) 19,25, 3. Natalia Kučinská (ZSSR) 19,20, 4. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 19,15, kladina: 1. Natalia Kučinská (ZSSR) 19,455, 2. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 19,15, 3. Marianne Noacková (NDR) 19,133, prostné: 1. Natalia Kučinská (ZSSR) 19,505, 2. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 19,405, 3. Larisa Petriková (ZSSR) 19,385.

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

„V československom družstve sa ako prvá v prostných predstavila na pódiu Hana Vorlíčková. Jej známka 9,3 bodu znamenala dobrý základ pre túto disciplínu. Ostatné výborným výkonom postupne zvyšovali známky, až Marika Krajčírová za s ľahkosťou odcvičenú a vysokú akrobáciu vo svojej zostave dosiahla 9,55 b. Výsledný súčet 47,10 nám dodal chuť do ďalších bojov,“ priblížila v mesačníku Československá gymnastika priebeh súťaže družstiev na predolympijskej súťaži v roku 1967 trénerka a medzinárodná rozhodkyňa Hana Vlácilová a pokračovala:

„Pri druhom preskoku Krajčírovej došlo k nehode a už sa zdalo, že boj družstva je stratový. Marika sa po odraze dostala veľmi vysoko nad koňa, stačila dohmatnúť iba jednou rukou, ktorá sa jej v lakti zvrtila. Pád za koňa sa síce dobre skončil, ale obnovené staré zranenie bolo bolestivé. Po ošetrení dr. Komadelom sa však Marika v poslednej minúte rozcvičovania na bradlách predsa objavila. Cvičila s veľkým premáhaním bolesti a so sebazaprením – ale dobre. Najmladšia členka družstva Lišková nasadila známku 9,4. Vorlíčková a Kubičková 9,5, Řimnáčová dokonca 9,6 b a Krajčírová so zranením 9,7 b. Obrovský potlesk hľadiska bol pre ňu nie iba uznaním, ale aj povzbudením do ďalších súťaží. Naše družstvo získalo vôbec najvyšší súčet v pretekoch 47,70 b.“

„Krajčírová predviedla vynikajúcu zostavu s najlepšou akrobaciou v celých pretekoch. Známkou 9,8 predstihla aj Natašu Kučinskú (9,75). Preskok bol celkom dobrý, ale okrem Krajčírovej bez skokanských individualít. Výborne skočila Hanka Lišková jamašitu, bohužiaľ známka 9,3 b. zďaleka nezodpovedala predvedenému výkonu. Krajčírová skákala s obavami o zranenú ruku (9,5 b). V preskoku sme stratili 0,8 b. Bradlá zacvičili naše pretekárky s ľahkosťou a veľmi precízne. Najvyššie známky v tejto disciplíne – 9,6 b. – dosiahli tri pretekárky: Vorlíčková, Kubičková a Krajčírová. Bolo radosťou sledovať sústredený výkon celého družstva, v ktorom každá pretekárka cvičila so strojovou presnosťou a perfektne spoľahlivo. Súčet známok na bradlách 47,60 znamenal, že sme predstihli Sovietsky o 1,7 b. v tejto disciplíne a o 0,1 b. v celej súťaži.“

Hana Vláčilová vyzdvihla najmä súdržný kolektív a sústredený boj všetkých piatich reprezentantiek ČSSR o konečný triumf. Dokumentujú to aj tieto riadky v jej texte: „Pred nami bola posledná disciplína – kladina. Aj v nej sa celé družstvo predviedlo ako vynikajúci kolektív. Každá bojovala o cennú desatinu a ostatné pod pódium žili s pocitmi cvičenky na kladine. Žiadna nesmela zaváhať, žiadna sa nesmela vzdať. Výsledok – kladinu sme vyhrali rozdielom 0,1 b. a celé preteky o 0,2 b. pred družstvom ZSSR. Bolo to úplne zaslúžené. Vynikajúci bezchybný výkon všetkých piatich pretekárook, za ktorý treba im aj ich trénerke Alene Tintěrovej blahoželať a poďakovať. Nervové vyčerpanie z tak ťažkých pretekoch sa objavilo až na druhý deň.“

Hana Vláčilová v tejto reportáži venovala veľkú pozornosť najmä bojovníčke Márii Krajčírovej, ktorá za družstvo bojovala naozaj príkladne, hoci aj so zranenou rukou. „Krajčírová dosiahla – po úspechu v Amsterdame – ďalší veľký osobný úspech. Obsadila druhé miesto v súťaži jednotlivkyň hneď za Kučinskou a z finálových súťaží si odniesla strieborné medaily za preskok, kladinu a prostné. Len únava a zranenie ju určite pripravili o istú zlatú medailu na bradlách. Ďalšiu striebornú medailu na bradlách získala Řimnáčová,“ konštatovala.

iba tréneri a dievčatá z nášho družstva. Nič som na sebe nedala poznať. Pokračovala som na vlastnú zodpovednosť.

Po preskoku nasledovalo cvičenie na bradlách, a tak som si boľavý lakeť zmrazil. Ďalšie vystúpenia som absolvovala s týmto bolestivým zranením! Nechcela som to vzdať. Cvičila som za celé družstvo. Naša trénerka Slávka Matlochová zvykla hovoriť: „Keď cvičíš za družstvo, bojuješ aj za seba.“

V predolympijskej generálke v Mexico City sa nášmu družstvu aj v súboji so Sovietkami podarilo získať vytúženú zlatú medailu. A ja som si aj s bolestivo natiahnutými väzmi v lakti vo viacboji, v preskoku, na kladine aj v prostných vybojovala striebro! Vo všetkých štyroch prípadoch ma zdolala iba Natalia Kučinská zo ZSSR, rok predtým na MS v Dortmunde najväčšia rivalka Věry Čáslavskej s tromi titulmi majsterky sveta. Bez medaily som zostala len na bradlách, kde som skončila štvrtá.

Mexická fotografia zo stupňa víťaziek po cvičení v prostných, v ktorom mi spoločnosť robili bronzová Larisa Petriková a víťazná Natalia Kučinská, obe zo ZSSR, na druhej snímke si obzerám jednu z mojich medailí.

Po týchto výsledkoch bolo možné bez nadsádzky povedať, že v roku 1967 som sa prebojovala medzi absolútnu svetovú špičku. Ilustrovala to aj anketa nemeckého špecializovaného gymnastického časopisu Olympische Turnkunst, v ktorom ma zaradili na tretie miesto v rebríčku najlepších gymnastiek sveta!

Predo mnou boli v rebríčku len Věra Čáslavská a Natalia Kučinská, v prvej desiat-

ke za mnou Voroninová a Larisa Petriková zo ZSSR, Erika Zucholdová, Karin Janzová a Marianne Noacková z NDR a dve moje kolegyně z čs. reprezentácie Miroslava Skleničková a Jaroslava Sedláčková. Musíte uznať, že to predstavovalo naozaj veľké uznanie.

ZAUJALI SME AJ NÁVŠTEVNÍKOV EXPO 67 V MONTREALE

Dôkazom toho, že československá gymnastika v tomto období patrila k tomu najlepšiemu, s čím sa mohla naša krajina pred svetom pochváliť, bolo aj naše pozvanie na Svetovú výstavu EXPO 67 v Montreale.

Vystupovali sme tam spolu s našou mužskou reprezentáciou. Naša spoločná prezentácia v československom pavilóne bola stále vypredaná. Ľudia veľmi radi chodili na naše exhibície. Výborné bolo, že sme cvičili vonku, pod holým nebom. Pamätám si, že vždy sme v rámci vystúpení vytvorili z našich tiel nápis EXPO a číslicu 67, čo sa vždy stretlo s veľkým aplauzom.

Veľký aplauz zožala po perfektnom cvičení predovšetkým výborná a spoľahli-

Pri nakrúcaní kinogramov z cvičenia v telocvični bratislavského Parku kultúry a oddychu.

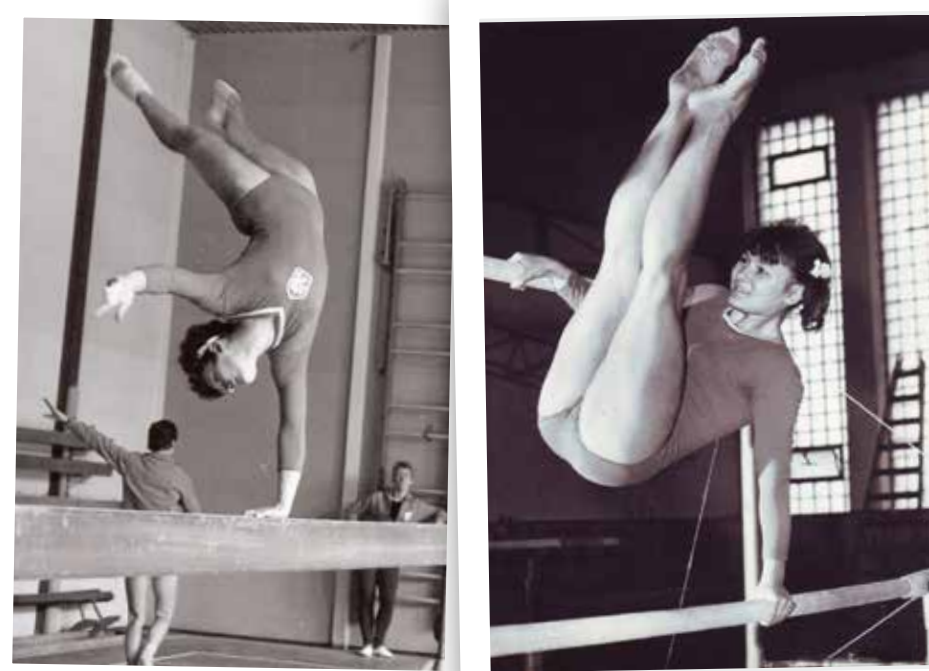
vo cvičiaci Věra Čáslavská a musím sa priznať, že aj ja, lebo som si trúfla skončiť salto s obratom o 360 stupňov priamo na betóne! Samozrejme, že nie na holom. Pre potreby našich gymnasticko-akrobatických cvičení bol na ňom položený tenký gymnastický koberec.

Naša prezentácia na EXPO 67 mala korene ešte na MS 1962 v Prahe, kde sme ako junióri otvárali šampionát s nádhernou artisticko-gymnastickou skladbou. Dospeli sa chystali na MS, takže oni v tomto projekte účinkovať nemohli.

Tiež sme cvičili spolu s chlapcami. Zaujali sme akrobaciou, spoločnými vystúpeniami, pri ktorých sme liezli chlapcom na plecía, z výšky sme skákali rôzne saltá, premety, vruty, vo vzduchu sme robili roznožky, chlapci skákali cez nás, keď sme na pódiu robili špagáty, tancovali sme spolu, z tiel sme vytvárali rôzne obrazce a motívy.

Naše vtedajšie vystúpenie natoľko zaujalo divákov i odborníkov z Medzinárodnej gymnastickej federácie (FIG), že pred EXPO 67 sme dostali pozvánku, aby sme niečo podobné predviedli aj na tejto svetovej výstave. Boli sme milo prekvapení, že to naše pražské vystúpenie zostalo divákovi a odborníkovi tak dlho v pamäti.

Naša spoločná skladba mi pripomínala vtedajšie československé spartakiády. Aj

Pri tréningu na kladine a na bradlách.

tie ich návštevníci veľmi obdivovali. Skladby na Strahove boli pre mnohých zážitok na celý život.

Ja som počas svetovej výstavy EXPO 67 v Montreale bola v špičkovej forme, podobné náročné cviky mi nerobili problémy. Saltá som mohla smelo skočiť hocikedy na požiadanie. Len to nebolo nutné.

Uvedomovala som si možné riziko. Aj pri takýchto exhibíciách hrozilo zranenie. Museli sme dobre zvažovať, čo a ako robíme, lebo naším hlavným cieľom bola olympiáda v Mexico City, na ktorej nás čakala obhajoba pozície úradujúcich majsterek sveta.

Ale ak sa mám vrátiť k Montrealu, veľmi sa nám na tejto svetovej výstave páčilo.

Pri sledovaní cvičenia iných gymnastiek.

Všetko tam bolo nádherné a poučné. A musím povedať, že Montreal bol v našom prípade v prvom rade o veľmi dobrej partii. Boli sme tam spolu s chlapcami, chodili sme sa zabávať do mesta, tancovať, posedieť si, porozprávať sa. V čase voľna sme navštevovali jednotlivé pavilóny. Obdivovali sme veci, s ktorými prišli iné krajiny na výstavu. Čes-

koslovenský pavilón sa tešil veľkej priazni návštevníkov. Z našej strany to bola veľmi vydarená prezentácia. Boli sme hrdí na krajinu, ktorú sme na EXPO 67 reprezentovali.

Samozrejme, tešili sme sa aj z toho, že aspoň na krátky čas sme mohli vypadnúť zo súťažných povinností. Aspoň na krátky čas sme sa mohli gymnastikou naozaj iba baviť – a mohli sme ňou baviť aj našich priaznivcov a obdivovateľov.

SPOMIENKA KAROLA ŠPAČEKA

Niekdajší juniorský reprezentant ČSSR v športovej gymnastike Karol Špaček si pre túto knihu zaspomínal na spomínané vystúpenie na EXPO 67 v Montreale: „V československom pavilóne sme sa prezentovali aj gymnasticko-akrobatickými vystúpeniami. Kým my chlapci sme pred výberom do Montrealu museli robiť konkurz, Marika už bola hviezda a išla tam automaticky. Predvádzali sme tam pohybovú skladbu, v ktorej sme my chlapi cvičili jednoduchšie veci – ja som tomu hovoril, že sme robili spartakiádu. Ale dievčatá si trúfli na ťažšie prvky a cviky. A vďaka svojim skokanským dispozíciám tam Marika naozaj vynikla. Vonku na betóne predviedla rondát flik a salto s obratom o 360 stupňov, čo bolo na takom povrchu naozaj niečo extra.“

Slovák z Oravy žijúci v Prahe Karol Špaček je bývalý ústredný tréner československého zväzu športovej gymnastiky, potom dlhý čas generálny sekretár a následne historicky posledný predseda federálneho zväzu. Pôsobil aj ako generálny sekretár Československého, následne Českého olympijského výboru.

IV. KAPITOLA OD MEXICO CITY 1968 PO MNÍCHOV 1972

NAMIESTO ŠTÚDIA POPRI ŠPORTOVANÍ ZAMESTNANIE S ÚĽAVAMI

Popri mojej športovej a reprezentačnej kariére som samozrejme študovala na strednej škole. Roky rýchlo ubiehali a toho klasického študentského života som si veľa neužila. Po maturite som začala študovať na FTVŠ UK v Bratislave, no zladit' štúdium s vrcholovou prípravou a s reprezentáciou bolo veľmi náročné.

Prioritou pre mňa bola príprava na ďalšiu olympiádu v Mexico City. Preto som

K medailám z ME 1967 mne aj trénerovi Jánovi Čížikovi blahoželali pred majstrovstvami ČSSR dorasteniek v roku 1968 v Bratislave.

Spomienka na môj prvý zápis na Fakulte telesnej výchovy a športu UK v Bratislave. Dlho som tam nevydržala, nedalo sa to to zladať so športovou kariérou.

sa rozhodla štúdium prerušiť a ísť na nejaký čas pracovať. Zamestnali ma v Bratislavskom stavebnom podniku. Mala som na starosti projektovú dokumentáciu kanalizačných sietí chystanej bytovej výstavby v Dúbravke. Kreslila som trasu budúcej kanalizácie.

Štyri hodiny som chodila do práce a štyri hodiny som mohla trénovať. Moji kolegovia veľmi radi za mňa v práci zaskočili, pomohli mi. Navyše, Ústredný výbor ČSZTV Praha refundoval podniku moju mzdu i počas mojich reprezentačných povinností. Dostávali peniaze za to, že ma zamestnali. S tým boli spokojné obe zainteresované strany. Ja som bola spokojná, že sa nerušene môžem chystať na najbližšiu olympiádu a môj zamestnávateľ zase, že mu štát za mňa platí.

ŽIAL, NEBOL TO ZLÝ SEN, ALE VOJENSKÁ AGRESIA

Pred olympiádou v roku 1968 sme boli na sústreďení v Šumperku. Olympiáda bola pre nás veľmi dôležitá. Mali sme na nej bojovať o zlatú medailu v súťaži družstiev, veď sme boli úradujúce majsterky sveta aj víťazky predolympijskej generálky.

A čakal nás náročný súboj so Sovietkami, ktoré nám v Dortmunde po prehre na MS sľúbili odvetu. A tá im nevyšla ani na predolympijskej súťaži rok pred samotnou olympiádou. Bolo jasné, že v Mexiku nám nič nedarujú. Tak sme sa mobilizovali na súboj s nimi. To bola vtedy pre nás téma číslo jeden.

V noci na 21. augusta sa mi snívalo, že nado mnou lietajú lietadlá. Ráno som sa zobudila posledná a začala som rozprávať o mojom sne. Dievčatá mi povedali, že to nebol sen, ale krutá pravda. A že tu máme cudzie vojská. Zľakla som sa a začala som sa obávať o moju rodinu v Bratislave. Predovšetkým o otca, ktorý bol vojacom Československej ľudovej armády. Bála som sa, čo môže nasledovať.

SMELÁ VÝPRAVA MALEJ ODVÁŽNEJ AMAZONKY

V ten osudný deň nám zrušili tréningy. Prevládala v nás veľká neistota. Nevedeli sme, čo robiť. Ako pokračovať. Prípravu nám potom na týždeň prerušili. Ja som si však 21. augusta zobrala správco bicykel a zamierila som do mesta. Neverila som tomu, čo sa stalo. Chcela som sa presvedčiť na vlastné oči. Žiadne z dievčat nevedelo, že som išla do mesta, pretože nikomu som nič nepovedala. Tréneri skoro po mne vyhlásili pátranie.

V Šumperku boli vojaci poľskej armády. V uliciach mesta bolo plno ľudí, ktorí sa snažili s nimi diskutovať. Vojaci tvrdili, že o ničom nevedia, že ich zavolali na cvičenie a iné im nepovedali. My sme ich presviedčali, že by sa mali vrátiť domov. Tvrdili sme im, že sa u nás nič zlé nedeje, že ich v našej krajine nepotrebujeme a nech nás nechajú na pokoji.

Medzitým moji tréneri zistili, že chýba správco bicykel. Len dúfali, že budem niekde nablízku. Keď som sa večer vrátila, riadne mi vynadali. Naložili mi toľko, koľko sa do mňa zmestilo. Bol to poriadny výplach žalúdka.

Aj Věra Čáslavská medzi ostatnými chýbala. Pre jej politickú angažovanosť a dokument „Dvetisíc slov“, ktorý podpísala, ju chlapci z horskej služby radšej schovali do horárne Vřesová studánka nad Šumperkom. Keď sme

Členky nášho reprezentačného družstva pred OH 1968 v spoločnosti nášho klaviristu Rudolfa Kyznara.

sa na ňu pýtali, povedali nám, aby sme boli radi, že o mnohých veciach nevieme.

Nasledujúce dni boli veľmi neisté. Netrénovalo sa. Zasadala ústredná trénerská rada a zvažovalo sa, čo ďalej. Po troch dňoch núteného voľna sme opäť začali trénovať.

Zo Šumperka nás potom na týždeň pustili domov. Cestovala som sama do Bratislavy. Hoci som mala už dvadsať rokov, necítila som sa počas tejto cesty bezpečne. Bála som sa, či ma náhodou niekto nezastaví a že sa ma bude niečo pýtať. Boli to zvláštne dni.

Počas cesty som musela prestúpiť. Zdá sa mi, že to bolo v Přerove. Zrazu som si všimla, že nejakí ľudia čistia vagóny a nad nimi stoja ruskí vojaci so zbraňami v rukách. Ktosi pomalovo vagóny heslami a vojaci donútili zamestnancov stanice, aby to očistili. Už len ten pohľad mi naháňal strach.

Pricestovala som do Bratislavy. Na stanici ma čakala iba mama, lebo otec bol v tom čase na liečení v Piešťanoch. Veliteľ mu povedal, aby sa zatiaľ nehlásil vo svojom útvare.

NA VYCHÁDZKE POČAS STANNÉHO PRÁVA

Zo stanice sme išli pešo a zrazu nás niekto zastavil. Boli to vojaci s puškami. Moja mama bola útla žena a bola už tma. Vojaci si mysleli, že idú dve dievčatá a chceli vedieť, kam ideme. Mama povedala, že si bola po dcéru na stanici. Keď vojaci zistili, že sme matka s dcérou, zháčili sa a pustili nás. Ak človek takýto moment neprežije, nevie si to predstaviť. V tom čase bolo vyhlásené stanné právo a po ôsmej hodine večer sa nesmeli vychádzať. Všade bolo mŕtvo.

Bývali sme v centre Bratislavy na terajšej Krížnej ulici. Oproti domu stála budova súdu, vpravo bola redakcia denníka Práca. Obe budovy obsadili vojaci, ktorí boli aj všade okolo nášho domu. Bolo to veľmi nepríjemné.

Od rána do večera sme počúvali rozhlas. A pretože náš otec nebol doma, schádzali sa u nás kamaráti. Niekedy bolo v našom byte aj dvadsať ľudí. Spali u nás, pomáhali nám a všetko sme prežívali spoločne. Mama pre všetkých varila a niekto vždy odbehol niečo kúpiť. Žili sme spolu ako jedna veľká rodina. Vtedy to nebolo nič zvláštne, lebo ľudia si v tých časoch bez problémov navzájom pomáhali.

Po týždni som musela odcestovať do Šumperka. Dostala som telegram, že pokračujeme v príprave a že na olympiádu pôjdeme. Museli sme ukázať, že Československo nikdy nepadne na kolena a že aj v takej zložitej situácii sa dokážeme dobre pripraviť a bojovať o tie najvyššie športové počty.

Neskôr mi sestra rozprávala, že o okupácii spočiatku doma netušili. Boli s mamou samy a ráno si nepustili rádio. Po obede mama odišla do zelovocu a zbadala tam ohromne dlhý rad. Chcela vedieť, čo také vzácne do zelovocu dostali, že tam čakajú ľudia. A tam sa dozvedela, čo sa vlastne stalo. Ľudia v panike začali nakupovať

potravinu, ovocie, zeleninu, zemiaky, múku, cukor, soľ, lebo nikto nevedel, ako dlho to všetko bude trvať a či bude dostatok jedla.

Mama sa však do dlhého radu medzi nich nepostavila. Rýchlo bežala domov a myslela na manžela. Sestra si v tom čase pokojne lakovala nechty. Nevedela pochopiť, že mama domov nedoniesla žiadny nákup. Rýchlo si zapli rádio, aby vedeli, čo sa deje.

Na začiatku tréningu reprezentantiek pred OH 1968 neraz vládla dobrá nálada, hoci po okupácii bola československá účasť na hrách v Mexico City dlhšie otázná.

OTCOVO POSOLSTVO PRIŠLO V PRAVÚ CHVÍLU

Môjho otca situácia v našej krajine veľmi ranila. Na sústredenie mi od neho prišiel list, ktorý písal 30. augusta. Ten list mal a má pre mňa veľký význam, tak ho odcitujem celý.

„Drahá milovaná Marika!

Dnes môj dopis bude iného druhu, než som Ti doteraz písal. Nediv sa. Udalosti posledných dní zanechali svoje. Som dnes a od niekoľkých dní dopredu tak akosi namäkko. Preto začal by som slovami veľkého básnika J. Nerudu.

„Vlast svou máš nade vše milovat!

Na Vianoce 1967 u nás doma s otcom a so sestrou Dáškou. O osem mesiacov neskôr nám úsmevy na tvárach stuhli...

To ve hvězdách zlatě psáno a krajšího hvězdám nad zákon!“

Ono tak dajako je to i s nami. Okupovaní, s retazou na krku a predsa nepokorení a hrdí. Nie som básnik, aby som všetko, čo cítim v tieto dni, lásku i nenávisť doviedol Ti napísať. Vieš, som vojak, som ale človek, čo veľkú vieru v sebe nosil. Horkosti však nahromadilo sa vo mne toľko, že kontrolovať sa musím, aby som nevyviedol dajakú hlúposť.

Dnes som prišiel domov a hneď tri dopisy sme od Teba dostali. Dáška Ti píše zároveň so mnou. Iste Ti popíše, čo sa tu dialo. Preto ja sa o týchto veciach rozpisovať nebudem. Chcem ti napísať o niečom inom.

Aj tieto pohnuté dni som bol myslou u Teba, tam niekde s celým Tvojím kolektívom. Mnoho som o všetkom premýšľal. Tichá demonštrácia nepokorenej sily našich národov je tou zbraňou, ktorou treba bojovať proti bezpráviu a zrade. Sme národy malé a sme schopné veľkých činov.

Dozvedel som sa od Dáše, že na OH pôjdete. Preto by som si zo srdca prial, aby Tebe i našim zlatým dievčatám vyšla taká odvet a to už preto, že všetci musíme znášať tak hroznú potupu.

Prial by som si, aby ste si to všetky uvedomili a tak, ako všetci ľudia tejto našej krásnej vlasti dnes preukazujú nevídane hrdinské činy, aby Vy ste znásobili Vaše úsilie v príprave na OH. Ak dnes vlajú u nás zástavy na pol žrde, nech tam pred celým svetom slávu šíri naša vlajka na najvyššom stožiar. Hodne vysoko nad ostatnými. Neklesajte preto na mysl a hlavu hore. Majte jeden cieľ – víťazstvo.

Doteraz sme hovorili, presviedčali, ale ako sa zdá, ťažko sa s baranmi dohovoriť. Sila proti sile tu nič nepomôže. Bolo by to hrozné utrpenie a istá naša záhuba. Sú však aj iné zbrane a tieto musíme využívať.

Neviem ani sám, či som všetko to, čo mám na mysli, správne vystihol, všetko i správne napísal, ale veď to poznáš. A iste to, čo nie je slovom tu v tomto dopise, sama vycítiš svojím srdcom.

Rád by som bol tam medzi Vami, aby som všetkým povedal, že nám všetkým tak drahé slovo „víťazstvo“ nestáva sa pri tom prózou, ale dennou potrebou, tak akože denne chleba máme na našom stole.

Som si vedomý, že môj dopis neprispeje k Tvojej dobrej psychickej pohode, ktorú toľko potrebuješ. Viem, že by bolo treba písať inak, iným tónom, hľadať iné slová povzbudenia, no dnes mi to nejde. Myšlienky sa pletú, vety splývajú.

Denne však verím, že príde deň, keď obloha sa u nás vyjasní a my na tieto časy budeme spomínať s trpkosťou v srdci. Dozvedel som sa i tú epizódku o Tebe. Ty moja malá a milá amazonka. Ako rád by som Ťa za to vybozkával.

Pozdrav odo mňa s Matlochovú i ostatných, čo Vás pripravujú. Pozdrav všetky dievčatá. Nech všetky máte v sebe dosť sily a odvahy i v tak vážnej a ťažkej dobe pre nás všetkých, aby ste mali dosť sily zvíťaziť.

Milá dcéruška! Budem pomaly končiť. Dúfam, že ďalší dopis bude veselší. Nemaj o nás starosť. Mysľou a srdcom sme stále s Tebou a odpusť, že sme Ti nepísali. Veď u nás len dnes pošta začala pracovať.

Nakoniec prijmi ešte jednu správu. Od 1. 8. 1968 som bol povýšený do hodnosti podplukovníka. Nebyť tejto doby, bol by som i veselý, veď to nebýva často. Oslavovať sa neoslavovalo. Bolo to skôr ako na kare.

*Končiac srdečne Ťa bozkáva a všetkým drží palec
Tvoj otec“*

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

„Budeme mať v pamäti stále vašu statočnosť, vašu múdrosť a vašu čestnosť a bude nás to posilňovať. A veľmi sa tešíme na skoré stretnutie s vami,“ slúbila Věra Čáslavská za všetkých čl. olympionikov 20. septembra 1968 na stretnutí s prezidentom republiky. Informoval o tom denník Šport na druhý deň.

„Do Mexika ako turista“ bol názov rozhovoru s trénerom Mariky Krajčírovej Jánom Čížikom, ktorý bol tiež štyri týždne v Šumperku. „Koncom tohto obdobia forma dievčat kulminovala. Bolo to prvé vyvrcholenie. A všetko sa zdalo byť v najlepšom poriadku. Práve vtedy došlo k známym augustovým udalostiam. Pre dievčatá to bol veľký psychický šok, ktorý nepriaznivo ovplyvnil aj technickú časť prípravy. Po niekoľkodennej prestávke predĺžili potom sústredenie o jeden týždeň,“ priblížil Ján Čížik dianie v Šumperku.

„Věru čakal na letisku s kyticou Josef Odložil. Věra poprela správy, že sa mieni tohto roku vydávať, hoci celé Mexiko je pripravené ísť za svedka,“ referoval denník Šport 2. októbra 1968. „Všetci očakávali Čáslavskú“ má titulok ďalší článok, v ktorom sa píše, že mexické večerníky ohlasovali, že „La Campeonisma“ je už na ceste do dejiska olympijských hier.

„Po všetkých psychických otrasoch sa dievčatá dali dohromady a sú v poriadku. Hovorilo s nami veľa ľudí, želajú nám úspech, vkladajú do nás všetky

svoje túžby a nádeje, veria v to najlepšie umiestenie," opísala trénerka Jaroslava Matlochová 1. októbra 1968 v denníku Šport v článku s titulom „Všetci čs. olympionici sú už v Mexiku“ pocity, s ktorými československé gymnastky pricestovali na OH 1968 v Mexico City.

Trénerka Matlochová na tom istom mieste ubezpečila čitateľov a priaznivcov Čáslavskej a spol.: „Urobíme, čo bude v našich silách. Musíme to však brať predovšetkým športovo. Súperkami nebudú len pretekárky ZSSR.“

Denník Šport v utorok 1. októbra 1968 na 1. strane priniesol aj želanie Věry Čáslavskej: „Aké mám želanie? Aby sa nám darilo. Aby celá tá drina, ktorú sme odviekli na tréningu, sa prejavila na výsledku. Aby sme sa vrátili šťastné. A hlavne, aby sme sa všetci po návrate stretli s tými istými predstaviteľmi strany a vlády, s ktorými sme sa prednedávnom rozlúčili na Pražskom hrade.“

V článku s titulom „Čáslavská s mexickým krojom“ vyslaný redaktor denníka Šport Ladislav Krnáč 3. októbra 1968 citoval vyjadrenie samotnej obhajkyne troch zlatých medailí z Tokia: „Trénujem 4 až 5 hodín denne. Na sústreďenie pred odchodom to bolo až sedem hodín. Žiaľ, moja príprava bola narušená a 14 dní som nemohla trénovať,“ povedala najlepšia čs. gymnastka, ktorá odpovedala na otázky novinárov s tvárou poblednutou z nedávneho chrípkového ochorenia. Autor ďalej informoval, že mexický kroj, ako aj veľké prešívané sombrero a bábiku pre šťastie, dostala pred otvorením svojej tlačovej konferencie od mexických usporiadateľov.

„Čs. olympionici v Mexiku zložili v sobotu ráno olympijský sľub, ktorého text predniesla Věra Čáslavská. Na slávnostnom akte sa zúčastnili predseda ÚVČSŽTV doc. Emanuel Bosák, čs. veľvyslanec v Mexiku Karel Hanuš, Emil a Dana Zátopkovi. Krátke prejavy mali doc. Emanuel Bosák a veľvyslanec Karel Hanuš. Na záver zaspievali všetci olympionici československú štátnu hymnu,“ referoval z dejiska OH 1968 v Mexico City denník Šport 7. októbra 1968.

OBROVSKÉ SYMPATIE MEXICKÉHO PUBLIKA PRE OLYMPIONIKOV Z OKUPOVANEJ KRAJINY

Keď sme počas slávnostného otvorenia olympiády vstúpili na preplnený Aztécky štadión, všetci ľudia v hľadisku sa postavili a celý štadión burácal. Ľudia nám dávali najavo svoju solidaritu. Svetu ukázali, že sú s nami. Ešte teraz mám z toho zimomriavky, keď si na to spomeniem. Keď potom na štadión vstúpili športovci ZSSR, pískať sa. Celé hľadisko!

Mexičania milovali Věru, ale aj všetkých členov našej výpravy – účastníkov olym-

Sedmička, ktorá reprezentovala ČSSR na OH 1968, aj s trénerkou Slávkou Matlochovou. V prvom rade zľava Miroslava Skleničková, ja, Bohumila Římnáčová a Věra Čáslavská, v druhom rade Hana Lišková, Jana Kubičková-Posnerová a Hana Růžičková-Vorlíčková, ktorej napokon zostala pozícia náhradníčky.

piády v ich krajine. Po augustovej agresii piatich armád štátov Varšavskej zmluvy sme do poslednej chvíle nevedeli, či netrénujeme zbytočne – a či na olympiádu vôbec pôjdeme. Ale ako reprezentanti okupovanej krajiny sme sa tešili obrovským sympatiám.

Proti ruskej invázii do vtedajšej ČSSR sa postavil celý svet. Mexiko nechcelo udeliť víza športovcom zo Sovietskeho zväzu. Ak by na olympiádu nemohli ísť športovci zo ZSSR, nemohli by na ňu ísť ani športovci z ostatných socialistických štátov. Sovietsky zväz by to nedovolil. Z toho dôvodu Mexičania nakoniec víza športovcom ZSSR udelili. Ich výprava mohla pricestovať, ale celá olympiáda mala nepríjemný politický podtón.

Mrzí ma, že politika sa dotkla aj takéhoto významného celosvetového športového podujatia, pretože sovietski športovci za vzniknutú situáciu vôbec nemohli. Naše vzťahy s nimi boli veľmi dobré.

V športovej gymnastike bola iná atmosféra. Veľkú pozornosť divákov pútala nie iba naša Věra Čáslavská, ale aj Natalia Kučinská. Publikum fandilo obidvom.

Pri cvičení prostných na OH v Mexico City.

Na olympiáde nás čakali oveľa ťažšie klimatické podmienky, ako o rok skôr na predolympijskej generálke. Doplatili na to mnohé hviezdy.

V individuálnych súťažiach na fantastickú Věru nemal nikto. V súťaži družstiev sme obhájili striebro a Věra sa na všetkých náradiach okrem kladiny stala olympijskou víťazkou.

Mojím osobným úspechom bola štvrtá priečka v preskoku. Vo viacboji som skončila deviata. Pritom mi cvičenia sťažoval veľký vred na stehne. Ten mi prekážal najmä pri cvičení na bradlách s rozdielnou výškou žrdí. Možno aj preto som na bradlách tentoraz nedosiahla najlepší výsledok. Veľmi som bojovala a ušlo sa mi štvrté miesto za preskok – len 25 tisíc bodu od bronzovej medaily.

Moja mama z diaľky sledovala a zaznamenávala všetky úspechy. Kúpovala noviny, v ktorých boli nejaké články, vystrihovala ich a výstrižky lepila do knižky. Starala sa mi o korešpondenciu, preberala listy z celého sveta a mala z toho veľkú radosť.

V MEXIKU NÁS ROZHODKYNE PODRAZILI, ROZHODLA POLITIKA – ALE ZA NÁS BOLI DIVÁCI

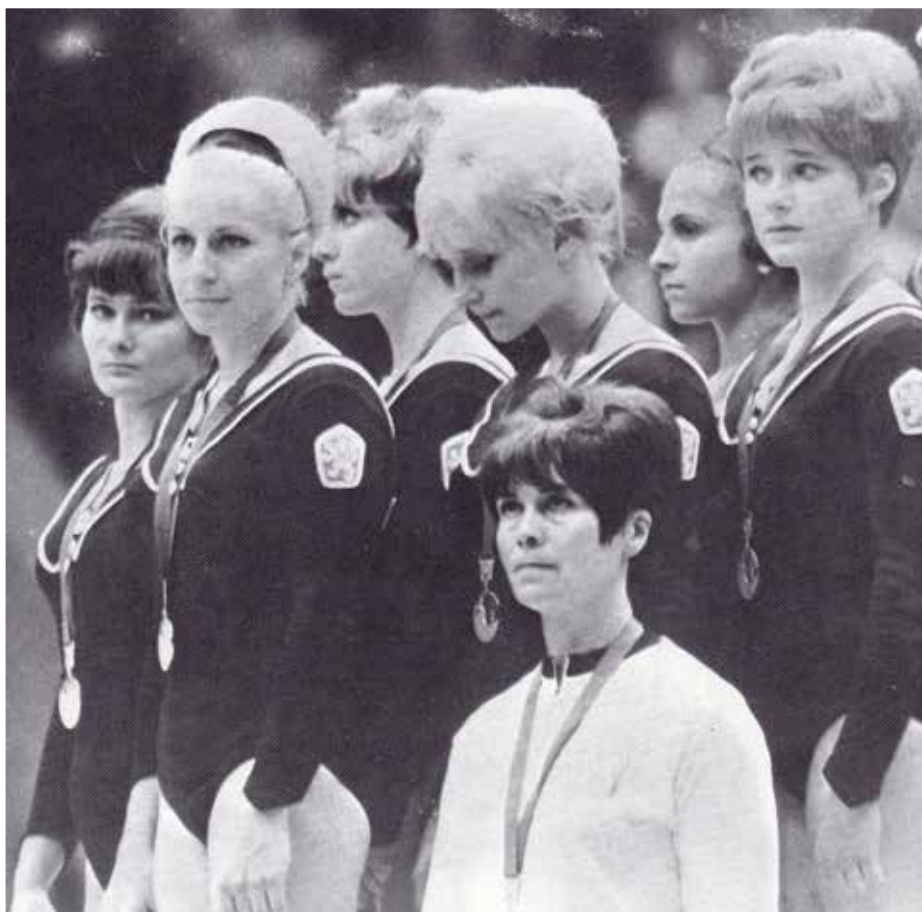
My sme však v Mexiku zažili aj trpké chvíle. Najmä po vyhlásení výsledkov v súťaži družstiev. Hoci rozhodcovia prvýkrát v histórii olympiád počas otváracieho ceremoniálu verejne sľubovali, že budú čestne a spravodlivo rozhodovať, že budú brániť pravdu a spravodlivosť, pri gymnastických súťažiach to neplatilo. Pri súťaži ženských družstiev určite nie.

Konečný verdikt rozhodkýň bol taký, akoby sa dopredu dohodli, že Československo nemôže vyhrať všetko, hoci sme boli naozaj špičково pripravené a predviedli sme skutočne výborné výkony. Dovtedy to prepočítavali, kým nedospeli k tomu, že o niekoľko tisíc bodu boli gymnastky ZSSR lepšie.

V gymnastike rozhoduje šesť rozhodkýň. Pri rozhodovaní sa najnižšia a najvyššia známka škrtajú a do úvahy sa berú zvyšné štyri, ktoré sa sčítajú a spriemerujú. Takže rozhodkyne si veľmi dobre spočítali, v akom prípade Kučinská a spol. zvíťazia. To sa aj stalo. Zo sľubu rozhodkýň zostal iba prázdny a planý sľub. Spravodlivosť v Mexiku dostala poriadne silné zaucho. Rozhodkyne nás podrazili, lebo v súťaži družstiev rozhodla politika.

A v súťaži jednotlivkýň malo zase navrch burácajúce hľadisko. Diváci nesúhlasili s nízkymi známami pre Věru Čáslavskú po jej výbornom preskoku. Protestovali až tak veľmi, že musela zasahovať vrchná rozhodkyňa. Aj vďaka jej usmerneniu, aby rozhodkyne upokojili nespokojné hľadisko, zvíťazila Věra.

Aj takúto podobu mala športová gymnastika v Mexico City. Nie všetko počas tých súťaží bolo podľa zásad fair play. Nie všetko bolo čestné a spravodlivo vyriešené. Ale aj taký vie byť šport, keď doň zasiahne veľká politika.

*Naše družstvo, ktoré na OH 1968 v Mexico City skončilo takisto ako na OH 1964 druhé.
V popredí trénerka Jaroslava Matlochová.*

Z VÝSLEDKOV OLYMPIJSKÝCH HIER 1968 V MEXICO CITY

Ženy – družstvá: 1. ZSSR (Zinajda Voroninová-Družininová, Natalia Kučinská, Larisa Petriková, Olga Karasiovová, Ludmila Turiševová, Lubov Burdová) 382,85 b, 2. ČSSR (Věra Čáslavská, Bohumila Římnáčová, Miroslava Skleničková, MARIANA KRAJČÍROVÁ, Hana Lišková, Jana Kubičková-Posnerová) 382,20, 3. NDR (Erika Zucholdová, Karin Janzová, Maritta Bauerschmidtová, Ute Starkeová, Marianne Noacková, Magdalena Schmidtová) 379,10.

Viacboj: 1. Věra Čáslavská (ČSSR) 78,25, 2. Zinajda Voroninová-Družininová 76,85, 3. Natalia Kučinská 76,75, 4. Larisa Petriková (všetky ZSSR) a Erika Zucholdová 76,70, 6. Karin Janzová (NDR) 76,55, 7. Bohumila Římnáčová (ČSSR) a Olga Karasiovová (ZSSR) obe 76,00, 9. Miroslava Skleničková a MARIANA KRAJČÍROVÁ (obe ČSSR) obe 75,85.

Finále na náradiach – preskok: 1. Věra Čáslavská (ČSSR) 19,775, 2. Erika Zucholdová (NDR) 19,625, 3. Zinajda Voroninová-Družininová (ZSSR) 19,500, 4. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 19,475.

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

„Marika Krajčírová si pochvaľuje magnetofóny, na ktorých za 4 pesos môžete nahrat' pozdrav domov. Je to tým milšie, lebo ako povedala, je jej za domovom smutno,“ napísal 14. októbra 1968 vyslaný redaktor denníka Šport Ladislav Krnáč v rubrike „Mexické klebietky“.

„Svetová gymnastka č. 1. Věra Čáslavská získala ďalšie tri zlaté medaily – za preskok, bradlá a prostné ▪ Marika Krajčírová štvrtá v preskoku ▪ Bodovali Římnáčová i Skleničková ▪ Zlaté medaily dostali i Kučinská a Petriková ▪ Životný výkon v prostných, striebro za kladinu,“ takúto podobu mal 28. októbra 1968 v denníku Šport hlavný blok nadpisov o dianí na OH 1968 v Mexico City. Na veľmi malom priestore bolo zdôraznené všetko, čo sa v športovej gymnastike žien pod piatimi kruhmi v Mexico City udialo.

ČÁSLAVSKEJ SVADBA VYVOLALA DAVOVÉ ŠIALENSTVO

Hoci sa olympiáda v Mexico City niesla v duchu politických nepokojov aj v celom Mexiku, aj v našej krajine, pre mňa bola najkrajšia. V Mexiku sme boli ako doma, diváci nám fandili a nešetřili prejavom sympatií.

Našu líderku Věru Čáslavskú čakali v Mexiku životné zmeny. Už pred odchodom do dejiska olympiády sme sa dozvedeli, že v dejisku hier sa bude vydávať. Pred cestou požiadala naše veľvyslanectvo v Mexiku o súhlas so sobášom. U nás boli možné iba úradné sobáše, ona sa chcela vydávať vo veľkej katedrále.

Celý svet hádal, za koho sa vydá. Japonci chceli, aby si zobrala Japonca, lebo si ju chceli uchmatnúť. Pre nich bola ikona. Mexičania zasa chceli, aby si zobrala Mexičana, lebo aj pre nich bola veľkou ikonou. V oboch krajinách Věra veľmi

veľa znamenala.

Jej vyvoleným však bol Čech. Atlét Josef Odložil. Pozvánku na ich svadbu dostali všetci členovia našej olympijskej výpravy, jej vedenie, ale aj iní športovci. V deň D bol predpoludním na našom veľvyslanectve sobáš. Celá naša delegácia bola prichystaná v olympijských kostýmoch aj s kyticami. S trénerkou sme pôsobili ako družičky.

V Mexico City Věra získala štyri zlaté medaily a stala sa najväčšou hviezdou celých hier. Na konci roka ju vyhlásili za najlepšiu športovkyňu sveta 1968 a za druhú najpopulárnejšiu ženu sveta po vdove po zavraždenom prezidentovi USA J. F. Kennedym Jackie Kennedyovej, ktorá sa v tom roku vydala za gréckeho miliardára Onassisa.

Bolo teda jasné, že v celej krajine bola Věrka veľmi populárna. Preto sa dalo predpokladať, že jej svadba nebude jednoduchá vec. Lebo nátura Mexičanov je už raz taká. V Japonsku bola Čáslavská ešte populárnejšia, ale Japonci sú veľmi disciplinovaní, prejavujú úctu, udržiujú si odstup a nedotýkajú sa ľudí. Naopak, Mexičania sú bezprostrední.

Pôvodne bol pre Věru a Pepíka prichystaný koč v koňmi, ale nakoniec sa to nemohlo zrealizovať, lebo by to bolo veľmi riskantné. V Olympijskej dedine pred naším domom sa totiž zišlo neuveriteľne veľa fanúšikov aj novinári. Mali tisíceky fotoaparátov aj množstvo kamier.

Věra mala krásne šaty. Vyzerala ako princezná a s nastávajúcim tvorili krásny pár. Neveste nakoniec pristavili auto, ale aj to malo veľké problémy pohnúť sa z miesta, lebo okolo neho sa tlačil obrovský dav fanúšikov. Nastúpili sme do autobusu, ktorý nás mal viesť za ňou do katedrály na miesto svadobného obradu. Konečne sme sa pohli aj my.

Keď sme prišli ku katedrále Zócalo, opäť sme sa nevedeli dostať dnu. Dav nás doslova obklúčil. Každý z neho sa chcel Věry aspoň dotknúť. Alebo si z jej šiat a závoja zobrať či skôr ukradnúť niečo na pamiatku. Museli sme sa s veľkou námahou predierať pomedzi tlačiacich sa ľudí. Keď sme konečne prišli pred oltár, na našich šatách chýbali gombíky a naše kyticčky zostali bez kvetov a púčikov. Hovorila som si potom, že ak by som ja mala mať takúto „divokú“ svadbu, tak sa radšej nikdy nevydám...

Svedkom tohto historického obradu chcelo byť naozaj veľmi veľa ľudí. Niektorí z nich vyliezli aj na sochy svätých! V obrovskej katedrále nebolo jedno voľné miesto! Ale v dokumentárnom filme o Čáslavskej s názvom Věra 68 bolo vidno aj to, že desiatky priaznivcov preliezali ploty okolo najväčšej mexickej katedrály.

Myslím si, že Věra si svoj svadobný obrad ani neužila. Vždy, keď niečo buchlo, myslela na to, čo všetko sa v tej chvíli mohlo stať.

Věra ani nevedela, kedy má povedať ÁNO, lebo ak si to dobre pamätám, obrad bol v španielčine. Nie v angličtine a po česky už vôbec nie.

KEĎ DRUŽIČKY NAŠLI SPÁSU V KRYPTĚ S MŔTVYMI BISKUPMI

Po samotnom obrade sme pochopili, že z katedrály sa von len tak ľahko nedostaneme. V samotnej katedrále, ako aj všade okolo nej, bol obrovský dav ľudí. Tí sa tlačili, lebo každý chcel Věru vidieť. Fanúšikovia, ktorí sa nedostali do katedrály, ju čakali vonku.

Vtedy nám už naozaj išlo o život. Nás, jej družičky, odvedli do kobky pod katedrálou, k tým pochovaným biskupom. A tam sme museli počkať dovtedy, kým sa ten obrovský dav ľudí nerozide. Potom sme z tej krypty utekali rovno na autobus. Jeho vodič sa snažil nájsť takú cestu, aby si nás ľudia nevšimli. Ale nepodarilo sa mu to. Ľudia aj tak utekali za autobusom.

Věra s nami nebola. Od oltára ju viedli úplne iným smerom. Možno do nejakej sakristie.

Svadobná hostina mala byť v jedálni v Olympijskej dedine o desiatej večer. Všetci na nás čakali, kým sme neprišli. Nikto z čakajúcich sa jedla nedotkol. Naš autobus nakoniec prišiel k jedálni o tretej ráno... Všetci sme aj tak boli nesmierne šťastní, že sme z tej davovej psychózy vyviazli živí a zdraví.

Všetky naše vystúpenia sa už skončili, a preto sme sa mohli na druhý deň poriadne vyspať.

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

„V sobotu 27. októbra 1968 okolo 17.00 h popoludní sa zaľudnila ulica pred rezidenciou československého veľvyslanectva v Mexiku. Policajný kordón povoloval parkovanie na všetkých miestach a už hodinu pred šiestou hodinou boli oknátých domov plné ľudí. Skupinky nadšencov stáli na strechách a volali: Vera, Vera...“ opisoval denník Šport 29. októbra 1968 začínajúce dianie, či skôr davové šílenstvo pred svadbou Věry Čáslavskej a Josefa Odložila. Najmenej sto fotografov a filmárov sa prebojovalo do záhrady rezidencie, v ktorej sa zhromaždila celá čs. kolónia v Mexiku. Mnoho známych i neznámych priateľov z Československa a obdivovateľov Věry Čáslavskej. V hale vily pripravili pred štátnym znakom a štátnou vlajkou stôl s kyticami červených ruží a formuláre, na ktorých sa potvrdí pripravovaný akt. Chýbali hlavné osoby veľkej udalosti...“ pokračoval vyslaný redaktor denníka Šport.

V rozsiahlej reportáži sa ďalej uvádzalo: „Nevesta so ženíchom prišli s veľkým oneskorením. Takmer sa nedostali do budovy preplnenej do posledného miestečka. Věra prejavovala obavy o osud svadobných šiat, Nakoniec však všetko dobre dopadlo a obrad sledovaný desiatkami kamier a fotoaparátov sa mohol začať... O 18.45 h mohol čs. veľvyslanec Karel Hanuš vyhlásiť Josefa Od-

ložila a Věru Čáslavskou za manželov, keď sa predtým dozvedel, že snúbenci sa dohodli na spoločnom priezvisku Odložil. Ako svedkovia sa podpísali predseda ÚV ČSZTV doc. Emanuel Bosák a Věrina trénerka Jaroslava Matlochová.

A potom gratulácie, stisky rúk, dary od známych i neznámych. Dary poslali a priniesli naši krajanovia. Prišli s nimi japonské gymnastky – mimochodom jediné zo súperiek – aj pracovníci čs. veľvyslanectva. V preplnenej miestnosti nebolo miesta pre čašníka so šampanským a tak každý, kto mal zdravé ruky, pomáhal. Nakoniec to dopadlo tak, že stále rozširujúci krúžok sa uchýlil k prípitku do kuchyne...

Pred veľvyslaneckým sídlom pokračovala medzitým nezvolaná manifestácia obdivu k Věre Čáslavskej, ktorá sa po prípitku dostala k tomu, aby s manželom odišli do katedrály na cirkevný obrad.

Obrad v katedrále stanovený na ôsmu hodinu večer sa oneskoril o celú hodinu. Pretože Věra s Pepíkom sa márne snažili dostať k oltáru. 50 000 ľudí vzalo katedrálu útokom. Jeden z mužov si doniesol z domu rebrík a umiestnil ho blízko oltáru. Potom na ňom viseli ľudia. Diváci, ktorí do poslednej chvíle nevedeli, pri ktorom oltári bude obrad, obsadili jednoducho všetky a zablokovali všetky vchody. Nastal neopísateľný zmätok.

Márne sa nevesta snažila predať do kostola davom, ktorý neustále kričal: Vera, Vera, Vera... Nakoniec bezmocne rozhodila rukami a so slzami v očiach utekala do režisérskeho televízneho voza nasledovaná svojim vystrašeným manželom. Kňazi a diakoni boli zatlačení. Vo všeobecnom krikú zvanom hlas kňaza, ktorý megafónom upokojoval divákov. Až po hodine sa svadobná dvojica, chránená kordónom československých športovcov, pretlačila k hlavnému oltáru... Telesná stráž sa tu postavila do kruhu...

Po obrade vyviedol dvojicu z chrámu zadnými dverami za oltárom jeden z kňazov, aby tak Věra a Josef unikli davu, ktorý niesol veľké nápisy: „Máme radi Věru“. Námestie pred katedrálou bolo osvetlené tisíckami lampiónov a reflektormi.

Svadobnú hostinu novomanželov Odložilovcov usporiadal v Olympijskej dedine organizačný výbor XIX. OH. Pri vstupe do jedálne čakalo 500 hostí. Orchester zahral svadobný pochod a dvojicu pre šťastie zasypali ryžou. Jedálny lístok bol zostavený z výberu francúzskej kuchyne s jemnými mexickými vínami, ale aj so starým bordeauxským a šampanským, ktoré zaperlilo v čašiach, keď nevesta začala krájať svadobnú tortu.“

Ženích Josef Odložil stručne opísal svoj svadobný deň v denníku Šport 30. októbra 1968 v článku s názvom: „Zaslúžené ovácie Věre Čáslavskej“: „Do chrámu som sa dostal vo vodorovnej polohe cez sakristiu. Po svadbe sme hodinu a pol sedeli v krypte. Až potom sme mohli vyjsť tajným vchodom a klusom bežať do pripraveného ukrytého auta. To bola hrôza.“

GENERÁLKA PRED MS V LUBLANE 1969: MÔJ ZASLÚŽENÝ ZLATÝ HETRIK

Po olympiáde v Mexico City mnohé osvedčené bojovníčky na čele s Věrou Čáslavskou skončili s aktívnou činnosťou. Nastúpila nová vlna mladších, pribojnejších gymnastiek.

My staršie sme však pokračovali ďalej. Našou úlohou bolo udržať československú gymnastiku na tej úrovni, na akej bola za Čáslavskej. Bola to veľmi náročná úloha, ale nám sa ju darilo plniť. A mne po vydaji už pod novým priezviskom Némethová.

Mne sa mimoriadne vydarili súťaže na generálke pred majstrovstvami sveta 1970 v Lublane. Rok pred šampionátom som vo viacboji dokázala zdoлаť aj vynikajúcu sovietskú gymnastku Tamaru Lazakovičovú, neskôr s družstvom majsterku sveta i olympijskú víťazku. Na druhé miesto som ju odsunula aj na bradlách, aj na kladine.

Na kladine mi v Lublane spoločnosť na stupni víťazov robila Bohumila Řimnáčová, ktorá skončila hneď za mnou druhá. To bol od nás oboch naozaj supervýsledok.

Tamare Lazakovičovej sme nechali iba bronz. Ten som si vybojovala ja v prostných. V nich ma predstihla nie iba Lazakovičová, ale aj jej reprezentačná kolegyňa Sicharulidzeová.

Bola som veľmi spokojná a šťastná. Stáť na stupni víťazov a počúvať hymnu svojej krajiny, je niečo neopísateľné. Nádherné chvíle, pre ktoré sa vyplatilo v tréningoch naozaj drieť každý deň.

Meno Tamara Lazakovičová nezabudnem do konca života. Bola to veľmi ťažká súperka. Preto som tak intenzívne vnímala víťazstvá nad ňou. A podobne to vnímali aj

V roku 1969 som sa vydávala. Takže pred prvým tréningom po sobášii som hrdo pózovala s prsteňom.

Pri preberaní jednej z troch zlatých medailí na generálke na MS 1970, ktorá sa v Lublane konala v roku 1969. Vyhrala som tam aj najcennejšie zlato za viacboj.

naši novinári, ktorý písali články s nadpismi: Krajčírová triumfovala. Krajčírová nesklamala a triumfovala. Krajčírová dosiahla zlatý hetrik. Krajčírová zdolala Lazakovičovú. Krajčírová senzačne pred Lazakovičovou. Čítala som ich a tešila som sa z toho.

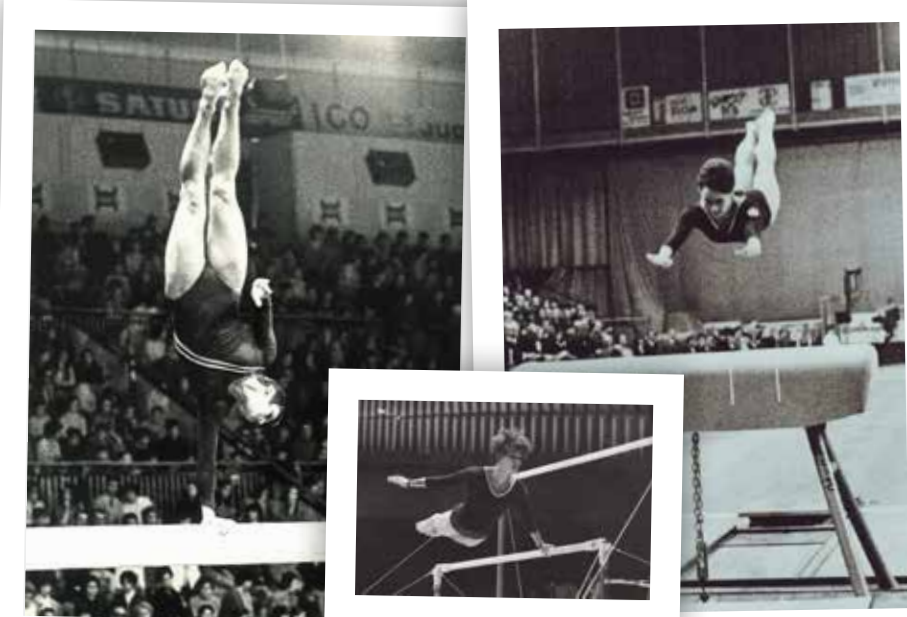
Prežiť také krásne a neopakovateľné chvíle na stupni víťazov na takom veľkom medzinárodnom podujatí je nádherné. Skvelé. Fantastické. Ani po 55 rokoch to neviem opísať tými správnymi slovami. To treba zažiť, aby človek pochopil, čo som tam vlastne dokázala.

Na radosť všetkých priazniv-

cov našej gymnastiky som sa domov vrátila ovenčená zlatým hetrikom a jednou bronzovou medailou. Samozrejme, že u nás panovala s vydarenou generálkou veľká spokojnosť. Výsledky z lublanskej haly boli pre nás zaslúženou odmenou za dobre odvedenú prácu, ale zároveň aj veľkým záväzkom.

Skúsenosti z minulých rokov nás naučili, že v gymnastike nesmieme zaspáť na vavrínoch. Súperky totiž okamžite dokázali využiť každú chybu, každé zaváhanie. Prvenstvo vo viacboji žien bolo pre mňa dobrým signálom. A bolo aj dôkazom toho, že i bez nenahraditeľnej Čáslavskej vieme a dokážeme bojovať o najvyššie pocty. Aj Věra sa dala nahradiť.

Napokon, odborníci nám predpovedali úspechy už po OH 1968 v Mexico City. Vedeli, že v družstve naďalej zostala veľká kvalita a osvedčené bojovníčky, ktoré už v gymnastike niečo v minulosti dokázali. Potvrdili sme to ziskom ďalšej tímovej medaily na MS 1970 – žiaľ, pre československú gymnastiku bola historicky posledná.

V Lublane som triumfovala na bradlách aj na kladine, v preskoku som bola druhá. Všetky fotky sú z toho podujatia, ktoré bolo pre mňa mimoriadne vydarené.

V roku 1969 som súťažila aj na pretekoch v západonemeckom Kiele. Jedna fotka je z cvičenia a druhá z tamojšieho športového časopisu.

Z VÝSLEDKOV GENERÁLKY NA MAJSTROVSTVÁ SVETA 1970 V LUBLANE 1969

Ženy – viacboj: 1. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 74,90 b, 2. Tamara Lazakovičová 74,20, 3. Rusudan Sicharulidzeová (obe ZSSR) 74,05, 4. Marianne Noacková (NDR) 73,85, 5. Bohumila Řimnáčová (ČSSR) 73,40, 6. Hašigučiová (Jap.) 73,40.

Finále na náradiach – preskok: 1. Marianne Noacková (NDR) 18,925, 2. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 18,850, 3. Rusudan Sicharulidzeová (ZSSR) 18,775, bradlá: 1. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 19,150, 2. Tamara Lazakovičová (ZSSR) 19,150, 3. Rusudan Sicharulidzeová (ZSSR) 18,850, kladina: 1. MARIANA KRAJČÍROVÁ 18,625, 2. Bohumila Řimnáčová (obe ČSSR) 18,575, 3. Tamara Lazakovičová (ZSSR) 18,550, prostné: 1. Rusudan Sicharulidzeová 19,050, 2. Tamara Lazakovičová (obe ZSSR) 18,900, 3. MARIANA KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 18,725.

V BRATISLAVE S TITULOM ABSOLÚTNEJ MAJSTERKY ČSSR

V ére Věry Čáslavskej bolo nemyšliteľné, aby pri jej účasti mohla na získanie titulu absolútnej majsterky ČSSR vo viacboji pomýšľať ktorákoľvek iná gymnastka. Šanca sa otvorila až po jej rozlúčke. Tú prvú v roku 1969 som nevyužila, ale druhú už áno. A bolo to o krajšie, že najcennejší domáci titul som získala pred bratislavským publikom. Podarilo sa mi to po jedenástročnom úsilí, v čo som už ani nedúfala.

Medzi dorastenkami a juniorkami som majsterkou Československa bola, no medzi ženami až do roku 1970 nie. A nezostala som len pri viacbojárskej víťazstve. Ďalšie tituly som pridala na bradlách a na kladine. To bola pred svetovým šampionátom pre mňa obrovská vzpruha a povzbudenie do ďalšej kariéry smerom k OH 1972 v Mníchove.

V roku 1970 v Bratislave som už ako Némethová získala titul absolútnej majsterky ČSSR a pridala som aj ďalšie dve zlaté medaily.

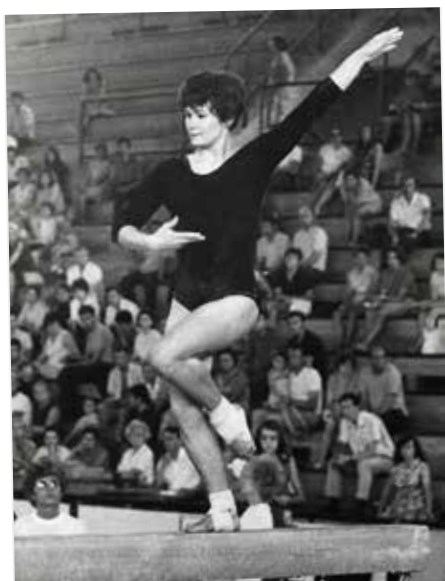
Na majstrovstvách ČSSR so zlatou medailou na krku v spoločnosti Miroslavy Skleničkovej a ďalšej Slovenky Ľubice Krásnej.

Už od olympiády v Mexico City som vedela, že pred veľkou súťažou mi veľmi pomáha predsúťažný relax. Naučil ma to psychológ výpravy profesor Miroslav Vaněk. Ten mi na OH poradil trojdňový oddych. Doslova mi povedal, aby som tri dni nevkročila do telocvične.

Nemôžem povedať, že mi to nariadil. On mi to poradil. A trénerka Matlochová to musela rešpektovať. Veľmi dala na rady nášho psychológa a riadila sa podľa nich. Tak som tri dni odychovala. Čítala som knihy, lúštila krížovky, chodila na dlhšie prechádzky.

Dve momentky z majstrovstiev ČSSR 1970 – z preskoku a z bradiel.

Dve fotografie z môjho víťazného cvičenia na kladine v Bratislave.

Prečo to spomínam práve tu? Pred majstrovstvami ČSSR, ktoré boli v Bratislave v hale na Pasienkoch, som týždeň netrénovala. Trochu som si liečila zranenú nohu. Týždeň som nebola v telocvični. Už som pomaly bola vyrovnaná s tým, že na šampionáte štartovať nebudem.

Ale tesne pred pretekmi som išla okolo haly a prišlo mi ľúto, že ma moji priaznivci z Bratislavy a okolia neuvidia priamo v akcii. Tak som sa na poslednú chvíľu prihlásila. Chcela som to aspoň skúsiť, veď nohu si môžem dobre zabandážovať. O medaile som ani neuvažovala. A o titule vo viacboji alebo na nejakom náradí už vôbec nie.

V ten deň mi všetko vychádzalo. Na čo som siahla, to sa mi podarilo. Cvičila som bez stresu, psychicky oddýchnutá, s vyčistenou hlavou. Dnes by som povedala, že som si preteky užívala. Bola som nadšená, že mi to tak dobre ide. Tešilo ma, že dokážem držať krok s oveľa mladšími súperkami.

Nakoniec bol z toho nádherný triumf na šampionáte vo viacboji, na bradlách a na kladine. Niečo neuveriteľné. Senzačné. Vtedy som si uvedomila, že šport je mnohokrát aj o šťastí. Stačilo, aby som sa vtedy na Pasienkoch pošmykla pri cvičení, zakopla o niečo a obnovila si zranenie, pre ktoré som týždeň netrénovala, a bolo by všetko inak. Som veľmi rada, že nič zlé, čo teraz spomínam, sa mi nestalo.

Veľmi ma potešilo aj to, že moje nečakané víťazstvá na tomto šampionáte mohli naživo sledovať všetci, ktorí mi vtedy doma držali palce. Spolu sme na Pasienkoch prežili nádherné chvíle. Je veľmi krásne a neopakovateľné byť v niečom najlepšia a vyhrať preteky, nech sú na akejkoľvek úrovni.

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

„Dynamika svalov na bradlovej žrdi, sústredená vôľa a plnohodnotný temperament vyzneli dovedna v bežná perfektný výkon. Marika Némethová-Krajčírová po sedemročnom úsilí dosiahla titul majsterky republiky v osemboji, na bradlách a na kladine,“ konštatoval text k fotografii v obrázkovom športovom týždenníku Štart z 9. júla 1970.

KAPITÁNKA PRI POSLEDNOM MEDAILOVOM ÚSPECHU DRUŽSTVA

Na svetový šampionát do Ľublňany som cestovala nielen ako úradujúca absolútna majsterka ČSSR, ale aj s novým priezviskom po manželovi. Po rozlúčke Časlavskej som zrazu bola v družstve druhá najstaršia po Řimnáčovej a ako viacnásobná medailistka z vrcholných súťaží som sa logicky stala jeho kapitánkou.

Po prvý raz som na veľkej súťaži zažila, že v tíme bola okrem mňa ešte jedna

Na bradlách pri príprave na svetový šampionát v Lubľane.

Slovenka – Ľubica Krásna. Bola to múdra dievčina. Veľmi dobre ovládala francúzštinu. Neskôr sa z nej stala úspešná medzinárodná rozhodkyňa. Bola aj predsedníčka technickej komisie Európskej gymnastickej únie UEG.

Naše družstvo sa v čoraz silnejšej medzinárodnej konkurencii dokázalo v Lubľane vypnúť k veľkému výkonu. Vybojovali sme bronzovú medailu, v ktorú sme ani nedúfali. Ale musím povedať, že pre jej zisk sme všetky bez výnimky urobili v pretekoch všetko, čo bolo v našich silách. Počas súťaže sme vydali zo seba všetko, čo sme mali natrénované.

Z mojich spolubojovníčok Hana Lišková bola elegantná gymnastka s krásnymi dlhými nohami, ktorá si obrazne povedané dokázala dať aj za uši. Jej rozsah bol obdivuhodný. Ja som na ňu v tomto smere nemala. Druhá Slovenka v družstve Ľuba Krásna cvičila počas celých pretekov vyrovnané a spoľahlivo. Bohumila Řimnáčová pre nás so svojimi dlhoročnými skúsenosťami predstavovala veľkú istotu. Dobre bojovali aj mladé – Soňa Brázdová a Marcela Váchová.

Hoci som bola líderka tímu, pri určovaní poradia, v akom budeme nastupovať na jednotlivé náradia, som netrvala na tom, že budem chodiť posledná. Podľa gymnastických zvyklostí platí, že v súťaži družstiev ostatné dievčatá svojimi výkonmi postupne nasadzujú

Družstvo gymnastiek ČSSR na MS 1970 v Lubľane, ktoré získalo bronz. Zľava trénerka Alena Proroková-Tintěrová, Bohumila Řimnáčová, Hana Lišková, Ľubica Krásna, Marcela Váchová, Soňa Brázdová, náhradníčka Techlová a ja.

známky, ktoré tá posledná ešte zvýši. Ja som bola radšej, keď som cvičila uprostred.

Rozhodkyne ma za tie roky veľmi dobre poznali. Približne vedeli, čo dokážem. Preto som radšej známku v súťaži družstiev udržiavala na vysokej úrovni. Ľuba Krásna tiež nádherne cvičila.

Samozrejme, že vtedy som nemohla tušiť, že to bude posledná medaila, z ktorej sa československé družstvo mohlo tešiť. Som pyšná na to, že ako kapitánka som svoj tím privedla na stupeň víťaziek.

Po svetovom šampionáte boli pred nami ešte ME v Minsku a najmä už spomínaná olympiáda v Mníchove. Hovorila som si – ak zvládnem Minsk, už iba rok mi bude

Na svetovom šampionáte v Lubľane pri preskoku.

chýbať do OH. A nielen ja, ale aj všetky ostatné členky družstva si uvedomovali, že po dvanástich rokoch od Ríma 1960 sa olympijské hry znovu budú konať v Európe, navyše pomerne blízko. Do Mníchova sa dalo prísť autobusmi, resp. autami.

Z VÝSLEDKOV MAJSTROVSTIEV SVETA 1970 V LUBLANE

Ženy – družstvá: 1. ZSSR (Lubov Burdová, Olga Karasiovová, Larisa Klimenkova-Petriková, Tamara Lazakovičová, Ludmila Turiščevoová, Zinajda Voroninová-Družininová) 380,65 b, 2. NDR (Angelika Hellmannová, Karin Janzová, Marianne Noacková, Richarda Schmeisserová, Christine Schmittová, Erika Zucholdová) 377,75, 3. ČSSR (MARIANA NÉMETHOVÁ-KRAJČÍROVÁ, Soňa Brázdová, Lubica Krásna, Hana Lišková, Bohumila Řimnáčová, Marcela Váchová) 371,90.

Viacboj: 1. Ludmila Turiščevoová (ZSSR) 77,05, 2. Erika Zucholdová (NDR) 76,45, 3. Zinajda Voroninová-Družininová (ZSSR) 76,15... 11. Marcela Váchová 74,70, 13. Bohumila Řimnáčová 74,65, 19. Soňa Brázdová 73,65, 20. MARIANA NÉMETHOVÁ-KRAJČÍROVÁ 73,55, 25. Lubica Krásna 73,85, 35. Hana Lišková (všetky ČSSR) 71,75.

Finále na náradiach – bradlá: 1. Karin Janzová (NDR) 19,55, 2. Ludmila Turiščevoová 19,45, 3. Zinajda Voroninová-Družininová (obe ZSSR) 19,30, 4. MARIANA NÉMETHOVÁ-KRAJČÍROVÁ (ČSSR) a Lubov Burdová (ZSSR) obe 19,275.

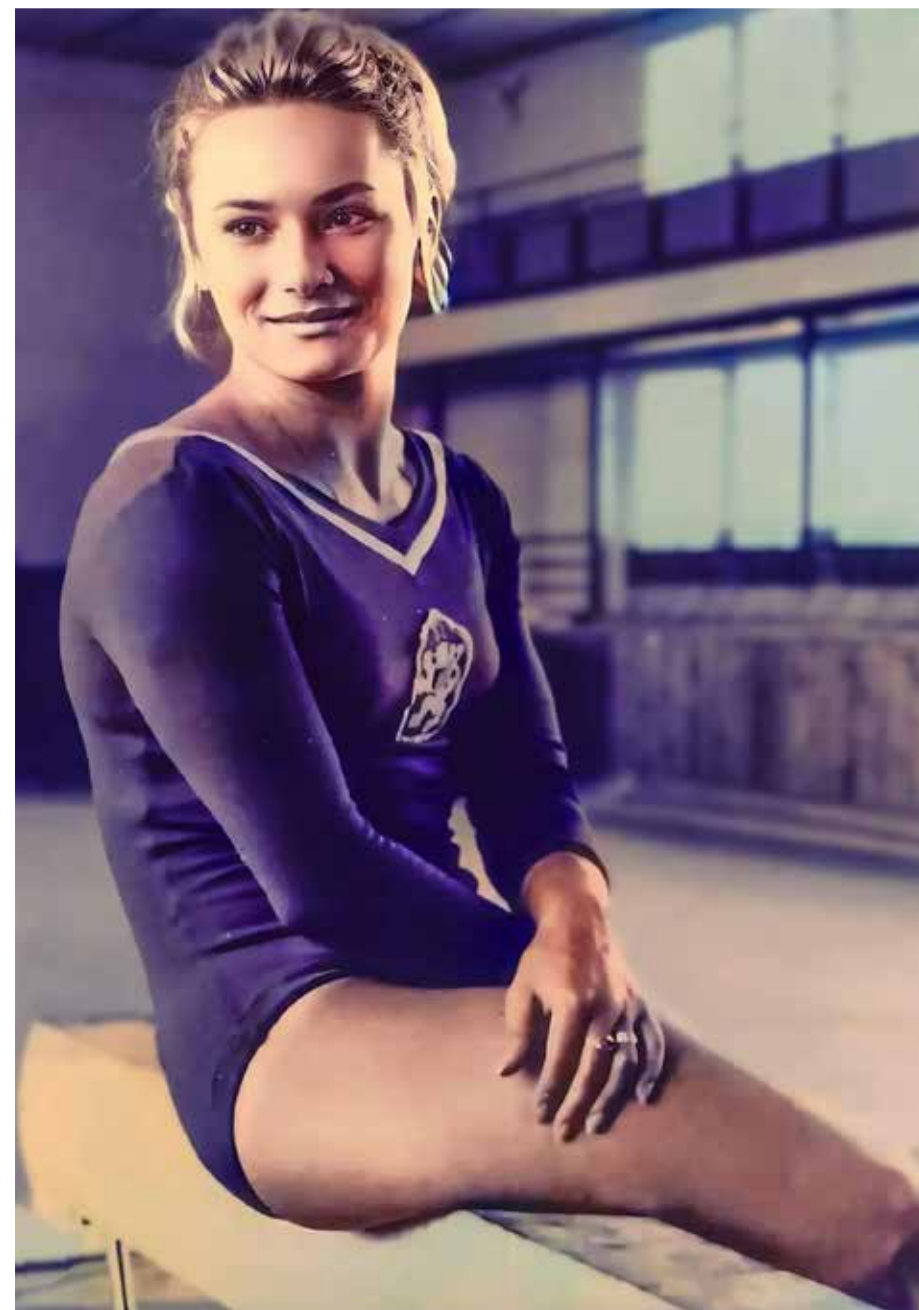
MAJSTROVSTVÁ EURÓPY V MINSKU SOM PREPLAKALA V HĽADISKU

Sezóna 1971 bola pre mňa smoliarska. Tesne pred majstrovstvami Európy v Minsku som si natrhla svaly v ramennom kĺbe. Aj napriek tomu ma do družstva nominovali. Predstavovala som pre zväz istotu. Samozrejme to platilo vtedy, keď som bola zdravá a nič ma netrápilo.

Cestovala som s tým, že si zranenie dovedy doliečim a roz-

V príprave na ME 1971 nás bolo päť. Takto nás predstavovali v časopise Štart.

Táto moja fotografia zo sústredu v Šumperku pred ME 1971, ale v čiernobielej verzii, sa objavila aj vo východonemeckej publikácii o hviezdach gymnastiky s názvom Flick-Flack.

hodnem sa priamo v dejisku šampionátu. Tréneri mi dožičili čas, aby som sa mohla zotaviť. Na ME boli od nás ako vždy nominované tri dievčatá, z ktorých jedna bola náhradníčka.

Pred pretekmi som už opäť cvičila na všetkých štyroch náradiach a mala som súťažiť. Ale bradlá boli pre mňa najťažšie. Uvedomovala som si, že ešte neviem podať stopercentný výkon. Preto som sa dobrovoľne vzdala možnosti súťažiť a miesto som uvoľnila náhradníčke. Nemalo to zmysel. Bolo by to veľmi veľké riziko...

Ja som fakt v Minsku cítila, že to rameno nie je zdravé na sto percent. Nechcela som riskovať, že sa počas cvičenia zraním, nedokončím začatú robotu a ešte sa vlastným pričinením odpíšem na veľmi dlho.

KEĎ STE SI HO ODRHLI VY, TO EŠTE NEZNAMENÁ, ŽE SI HO MUSÍM AJ JA!

Samozrejme, že tréneri ma presviedčali, že to zvládnem. Chceli, aby som na súťaž nastúpila. Najviac zo všetkých ma prehováral tréner Vladimír Prorok. Veľmi chcel, aby som súťažila, hoci rameno som mala vyliečené, či skôr zahojené iba na polovicu.

Neverila som si. Bála som sa, že si ho opäť zraním, že si ho „odtrhnem“ úplne a bude po mojej olympiáde. Tréner, sám bývalý výborný gymnasta a majster Európy v prostných v roku 1955, mi pri presviedčaní, aby som nastúpila, dokonca ukázal jazvu na svojom ramene a povedal mi: „Vidíš, aj ja som si to rameno utrhol. A som tu s vami, trénujem, pomáhám vám, usilujem sa, aby ste boli čo najlepšie pripravené. Tiež som podstúpil operáciu ramena“.

Pozrela som sa na jeho jazvu na pleci, porozmýšľala som a povedala som: „Tréner, keď ste si vy utrholi rameno, to ešte neznamená, že si ho musím aj ja. To nechcem. Bojím sa, že sa mi to stane

Do Minska sme cestovali tri – vľavo Soňa Brázdová, vpravo Zdena Dorňáková, ale ja som napokon v dôsledku zranenia sledovala súťaž len z hľadiska a so slzami v očiach.

a odstupujem zo súťaže. Dávam priestor zdravej náhradníčke, ktorá je momentálne v lepšej kondícii ako som teraz ja. Nejdem do toho. Nejdem riskovať“.

Vyliala som si srdce, povedala som na rovinu, ako sa cítim a nikto so mnou nepohol. Ja viem byť tvrdohlavá. Fakt som nechcela riskovať. V hre bola olympiáda. Riziko, že mi možné zranenie vystaví stopku smerom k Mníchovu, bolo obrovské.

Pre laikov si to žiada vysvetlenie. Premety medzi žrdami prinášali veľké nárazy práve do ramien. V momente dohmatu na nižšiu žrd' som iba rukami držala celú váhu svojho tela. Pri

Tréner Vladimír Prorok pri sledovaní môjho cvičenia na bradlách.

dohmate na nižšiu žrd' som sa naozaj až v poslednom momente mocne zachytila o žrd'. Ak som chcela tento cvik odcvičiť na sto percent, musela som byť v perfektnnej kondícii. Nič ma nesmelo bolieť a obmedzovať. Vedela som, že by som veľmi veľa riskovala.

Celú súťaž som sledovala ako diváčka v hľadisku. Keď som to všetko okolo seba pozorovala a uvedomila som si, čo všetko som pre tieto majstrovstvá Európy podstúpila a obetovala, prišlo mi to veľmi ľúto. Pozerala som sa na moje kolegyně a veľmi som plakala. Nevedela som prestať. Slzy mi tiekli z očí a nemohla som ich zastaviť. To sa mi nikdy v živote ešte nestalo. Celé preteky som preplakala. Slzy sa mi z očí valili samé od seba a nebolo to preto, že by som inej kolegyně nepriala úspech.

Pred úrazom som bola v najlepšej forme a mierila som za medailami. Ale napokon som v tom roku nezískala žiadnu z nich.

Zranené rameno predstavovalo najväčšie riziko na bradlách.

PRÍPRAVA NA MOJE ROZLÚČKOVÉ OLYMPIJSKÉ HRY V MNÍCHOVE

V roku 1972 som viedla ako kapitánka reprezentačné družstvo na olympijských hrách v Mníchove. Mala som 24 rokov. Trénerka Alena Tintěrová ma na každom reprezentačnom sústrezení privítala otázkou, či nie som tehotná. To som mala u nej namiesto pozdravu. Pri každej príležitosti mi zdôrazňovala, aby som vydržala a dievčatá neopustila v najdôležitejšom období. Veľmi sa na mňa spoliehala.

Dobrá formu som potvrdila na aprílových kontrolných pretekoch v Prahe. Vo viacboji ma tam zdolala len Zdena Dorňáková. Z ďalších Sloveniek skončila najlepšie Zdena Bujňáková. Tieto preteky boli dôležité pre nomináciu na májové medzištátne stretnutie s gymnastkami ZSSR.

Pri preskoku v medzištátnom stretnutí s gymnastkami ZSSR.

Sovietkam sme na každom náradí podľahli v povinných i vo voľných zostavách. V hodnotení viacboja dominovala Ľubov Burdová pred Oľgou Korbutovou, z ktorej sa potom stala hviezda mníchovskej olympiády. Za nimi však nasledovala Marcela Váchová a hneď po nej ja. Na bradlách som bola druhá, v preskoku tretia.

Následné majstrovstvá ČSSR v Litvínove mi už tak nevyšli. Absolútny titul zís-

kala Zdena Dorňáková pred Zdenou Bujňákovou a Soňou Brázdovou. Ja som skončila až šiesta, keď ma trápilo zranenie členka. Pokazila som veľmi voľnú kladinu, ale nevyšla mi ani povinná zostava. Inak by som bola druhá. Na bradlách som získala svoj posledný československý majstrovský titul.

Zdena Bujňáková sa po tomto výsledku prebojovala aj do olympijskej nominácie. V mníchovskom družstve sme tak boli dve Slovenky, čo som predtým pod piatimi kruhmi nezažila. Členka bronzového družstva z MS 1970 v Ľubljanke Ľuba Krásna na domácom šampionáte skončila ôsma a do nášho družstva na OH sa nedostala.

Tri najlepšie jednotlivkyne z duelu ČSSR – ZSSR v roku 1971. Na druhom stupienku Oľga Korbutová, na prvom Ľubov Burdová a na treťom ja.

Fotografia družstva ČSSR pred medzištátnym stretnutím s družstvom ZSSR v roku 1972.

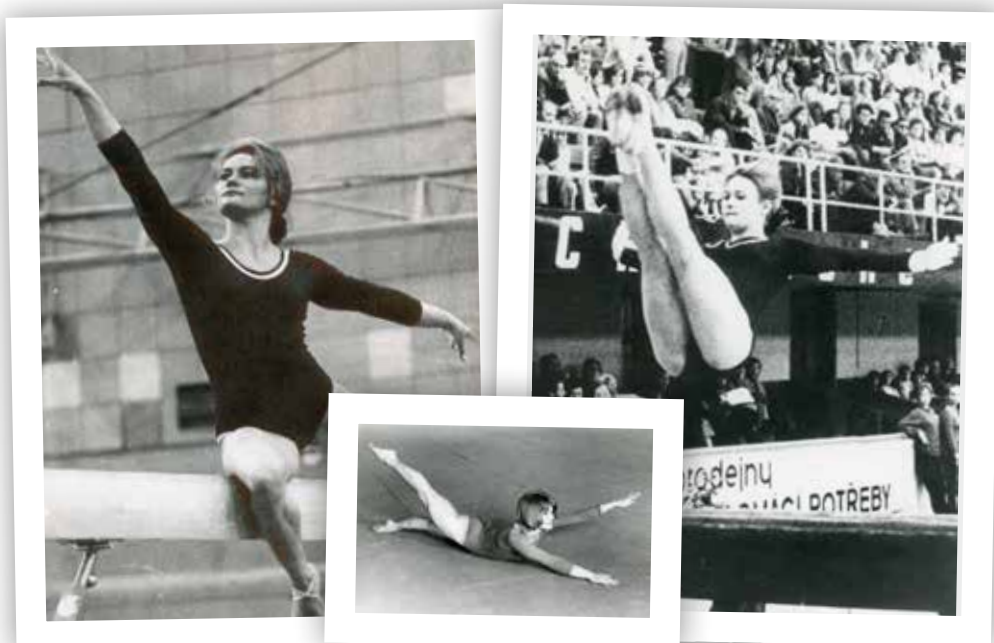

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

Po majstrovstvách ČSSR v Litvínove vyšiel v časopise *Gymnastika text*, v ktorom sa o Marike písalo toto: „Najväčším kvantom ‚služobných‘ rokov v tíme ČSSR si naďalej udržiava pomerne pevnú pozíciu aj v súčasnom olympijskom kádri. Na litvínovských majstrovstvách (zlatá na bradlách) ukázala znovu po rokoch svoju niekdajšiu bojovnosť, keď statočne prekonávala bolestivé zranenie členka a celý náročný štvordňový program dokončila. Jej prístup k olympijskej príprave naznačuje, že Mníchov znamená pre Némethovú dovŕšenie jej dlhoročnej gymnastickej éry. Výraznejší úspech v konkurencii s pretekárkami ZSSR a NDR však bude aj pre ňu náročnou záležitosťou. Avšak pri troche šťastia...“

DRUŽSTVO V MNÍCHOVE PIATE, SPADLI SME Z KLADINY AJ Z TRETEJ PRIEČKY

Olympiáda v Mníchove sa nám nevydarila podľa našich predstáv. Piate miesto znamenalo dva body pre krajinu do neoficiálneho hodnotenia krajín. Dnes by to

V roku 1972 som absolvovala v Litvínove môj posledný domáci šampionát, z ktorého sú tieto tri fotografie.

predstavovalo skvelý úspech. Ale nie vtedy, keď sme sa na predchádzajúcich olympiádach tešili z medailí. Piate miesto sa nám mánilo.

Po povinnom programe sme boli na treťom mieste. A ešte pred našim záverečným cvičením vo voľných zostavách na kladine sme s Maďarkami bojovali o bronz. Súperky mali pred nami náskok len pol bodu, čo sa dalo zvládnuť. Lenže kladina totálne pochovala naše medailové ambície a túžby. Tri z nášho družstva z kladiny spadli, čiže zákonite sme spadli aj my ako kolektív z tretieho miesta – až na piate. Každý pád totiž znamenal mínus jeden bod v celkovom hodnotení rozhodkyň. Predstihli nás tak nielen Maďarky, ktoré získali prvú a doteraz jediná medailu v súťaži družstiev v olympijskej histórii, ale dokonca aj Američanky.

Účast' na takomto veľkom celosvetovom podujatí je vyvrcholením dlhoročnej prípravy športovca a pre moje mladučké 15-16-ročné kolegyne to bola prvá veľká súťaž v živote. Nechcem nikomu vstupovať do svedomia a na nikoho ukazovať prstom, ale moje mladé kolegyne olympijskú súťaž psychicky nezvládli. Nedokázali sa pri cvičení tak skoncentrovať na posledné dejstvo celého nášho olympijského vystúpenia, ako by sa patrilo. Bolo to zlyhanie.

Celkove sme pred súťažou neboli v najlepšom psychickom rozpoložení. Dúfali sme, že by nám ako rozhodkyňa mohla v niečom pomôcť naša bývalá reprezentačná trénerka Jaroslava Matlochová, ktorá bola v Mníchove ako členka technickej komisie FIG. Ešte pred olympiádou však mala doma nejaký konflikt, ktorý vzbudil veľkú búrku. Objavili sa hlasy, aby ju z hier stiahli. O jej problémoch sme sa niečo dozvedeli, čo nám na pokoji samozrejme nepridalo. Napokon ju naše úrady z Mníchova predčasne stiahli domov. V súťaži družstiev ešte rozhodovala, ale po troch našich pádoch z kladiny nemohla nič robiť. Nemohla sa tváriť, že sa nič nestalo...

Pre mňa to bola už tretia olympiáda, pričom na prvej v Tokiu som tiež mala len 16 rokov. V Mníchove som ako 24-ročná už patrila medzi

Na pretekoch v Nórsku pred olympiádou som sa dostala na stupeň víťaziek napriek tomu, že pri páde z bicykla som si predtým poranila členok.

veteránky športovej gymnastiky. A bola to moja rozlúčková súťaž.

Zužitkovala som svoje bohaté skúsenosti. V povinných aj vo voľných zostavách družstiev som z našej šestice dosiahla najvyšší bodový súčet. V poradí jednotlivkyň v súťaži družstiev som v 118-člennom štartovom poli obsadila 11. miesto. Na postup do finále na niektorom z náradí moje výkony na rozdiel od predošlých vrcholných podujatí už nestačili. Samozrejme som však postúpila medzi 36 najlepších do finále viacboja. V ňom sa mi už tak nedarilo, obsadila som 18. miesto. Nevyšli mi kladina ani prostné, ale z našej trojice som skončila najvyššie.

Na predošlých olympiádach sme mali to šťastie, že sme sa zúčastnili na úvodnom i záverečnom ceremoniáli, pretože gymnastika bývala na programe hier až v ich záverečnom týždni. V Mníchove však gymnastiku zaradili hneď na úvod hier, krátko po ich otvorení. Zo Západného Nemecka sme to nemali domov ďaleko. Dva dni po našej súťaži sme z dejiska olympiády odišli domov.

Usmiata momentka z tréningu počas OH 1972 v Mníchove, kde som sa lúčila s veľmi úspešnou pretekárskou kariérou.

Snímka z môjho cvičenia na OH v Mníchove.

Z VÝSLEDKOV OLYMPIJSKÝCH HIER 1972 V MNÍCHOVE

Ženy – družstvá: 1. ZSSR (Ludmila Turiševová, Olga Korbutová, Tamara Lazakovičová, Lubov Burdová, Elvira Saadiová, Antonina Košelová) 380,50 b, 2. NDR (Karin Janzová, Erika Zucholdová, Angelika Hellmannová, Irene Abelová, Christine Schmittová, Richarda Schmeisserová) 376,55, 3. Maďarsko (Ilona Békesiová, Monika Császárová, Krisztina Medveczká, Anikó Kéryová, Márta Kelemenová, Zsuzsanna Nagyová) 368,25, 4. USA 365,90, 5. ČSSR (MARIANA NÉMETHOVÁ-KRAJČÍROVÁ, Zdena Dorňáková, Soňa Brázdová, Zdena Bujáčková, Hana Lišková, Marcela Váchová) 365,00, 6. Rumunsko 360,70.

Viacboj: 1. Ludmila Turiševová (ZSSR) 77,025, 2. Karin Janzová (NDR) 76,875, 3. Tamara Lazakovičová (ZSSR) 76,850, 4. Erika Zucholdová (NDR) 76,450, 5. Lubov Burdová (ZSSR) 75,775, 6. Angelika Hellmannová (NDR) 75,550... 18. MARIANA NÉMETHOVÁ-KRAJČÍROVÁ (ČSSR) 73,900.

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

„Maďarky a Američanky boli lepšie,“ vyhlásil po pretekoch tréner čs. družstva Vladimír Prorok. „Dievčatá urobili všetko, čo bolo v ich silách. V súčasnosti nemáme lepšie gymnastky. Chýba nám väčšia základňa,“ citovali viaceré vtedajšie noviny pohľad trénera Vladimíra Proroka na mníchovské zlyhanie. A že to bolo zlyhanie celého družstva, dokazuje aj skutočnosť, že do finále na jednotlivých náradíach sa žiadna z československých reprezentantiek po prvý raz v histórii nedostala.

Autorkou komentára k olympijskej súťaži družstiev žien v Mníchove pre časopis *Gymnastika* bola trénerka Zdeny Bujňáčkovej Margita Macháčková. Okrem iného v ňom na margo hodnotenia povinných zostáv družstva ČSSR na kladine napísala: „V tretej disciplíne – na kladine, nastal rozhodujúci zvrät pre naše družstvo. Hlavnú zásluhu na tom mali rozhodkyne na čele s vrchnou rozhodkyňou p. Nagyovou z MĽR. S istotou zacvičené zostavy – síce s priemerným rozsahom a pohybovým prejavom – boli podhodnotené, najmä oproti družstvu Maďarska, takže sme skončili v tejto disciplíne až na 6. mieste.“

Tá istá autorka rozoberala aj účinkovanie družstva vo voľných zostavách. Vystúpenie na „nešťastnej“ kladine s celkovým bodovým ziskom len 43,90 označila za katastrofálne. Tri pretekárky – Dorňáková, Brázdová a Lišková – prerušili cvičenie na kladine pádom. Margita Macháčková upozornila, že z družstiev,

s ktorými sa čs. gymnastky „bili“ o konečnú tretiu pozíciu, získali na tomto náradí vo voľných zostavách napokon bronzové Maďarky až o 2,30 b viac a napokon štvrté Američanky o 1,40 b viac. To sa ukázalo ako rozhodujúce.

„V pondelok večer sa v športovej hale v Mníchove rozhodlo o prvých držiteľoch olympijských medailí v športovej gymnastike – v súťaži družstiev žien prvenstvo z Mexika obhájili pretekárky ZSSR, ktoré vo voľných zostavách predstihli svoje najväčšie súperky – gymnastky NDR – o 2,10 bodu,“ uviedol denník Šport 30. augusta 1972 v spravodajstve z dejiska OH. „Súboj oboch družstiev bol vyvrcholením večera, zostavy plné obťažných prvkov predvádzali reprezentantky oboch krajín s ľahkosťou a istotou, ich prevahu dokumentuje aj umiestnenie v súťaži jednotlivkyň – v prvej desiatke je päť gymnastiek ZSSR a tri z NDR. Naša Némethová obsadila 11. miesto.“

OLYMPIJSKÉ KRUIHY POŠKVRNILA KRV NEVINNÝCH

Z tých trojo olympijských hier, na ktorých som sa zúčastnila ako pretekárka, na mníchovské spomínam najmenej rada. Aj keď musím povedať, že sme na nich vlastne mali veľké šťastie.

Viac než týždeň po začiatku olympiády, keď už bola naša gymnastická výprava doma, zaútočili palestínski teroristi na izraelských športovcov. Dramatické udalosti sme sledovali v televízii. Útok sa odohral blízko miesta, kde sme predtým bývali. Ráno sme si zvykli kývať na pozdrav so športovcami, ktorých teroristi zobrali ako rukojemníkov...

S odstupom rokov musím povedať, že bezpečnostné opatrenia, ktoré Nemci urobili počas olympiády v Mníchove, sa nepodobali na Nemcov. Chýbala mi ich precíznosť, prísnosť, dôraz, nasadenie. V Olympijskej dedine sa pred spomínanou prestrelkou pohyboval hocikto. Absentovala väčšia kontrola ľudí, ktorí vstupovali do našej dediny.

Na olympiádach je zvykom, že každý zo zúčastnených štátov sa prezentuje svojou kultúrou. Na sprievodných podujatiach vystupujú speváci, umelci, folklórne súbory – a súčasťou prezentácie tej ktorej krajiny sú aj rôzne výstavy. Po krvavom teroristickom útoku všetky krajiny odvolali sprievodné kultúrne podujatia. Športovci nosili čierne stužky.

Najprv sa uvažovalo o predčasnom ukončení olympiády, ale voči športovcom, ktorí mali svoje vystúpenia ešte pred sebou, by to nebolo fér. Ved' sa na túto olympiádu pripravovali celé štyri roky. Po tejto tragickej udalosti však olympiáda v Mníchove bola už iba o súťažení. Radostné emócie zo športovcov sa vytratili a pri vyhlá-

sení výsledkov a dekorovaní medailistov mali všetci sklonené hlavy. Ľudia tak aj na stupni víťazov prejavovali sústrasť športovcom, ktorí tieto útoky neprežili.

Bola to veľmi smutná, krvou poškvrnená olympiáda.

SVEDECTVO DOBOVEJ TLAČE

„Bonnská vláda za predsedníctva kancelára Willyho Brandta sa na mimoriadnej schôdzi zaoberala situáciou v olympijskej dedine. Vydala vyhlásenie, že ponúka ‚akúkoľvek sumu peňazí‘ za prepustenie rukojemníkov. Agentúra Mena oznámila, že k akcii sa prihlásila organizácia Čierny september, ktorá ako výmenu za rukojemníkov žiada prepustenie palestínskych zajatcov z Izraela,“ zverejnil denník Šport 6. septembra 1972 na prvej strane šokujúcu správu z dejiska OH v Mníchove, ktorá ako blesk obletela vtedy celý nie iba športový svet. ‚Podľa oznámenia bavorského ministerstva vnútra boli pri utorkovej prestrelke v ubytovni izraelskej výpravy v Mníchove zastrelení dvaja ľudia. Polícia oznámila, že ozbrojená skupina drží niekoľko členov izraelskej výpravy ako rukojemníkov.“

KONIEC ALEBO ZAČIATOK

Takto som zapózovala so svojou veľmi bohatou medailovou zbierkou slávnemu fotografovi Lacovi Bielikovi, ktorý vtedy fotil pre časopis Štart.

Po návrate z olympijských hier sme sa spolu so štyrmi dievčatami zúčastnili na gymnastických slávnostiach v Paríži. Bola to moja posledná odmena za účasť na olympiáde. Slávnosti boli v parku neďaleko gymnastickej haly. Každý deň bol iný program a predstavili sa tam športovci z celého sveta. Náradie, na ktorom som sa chcela predstaviť, som si mohla vybrať. Zacvičila som na bradlách a v prostrných.

Uvedomovala som si, že moja kariéra športovej gymnastky sa chýli ku koncu. Zistila som, že na gymnastiku som už stará. Prišla iná doba. Na scéne sa objavili oveľa mladšie gymnastky, ktoré predvádzali oveľa ťažšie prvky ako my. Odštartovala to Olga Korbutová, ktorá zažiarila v Mníchove. Malá Bieloruska v sovietskom drese prišla so saltami na kladine a na bradlách. A o tri roky neskôr na európskom šampionáte v Skiene všetkých oslnila Rumunka Nadia Comaneciová, ktorá sa na OH 1976 v Montreale stala superhviezdou.

Ja som v roku 1972 vedela, že svoj vrchol som už dosiahla. Želala som si mať zo života aj niečo iné, než tvrdé tréningy. Musela som byť opatrnejšia a začala som si viac vážiť zdravie. Hovorí sa, že skončiť treba v tom najlepšom čase a každý športovec by mal vedieť, kedy odísť.

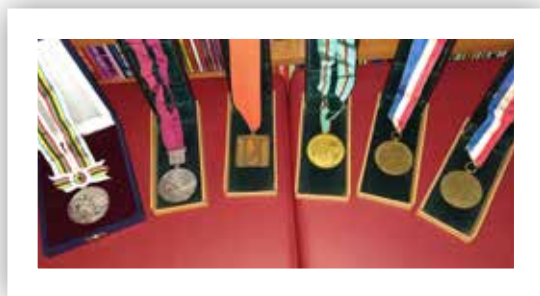
Moje problémy s chrbticou sa začali už začiatkom 70. rokov. Po skončení vrcholovej kariéry sa mi zdravotne ulávil. Niektorí športovci sa po prekonaní zdravotných problémov skúšajú vrátiť k aktívnemu športu. Obdivujem ich.

PODPORNÉ PROSTRIEDKY SOM NIKDY NEVYSKÚŠALA

Za mojej aktívnej kariéry mohli na olympijských hrách štartovať iba amatéri. Profesionáli, ktorí mali svoje vlastné súťaže, boli iba v niektorých športoch. Gymnastika aj na tej najvyššej úrovni bola vtedy čisto na amatérskej báze,

My sme za reprezentáciu a úspechy na medzinárodnej scéne nedostávali finančné odmeny. A nesmeli sme ani účinkovať v reklame. Štát nám prispieval tzv. výživným. Bol to príspevok na stravu. Aby sme vtedy vydržali veľkú tréningovú záťaž, potrebovali sme bohatú stravu a dostatok vitamínov. Pre rodičov športujúcich detí to bola veľmi dobrá pomoc. Okrem výživného sme dostávali aj oblečenie na tréning, aj oblečenie na reprezentáciu.

Dopingu bolo za mojich pretekárskych čias ešte málo, ale už vtedy sa robili na veľkých

Najcennejšie medaily, ktoré som získala počas gymnastickej kariéry. Zľava striebro z OH 1964 v Tokiu (replika, keďže celé družstvo dostalo len jednu medailu), striebro z OH 1968 v Mexico City, zlato z MS 1966 v Dortmunde, bronz z MS 1970 v Lublane a dva bronz z ME 1967 v Amsterdame.

pretekoch dopingové kontroly. Medailisti odovzdávali vzorky moču. V gymnastike zvykli náhodne vyhrať dve pretekárky z medailových družstiev.

Originálnym dopingom nás s Dáškou dopoval náš otec. Keď sme dosiahli nejaké dobré výsledky na pretekoch, zvykol zaveliť: „Tak, dievčatá, a teraz sa ide do cukrárne. Za tie výsledky si nejaké potešenie zaslúžite.“ On nás vždy vedel povzbudiť v našej športovej kariére. Jeho pozvanie do cukrárne bol náš jediný povolený doping. Aj ten prišiel až po pretekoch. Ako odmena za urobenú prácu. Veľmi sme sa na takéto výlety do cukrárne tešili.

Som za férové súťaženie. Drogy ani iné podporné prostriedky som nikdy nevyškúšala. Svaly a fyzická zdatnosť sa dali získať aj prirodzenou cestou, stravou a tvrdým tréningom. Neuznávam umelé látky na podporu rastu svalov. Takéto prípravky pôsobia negatívne na celý organizmus a športovec, ktorý ich využíva, už nie je prirodzený. Vplyvom rôznych podporných látok sa ženy začínajú podobať na mužov. Keď neskôr prestanú športovať, dosť často sa nervovo zrúti, respektíve majú rôzne mentálne problémy, ktoré môžu vyústiť do ťažkých psychických stavov.

ZAMRZELO NÁS ZOSTRIHANIE FILMU VĚRA 68

Aj dnes sa stretávame gymnastky z našej niekdajšej partie. Vždy s láskou spomíname na Věrku Čáslavskú aj na Hanku Růžičkovú-Vorlíčkovú, ktoré nás navždy opustili. A rozprávame si zážitky, ktoré sme spolu prežili. Samozrejme, veľa sa pri tom spomínajú nasmejeme, zabavíme a prideme na iné myšlienky. Vrátime sa do čias našej mladosti.

V roku 2012 k sedemdesiatke Věry Čáslavskej mal v Prahe premiéru dokumentárny film Věra 68, ktorý natočila Olga Sommerová. Ja som ho videla až o niečo neskôr v Bratislave.

O filme som sa viackrát rozprávala s kamarátkami z vtedajšieho československého družstva. Mrzí nás, že sa do kín dostal v oklieštenej podobe. Podľa nás nie je úplný. Zhodli sme sa na tom, že z neho vypadlo najmä zdôraznenie toho, čo nás zdobilo na olympiádach v Tokiu i Mexiku City a vďaka čomu sme získali dve strieborné medaily na olympiáde. Aj toho, vďaka čomu sme na MS 1966 v Dortmunde senzačne porazili Sovietky a získali titul majsteriek sveta.

Celý film bol vlastne len o Věre Čáslavskej. Vypadlo z neho najmä to, že sme vždy boli výborná partia, na súťažiach sme bojovali jedna za druhú a Věre sme pomáhali nasaďovať tak vysoké známky, aby ona po bezchybnom výkone zákonite dominovala.

Klobúk dole pred tým, čo všetko v kariére dokázala. Ale bez dievčat v družstve by sa jej to asi v takej veľkej miere nepodarilo. Škoda, že tvorcovia filmu si toto všetko neuvedomili a v konečnom dôsledku to nezobrali do úvahy.

Veľmi ťažko sa vyrovnávame s tým, že naše spoločné úsilie sa týmto dosť znehodnotilo. Mrzí nás, že z filmu vypadli krásne spomienky na naše spoločné chvíle.

V. KAPITOLA MOJI TRÉNERI

V reprezentácii ČSSR som zažila pôsobenie viacerých trénerov. V Bratislave sa mi venovali traja. Dve ženy a jeden muž. Ján Čížik ma viedol dlhé roky. Rada si na všetkých troch zaspomínam.

MILADA NEDAVAŠKOVÁ

Mojou prvou trénerkou, či skôr učiteľkou telocviku na základnej škole Vazovova bola Milada Nedavašková. Na Slovensku patrila k najlepším športovým gymnastkám v 50. rokoch minulého storočia. Po skončení aktívnej gymnastickej kariéry sa až do odchodu do dôchodku venovala pedagogickej činnosti.

Bola to učiteľka a trénerka, ktorá ma sprevádzala celý život. Učila ma na základnej škole, na strednej škole a po linke vyučujúca – poslucháčka sme sa stretávali

S Miladou Nedavaškovou na ZŠ Vazovova v Bratislave, keď mi tam v roku 2020 odhaľovali pamätnú tabuľu Slovenského olympijského a športového výboru.

dokonca aj na FTVŠ, kde som chodila na diaľkové štúdium. Tam ma učila, že okrem gymnastiky sa musím vedieť orientovať aj v iných športoch.

Vždy mi hovorila, že bez bojovnosti a disciplíny sa nikam nedostanem. Učila ma, že základom úspechu je každodenná drina v tréningu.

Dlhé roky pôsobila ako trénerka a medzinárodná rozhodkyňa športovej gymnastiky žien. Aj pri tejto činnosti sme sa stretávali. V rokoch 1965 – 1972 bola členkou predsedníctva Sekcie športovej gymnastiky pri Slovenskej organizácii Československého zväzu telesnej výchovy (ČSZTV), od roku 1973 predsedníčkou subkomisie športovej gymnastiky Vysokoškolského športu Ústredného výboru ČSZTV.

Potešilo ma, keď sa jej rok po mojom návrate z Talianska dostalo veľkej pocty od vedenia Slovenského olympijského výboru. V roku 2013 dostala Cenu Matyldy Pálffyovej, určenú pre ženy za športové výsledky, aktivitu v športe a v olympijskom hnutí. Mimochodom, táto trofej niesla meno slovenskej gymnastky, ktorá bola členkou strieborného družstva ČSR na OH 1936 v Berlíne a zlatého na MS 1938 v Prahe. Bola to vôbec prvá žena zo Slovenska, ktorá v nejakom športe získala olympijskú medailu a titul majsterky sveta. Som rada, že som kráčala v jej šľapajach.

S pani Miladou sme si naposledy veľmi dobre zaspomínali na naše spoločné chvíle v roku 2022, keď mi práve na našej škole na Vazovovej ulici odhaľovali pamätnú tabuľu ako trojnásobnej účastníčke OH. Žiaľ, vlani nás navždy opustila.

Už celé roky sa často vídam s jej dcérou Zdenkou Letenayovou, ktorá je kurátorkou zbierok Slovenského olympijského a športového múzea. Práve v tomto múzeu v poslednom období pôsobím ako lektorka.

VIERA HALMOVÁ-MEHEŠOVÁ

Rodená Bratislavčanka bola prvá povojnová Slovenka, ktorá sa v športovej gymnastike prebojovala do československej reprezentácie. Začínala pod vedením trénerky Hermy Jochovej a Jaroslava Štancela. Neskôr prešla do TJ Vinohrady k trénerom Šestákovi a Jahodovi.

Ako študentka Inštitútu telesnej výchovy a športu v Prahe zvíťazila na juniorských majstrovstvách ČSR. Po tomto veľkom úspechu ju zaradili do čes-

Ešte počas gymnastickej kariéry v debate s mojou trénerkou z detských čias Vierou Halmovou-Mehešovou.

koslovenskej reprezentácie. V roku 1957 sa ako 22-ročná zúčastnila na historickom zájazde reprezentačného družstva do Číny. Neskôr bola súčasťou družstva žien ČSR v medzištátnych stretnutiach s NDR, Poľskom, Fínskom, Belgickom.

Žiaľ, počas prípravy na OH v Ríme sa na tréningu vážne zranila a musela ukončiť svoju športovú kariéru. Stala sa profesionálnou trénerkou, ktorá sa ako členka TJ Slovan Bratislava výraznou mierou zaslúžila o výkonnostný rast nastupujúcej generácie mladých gymnastiek, vrátane mňa.

JÁN ČÍŽIK

Spolu s Dáškou sme ako malé deti rady chodili za otcom do telocvične, v ktorej cvičil vojakov. Bolo to ešte v Olomouci. Cvičenie a hry v telocvični sa nám páčili a tak Dáška po našom príchode do Bratislavy začala chodiť na gymnastiku do sokolovne na Hlbokú ulicu. Tam sa prvý raz stretla aj s pánom trénerom Jánom Čížikom, ktorý sa neskôr stal mojim dlhoročným trénerom.

Ján Čížik ma priviedol na dve olympiády, dva svetové šampionáty a raz som pod jeho vedením štartovala na ME. On sa najviac zaslúžil o to, že sa mi v silnej československej konkurencii tak darilo. Veľmi veľa ma z gymnastiky naučil. Ale hlavné, čo mi za tie roky vstúpilo do hlavy, bolo poznanie, že bez disciplíny, bojovnosti a nasadenia sa veľké výsledky v gymnastike dosiahnuť nedajú.

Tréner Čížik pochádzal od Banskej Štiavnice, presnejšie zo Štiavnických Baní. Do Bratislavy prišiel až po absolvovaní Tyršovho ústavu telesnej výchovy a športu v Prahe. Nastúpil ako tréner do TJ Vinohrady BSP. Medzi jeho prvé zverenky sme patrili aj my dve s Dáškou. V októbri 1958 som začínala s cvičením na Hlbokej a neskôr ma ako deväťročnú žiačku zaradil do jeho gymnastického krúžku na Vazovovej ulici.

Môj tréner po olympijských hrách 1968 v Mexico City odišiel robiť sekretára gymnastického zväzu pri SÚV ČSZTV. Potom od roku 1974 bol trénerom gymnastiky vo Viedni. V Rakúsku v roku 1978 aj zomrel. Vo veku 56 rokov zahynul pri dopravnej nehode.

S trénerom Jánom Čížikom po návrate z ME 1967 v Amsterdame.

VI. KAPITOLA GYMNASTKA OČAMI GYMNASTIEK

Autor tejto knihy spoločne s dlhoročným športovým novinárom Ľubomírom Součekom, v minulosti dlhší čas píšucim o športovej gymnastike, oslovili jednu moju bývalú trénerku aj niekoľko mojich niekdajších spolubojovníčok, s ktorými som bola v družstve na olympijských hrách či majstrovstvách sveta. Ohotne sa podelili o svoje spomienky na naše spoločné časy. Niektoré telefonicky, iné poslali svoje spomienky písomne. Pri niektorých som v reprezentácii ČSSR začínala ako jej najmladšia členka, jedna ma zažila už ako líderku tímu na sklonku mojej kariéry.

Žiaľ, viaceré moje bývalé spolugymnastky na čele s fenomenálnou Věrou Čáslavskou už nie sú medzi nami, takže sa nemohli podeliť o spomienky a zážitky. Respondentky sú zoradené podľa veku.

VIERA HALMOVÁ-MEHEŠOVÁ

Bývalá čs. reprezentantka v športovej gymnastike a moja trénerka v časoch športových začiatkov.

„Mariku som spoznala ako 24-ročný trénerský gymnastický elév v začiatkoch mojej trénerskej dráhy po návrate zo štúdií na Inštitúte telesnej výchovy a športu v Prahe. V rámci trénerskej kariéry som pripravovala päť generácií slovenskej ženskej gymnastiky a Marika patrila k druhej z nich. Drobnú okaňu s výnimočnými odrazovými a silovými schopnosťami a obrovským gymnastickým apetítom sa nedalo si nevšimnúť.

Prvým úspechom slovenských gymnastiek bolo umiestenie na prebore družstiev mladších dorasteniek ČSSR v roku 1960 v Pardubiciach. V osemčlennom družstve Slovenska figurovala aj Marika aj jej sestra Dáša. Tá bola na týchto pretekoch najúspešnejšia pretekárka. Stala sa majsterkou republiky dorasteniek v jednotlivkyniach a ďalší majstrovský titul si vybojovala spolu so sestrou v družstvách. O rok neskôr už Marika vyhrala majstrovstvá ČSSR junioriek.

Marika bola prototypom usilovnosti a pevnej vôle. Vynikala veľkou výbušnou silou a odrazovými schopnosťami, veľmi dôležitými pri preskoku, cvičení na bradlách a prostných. Vzhľadom na to, že v detstve mala problémy s vyklbenými nožičkami, výzvou pre ňu bol dril v rámci pohybového rozsahu a baletnej prípravy.

V rámci tréningového procesu Mariky sme tvorili efektívny a priateľský tím s jej hlavným trénerom Jánom Čížikom. Mariku tréner objavil v Sokole, kde sa cvičilo pre radosť. Neskôr ju zaradil do výberu detí na ZŠ Vazovova v Bratislave, kde viedol gymnastický krúžok. Na Slovensku sme v tom čase trénovali vo veľmi provizórnych

a neutešených podmienkach. Ale dovoľím si konštatovať, že práve tieto provizórne podmienky naštartovali dievčatá k vyššiemu úsiliu a prekonávaniu prekážok.

Tréningové podmienky sa určitou mierou vylepšili naším presťahovaním do malej telocvične Parku kultúry a oddychu v Bratislave, kde sme trénovali spoločne s Jánom Čížikom a s Margitou Macháčkovou. V rámci hudobnej spolupráce nám pomáhala klaviristka Olga Kucová. Trénovalo sa výlučne v popoludňajších hodinách, keďže gymnastky si museli v prvom rade plniť študijné povinnosti.

Slovenské gymnastky dosahovali úspechy v športe, ktorého charakteristikami sú dril, odriekanie a nesmierna disciplína. Treba povedať, že za daných pomerov a podmienok, v ktorých sme pracovali, boli ich výsledky v rámci ČSSR aj sveta na dobrej, až vynikajúcej úrovni. Všetko to bolo spôsobené aj tým, že v jednotlivých gymnastkách bol obrovský potenciál a vôľa prekonávať samé seba a niečo v športe dokázať.

Gymnastika je nádherný šport, ale tak ako v minulosti, aj v súčasnosti málo docenený v porovnaní s tým, koľko potu, driny, disciplíny a odriekania si vyžaduje. Som rada, že som sa mohla podieľať na nádherných úspechoch našich gymnastiek. Želám slovenskej gymnastike veľa takých talentov, akým bola Marika a reštart v podobe uznania, aké tomuto ťažkému a zároveň krásnemu športu plným právom patrí.“

ADOLFINA TAČOVÁ (TKAČÍKOVÁ)

Narodená v roku 1939. Bola so mnou v striebornom tíme na OH 1964 v Tokiu, okrem toho bola členka strieborných tímov na MS 1958 v Moskve, na OH 1960 v Ríme – tam i štvrtá v preskoku a na MS 1962 v Prahe, na ME 1965 v Sofii bola piata na bradlách i v preskoku a šiesta v prostných.

„S Marienkou sa poznám od majstrovstiev ČSSR, ktoré sa konali v decembri 1963 vo vinohradskej telocvični v Prahe. Príprava na OH v Tokiu bola vtedy v plnom prúde. Výsledok bol viac než prekvapujúci. Mariana Krajčírová obsadila štvrté mesto hneď za mnou. Na týchto majstrovstvách sme zdolali a vyradili z olympijskej prípravy dlhoročnú stálicu svetovej gymnastiky Evu Bosákovú.

K rozhodujúcemu a najdôležitejšiemu meraniu síl smerom k olympiáde došlo v júni 1964 v Ostrave, kde som bola doma. Marienka tam obsadila 3. miesto a o jej účasti v družstve na OH v Tokiu neboli pochybnosti. Mladá generácia vtedy veľmi odvažne zaútočila. Z družstva, ktoré na OH 1960 v Ríme získalo strieborné medaily, sme do Tokia išli len tri – Věra Čáslavská, Hana Růžičková-Vorlíčková a ja. Najprogressívnejšia z mladých Marienka vynikala výbušnosťou a odvahou.

Lepšie som ju spoznala počas dlhého záverečného sústredenia v Prahe. Vtedy sa do matičky Prahy dostala druhý raz v živote. Pre neskúsené dievča to bol koniec sveta. Bola z toho pekne vyjašená. Ale čoskoro sa ostriela, pretože odvaha jej nechýbala.

Každodennú cestu z hotela Meteor na telocvične YMCA Na Poříčí zvládala za krátko naspamäť. A do školy, kam musela dochádzať, ju sprevádzala Pražanka Věra Čáslavská. Za tie nespočítané hodiny v telocvični sme sa dokonale spoznali.

Marienka dokázala svojím bezstarostným a zvonivým smiechom nakaziť celý kolektív, aj keď telá nás niekedy veľmi boleli. Utvorili sme veľmi pevný priateľský kolektív. K tomu nám dobre pomáhali tréneri. Vtedy som sa naučila slušne hovoriť po slovensky.

Na OH v Tokiu bola 16-ročná Marienka najmladšia zo všetkých. Patrila do partie mladých a neostrieľaných, ale odvážnych a dobre pripravených pretekárov. Ja som vtedy mala už 25 rokov. Išli sme v súťaži družstiev obhajovať striebro z Ríma. Niektorí naši olympionici nás však označovali za „materskú škôlku“. O to prekvapujúcejšie bolo, keď sme hrdo vystúpili na druhý stupienok.

V roku 1966 boli majstrovstvá sveta v Dortmunde. Žiaľ, pre pretrhnutie Achillovej šľachy som tam bola len ako pozorovateľka. Môj osobný tréner Miroslav Kojdecký sa však podieľal na záverečnej príprave v Soběslavi. Tomuto sústredeniu predchádzala jeho veľmi dôležitá „špionážna cesta“ do ZSSR, kam ho vyslali na získanie informácií o úrovni sovietskych gymnastiek. Ako „tajný agent“ z ČSSR bol prítomný na majstrovstvách ZSSR.

Vrátil sa odtiaľ s bohatými poznatkami. Predovšetkým odhalil slabiny súperiek. S tým, čo zistil, oboznámil všetkých našich zúčastnených trénerov. Vyjadril presvedčenie, že Sovietsky sú zdolateľné. Tento názor nechcela prijať vedúca trénerka Slávka Matlochová, pretože sa bála, že by medzi nami mohla prepuknúť panika.

Príprava pokračovala a dievčatá poctivo pracovali na odstraňovaní chýb tak, aby zostavy boli čisté a bezchybné. Môj tréner sa vtedy vyjadroval o Marienke veľmi pozitívne. Na všetkých narádiach sa viditeľne deň po dni zlepšovala. Podľa neho spela k tomu, aby sa v blízkej budúcnosti stala druhou najlepšou československou gymnastkou po Věre Čáslavskej a zaradila sa medzi najlepšie gymnastky sveta. A to aj dokázala.

Naše družstvo žien v Dortmunde po prvý raz v histórii zdolalo sovietske gymnastky. Bola to zlatá éra československej športovej gymnastiky. Získané medaily neprišli zadarmo. Bola to drina, ale krásna!

Priateľstvo zrodené cez spoločnú lásku k nášmu športu nám zostalo po celý život. Mariku mám rada pre jej ústretovosť, otvorenosť, pre smiech, ktorý ju neopustil – skrátka pre jej priateľskú povahu.“

JANA KUBIČKOVÁ-POSNEROVÁ

Narodená v roku 1945 v Nových Sadoch, okr. Nitra. Bola so mnou v striebornom tíme na OH 1964 v Tokiu aj na OH 1968 v Mexico City – tam

bola i ôsma v prostných. Boli sme spolu aj v zlatom družstve na MS 1966 v Dortmunde – tam bola i piata v prostných a ôsma vo viacboji.

„Marika bola veľmi pružná a dynamická, hovorili sme jej, že je dynamit. Bola veľká bojovníčka, veľmi svedomitá a usilovná gymnastka. Ale bola s ňou aj veľká zábava. Na sústredueniach aj na pretekoch sme trávili spolu všetok čas. Vlastne sa dá povedať, že sme boli profesionálky, pretože vtedy sme sa venovali len gymnastike. Keď sme v tom čase mali voľno, hrávali sme spolu karty a robili sme rôzne neplechty.

Do družstva na OH v Tokiu sa Marika dostala ako najmladšia. V kvalifikačných pretekoch skončila štvrtá! Keď sme cestovali na OH, viaceré z nás boli veľmi mladé – a ona najmladšia zo všetkých. Mužskí olympionici vo výprave nás podpichovali slovami, že sme materská škôlka. A smiali sa – vy chcete medailu? Potom sme ju získali, ale s prekvapením sme zistili, že celé družstvo dostalo len jednu. Tak sa nám zase smiali... Až po polstoročí nám dal kópie tokijských strieborných kovov vyrobiť Český olympijský výbor.

Dva roky po Tokiu prišli majstrovstvá sveta v Dortmunde. Tam sme zdolali tím ZSSR. Sovietky cvičili v skoršom slede ako my a keď zistili, že prehrali, ani nechceli prísť na medailový ceremoniál. Čakali sme na ne trištvrté hodiny. Na stupni víťaziek sa nám z druhého stupienka vyhrážali – máte to len do Mexika...

V lete pred OH 1968 v Mexico City sme mali sústreduenie v Šumperku. No a v tom čase Československo napadli okupačné armády. My všetky sme sa ocitli vo veľkej neistote, či vôbec pôjdeme na olympiádu. Najväčšie obavy boli o Věrku Čáslavskú. Nielenže bola najväčšou súperkou Rusiek, ale ešte aj podpísala manifest Dvetisíc slov. Padlo preto rozhodnutie, že sa musí schovať do bezpečia, aby ju nezavreli. Chlapci z Horskej služby ju ukryli na horskej chate na Vřesovej studánke v Jeseníkoch.

Keď sa hovorilo, že niekto z družstva by tam mal ísť s ňou, padla voľba na mňa. V horách sme sa takto ukrývali zhruba týždeň. Trénerka Slávka Matlochová nás tam každý druhý deň chodila kontrolovať, ako sa nám vodí. V tíme vládla neistota, čo bude s olympiádou, ale napokon nás na ňu pustili.

V mužskom družstve do Mexico City cestoval môj manžel Václav Kubička. Už na jar bol v Spolkovej republike Nemecko spolu s Františkom Bočkom a s trénerom Leošom Sotorníkom na tréningovom kempe. Domácim borcom tam dávali rozumy, ako sa má trénovať. Získal vtedy kontakty, ktoré sme sa vzhľadom na okupáciu našej vlasti rozhodli využiť. Rovno z Mexika sme emigrovali do Západného Nemecka.

V roku 1990 nám prezident ČSFR udelil Václav Havel milosť. Takže po rokoch sme navštívili starú vlasť. A s Marikou som sa stretla na akcii olympionikov v Prahe. Dobré vzťahy sme si udržali dodnes, neraz si telefonujeme. Hoci na Slovensku som bola naposledy v roku 1962, sľúbila som jej, že na krst knižky o nej do Bratislavy z Nemecka prídem.“

JAROSLAVA ŠÍMOVÁ-SEDLÁČKOVÁ

Narodená v roku 1946. Bola so mnou v striebornom tíme na OH 1964 v Tokiu – tam bola i siedma na kladine a ôsma na bradlách. Spolu sme boli aj v zlatom tíme na MS 1966 v Dortmunde, kde bola aj piata vo viacboji a šiesta na kladine.

„Som síce o dva roky staršia, ale s Marikou sme boli ako dvojčatá. Na reprezentačných akciách sme bývali spolu v izbe. Poznali sa navzájom aj naše rodiny. Raz som strávila týždeň u Mariky doma ja, inokedy zase ona u nás. Bola moja najlepšia kamarátka.

Mariku poznám od jej 13 rokov. Stretli sme sa vtedy na dorasteneckých majstrovstvách ČSSR. Ja som tretí raz za sebou získala domáci titul vo viacboji, jej sestra Dagmar skončila druhá a ona tretia.

O mne sa vtedy hovorilo, že som neskutočný talent. Niekedy som mala pocit, že mi to cvičí samo. Aj Marika bola veľký talent. Obe sme však veľmi obdivovali Bohunku Řimnáčovou, ktorá nedostala do vienka veľký talent, ale bola nesmierne ctížiadostivá a strašne tvrdo pracovala. To by sme my nedokázali.

O nejaký čas neskôr som sledovala, ako sa Marika snaží dostať do reprezentácie žien. Pred olympiádou v Tokiu bola vtedy doma silná konkurencia. Marika mala šesťnásť rokov a bola veľmi šikovná.

Do Tokia cestovala ako najmladšia členka celej československej výpravy s hlavnou úlohou nasadzovať známky a teda nekaziť zostavy. Napriek mladosti a neskúsenosti sa toho zhostila so ctou. Bola platnou členkou družstva a zvládla aj cvičenie na kladine, ktoré bolo jej achilovkou. V Tokiu družstvo obhájilo striebro z Ríma 1960, ale stále mám pocit, že už vtedy sme mohli vyhrať nad Sovietkami. V povinných prostných nás však rozhodkyne hrozne podrazili.

O dva roky neskôr na svetovom šampionáte v Dortmunde to už bola iná pesnička. Tam sme zvíťazili. Ja som v tom čase bola v družstve dvojka za Věrou Čáslavskou, ale aj Marika znovu výkonnostne vyrástla. Vynikala najmä na bradlách a silná bola aj v preskoku. Bola veľmi spoľahlivá a jednoducho nepadala.

Víťazstvo v Dortmunde nad družstvom ZSSR bolo historické, pretože Sovietky prehrali v súťaži družstiev po dlhých rokoch. O to viac ma mrzí, že v médiách sa o ňom vôbec nehovorí, stále sa spomínajú len medailové olympiády. Akoby ten triumf v Dortmunde skončil v žumpe dejín... Naozaj neprávom.

Takisto ma mrzí, že stále sa hovorí len o Věre Čáslavskej a my ostatné ako keby sme neexistovali. Věrka bola naozaj obrovská hviezda a pritom veľmi spoločenský človek, ktorého som mala naozaj rada. Ale bez podpory silného družstva by nedosiahla na olympiádach ani na majstrovstvách sveta také úžasné úspechy. Celý náš tím bol zohratý, pomáhali sme si a fandili navzájom, nebola medzi nami vnútorná rivalita.

S Mariikou som bola aj v príprave na OH 1968. Lenže pre zdravotné problémy som musela pretekársku činnosť ukončiť. Ale v telefonickom kontakte sme zostali dodnes a občas si podebatujeme na stretnutiach olympionikov. V čase, keď dvadsať rokov pôsobila v Taliansku, sme sa pochopiteľne nestretávali. Ale keď sme sa po dlhom čase znovu zišli, hneď to bolo ako kedysi. Okamžite sme si rozumeli.“

BOHUMILA ŘEŠÁTKOVÁ-ŘIMNÁČOVÁ

Narodená v roku 1947. Bola so mnou v striebornom tíme na OH 1968 v Mexico City – tam bola aj štvrtá na bradlách, piata v prostných a siedma v osemboji. Spolu sme boli aj v zlatom tíme na MS 1966 v Dortmunde i v bronzovom na MS 1970 v Lubľane; na OH 1964 v Tokiu aj na OH 1972 v Mníchove bola cestujúca náhradníčka družstva.

„S Marienkou sme robili gymnastické krôčiky v podstate súbežne. Po prvý raz sme sa stretli na majstrovstvách ČSSR dorasteniek v roku 1961 a potom na ďalších dorasteneckých súťažiach. V nich bola Marienka vždy na stupni víťaziek. Nebolo pre ňu jednoduché uspieť v súperení s Jindrou Košťálovou, Evou Světlíkovou a so mnou. Vždy sme sa na stupňoch nejako prestriedali.

Podobné súboje nás čakali v kategórii junioriek. Keď sme sa dostali do juniorskej reprezentácie, zažili sme spoločné sústredenia a prvé medzinárodné súťaže. Aj do reprezentácie žien sme sa dostali naraz – Marienka ako 16-ročná a ja ako 17-ročná.

Vydržali sme tam spolu dlho. A veľa sme spolu prežili, pretože pred olympijskými hrami v Tokiu 1964, Mexico City 1968 a Mníchove 1972, aj pred majstrovstvami sveta v Dortmunde 1966 a v Lubľane 1970 sme mávali veľmi náročné, až dvojmesačné sústredenia.

Marienka mala od prírody veľký talent a k tomu aj chuť do tréningu. Zvládala ho s ľahkosťou, ktorá jej bola vlastná. Z dávnej doby na ňu spomínam ako na smejka plného energie. Vždy vnášala do našej driny veľa optimizmu a dobrej nálady. Hoci bola v družstve jediná Slovenka, vždy dobre zapadla do gymnastickej partie Čechiek.

Zlatá éra československej gymnastiky, na ktorej sa veľkým dielom podieľala, je neopakovateľná. Věra Čáslavská bola pre nás veľkou motiváciou a družstvo zase pre ňu veľkou oporou. A nielen to. Keď sa Věra nezúčastnila na predolympijskej súťaži v Mexico City v roku 1967 a súťažili sme len v päťici, Marienka ju dokázala výborne zastúpiť. Prispela k víťazstvu nášho družstva a sama získala tri strieborné medaily.

Rada spomínam aj na spoločné zážitky z Gymnaestrád, z exhibičných vystúpení v Čechách, na Slovensku a najmä v Japonsku a v Mexiku. Tam odpadal súťažný stres a mali sme možnosť spoločne si užívať radosť divákov z našich exhibičných vystúpení. A nielen to. Vychutnávali sme si tam aj uznanie usporiadateľov a exotické

výlety v cudzích krajinách.

Marienku si veľmi vážim ako človeka. A vážim si aj to, že po skončení kariéry sa naďalej venovala športovej gymnastike. Ako trénerka na Slovensku vychovala množstvo gymnastiek vrátane svojej dcéry Marianny, potom dlho trénersky pôsobila aj v Taliansku. O gymnastike má neskutočný prehľad. Pozývajú ju na medzinárodné súťaže a je stále uznávaná nielen na Slovensku. Veľmi jej to želim.

Aj po toľkých rokoch sme stále kamarátky. Sme často v kontakte a stretávame sa na akciách Českého klubu olympionikov aj na ďalších. Želám jej veľa zdravia, optimizmu a energie do ďalších rokov.“

ZDENA KOMRSKOVÁ-DORŇÁKOVÁ

Narodená v roku 1957. Bola so mnou na ME 1971 v Minsku i v piatom tíme na OH 1972 v Mníchove.

„Mariku som spoznala v roku 1971, keď sme sa aj so Soňou Brázdovou spoločne pripravovali na majstrovstvá Európy v Minsku. Zatiaľ čo ona bola skúsená a úspešná pretekárka, ja neskúsené trinásťročné, ucho'. Mala som za sebou len niekoľko dobrých juniorských výsledkov.

Dievčatá, ktoré už boli na olympijských hrách a majstrovstvách sveta a nielen stáli vedľa Věry Čáslavskej, ale aj samotné dosiahli perfektné výsledky, som si veľmi vážila. Boli pre mňa vzormi.

Marika mi v športovej príprave veľmi pomáhala. A to nielen športovým ,hecovaním' v tréningoch. Tie boli pre mňa fyzicky, časovo aj psychicky dosť náročné, pretože vo voľnom čase mi bolo veľmi smutno za rodičmi. Vtedy mi pomáhala so školskou prípravou a starala sa o mňa niekedy ako o niečo staršia kamarátka.

Inokedy mi nahrádzala mamičku. Keď som sa niekedy príliš ľutovala, tak ma skrátka tak ,sprdla', že som hneď prestala. A ja som si uvedomila, že je to správna kamarátka, ktorá ma má rada, pretože so mnou hovorila na rovinu, priamočiaro a bez pretvácky.

Na pretekoch bývala Marika obrovská bojovníčka. Išla si nielen za dobrým výsledkom pre seba, ale vždy tvrdo pracovala aj pre družstvo. Všetko to bolo pre mňa poučné. Keď sme sa potom spoločne pripravovali na olympijské hry v Mníchove, myslím si, že už toho mala aj dosť. Telo jej dávalo najavo, že už je zatažené prídlho. Mala večne obviazané členky, ale na nič sa nevyhovárala, neplakala, bola na seba tvrdá. Skvelá gymnastka. Držala celé družstvo!

Veľmi rada na Mariku spomínam a aj keď sa nevidáme pravidelne, som presvedčená, že keď sa stretneme, tak budem počuť: ,Dorňa, ako žiješ?' Vďačím jej za veľa a posielam jej pusu!“

II. ČASŤ TRÉNERKA

I. KAPITOLA

CHCELA SOM ODOVZDAŤ ĎALEJ, ČO MA TRÉNERI NAUČILI

Po skončení mojej aktívnej kariéry som začala pôsobiť ako trénerka z povolania. Už od 15 rokov som túžila stať sa trénerkou. Považovala som za svoju povinnosť odovzdať ďalej to, čo ma naučili moji tréneri. Imponovali mi spoznané metódy, ako aj výchova k čestnosti, otvorenosti, pravdivosti a samostatnosti. Jednu etapu života som nahradila druhou, trénerskou.

Najprv som začala pracovať ako trénerka Slovenskej organizácie Československého zväzu telesnej výchovy v našej malej telocvični v Parku kultúry a oddychu v Bratislave. Neskôr som pôsobila v špecializovanej gymnastickej telocvični na Trnavskej ceste a nakoniec v stredisku vrcholového športu v Bratislave. Telocvična bola mojím druhým domovom. Dokonca nie druhým, ale tým prvým. Trávila som v nej viac času ako doma.

V roku 1973 som začala robiť gymnastickú prípravu troj a štvorročných dievčatiek. Na začiatku som urobila s pomocou novín nábor. Vtedy prišlo okolo 120 detí. Štyridsať detí začalo chodiť do telocvične dvakrát týždenne na jednu hodinu. Z tohto množstva som asi dvadsať dievčat trénovala až do ich dorasteneckého veku.

Veľmi som si želala vidieť raz v televízii moju gymnastku súťažiť medzi svetovou špičkou. Pomerne skoro som si uvedomila, že splniť si tento sen vôbec nie je jednoduché. Hoci som bola jednou z najlepších gymnastiek na svete, ako trénerka som začínala úplne od základov.

Reprezentáciu som vymenila za trénerstvo a slobodu za manželský život. Na maťstvo som si musela ešte nejaký čas počkať. Moja dcéra sa narodila až v roku 1974.

TRIDSAŤROČNÁ VYSOKOŠKOLÁČKA A ZÁROVEŇ MAMA

Postupne som si musela urobiť tretí, potom druhý stupeň trénerskej kvalifikácie. A po nejakom čase, keď už dcérka bola väčšia, som sa opäť prihlásila na Fakultu telesnej výchovy a športu Univerzity Komenského (FTVŠ UK) v Bratislave, ktorú som aj ukončila.

Nič z toho, čím som na ceste ku kvalitnému trénerskému pôsobeniu prešla, neľutujem. To, čo som ovládala v praxi a znásobila skúsenosťami, som ešte obohatila aj teóriou. Nemyslím si, že vysoká škola urobí z človeka dobrého trénera. Dôležité pre túto prácu sú oddanosť, zánietenosť, jasný cieľ a tiež ohromná dávka trpezlivosti, lebo výsledky sa rodia postupne a veľmi pomaly.

Pekne to počas olympiády v Mexico City povedala Věra Čáslavská, keď sa jej mexický novinár pýtal, čo by radila mladým adeptkám gymnastiky. Vtedy Věra povedala, že k veľkým výkonom ich privedie láska ku gymnastike, zamilovanosť aspoň do jedného – dvoch náradí, dobrý tréner, ktorý by mal byť priateľom i pedagógom, silná vôľa do úmorného tréningu a disciplína. Pod toto všetko sa tiež podpisujem všetkými desiatimi. To je naozaj cesta k veľkým úspechom.

Keď mala Mariannka päť rokov, ja som mala rovných tridsať. Vtedy som sa dala na vysokoškolské štúdium popri zamestnaní.

Na školu som sa vrátila s odstupom desiatich rokov. Už pred OH v Mexico City som totiž na FTVŠ absolvovala dva semestre. Štúdium som si veľmi užívala. Moji spolužiaci boli väčšinou v mojom veku. FTVŠ mi umožnila počas štúdia bližšie spoznať rôzne športy. Vyskúšala som si športové disciplíny, ktoré som dovtedy nepoznala.

Súčasťou môjho štúdia na FTVŠ UK bolo aj korčuľovanie.

Lyžovanie dolu kopcom bola pre mňa výzva, pretože ako reprezentantka ČSSR v športovej gymnastike som nesmela lyžovať na zjazdovkách. Najmä pre veľké riziko zranenia. Ani mi to nešlo. Nebola to moja šálka kávy. Radšej som mala bežky.

PRE MŇA HOROROVÝ LYŽIARSKY KURZ

Pamätám si, že pred lyžiarskym kurzom som v sklade FTVŠ dostala veľmi dlhé drevené lyže možno ešte spred I. svetovej vojny. Lebo také v sklade zostali a nikto ich nechcel. Tak ich požičali mne... K takým lyžiam sa hodili aj predpotopné lyžiarske topánky. Aj také mi tam našli. Ešte sa šnuovali. No hrôza... To bola teda výbava na hory jedna báseň.

Prišli sme na svah a profesor sa pýta: „Kto sa nevie lyžovať?“ Prihlásila som sa. Dobre. „Dostaneš nejakého skúsenejšieho lyžiara, ktorý bude na teba dávať pozor. Naučí ťa základy.“

Mali sme ísť na kopec lanovkou. Profesor sa pýta: „Kto sa ešte neviezol lanovkou?“ Prihlásila som sa. Samozrejme, že som nevedela ísť na lyžiach ani na vleku. Horko-ťažko ma na kopec nejakým zázrakom dostali. A to som ešte z lanovky skôr vyskočila a z vleku som sa skôr odopla. Všetky tieto krkolomné skúšky s takmer dvojmetrovými drevenými lyžami som však šťastne prežila.

„Kto si netrúfa zlyžovať tento kopec, hoci aj vytrvalým pluhovaním?“ bola ďalšia profesorova otázka. Samozrejme, Némethová. Ďalšia profesorova otázka, opäť Némethovej ruka hore. A tak to išlo ďalej.

„Kto jej vyzuje tie historické lyžiarky? Kto jej znesie tie dlhé lyže z kopca? Kto dá na ňu pozor, aby sa nám niekde nedolámala?“ pokračoval profesor a ostatní účastníci lyžiarskeho kurzu mali z toho veľkú zábavu. Samozrejme, vždy sa našiel nejaký dobrovoľník, ktorý mi pomohol.

No bolo to pre mňa fakt pamätné zimné telovýchovné sústredenie, či skôr nevyda-

Lyžiarsky kurz bol pre mňa hororový...

rený pokus o lyžiarsky kurz. Našťastie, zápočet som robila z behu na lyžiach. Nejakým zázrakom som predpísanú trať prebehla na lyžiach, či skôr s lyžami na nohách. Možno som si niekde nechtiac skrátila trať, možno sa stal nejaký zázrak, ale limit som s vypäzeným jazykom splnila. Ale vytrápila som sa poriadne. To teda boli gajele!

V tom snehu som si siahla až na dno. S vypätím všetkých síl som to zvládla. Fakt neviem ako... Opäť som dokázala, že som od narodenia ohromná bojovníčka a len tak ľahko sa nevzdám. Zimné sústredenie som úspešne absolvovala. Teda aspoň podľa zapísaného zápočtu v indexe...

V lete sme mali tiež telovýchovné kurzy. V rámci nich sme absolvovali orientačný beh, z ktorého sme tiež mali zápočet, alebo sme chodili na splavy po slovenských riekach. Tie sa mi veľmi páčili. Splavy som mala rada, pretože som počas nich spoznávala Slovensko trochu inak.

NEVIEM, KDE SA VO MNE BRALI SILY

Počas vysokej školy som zažila všetko to, čo som nestihla zažiť ako stredoškolačka. Cez deň som bola v práci, potom som čas trávila s rodinou a po večeroch som sa učila do školy. Na učenie som potrebovala pokoj, preto som sa najradšej učila v noci. Mnohokrát som končila až o tretej. Ráno som potom išla do práce.

Na katedre gymnastiky ma samozrejme poznali, ale všetky ostatné športy som musela absolvovať bez úľavy. Keď som nestihla prísť na prednášky, prezenčnú listinu za mňa podpísali spolužiaci... Vyučujúci si všimol, že tam nie som, tak po spolužiakoch mi odkázal, že by sa rád so mnou zoznámil... Aj také veci sa stávali. Po mnohých rokoch, keď začal do našej telocvične vodiť svojho syna, som sa s ním spriatelila.

Práca bola pre mňa najdôležitejšia. Víkendy som trávila na pretekoch, sústreďeniach, alebo som musela dorábať zostavy pre moje zverenkynky. Môj manžel bol v tomto ohľade dosť tolerantný a dcéra Mariannka bola od malička stále so mnou. Vyrastala doslova v telocvični, medzi gymnastickým náradím.

Už od jej narodenia som si želala, aby sa venovala nejakému športu. Ved' šport vedie človeka k disciplinovanosti, cieľavedomosti a húževnatosti, upevňuje charakter, posilňuje telo. Ma-

Fotografia z čias trénerských začiatkov s mojimi prvými zverenkami.

riannka si jeho druh mohla vybrať sama. Z jej pohľadu však výber bol veľmi jednoduchý. Rozhodla sa ísť v mojich šlapajach. Mala vo mne vzor.

KEĎ ÚRADOVALA VARECHA

Moju dcéru Mariannku som spočiatku trénovala ja, niekedy aj moja sestra Dáška. Pamätám si príhodu, keď sa Marianna zdržala na tréningu. Mala ho s mojou sestrou Dáškou a po ňom sa mala vrátiť domov autobusom. Sama. Čakala som ju, no ona neprichádzala.

Už bol pokročilý čas, nevedela som, kde je. Vtedy neboli mobily. Dostala som ohromný strach. Vďaka mobilom je teraz všetko jednoduchšie. Dnes môže matka svoje dieťa kedykoľvek skontrolovať.

Keď napokon Marianna zazvonila pri dverách, mala som v ruke varechu. Ospra-

Ako trénerka s dcérou na fotografiách z časopisu Štart.

vedlnenku, ktorú jej napísala Dáška, mi nestihla ukázať, lebo úradovala tá varecha. Moju zlosť si však odniesla najmä jej školská taška, ktorú mala na chrbte.

Odvtedy však varecha bola veľmi účinný výchovný prostriedok. Keď som musela niečo niekoľkokrát opakovať a Mariannka nereagovala, stačilo spomenúť varechu. To bolo naše heslo, ktoré vždy zabralo a splnilo svoje poslanie.

Našťastie, nikdy od toho neskorého príchodu som ju nemusela použiť. Myslím si však, že takéto výstrahy sú z času na čas potrebné. A aj moja dcéra mi teraz, keď vychováva svoje deti, mnohokrát dala za pravdu v tomto smere.

ČASTÉ TRÉNINGOVÉ POBYTY V ZAHRANIČÍ

S mojimi zverenkami som často chodila na tréningové pobyty. Tie sa realizovali na základe dobrých vzťahov so zahraničnými klubmi a boli recipročné. My sme chodili k nim a oni zase k nám.

Najčastejšie sme cestovali do Talianska. Tomu sa v tejto knihe venujem osobitne. Ale často sme chodievali aj do vtedajšej Juhoslávie. Radi sme cestovali na tréningové pobyty pri mori. Tam sme sa zvykli pripravovať predovšetkým kondične. A Slovinci zase radi chodili cvičiť a trénovať do našej telocvične na Trnavskej ceste.

Našimi družobnými klubmi boli Novo Mesto, ktorý mal výcvikový kemp v Portoroži a Željezničar Maribor, ktorý mal zrubový tábor v Pule,

tiež pri mori. V táboroch v Portoroži či v Pule to vyzeralo ako v našom pionierskom. Ráno bol nástup na rozcvičku ako na vojenčine. Na začiatku ich nástupu sa každý deň slávnostne vztyčovala vlajka a spievala sa hymna. To u nás vtedy nebolo. Ale naše deti si na to zvykli a nerobilo im to problém.

Už v čase socializmu sme chodili s najlepšimi zverenkami na tréningové pobyty aj do západných krajín. Najmä do tých klubov, s ktorými sme mali družbu. Spojili sme deti a išli sme napríklad na dva týždne do rakúskeho Linzu. Oni zase prišli k nám.

Takisto sme sa vybrali autobusom aj do južného Fran-

Fotografia s deťmi, ktoré som trénovala v telocvični na Trnavskej ceste.

S prvou generáciou mojich zvereniek.

cúzska, kde sme vystupovali na rôznych slávnostiach. Cestou späť sme sa zastavili v Paríži. Deťom sme urobili exkurziu po známych pamätihodnostiach Paríža. Mali z toho zážitok na celý život.

Aj vidina takýchto zájazdov a pobytov v kapitalistickej cudzine predstavovala pre ne silnú motiváciu do ďalšieho tvrdého tréningu. Vedeli, že keď sa im bude dariť na súťažiach, cez prázdniny sa opäť budú môcť pozrieť za hranice Československa. Vtedy to nebola samozrejmosť. Najviac z našej krajiny cestovali do zahraničia športovci. Preto sme s motiváciou našich zverencov nemali problémy.

Dnes je to už všetko iné. Dnešná mládež sa nemusí trápiť na tréningoch, aby sa mohli pozrieť do sveta. Súčasný svet je pre ňu otvorený. Stačí, aby rodičia mali peniaze a kúpia im zájazd od výmyslu sveta.

PODIEĽALA SOM SA NA TRÉNINGU OLYMPIONIČKY Z JUHOSLÁVIE

V lete 1984 ma šéfka klubu v slovinskom Novom Meste Ružica Kovačič, s ktorou sme sa veľmi dobre poznali, pozvala do Nového Mesta na dva mesiace, aby som sa podieľala na príprave juhoslovanskej reprezentantky Jasny Doklovej na olympijské hry v Los Angeles.

Aj keď vtedajšie socialistické štáty do Los Angeles nešli, lebo sa pridali k bojkotu, ktorý inicioval Sovietsky zväz (to bolo známe už od mája, viac ako dva mesiace pred začiatkom olympiády), športovci z Juhoslávie a Rumunska v Los Angeles súťažili.

S Jasnou som pred OH spolupracovala dva mesiace. Takže teraz môžem povedať, že gymnastka, ktorej som pomáhala ladiť formu na vrchol kariéry, súťažila pod piatimi kruhmi ako voľakedy aj ja.

Bola som pyšná, že Ružica Kovačič si práve mňa vybrala za trénerku, ktorá mala Jasnu pripraviť na najväčší svetový športový sviatok. Bola to pre mňa česť a pocta. Jasna v záverečnej príprave tvrdo trénovala a do Los Angeles išla v dobrej forme. Verila som jej, že sa v tej silnej celosvetovej konkurencii, pravda, bez špičkových gymnastiek zo socialistických krajín, nestratí.

Žiaľ, nemala som vtedy šancu vidieť ju priamo v akcii. Vzhľadom na bojkot totiž Československá televízia z Los Angeles vysielala len krátke večerné sumáre dňa a v našich novinách sa o hrách písalo len málo. V ČSSR sme sa touto olympiádou nejako extra nezaoberali.

Bola to veľká škoda, pretože veľmi silná generácia našich špičkových športovcov prišla pre politiku a spomínaný bojkot o šancu zabojsť o olympijské medaily. A vtedy sme mali naozaj výborných športovcov, ktorí by sa na OH určite nestratili a z Los Angeles priniesli nejaké medaily. Škoda, že im to vtedajšia politika nedovolila.

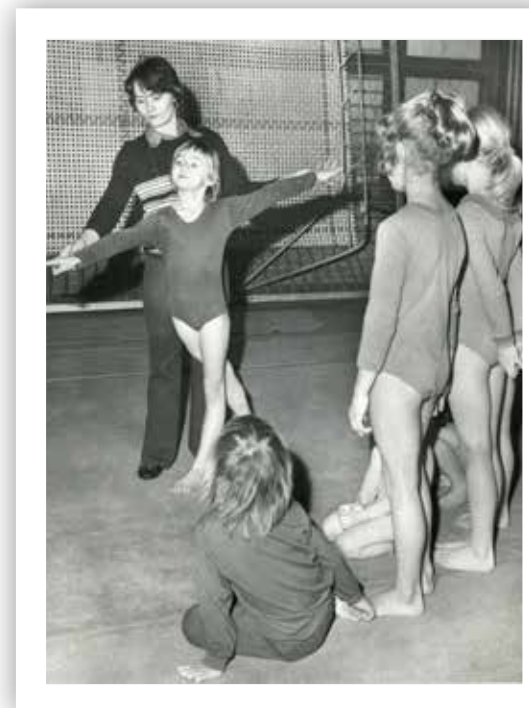
TRÉNER JE VEČNÝ ČAKATEĽ NA ÚSPECH

V minulosti sa na Slovensku zo športových oddielov telovýchovných jednot vyberali talentované deti do tréningových stredísk mládeže (TSM), v ktorých už pracovali profesionálni tréneri. Z TSM potom športovci prechádzali do strediska vrcholového športu. Existovali aj školské športové strediská (ŠŠS) a strediská vrcholového športu mládeže (SVŠM). Telovýchovné jednoty aj tieto strediská mali na zabezpečenie prípravy talentov dostatok financií a vďaka širokej základni nádejných športovcov bolo z čoho vyberať. Všetko bolo dotované štátom. Štát sa našimi úspechmi pýšil.

Vedela som, že nestačí nájsť vhodný talent. Tréner je totiž večný čakateľ na úspech. Cez ruky mu prechádzajú stovky detí, usmerňuje ich, trpezlivo vedie a nakoniec z jeho úsilia nemusí byť žiadny výsledok. Nieкто nemá vhodné predpoklady, iný sa zraní, ďalšiemu zasa chýba vytrvalosť alebo podpora od rodičov. Stane sa napríklad, že tréner trpezlivo pripravuje dieťa na preteky a keď sa blíži ich termín, rodič trénerovi oznámi, že dieťa na ne nemôže ísť, pretože v tom čase má iný program. Niekoľkomesačná práca trénera i zverenca tak vychádza nazmar.

Našťastie, v mojej dobe rodičia prispôbovali aktivity a dovolenky celej rodiny nášmu tréningovému plánu, programu a súťažiam. Cez prázdniny bol júl voľný a v auguste sa už začala príprava. Cvičenia v posilňovni dopĺňal kondičný tréning, aby sa telo opäť stihlo pripraviť na výkon a nácvik náročnejších prvkov.

Tréner trpezlivo čaká na svoju veľkú príležitosť, na talent, ktorý v sebe nesie všetky komponenty úspešného športovca. Teda nadanie, pracovitosť, cieľavedomosť, chuť niečo v živote dokázať. Je mnoho takých trénerov, ktorým sa nikdy nepodarí mať v rukách „hviezdu“, a predsa svojej práci venujú všetky svoje sily. Robia ju so srdcom a so zaniatením.

Gymnastike sa treba venovať od útleho veku.

Keď sa z bývalého úspešného športovca stane tréner, čakajú ho ťažké úlohy. Ak mal sám dobrých trénerov, má sa o čo vo svojej novej práci oprieť a z čoho čerpať.

S cieľným tréningom vrcholovej gymnastiky treba začať už v predškolskom veku. Tréner niekedy býva s dieťaťom dlhšie a častejšie ako samotný rodič. A keď začne so športom v predškolskom veku, telocvičňa sa mu stane druhým domovom. Ak sa však hviezda z neho nezrodí, netreba ho zatracovať a lámať nad ním palicu. Gymnastická príprava je predsa veľmi dobrým základom pre všetky športy.

Jedna mojich zvereniek, ktoré sa neskôr prebojovali do československej reprezentácie a boli v príprave na OH 1988 v Soule – Andrea Hullová.

Je veľmi málo tých, ktorým sa v gymnastike podarí dosiahnuť vrchol a stanú sa v tomto veľmi náročnom športe ozajstnou hviezdou. Ale všetkým sa športová gymnastika stane súčasťou ich života a obyčajne sa z viacerých postupne stávajú výborní tréneri.

MOJE ZVERENKY NA MEDZINÁRODNEJ SCÉNE

Počas mojich trénerských rokov ma postupne zamestnával zväz, stredisko vrcholového športu, telovýchovná jednota Vinohrady BSP a športová škola na Ostredkovej ulici. Pod mojím vedením vyrástlo viacero gymnastiek, ktoré to dotiahli až do československej reprezentácie. Za všetky spomeniem tieto:

KATARÍNA PETROVSKÁ (ročník 1957)

Na základe výsledkov bola zaradená do záverečnej prípravy reprezentácie ČSSR na OH 1976 v Montreale. Vyštudovala Strednú pedagogickú školu, pracovala ako trénerka z povolania v tréningovom stredisku mládeže pre športovú gymnastiku. Žije v Bratislave, pracuje ako učiteľka v materskej škôlke.

ANDREA HULLOVÁ (1971 – 2013)

V roku 1983 bola juniorská majsterka ČSSR, v roku 1984 členka bronzového družstva junioriek ČSSR na pretekoch socialistických krajín Družba. Medzi ženami dvojnásobná majsterka ČSSR na náradiach. V roku 1987 bola členkou družstva ČSSR na MS v Rotterdame. Bola v záverečnej príprave družstva ČSSR na OH 1988 v Soule, odkiaľ ju vyradilo zranenie. Vyštudovala Vysokú školu ekonomickú, pracovala v Policajnom zbore SR. Mala len 42 rokov, keď zomrela na rakovinu.

MIRIAM HULLOVÁ (1971)

V roku 1984 bola členkou reprezentačného družstva junioriek ČSSR v súťaži socialistických krajín Družba. V roku 1987 bola členkou družstva ČSSR na MS v Rotterdame. Bola v záverečnej príprave družstva ČSSR na OH 1988 v Soule, odkiaľ ju vyradilo zranenie. Vyštudovala vysokú školu ekonomickú, pôsobí ako podnikateľka v oblasti športu a bojového umenia aikido. Žije v Bratislave.

DENISA ŠARMÍROVÁ (1971)

V roku 1984 bola členkou reprezentačného družstva junioriek ČSSR v súťaži socialistických krajín Družba. Bola v záverečnej príprave družstva ČSSR na OH 1988 v Soule, odkiaľ ju vyradilo zranenie. Vyštudovala Športovú školu s maturitou v Bratislave. Žije v talianskom Miláne, pracuje ako trénerka vo fitnesscentre. Po gymnastike sa začala venovať športovému aerobiku, v ktorom reprezentuje Taliansko.

V tomto odvetví bola piata na MS v súťaži jednotlivkyň a podieľala sa na 4. mieste v súťaži družstiev na ME a 7. mieste na MS.

MIRIAM DOLNÁKOVÁ (1972)

V roku 1988 bola zaradená do záverečnej prípravy družstva ČSSR na OH 1988 v Soule. Vyštudovala Športovú školu s maturitou v Bratislave, žije v USA.

BARBARA VADOVIČOVÁ (1972)

Ako študentka FTVŠ UK reprezentovala ČSSR na Svetovej letnej univerziáde 1993 v Buffale, kde bola siedma na bradlách, súťažila aj na viacerých medzinárodných turnajoch. Po skončení kariéry v športovej gymnastike sa začala venovať športovému aerobiku a na MS obsadila 10. miesto v súťaži jednotlivkyň. Žije v Kanade.

MARIANNA BEDENIK-NÉMETHOVÁ (1974)

Bývalá juniorská a seniorská reprezentantka ČSSR v športovej gymnastike. V roku 1989 obsadila 28. miesto na ME junioriek. V roku 1992 bola v záverečnej príprave na OH v Barcelone, odkiaľ ju vyradilo zranenie. Vyštudovala Športovú školu s maturitou v Bratislave. Po skončení aktívnej kariéry v športovej gymnastike využila svoje pohybové nadanie v tanečnom súbore Freddy's Dance Group (2 roky) a v tanečnej skupine Spin u Jara Bekra (10 rokov). Podnikala v oblasti športovej pohybovej prípravy a v aerobiku. Žije v slovinskom Maribore, pracuje ako trénerka športovej gymnastiky.

KATARÍNA PROKEŠOVÁ (1976)

Bola juniorská reprezentantka ČSSR v športovej gymnastike a veľmi úspešná reprezentantka SR v skokoch na trampolíne. Vyštudovala FTVŠ UK v Bratislave, žije a pracuje v Nemecku. V skokoch na trampolíne 10. na OH 2004 v Aténach a majsterka Európy, štartovala aj na MS 1999 (8. miesto). Okrem účasti na OH 2004 bola šesťkrát na MS, štyrikrát štartovala na ME, bola aj reprezentačnou trénerkou žien Nemecka pre skoky na trampolíne.

PODRAZY V TELOCVIČNI MA ZNECHUCOVALI

Každý človek sa vo svojom živote stretne s ľuďmi, vďaka ktorým sa jeho život stane lepším, ale niekedy aj horším. Mám mnoho priateľov, ale počas môjho života som stretla aj niekoľko neprajníkov. Môj otec ma vždy učil: „Keď padneš na kolena, vstaň a choď ďalej, lebo nie všetci ti podajú pomocnú ruku.“

Keď som ešte cvičila, nikdy sa mi nestalo, že by ma zradila nejaká kamarátka. Vždy sme držali spolu. Bývali sme v hoteli a museli sme si navzájom pomáhať. Väčšinou

sme si rozumeli. Nikdy sme si nezávideli. Trénerka Jaroslava Matlochová nás učila, že v kolektíve je sila. Hovorila nám: „Keď bojuješ za družstvo, bojuješ aj za seba.“

Podrazy som zažívala až neskôr, v pozícii trénerky. Práca ma naplňovala a bolo za mnou vidno aj výsledky. Závistliví ľudia mi však začali hádzať polená pod nohy. Niektorí z nich začali donášať nadriadeným. Často som z ich strany pocítovala nevraživosť a neúctu k mojej práci.

Keď som sa bránila, nikdy mi nedali za pravdu. Bola to veľká krivda. Nebola som členkou komunistckej strany. To, čo sa mi nepáčilo, som nemala možnosť zmeniť. Vždy som však dodržiavala zásady, ktoré ma učil môj otec a moji tréneri. V tomto duchu som vychovávala aj svojich zverencov.

Postupne sa však časy menili a všetko bolo voľnejšie. Československí tréneri mali vo svete dobré meno a tak, keď sa u nás zmenil politický systém, veľa z nich začalo dostávať pracovné ponuky zo zahraničia. Najlepší naši tréneri odchádzali do Nemecka, Švédska, Švajčiarska, do Kanady, USA, aj na Maltu.

Ja som sa pripravovala na prácu v Taliansku. Pôvodne som odísť nechcela, ale bola som prinútená okolnosťami. Pre niektorých som totiž bola nepohodlná osoba a cítila som, že náš klub smeruje k zániku. Táto bezvýhodisková situácia poznačila aj moje psychické zdravie. Do práce som chodila tak, že som sa od nervozity až triasla.

Nad vodou ma držala len moja rodina a moje zvereny, ktoré mi dodávali silu. V týchto podmienkach som nedokázala robiť. Čoraz viac som si začala uvedomovať, že v tejto situácii nesmiem myslieť na druhých, ale musím už začať myslieť aj na seba.

Telovýchovná jednota Vinohrady BSP, v ktorej som na Slovensku pripravovala gymnastky, po nejakom čase pre zlé hospodárenie zanikla a telocvičňu prevzal Inter. Priznám sa, že dnes som rada, že som sa na to všetko nemusela pozerieť.

Veľa bývalých športovcov, ktorí sa neskôr stali špičkovými trénermi, mi vravelo, že zažívali presne to, čo ja. Vlastní kolegovia ich doslova vyštvali do cudziny. Bola taká doba. Každý si chcel pre seba uchmatnúť to najlepšie miesto. A ak sa mu to podarilo, nechcel sa ho vzdať. Prekonané problémy mi dodali sily do ďalšej práce. Keď som sa potom ocitla v Taliansku, tam si veľmi vážili, že k nim prišla známa osobnosť, viacnásobná olympionička.

ALKOHOL DO TELOCVIČNE NEPATRÍ

Keď Marianna dorastala, rozhodla som sa, že bude lepšie, keď bude trénovať inde. Nedôverovala som trénerom v telocvični na Trnavskej ceste. Podľa môjho názoru neboli na takej úrovni, akú som požadovala na to, aby som im zverila svoju dcéru. Mali vlastnosti, s ktorými som sa nestotožňovala a dodnes sa nestotožňujem. Alkohol do telocvične nepatrí!

U nás za starého režimu, ale aj na začiatku toho nového, v gymnastike pôsobili

ako tréneri a funkcionári viacerí ľudia, ktorí vo veľkej miere holdovali alkoholu. To bol jeden z dôvodov, prečo som po Nežnej revolúcii odišla pracovať do Talianska. Nedokázala som pracovať v takom kolektíve.

Ocenenie mojich trénerských výsledkov z rúk vtedajšieho šéfa slovenskej športovej gymnastiky Samuela Gájera.

V roku 1986 Marianna odišla trénovať do vrcholového strediska v Brne. Tam sa jej venovali špičkoví tréneri manželia Drahoslava a Radek Křížovci, ktorí predtým vychovali medailistku zo svetového i európskych šampionátov Hanku Říčnú. Internáty vtedy neexistovali, dievčatá bývali u trénerov. Mali u nich zariadenú jednu izbu, kde všetky spolu bývali. Chodili do českej školy a mali upravený študijný plán. Ráno bol tréning, potom škola, popoludní opäť tréning.

S Mariannou bola v Brne okrem štyroch českých gymnastiek ešte jedna Slovenka – Katka Prokešová, ktorá tiež začínala u mňa. Katka sa neskôr preorientovala na skoky na trampolíne, na ktorých sa stala vicemajsterkou sveta a štartovala aj na OH 2004 v Aténach. V súčasnosti pôsobí v Nemecku a má veľmi pekné úspechy. Som na ňu pyšná.

Obe moje zverenky som odovzdala do vrcholového strediska v Brne. Pred Nežnou revolúciou v októbri 1989 som odišla na služobnú cestu do talianskeho Carpi, kde som viedla seminár pre trénerov. Netušila som, že sa u nás niečo deje, a vracala som sa autom o tri dni neskôr, ako bolo naplánované. Rozmýšľala som, ako na hraniciach zdôvodním môj neskorý príchod. Na moje veľké prekvapenie sa o to nik nezaujímal.

Až neskôr som pochopila, že hranice po novembri 1989 prestali plniť tú funkciu, na ktorú som dovtedy bola zvyknutá. Bol to pre mňa nezvyk, ale klamala by som, keby som tvrdila, že som si na túto realitu nášho nového života veľmi rýchlo nezvykla.

TRI ZLOMOVÉ ZLOMENINY DCÉRY MARIANNKY

S našou TJ Vinohrady BSP sme ešte za bývalého režimu raz vycestovali do talianskeho Carpi na komunistické slávnosti UISP vystupovať s gymnastickým programom. Už na druhý deň nášho pobytu vtedy hádam dvanásťročnú Mariannku zrazilo auto. Kolesom ju odhodilo na obrubník chodníka, ktorý jej zlomil obidve kosti v predkolení. Jedna zo zlomených kostí trčala von.

Museli ju operovať a celý pobyt našej výpravy sa prispôbil jej zdravotnému stavu. Taliansky klub La Patria zaplatil všetky zdravotné výdavky. Šofér, ktorý ju zrazil, ju bol niekoľkokrát navštíviť v nemocnici a doniesol jej darčeky. Písalo sa o nej aj v miestnych novinách.

Mariannku doktori pripravili na cestu domov autobusom tak, že jej zdvojili sadru na nohe, aby bola bezpečná, aby sa operované kosti nepohli. Keď jej ju na Hlbokej dávali dolu, tak im to trvalo veľmi dlho. Naši lekári sa veľmi čudovali, kto nohu tak dôkladne zasadroval. Pekne sa jej zahojila a mohla pokračovať v príprave na gymnastické súťaže. Vrátila sa k svojmu obľúbenému športu.

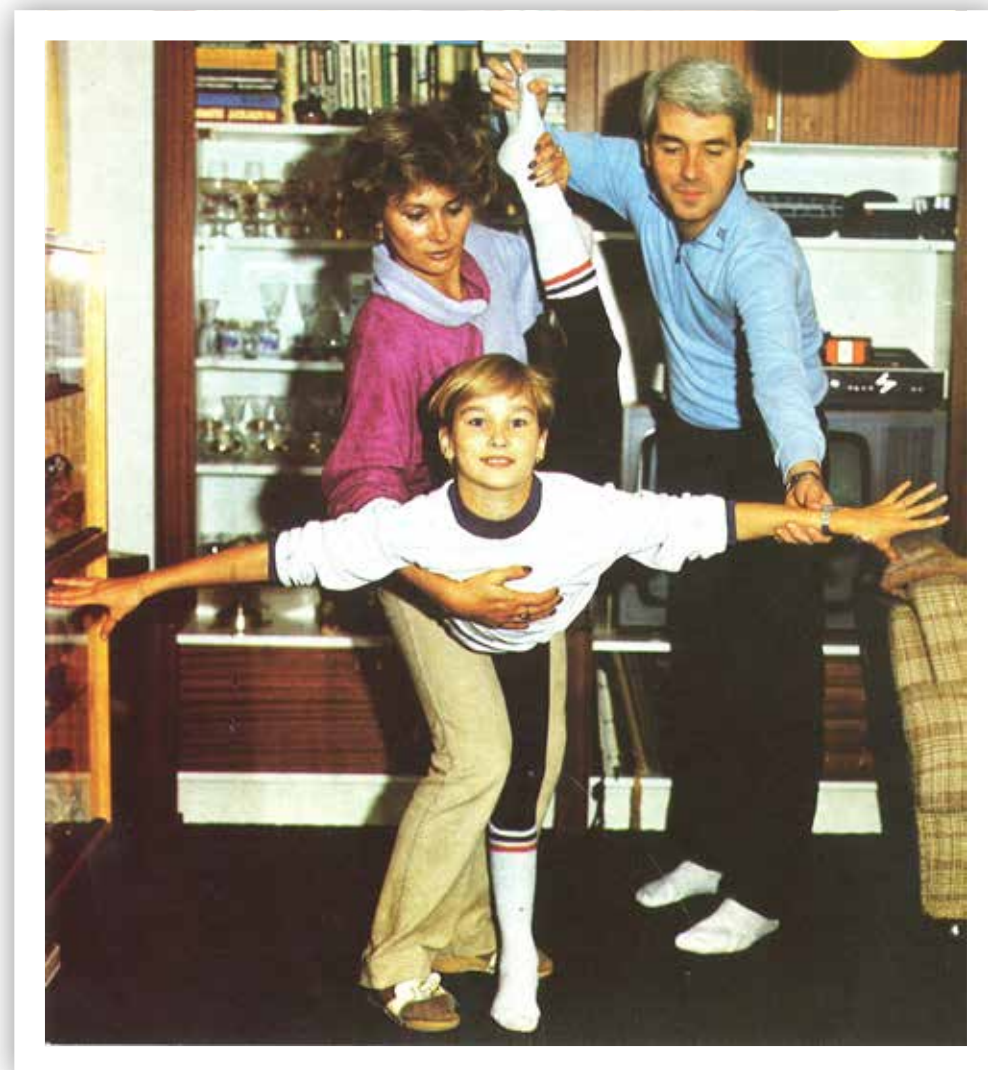
Druhý vážny úraz sa jej prihodil vtedy, keď trénovala vo vrcholovom športovom stredisku v Brne. Vtedy boli povinné zostavy na všetkých štyroch náradiach. Pri prelete z vyššej žrde na nižšiu pri povinnom cviku minula žrd a pri dopade na zem si zlomila obidve kosti na ruke. Ani vtedy to však nevzdávala, hoci mi neraz povedala: „Mami, predaj dresy, končím s gymnastikou“. Ale keď jej bolo lepšie, došla za mnou s prosbou, aby som dresy nepredávala, lebo ich bude potrebovať na gymnastiku. Zúčastnila sa ME junioriek, na ktorých skončila na 28. mieste.

Po zmene systému v roku 1989 sa vrátila z Brna späť do Bratislavy, kde pokračovala v štúdiu na strednej športovej škole. Trénovala v Interi Bratislava pod vedením trénerov Gity Macháčkovej a Stanislava Fialu. Pripravovali ju na majstrovstvá ČSFR,

po ktorých mali vybrať pretekárky do záverečnej prípravy na OH 1992 v Barcelone. Na pretekoch v Žiline však pri povinnom cvičení na bradlách znovu pri zoskoku zakopla nohou o vyššiu žrd' a z výšky spadla na tú zdravú ruku. Opäť si zlomila obidve kosti. Z dvoch zlomenín bola jedna zúbkovitá.

Opäť nasledovala operácia a nám bolo jasné, že šance na OH v Barcelone sa nám vzdalujú. Po vyliečení mala obmedzené otáčanie v zápästí a tak po zvážení vzniknutej situácii ukončila športovú činnosť.

Na domácej fotografii s manželom Mirkom a s našou dcérou Mariannkou.

II. KAPITOLA DVADSAŤROČNÁ TALIANSKA ANABÁZA

PONUKA Z TALIANSKA NEBOLA NÁHODA

Ponuku pracovať v Taliansku som nedostala náhodou. Už som spomínala, že som tam chodievala aj s deťmi na tréningové pobyty a vystúpenia. Za čias socializmu mohli mať športové kluby družbu so zahraničnými športovcami z komunistických športových klubov aj na Západe. Náš klub mal družbu s komunistickým klubom La Patria z Carpi. Oni nadviazali komunikáciu ako prví, chceli chodiť cez prázdniny trénovať do našej telocvične.

V Taliansku sú školské prázdniny tri mesiace. Jeden mesiac boli Taliani u nás a ja som s nimi pracovala. Aby mi deti rozumeli, naučila som sa základné výrazy v taliančine. Bolo veľmi dôležité, aby mi deti rozumeli a pochopili, čo od nich chcem. Veľmi mi pomáhalo počúvať ich. Postupne som prenikala do tajov ich jazyka a vedela som sa s nimi dorozumieť. Okrem toho som sa taliančinu učila aj z kníh. Páči sa mi, lebo je zvučná a dá sa naučiť pomerne rýchlo. Moje priateľstvo s Talianmi teda trvalo dlhé roky.

Až prišiel rok 1990 a zmena politického systému u nás. Okolnosti doma sa zmenili. Tréneri mojej dcéry v Brne manželia Křížovci mi oznámili, že dostali pracovnú ponuku z Ameriky a s celou rodinou tam odchádzajú. Musela som si teda ísť do Brna po dcéru. Marianna následne začala v Bratislave navštevovať Strednú športovú školu na Ostredkovej ulici. Trénovala v gymnastickom klube Inter u Gitky Macháčkovej a Stana Fialu. Postupne sa začlenila do tímu v Bratislave.

Na Vianoce mi zatelefonoval taliansky kolega Franco Rigi. Bol v Bratislave a chcel sa so mnou stretnúť. Vrazil, že ma dlho nezdrží, len by sa chcel porozprávať. Zašli sme spolu na kávu a povedal mi, že gymnastický zväz UISP v Brescii v Lombardsku hľadá zahraničného trénera s cieľom vytvoriť gymnastické krúžky v menších dedinách. Prosil ma, aby som túto ponuku prijala.

Najprv to bol pre mňa šok. Aj predtým som dostávala rôzne ponuky, ale kvôli rodine som ich odmietala. Nevedela som si totiž predstaviť odťahovať sa do cudziny. Či už sama, alebo aj s rodinou. Nechcela som narušiť náš rodinný život a ovplyvniť tak aj život dcéry. Na vrcholový tréning mala Marianna lepšie podmienky doma ako v zahraničí. Dúfala som, že ponuky prídu aj neskôr, keď už moja dcéra vyrastie a dospeje.

Dnes však viem, že ponuka pracovať v Taliansku prišla v pravý čas, hoci dcéra ešte nebola úplne dospelá. V Československu sa menil systém a vo všetkom bol chaos. Navyše, u nás v gymnastike to škrípalo aj v medziludských vzťahoch. Do vedenia gymnastiky sa dostali ľudia, v ktorých som nevidela pre náš šport dobrú budúcnosť. Ponuku ísť pracovať do Talianska som po dlhšom zvažovaní a po

rozhovore s rodinou prijala. Manžel mi dal sľub, že sa o všetko doma aj o dcéru postará. V septembri 1991 som vycestovala.

Pôvodne išlo o zmluvu na dva roky. Angažoval ma zväz robotníckej telovýchovy UISP v Brescii, ktorý zastrešoval šport pre všetkých. Mala som začať so základnou a zdravotnou gymnastikou na dedine, kde bola gymnastika iba v začiatkoch. V októbri 1991 som teda začala pracovať v klube ARCI-UISP Calvisano so sídlom v rovnomennej dedinke, v ktorej žilo 3 tisíc ľudí. Táto dedinka leží neďaleko Brescie v Lombardsku.

Cieľom projektu, ktorého som bola súčasťou, bolo rozvinúť v malých dedinách pohybové aktivity dievčat otvorením gymnastických krúžkov a súčasne naučiť tunajších trénerov ako organizovať tréningy, aby bola hodina pre

Dve fotografie dokumentujúce môj trénerský začiatok v Taliansku v roku 1991.

dievčatá zaujímavá a naplnená a aby všetci boli spokojní.

Do Carpi som už za socializmu chodievala aj školiť tamojších trénerov gymnastiky. Taliani k nám pravidelne chodili a my sme so svojimi zverenkami – gymnastkami zase chodili vystupovať na ich komunistické slávnosti UISP. Tieto slávnosti bývali pod holým nebom. V rámci nich sme im predvádzali akrobáciu, skoky na trampolíne, semtam cvičenie na kladine. Celý program sa končil hodovaním a tanečnou zábavou.

Keď som už pôsobila v Taliansku trvalejšie, na slávnostiach vystupovali s gymnastickým programom klub z Bratislavy aj môj taliansky klub. Vystúpenia boli na verejných priestranstvách. Medzi divákmi mali obrovský úspech a po nich sa deti do telocvične doslova hrnuli.

DCÉRE SME CHCELI DOPRIAŤ POKOJNÝ ŽIVOT

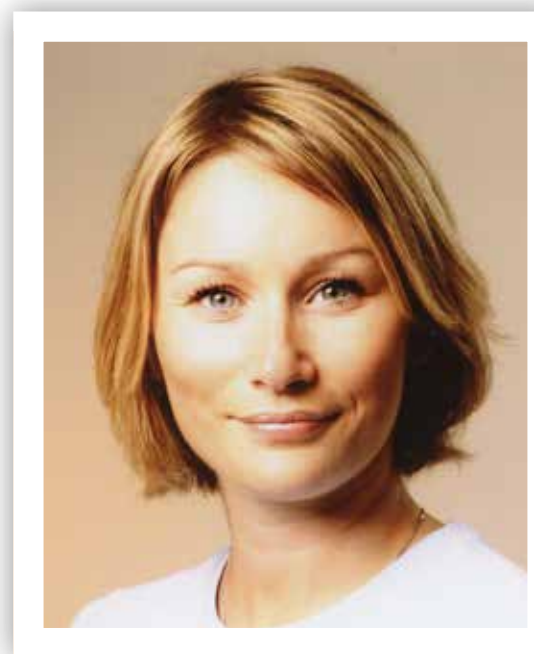
Na Vianoce som pricestovala domov a čakala ma katastrofa. Doma to nefungovalo tak, ako som si to predstavovala. Mariannka mi povedala, že by sa radšej starala sama o seba. Dôverovala som jej. Hoci mala iba 17 rokov, no musela skôr dospieť. Usúdila som, že bude najlepšie, keď sa s manželom rozídeme a dcére umožníme pokojnejší život. V roku 1992 v apríli sme sa po 22 rokoch rozviedli. Rozišli sme sa ako rozumní rodičia a zostali sme priateľmi. Vždy, keď som pricestovala do Bratislavy, sme si našli čas na krátke stretnutie.

Mariannke počas mojej neprítomnosti pomáhali moji rodičia a sestra Dáška. Naučila sa dobre hospodáriť a vzorne sa starala o náš byt. Bez problémov zmaturovala a založila si živnosť. Na Štefana v roku 2004 (26. decembra) sme s dcérou dostali smutnú správu. Môj exmanžel Mirko vo veku 58 rokov zomrel na zlyhanie orgánov po dvoch mozgových porážkach. Na Silvestra sme sa s ním rozlúčili navždy.

Mariannka doma po vynútenom ukončení pretekárskej kariéry po zranení až do maturity na strednej športovej škole pomáhala ako trénerka s detičkami. Po maturite si založila živnosť a otvorila si vlastný gymnasticko-tanečný klub. Popri tom dva roky pôsobila v tanečnej skupine Fredyho Aysiho. Spolupracovala tiež so Zorou Czoborovou.

Neskôr prešla do skupiny Spin, ktorej šéfoval Jaro Bekr. Pôsobila v nej desať rokov. Zažila v nej krásne roky. Gymnastiku využila pri tvorení rôznych choreografií. Skupinu Spin si veľmi obľúbila speváčka Ilona Csáková, ktorá si ich vždy, keď spievala, vyžiadala ako tanečníkov na pódium, aby ju sprevádzali počas jej vystúpenia.

Som na ňu pyšná, čo všetko pre gymnastiku obetovala a som rada, že napriek zraneniam nezanevrela na šport. Naopak, stala sa vďaka nemu silnejšia. Dnes je z nej dobrá trénerka a výborná choreografka. Venuje sa aj pilatesu, cvičeniu, ktoré pomáha pri zdravotných problémoch.

Moja dcéra Mariannka tiež spojila svoj život s gymnastikou.

NA SKOK VO ŠVAJČIARSKU

Počas môjho pôsobenia v Taliansku som raz počas prázdnin dostala ponuku na prácu v gymnastickom klube Lugano vo Švajčiarsku. Najskôr išlo v výpomoc v letnom gymnastickom kempe. Chcela som si vyskúšať tamojší život. Pozvala som aj dcéru Mariannu. Reč nebola prekážkou, lebo v časti, kde sme boli, sa hovorilo po taliansky.

V tomto kempe som si uvedomila, že nedostávam príležitosť ukázať svoje kvality. Švajčiari sú iní ako Taliani. V Taliansku ma rešpektovali, využívali moje skúsenosti, čerpali z nich a dôverovali mi. Mentalita Švajčiarov mi však nevyhovovala.

To, čo som si vôbec nevedela predstaviť, bolo každodenné cestovanie v dopravných zápchach iba pre lacnejšie ubytovanie, lebo bývať som mala zostať v Taliansku. Nakoniec som švajčiarsku ponuku odmietla a rozhodla som sa zostať pracovať tam, kde som robila dovtedy. V Taliansku.

Aj napriek tým mnohým úskaliam a problémom som rada, že som si prácu vo Švajčiarsku vyskúšala. Bola to pre mňa vzácna skúsenosť, ktorá mi umožnila porovnávať. Našla som si tam nových priateľov a tie dva týždne vo Švajčiarsku sme spolu s dcérou veľmi pekne prežili.

AKO SOM NA STRECHE ŠKODOVKY PAŠOVALA LAVIČKU

Z Talianska som domov na Slovensko chodila približne štyrikrát ročne. Niekedy prišla Mariannka s mojou sestrou Dáškou za mnou do Talianska.

V Taliansku boli nádherné športové haly s dobrým vybavením na chlapčenské športy. Hrávali sa tam loptové hry a sem-tam aj tenis. Pre dievčatá existovala iba baletná príprava. Športová gymnastika tam nemala žiadne zázemie. Telocvičňa, v ktorej sme trénovali, patrila mestu a bola multifunkčná. Z toho dôvodu sme všetko náradie museli vždy pred tréningom vybrať zo skladu a po ňom zasa odložiť.

Spočiatku bolo v týchto telocvičniach gymnastického náradia málo. Postupne som ho nosila od nás zo Slovenska. Veľkú trampolínu, lavičku, odrazové mostíky, žinenky. Ešte vtedy fungovali hranice a viezť na streche škodovky lavičku do Talianska pôsobilo dosť nezvyčajne. Trčalo to vpredu i vzadu.

Niekedy sa mi podarilo získať staršie náradie, ktoré sa u nás už vyradovalo. Alebo som si nejaké náradie objednala na Slovensku a potom sme ho malou dodávkou previezli do Talianska. A veľakrát som náradie viezla ja sama.

Švagar mi urobil na škodovke nosič, na ktorom som dokonca previezla aj lavičku na cvičenie. Keď ma talianski colníci s týmto nezvyčajným nákladom zastavili, povedala som im, že ak ma nepustia ďalej, nebudú mať deti a dievčatá v malých talianskych mestečkách a dedinách na čom trénovať. Krútili síce nad tým, čo som im povedala, hlavami, ale pustili ma ďalej.

Takto som teda zásobovala moje telocvične v Taliansku. Raz mi chceli colníci rozrezať žinenky, ktoré som viezla. Chceli sa presvedčiť, či v nich nepašujem drogy. Našťastie, žinenky aj túto cestu prežili, lebo som pracovníkov na hraniciach presvedčila, že rozrezať žinenky by nebol dobrý nápad, že boli určené deťom na cvičenie. Ak mi ich zničia, deti budú musieť cvičiť bez nich a ja ich nechám u nich na colnici. Načo mi budú dorezané a zničené žinenky...?

ABY MA AKCEPTOVALI, ZAČALA SOM CHODIŤ DO KOSTOLA

Moja práca v Taliansku bola zaujímavá, úplne iná, než akú som robila v Bratislave. V mojich začiatkoch som postupne pochopila, že v malých talianskych dedinách sa nedá robiť vrcholový šport. Nie sú na to vytvorené podmienky. Žijú v nich najmä katolícke rodiny, v ktorých vládne poriadok. Odjakživa je tam zvykom, že rodina má byť spolu. Jej život diriguje najstarší muž, spravidla otec a všetci spolu chodia pravidelne do kostola.

Ďalšou dôležitou osobnosťou ich komunity je farár, ktorý o svojich farníkoch chce všetko vedieť. Deti musia chodiť na náboženstvo. Kto naň nechodí, nemôže ísť na prvé sväté prijímanie ani na birmovku.

Keď som prišla do Talianska, krajina bola veľmi katolícky orientovaná. Postupom času sa aj to začalo pomaly meniť. Aby som sa mohla začleniť do ich komunity – a aby ma akceptovali rodičia mojich zvereniek – musela som sa prispôbiť tunajšiemu životu.

Mala som pocit, že by som v kostole nemala chýbať. A tak som začala chodiť na sväté omše. Vedela som, že keď ma tam rodičia mojich zvereniekvidia, budú mať ku mne lepší vzťah a skôr ma budú akceptovať.

Rodičia vedeli, že pochádzam zo sveta, kde vládol komunizmus. Keď ma videli v kostole, pochopili, že nemôžem byť zlá osoba. V detstve som bola pokrstená, ale nikdy som nebola vychovávaná v katolíckej viere. Preto, že otec bol vojak z povolania, som nechodila ani do kostola, ani na náboženstvo.

Výnimkou bol môj pobyt u stareny na dedine. Starenu aj život na dedine som mala rada a ísť s ňou do kostola bolo samozrejmé. Spomínam si na spevy, ktoré sa mi páčili, ale kázeň bola úplne iná ako kázne, ktoré som zažívala v Taliansku.

Na svätých omšiach v Taliansku bolo cítiť celkom iné, podľa mňa modernejšie zmýšľanie farárov. Život bol slobodnejší a kázne boli orientované napríklad aj na výchovu detí. Farár kázal rodičom, ako postupovať pri výchove detí a zároveň ich upozorňoval na to, v čom pri ich výchove robia chyby.

V každej dedine bola fara. Aby deti v čase neprítomnosti rodičov neboli doma samé, stretávali sa v takzvanom oratóriu. Fara pre ne pripravovala rôzne aktivity, výlety, prázdninové pobyty.

Aj naša jednota spolupracovala s farármi. Mali sme s nimi výborné vzťahy a tiež spoločný cieľ, kam sme chceli deti nasmerovať. Veľmi ma tešilo, že farári na dedinách podporovali šport.

Postupne som si získala dôveru rodičov, ktorí mi bez obáv zverili deti. Niekedy sme spolu riešili aj problémy dospievania a podobné témy. Športové i nešportové.

Pamätám si, že jedno z mojich dievčat bolo presvedčené, že nízke hodnotenia na pretekoch dostáva preto, lebo má viac kíľ navyše a nepáči sa rozhodkyniam. Museli sme dievča zachrániť, lebo rodičia si už s ňou nevedeli rady. Prestala jesť, schudla, čo malo aj nepríjemné zdravotné následky. Musela sa liečiť na anorexiu. Dievčatá s takouto diagnózou dobrovoľne hladujú a keď sa najedia, všetko vyvrátia. Aj keď sú šikovné a talentované, nevedia sa sústrediť a kvalita ich života ide dolu vodou.

Kontrolu hmotnosti mojich cvičení som nikdy nerobila, ale je pravda, že v minulosti sa hmotnosť každej gymnastky kontrolovala. Za mojej éry nás každé ráno trénerka vážila. Nesmeli sme priať. Keď som mala kilá navyše, jedla som vajíčko natvrdo, vraj to sťahuje tuk. Vždy som mala motiváciu schudnúť. Ak by som neschudla, nenominovali by ma na svetové súťaže, na ktorých som chcela štartovať.

A VY STE ODKIAĽ PRIŠLI?

Po dvoch rokoch môjho pôsobenia v Taliansku som sa chcela vrátiť domov. Rodičia sa obávali, čo bude ďalej s ich deťmi a uprosili ma, aby som kontrakt predĺžila. Súhlasila som pod podmienkou, že sa v klube zmení jeho prezident. Prebehli voľby a vtedajšieho prezidenta Claudia Marcchettiho vystriedal Giannfranco Maccabiani, takže som zostala.

Z Calvisana, kde som pôsobila v rokoch 1991 – 1993, sa klub presťahoval do menšieho mestečka Carpenedolo a jeho názov sa zmenil na Europe'93 Carpenedolo. V ňom som potom pôsobila takmer päť rokov.

Keď som videla, že dievčatá sú šikovné, rozhodla som sa, že ich prihlásim na nejaké preteky. Chystali sme sa reprezentovať klub a museli sme sa patrične aj vybaviť. Klub neprispieval na oblečenie, ale kto chcel ísť na preteky, musel mať jednotný dres, tepláky a tašku. Všetko spolu to nebolo lacné. Dievčatám som radila, aby si vybavu na preteky pýtali na narodeniny, meniny, alebo na Vianoce, pod stromček.

V Taliansku dodnes existuje viacero gymnastických programov a dá sa z nich vybrať. Každý je iný, vždy je niečím zaujímavý a nie je v tom stereotyp. Tak som hľadala možnosti, kde by sme sa mohli predstaviť, a našla som program UISP.

Gymnastické súťaže bývali v Miláne. Moje dievčatá cvičili inak a rýchlo sme vzbudili pozornosť. Tamojší tréneri sa pýtali, odkiaľ sme. Hoci dedinka Calvisano je vzdialená iba približne 80 kilometrov od Milána, oni ju nepoznali. Aj preto, lebo z malých dediniek dovedy na preteky nikto nechodil.

Potom sa pozornosť trénerov upriamila na mňa. Keď som povedala, že som trénerka zo Slovenska, boli prekvapení. Mali sme problém presadiť si progresivitu. Nové obťažnejšie prvky, ktoré sme zaradovali do zostáv, nám výsledné známky nezvýšili. Tamojšie rozhodkyne ma presvedčali, že ak chceme vyhrávať, musíme zaraďovať do zostáv iba to, čo sa v jednotlivých kategóriách vyžaduje. Myslím si, že sa začali báť o to, že by sme ich mohli ohroziť.

Moje zverenky sa na mládežníckych súťažiach v Taliansku mohli pochváliť mnohými medailami.

Spočiatku som nemala šancu presadiť iný prístup, ale postupne ma začali akceptovať. Hoci Miláno nebolo ďaleko, uvažovala som, že by bolo dobré vytvoriť ďalšiu gymnastickú sekciu v našej provincii Brescia, aby sme si mohli navzájom pomáhať. Sekcia nakoniec vznikla a som veľmi hrdá na to, že som bola pri jej zrode. Začali sme školit trénerky a rozhodkyne a na pretekoch už nemuseli rozhodovať iba tie milánske.

Zorganizovali sme preteky v dedinke Gottolengo, v ktorej bola veľká športová hala. Dvojo pretekov som rozhodovala, ale potom som si uvedomila, že pri mojej trénerskej práci to nie je možné. Keď pripravujem deti na preteky, musím byť práve počas pretekov ich oporou. A to pri rozhodovaní nemôžem byť. Práve počas pretekov potrebujú dievčatá najviac mojej rady, skúsenosti a moju podporu. Preto som dala prednosť koučovaniu pred rozhodovaním.

O SPRIEVODNEJ HUDBE SA MI AJ SNÍVALO

Najkrajšou disciplínou, v ktorej sa prezentuje predovšetkým umelecký a tanečný prejav športovej gymnastiky, sú prostné. Gymnastická zostava sa predvádza na hudbu. Sprievodnú hudbu pre moje gymnastky som si pripravovala, vyhľadávala a strihala sama. Vtedy sa ma viackrát pýtali: „Ako to robíš, že máš takú krásnu hudbu?“ Bavilo ma to. Nevieť síce spievať, ale mám hudobný sluch.

Nie vždy sa mi to podarilo urobiť na prvýkrát. Niekedy som musela prestať, odýchnuť si, aby som sa k tomu mohla vrátiť. Každá moja cvičenka mala hudbu ušitú priamo „na telo,“ podľa typu osobnosti a spôsobu cvičenia.

Veľmi som dbala na to, aby hudba bola vždy príjemná na počúvanie. Aby sa dievčatá rýchlejšie učili, nahrála som im ju na nejaký nosič a oni to doma počúvali. Veľmi ma bavilo tvoriť choreografie. Často sa mi o nich aj snívalo. A boli to veľmi živé sny. Pomáhali mi pri trénerskej práci, pretože mi dali mnoho podnetov.

POKRAČOVANIE TALIANSKEJ MISIE V PAVONE DEL MELLA

Po šiestich rokoch najprv v Calvisane a potom v Carpenedole som usúdila, že som tam vybudovala niečo, čo bude fungovať aj bezo mňa a prijala som ponuku z klubu Non Solo Sport z ešte menšej dedinky Pavone del Mella. Klub mi tam prenajal a zariadil byt, aby som mohla pokračovať na inom mieste v tom, čo som robila predtým.

Tam som mala približne 80 dievčat vo veku od osem do osemnásť rokov. S jednou skupinou som robila bežné cvičenia, s druhou zase pretekársky program. Popri tom som sa venovala cvičeniu s dospelými. S ďalšími päťdesiatimi deťmi sme nacvičovali spoločenské skladby pre Detský fond Organizácie spojených národov (UNICEF).

Pódiové skladby pre UNICEF nacvičovali všetky kluby. Robí sa to na celom svete. Spomenula som si na našu spartakiádnú skladbu „Zapáľte ohne na horách“, ktorú som cvičila v Prahe. Sú to pre mňa úžasné spomienky. Povedala som si: Prečo nie.

Pre päťdesiat detí som vymyslela choreografiu s loptami, kruhmi, cvičenie vo dvojici a muzikály. Najmä tie mali u divákov veľký úspech. Hravou formou sme prezentovali naše nápady a cvičili sme na melódie z muzikálov. Naše spoločné cvičenia sa veľmi páčili, čo bol pre mňa podnet do ďalšej práce.

Založila som klub Planet Gym Pavone del Mella. Mám rada presnosť a dokonalosť, preto som bola na moje zverenie každého veku aj dosť prísna.

Počas týždňa mali deti školu až do štvrtej popoludní a času na nácvik bolo málo. Naučila som ich však chodiť do telocvične počas víkendov, ktoré mali voľné. Cvičili sme v sobotu a tí, ktorí boli doma, cvičili so mnou aj v nedeľu. Nevedela som, či budú tie víkendové tréningy akceptovať, no nechcela som miešať najlepšie dievčatá, ktoré už chodili na majstrovstvá Talianska v športovej gymnastike, s tými slabšími.

Milo ma prekvapilo, že rodičia prijali víkendové tréningy pozitívne. V telocvični sme sa mohli pripravovať dopoludnia i popoludní. Časom sa ukázalo, že najviac sme sa naučili práve počas víkendových nácvikov a tréningov.

Naša gymnastika bola na vysokej úrovni a keď sme priniesli medaily z majstrovstiev Talianska, bol to pre všetkých veľký úspech. Za využívanie telocvične náš klub nemusel platiť. Starosta nám ju dal k dispozícii zadarmo, lebo dobrou reprezentáciou v rámci Talianska sme robili pozitívnu reklamu celej dedine. Treba povedať, že maj-

strovstvá Talianska v športovej gymnastike sú rozsahom takou malou olympiádou.

Počet mojich zverených v ôsmich dedinkách, v ktorých som pôsobila, rástol. Tie najšikovnejšie dievčatá, s ktorými som chodila aj po súťažiach, som trénovala sama.

V skokoch na trampolíne boli moje zverenyky často majsterky Talianska. Robili saltá, premety, fliky. Bola som šťastná, že mám možnosť niekomu odovzdať svoje bohaté skúsenosti.

V Pavone del Mella mi po niekoľkoročnom pôsobení venovali takýto plagát v obrovskej veľkosti, dokumentujúci vrcholné chvíle mojej pretekárskej kariéry.

Vo večerných hodinách som sa venovala cvičeniu s dospelými. Raz, práve počas takéhoto tréningu, sa v našej telocvični z ničoho nič objavili moji niekdajší tréneri, manželia Vít a Jaroslava Matlochovci, ktorí ma pripravovali na olympiádu. Prechádzali neďaleko od môjho pôsobiska a rozhodli sa, že ma prídu pozrieť.

Keďže som malej postavy, vždy som stála na lavičke, aby ma dobre videli. Keď som ich v tej telocvični videla, skoro som z nej spadla. Tak ma ich návšteva šokovala. Bolo to veľmi milé prekvapenie. Rozprávali sme sa spolu až do piatej rána a nakoniec u mňa strávili dva dni.

Domov odchádzali autom, ktoré bolo vrchovato naložené látkami. Po skončení trénerskej kariéry v Československu odišli pôsobiť do Nemecka a po návrate domov v Prahe si otvorili obchod so športovým oblečením. Šili gymnastické dresy a do Talianska chodili nakupovať kvalitný a na dotyk príjemný materiál.

SVĚTÁ OMŠA NA ÚVOD ŠAMPIONÁTU TALIANSKA

Majstrovstvá Talianska pri katolíckom programe sa začínali svätou omšou, ktorá bola priamo v športovej hale. Rodičia sedeli v hľadisku a deti, ktoré súťažili, boli pri farárovi. Farár mal príhovor o tom, ako majú súťažiť. Dával im za príklad hendikepované deti. Hovoril im, že sa napriek svojmu fyzickému problému nevzdávajú.

Bolo to pre mňa niečo nové, lebo u nás som takéto kázne nezažila. Veľmi silným zážitkom boli piesne, ktoré sa počas omše v športovej hale spievali. Ľudia sa počas nich držali za ruky alebo si tleskali do rytmu.

Uvedomila som si, koľko pozitívneho dáva deťom do života katolícka viera podávaná takýmto prítlačivým spôsobom. Bola to pre nás ohromná studnica pozitívnej energie. Bol to dôkaz silnej spolupatričnosti. Ľudia sa držali za ruky, spievali, podávali si ruky, priali si pokoj. Mali k sebe blízko.

Moje dievčatá tiež cítili, že ich podporuje celá hala. Moje zverenyky z tej energie, ktorá počas omše prúdila z vypredaného hľadiska, od ich rodičov, príbuzných, známych i neznámych priaznivcov, veľmi dlho čerpali a žili z nej. Najmä z toho vedomia, že za nimi stojí celá dedina, mali veľmi dobrý pocit. A ja tiež.

NIE JE DIEŤA AKO DIEŤA

Mojimi rukami prešlo mnoho detí a môžem povedať, že v Taliansku sa mi s deťmi pracovalo veľmi dobre. Keď sme išli na preteky, bolo nás aj dvadsaťpäť. Mám totiž lepší pocit, keď je nás viac, lebo deti sa môžu jedno od druhého učiť.

V každej vekovej kategórii som mala nejakú veľmi dobrú pretekárku a vždy sme sa z pretekov vrátili s pohármi a oceneniami. Z niektorých mojich zverených sa ne-

skôr stali dobrovoľné trénerky, iným sa trénerstvo stalo prácou, povoláním a platí ich klub, ale sa našli medzi nimi aj také, ktoré si založili vlastné kluby. Som hrdá, že som pre dievčatá našla vhodný program a aj napriek neľahkým podmienkam, s ktorými sme sa v našich počiatkoch často borili, podarilo sa mi ich dostať na preteky.

Počas mojej trénerskej práce som si uvedomila, že v každom dieťati niečo je. Ak má záujem, tak by malo dostať šancu a netreba ho obmedzovať, ak je presvedčené, že ma na viac.

V Taliansku som istý čas trénovala aj dievčinu, ktorá mala vyššie ambície. Odo mňa prestúpila do klubu, v ktorom vychovávali reprezentantky. Ten klub bol približne 50 km od našej dedinky. Ariana neskôr vyštudovala športovú školu a stala sa cvičiteľkou.

Súkromne som hodnotila každú jednu účasť na majstrovstvách Talianska. Nebola to záležitosť klubu. Tie dievčatá, ktoré po súťažiach nestáli na stupňoch pre medailistky, dostali darčeky odo mňa. Väčšinou to boli poháre za účasť na pretekoch, alebo nejaké drobnosti. Aby mali pekné spomienky na našu spoluprácu.

Začiatkom júna, práve v deň mojich narodenín, mávajú v dedine Grottolengo Deň športu, ktorý sa začína svätou omšou v športovej hale. Deti na ňu prinesú v košíku „symboly“ - magnézium, dresy a súpravy, ktoré farár posväťí, aby sa im všetkým aj v ďalšom období darilo. Organizujú sa vtedy rôzne turnaje, cvičí sa gymnastika, spoločenské skladby, predvádza sa akrobacia. Na tomto podujatí sú vyhlásené dosiahnuté výsledky a najlepší pretekári sú odmenení. V rámci výzdoby tohto podujatia sú pripravené propagačné panely, ktoré som pripravovala s mojím kamarátom – fotografom. Obaja sme sa usilovali, aby sme mali peknú prezentáciu. Na všetko toto mám veľmi pekné spomienky.

AMBRA A JEJ TAJOMSTVO

Pri mojom rozprávaní o pôsobení v Taliansku mi nedá nespomenúť moju Ambru. Spoznala som ju ešte ako malú slečnu. Bývala v našom dome. Všimla som si ju raz, keď som sa vracala z práce. Zaujala ma, ako pred domom robí mlynské kolesá a piruety.

Rodičia na malú Ambru nemali čas. Museli dlho pracovať a ona ich denne trepezlivo čakávala pred domom. Spýtala som sa jej, či nechce chodiť na gymnastiku. Samozrejme, že chcela, ale nevedela, či budú s tým súhlasiť jej rodičia. Nemali veľa peňazí a za tréningy sa muselo platiť.

Bolo mi jej ľúto. Dohodla som sa s prezidentom klubu, že jej tréningy bude nejaký čas financovať klub. Bola som veľmi rada, že sa mi to podarilo vybaviť.

Ambra bola potom ako moja druhá dcéra. Na preteky vždy cestovala so mnou. Telocvičňa jej dala kus krásneho života a pekné spomienky. Stala sa majsterkou kraja, získala veľa ocenení na majstrovstvách Talianska a vo svojej vekovej kategórii bola dokonca aj majsterkou Talianska.

Ambra je taký nezvyčajný prípad. Začalo sa to na majstrovstvách Talianska, keď mala 15 rokov. Nič sa jej vtedy nedarilo. Hoci mala všetko perfektne natrénované, premárnila šancu obhájiť titul, ktorý rok predtým získala.

Dlho som nevedela pochopiť, v čom je problém. Nakoniec sme sa otvorene a úprimne porozprávali a ona mi prezradila, že je v piatom mesiaci tehotenstva! A tiež mi povedala, že o tom nikto nevie. Myslela si, že pri gymnastike o dieťa príde.

Nikomu sa nezdôverila, pretože v Taliansku je sex s takou mladistvou trestný čin. Ani rodičom to nepovedala. Z prísneho otca mala veľký strach. Je obdivuhodné, že s takým tajomstvom vedela žiť a bojovať.

V Taliansku je povinná desaťročná školská dochádzka a Ambra chodila do školy iba deviaty rok. V škole si jej tehotenstvo nikto nevšimol. Jej dievčatko sa narodilo cez školské prázdniny, keď mala 16 rokov. V septembri potom už nastúpila na strednú školu. Ambra zostala slobodnou matkou. Otca neuviedla, aby nemusel ísť do väzenia. Keďže sme boli susedky, veľa som im pomáhala. Jej dcérke som sa stala dokonca krstnou mamou. Keďže nebola plnoletá a nemohla byť za dieťa zodpovedná, o dieťa sa starala stará mama.

Moja Ambra nakoniec strednú školu nedokončila. Vždy ju fascinovalo byť barmankou. Zamestnala sa v bare, ktorý sme mali pred domom. Pracuje v ňom dodnes. Našla si nového priateľa – futbalistu. Vydala sa za neho a jej dcéra získala otca.

GRÉTA A JEJ CHUŤ TRÉNOVAŤ

Vedela som, že v Taliansku nezostanem natrvalo a že jedného dňa budem musieť odísť. Nechcela som, aby moja práca vyšla nazmar. Preto som si postupne vychovávala trénerky z radov mojich cvičeníek. Vychádzala som z toho poznania, že iba gymnastka vie, čo je najlepšie pre gymnastiku.

Moju nástupkyňu som objavila ešte v škôlke. Mala veľmi pekné úspechy a stala sa majsterkou Talianska. Bola veľmi húževnatá a rodičia, náš klub i ja osobne sme ju v tom jej napredovaní veľmi podporovali. Najskôr gymnastiku trénovala, potom trénerstvo vyštudovala a dnes robí presne takú gymnastiku, ako vyznávam aj ja. Precíznu a krásnu.

Gréta Sandrini mi mnohokrát vravela, že je veľmi vďačná za to, že som bola jej trénerkou. Napísala knihu o svojich začiatkoch, o našej spoločnej ceste a o tom, že sa vďaka môjmu trénerskému umeniu rozhodla pre túto prácu. Odovzdala som jej svoje miesto a mohla som s pokojným svedomím odísť domov. Mohla som sa vrátiť na Slovensko.

Pozorne sledujem výsledky súťaží, na ktorých sa jej gymnastky zúčastňujú a veľmi sa teším z ich každého úspechu. Som rada, že to, čo sa mi podarilo v Taliansku vytvoriť, má svoje pokračovanie.

Mojou najúspešnejšou zverenkou v Taliansku bola Gréta Sandrini. Prvá fotografia je z jej pretekárskych čias, druhá sa zrodila o veľa rokov neskôr.

Gréta Sandrini sa pred niekoľkými rokmi vydala a opäť sme sa stretli. Stále sme v spojení. Po mojom odchode z Talianska sme sa stretli na jej svadbe, na ktorú ma pozvala. A tiež v roku 2018 na ME v gymnastike žien v Glasgowe.

Potom sme sa šesť rokov nevideli, len sme boli v kontakte na sociálnej sieti. Vďaka tomu sme sa nedávno stretli na olympiáde v Paríži.

PODOBY GYMNASTIKY NA APENINSKOM POLOSTROVE

Gymnastika môže mať neuveriteľne veľa podôb a môže priniesť úžitok ľuďom bez ohľadu na ich vek. Na mojich tréningoch sa vystriedali ľudia s rozličnými problémami. Ak išlo o deti, podporovali ma ich rodičia. S každým novým prípadom som sa niečo nové naučila.

Keď mi na tréningy začalo chodiť autistické dievča, bolo to po prvý raz, čo som sa takouto diagnózou stretla osobne. Bolo veľmi neposedné a nedisciplinované. Ťažko sa dala dlhšie udržať jeho pozornosť. Robilo iba to, čo uznalo za vhodné a čo sa mu páčilo. Táto dievčina však v škole napriek tomu vynikala v matematike. Je zaujímavé, že skôr sa naučila náročnejšiu stojku, ako jednoduchý kotrmelec. Ten jej vôbec nešiel.

Autizmus je špecifické nastavenie človeka. Ľudia okolo neho by mali správanie autistov pochopiť a tolerovať. Deti s touto diagnózou robia iba to, čo chcú. Správnu terapiou sa však môžu naučiť samy regulovať svoje správanie.

Neskôr, po mojom návrate na Slovensko, som trénovala autistického chlapca.

Trvalo mu dlhšie, kým sa naučil niektoré cviky a určité veci sa dokonca bál robiť, ale šport mu veľmi v živote pomáhal. Nedá sa povedať, že by šport bol pre tieto deti nebezpečný.

Alebo deti s Downovým syndrómom. Často spomínam na výrok: „Maestra Mrika, umyjem ti auto.“ Hovorieval mi to vždy jeden takto postihnutý, ale veľmi milý chlapec. Rád mi umýval auto. Najmä potom, ako zistil, že ako alarm mám v aute nahraných niekoľko pekných pesničiek.

Bolo ich tam sedem. Stále mi spúšťal alarm, lebo ich chcel počúvať. Nedokážem spočítať, koľkokrát som v priebehu cvičenia či tréningu vybehla z telocvične, keď som počula alarm z môjho auta. Keďže moje auto bolo zelenej farby, miestni ho neskôr začali medzi sebou volať zelená spievajúca čiara.

Chlapec si tiež robil, čo chcel. Rodičia detí s týmto postihnutím majú v Taliansku asistentov, ktorých platí štát. Nie sú tam špeciálne školy. Všetky deti, bez ohľadu na hendikep, chodia do normálnych škôl. Raz mesačne majú rodičia a ich deti s Downovým syndrómom spoločenský večer – diskotéku, na ktorej sa veľmi dobre spolu zabavia.

Raz ma v Taliansku oslovila starostka z dedinky Manerbio s požiadavkou, aby som v domove opatrovateľskej služby skúsila robiť gymnastiku pre seniorov. Počas

Medzi mojimi cvičenkami v Taliansku boli aj viaceré dámy v zrelom veku.

troch rokov som potom dvakrát týždenne vždy na jednu hodinu chodila predcvičovať do seniorského klubu gymnastiku „na stoličkách.“ Vymyslela som program pre takýto typ cvičencov a oni boli za to veľmi vďační.

Chodil s nami cvičiť aj manžel starostky, ktorý trpel Parkinsonovou chorobou. Ženy ho medzi seba veľmi dobre prijali. Pri cvičení trpezlivo čakali na neho, kým on cvik pochopí a urobí ho prvý. Ľuďom s Parkinsonovou chorobou trochu dlhšie trvá, kým pokyny z mozgu dokážu bez problémov zrealizovať. My sme však všetky boli trpezlivé a počkali sme, kým starostkin manžel urobil navrhnutý cvik prvý. Až potom sme cvičili my.

Súhra nášho kolektívu bola úžasná. Veľmi sa mu to páčilo. Cvičenie medzi ženami mu veľmi prospievalo, čo bolo vidieť aj na jeho zdraví. Bola som veľmi rada, že sme mu mohli pomôcť.

OPORU SOM NAŠLA V SPRIAZNENÝCH DUŠIACH

V Taliansku som si našla nových priateľov a bola som tam medzi nimi spokojná. Mojim talianskym kolegom vďačím za kus krásneho života, ktorý som medzi nimi prežila a za krásne zážitky, ktoré by som inak nemala.

Je pravda, že ani v Taliansku to nebolo vždy ideálne. Boli situácie, keď som musela dobrými argumentmi presviedčať nadriadených. Niekedy som si aj poplakala. Ale rodičia mojich detí a priatelia ma vždy podporili.

Po mojom príchode do dedinky, ktorá mala byť mojím pôsobiskom, som nikoho nepoznala. Prvá osoba, ktorá ma prichýlila a bola mi ako druhá mama, bola Bruna. Mala veľmi mladé zmysľanie. Často sme sa navštevovali a veľmi dobre sme si rozumeli.

Cez sviatky som väčšinou chodievala na Slovensko alebo za dcérou do Slovinska. Niekedy prišla za mnou do Pavone del Mella aj so svojou rodinou. Inokedy som išla ja k ním. Keď sa stalo, že som počas sviatkov musela zostať v Taliansku, nikdy som neostala sama. Pozývali ma moji priatelia. Veľmi radi ma zoznámili s ich rodinami. Niekoľkokrát ročne sme spolu zašli do pizzerie, kde bolo karaoke. Vždy bola dobrá zábava. Doma na Slovensku by som niečo také, resp. podobné nikdy nezažila.

DVA ROKY SA ZMENILI NA DVE DESAŤROČIA

V Taliansku sa mi darilo. Postupne som v dedinách, kde som pôsobila, otvorila desať krúžkov gymnastiky. Z dvoch rokov, ktoré som pôvodne mala na zmluve, bolo napokon až dvadsať.

Niektoré dievčatá u mňa cvičili aj desať rokov. Chodili do telocvične trikrát v týždni na dve hodiny. Pri bilancovaní som si uvedomila, že som v Taliansku vychovala až päť generácií gymnastiek a cvičiteľiek.

Tú poslednú generáciu som mala pod palcom iba dva roky. Potom som ju odovzdala mojej nástupkyni Gréte Sandrini, z ktorej sa stala profesionálna trénerka. S trénovaním dievčat mi pomáhala už počas svojho štúdia na Instituto Universitario Di Scienze Motori. Neskôr si založila vlastný športový klub ASD Liberty – Gymnastics.

Vo večerných hodinách som sa venovala aj cvičeniu s dospelými. Zúčastňovala som sa na dvoch gymnastických programoch. Na komunistickom programe UISP a na katolíckom programe CSI.

UISP je talianske športové združenie, ktorého náplňou je vyhľadať talenty a orientovať ich k vrcholovému športu. Tento program si vyžaduje prísnu disciplínu.

Katolícky program je zase hravý a nenáročný, vhodný pre všetkých. V jeho rámci je možné súťažiť v každom veku. V programe majú aj kategóriu nad 30 rokov. Na šampionáte Talianska sa vtedy predstavovalo približne tritisíc pretekárov od päť rokov v siedmich športoch. Horná veková hranica nebola obmedzená.

Zažila som, ako jedna dáma najskôr rozhodovala súťaže na kladine a neskôr sa začala rozcvičovať na prostných. Mohla mať okolo 45 rokov a pokojne súťažila...

V Taliansku sme pred cvičením namiesto klasickej rozcvičky tancovali lambadu alebo makarenu. Vedela som, že takéto cvičenie na rozohriatie organizmu bolo aj z hľadiska kondície a fyzickej výdrže oveľa zaujímavejšie a intenzívnejšie ako klasickej rozcvička.

Aby to bolo ešte prítťažlivejšie, vymýšľala som rôzne gymnastické pózy. Pre moje cvičenky som pripravila rôzne programy s loptami, pri ktorých som tiež využila stredne rýchly rytmus a oblúbenú hudbu. Pri muzike sme aj posilňovali.

Na moje tréningy chodili ženy rôzneho veku. Môžem povedať, že naozaj všetkých vekových kategórií. Najstaršia moja cvičenka mala vtedy 82 rokov a bola mimoriadne vitálna. Mnohokrát som ju dávala za príklad oveľa mladším návštevníckam telocvične.

Ženy sa všetkým novotám a zmenám prispôbili skôr. Cvičenie im pomáhalo zlepšovať si zdravotný stav, budovať si kondíciu a výdrž. Naše spoločné tréningy s tancom nás všetkých nabíjali životnou energiou.

Chlapi sa pridali k nám až postupne. Bola som rada, že medzi nás vôbec prišli.

LÁSKA SI ŤA NÁJDE V KAŽDOM VEKU

Myslela som si, že sa mi po štyridsiatke už nepodarí zažiť lásku, hoci kamarátky ma neraz presviedčali, že zaľúbiť sa dá kedykoľvek. A naozaj. Zoznámili sme sa na jednej tancovačke. Prišiel ma požiadať o tanec, iskra medzi nami preskočila a už to

bolo. Vtedy som mala 47 rokov a zostali sme spolu 17 rokov.

Bol to veľmi zábavný človek. Spájali nás muzika a tanec. Ja som však založením športovec a cestovateľ a on bol hospodár.

Už na začiatku nášho vzťahu nám bolo obom jasné, že to nemôže byť natrvalo. Moja rodina bola na Slovensku a v Taliansku som mala iba prácu a priateľov. Žili sme, pokiaľ sa dalo, ale bolo nám jasné, že raz príde deň, keď sa budeme musieť rozlúčiť. Rozišli sme sa ako priatelia a na náš vzťah nám zostali pekné spomienky.

Niekoľkokrát sme spolu navštívili aj Slovensko. Veľmi sa mu páčila mentalita Slovákov, aj naša krajina, ale pre jazykovú bariéru na Slovensku nechcel zostať. Svoje korene mal inde. Veľmi ma podporoval a zúčastnil sa spolu so mnou aj na našich rodinných stretnutiach a oslavách.

V GYMNASTIKE AJ TRÉNER MUSÍ BYŤ FYZICKY ZDATNÝ

Už pri trénerských začiatkoch som si uvedomila, že gymnastický tréner musí zostať fyzicky zdatný, aby mohol bezpečne pomáhať cvičencom pri tréningu. Ved' pri práci s gymnastkami musíme byť pripravení poskytnúť pomoc a zverencovi asistovať pri náročných cvikoch. Táto činnosť zaťažuje kĺby, ramená a chrbticu.

Keď tréner dáva cvičencom dopomoc, je to tak, ako keby prenášal ťažké bremeno a predmety. Samozrejme, u malých detí je náročnosť trénerskej pomoci menšia, no 50-kilová dievčina je už poriadna záťaž aj na kĺby, ktoré pri tréningu dostanú poriadne zabrať. Navyše, keďže som malá, zvyčajne som musela vyliezť na debnu, aby som bola k cvičiacej dievčine čo najbližšie. Aj to sa podpísalo pod moje neskoršie problémy s bedrovými kĺbmi.

Moje trénerské začiatky boli poznačené problémami s chrbticou. Vtedy som si uvedomila, že keď chcem deťom pomáhať pri cvičení, musím sa udržiavať v dobrej kondícii. Opäť som začala cvičiť, robiť rozcvičky a posilňovať.

Po príchode do Talianska som sa už cítila lepšie a na moje problémy s chrbticou som už nemyslela. Raz večer, keď som prišla z práce, sa mi však stalo, že som si sadla a nevedela som vstať. Ráno som musela ísť do práce a nevedela som si sadnúť do auta.

Práve som nastúpila do nového zamestnania a nemohla som si dovoliť povedať, že pre zdravotné problémy nemôžem pracovať. Preto som sa prinútila s vypätím všetkých síl vstať a rozhábať sa. Típli mi ruky i nohy. Celú noc som chodila po izbe. Oka som nezažmurila. Ráno som síce nebola fit, ale som bola schopná nasadnúť do auta a ísť do telocvične.

Premýšľala som, čo by mohlo pri takýchto problémoch pomôcť. A nakoniec som mojim šéfom navrhla, aby sme otvorili hodiny gymnastiky aj pre dospelých. Bol to

Gymnastická trénerka musí byť aj sama obratná, aby mohla predcvičovať.

výborný spôsob, ako sa rozhábať. Môj návrh považovali za výborný a dohodli sme sa. Dospelé ženy môj nápad oslovil.

V 90. rokoch minulého storočia boli talianske ženy na malých dedinách väčšinou doma. Neexistovalo žiadne zariadenie, kde by mohli získať kondíciu. Pripravili sme ponuku formou letákov a naša telocvična bola zrazu plná. Veľmi si to pochvalovali. Tešilo ma, že som im dala impulz lepšieho života a krajšieho prežitia dôchodku. Podarilo sa mi opäť vypracovať si svaly, spevniť chrbát a môj zdravotný stav i stav mojej chrbtice sa upravili. Najstaršia cvičenka mala 82 rokov.

Až do mojej päťdesiatky som cvičila spolu s deťmi. V súčasnosti to už nie je také jednoduché. V lete 2006 na začiatku prázdnin mi operovali bedrový kĺb. Poškodenie môjho kĺbu nespôsobil úraz, išlo o chorobu z povolania. Operácia sa podarila a už v septembri som opäť viedla tréningy a opäť som pomáhala zverenkám pri ich náročných cvikoch.

VŠETKO SA RAZ PREDSA SKONČÍ

V Taliansku som napokon namiesto pôvodných dvoch rokov zostala dve desaťročia. Dlhodobý život tam mi dal veľmi veľa. Som veľmi rada, že svojím dielom som prispela k rozvoju tamojšej gymnastiky. Prišiel však čas, keď som si uvedomila, že toho bolo dosť. Po dvadsiatich rokoch som túžila sa vrátiť domov a venovať sa vlastnej rodine, byť častejšie so sestrou, s dcérou, s vnučkami. Už som si uvedomila, že

*Takto sa so mnou lúčili v Taliansku.
Ďakovný diplom mi odovzdával karabinier.*

aj ony ma potrebujú a privítali by môj trvalý návrat z cudziny. Ved' som už mala 64 rokov. Takmer tretinu života som strávila v Taliansku.

Keď som v roku 2012 po dvadsiatich rokoch končila trénerskú kariéru v Taliansku, udelili mi plaketu ako poďakovanie za prácu, ktorú som tam za tie roky odvieďala. Bola to pre mňa veľká udalosť. Ocenenie mi odovzdával karabinier.

Pri tejto príležitosti som si zosumarizovala, že som pracovala v ôsmich dedinách či menších mestečkách, pomohla som založiť dva gymnastické kluby, iniciovala som vznik novej gymnastickej sekcie priamo v Brescii. Teší ma, že dodnes fungujú a dosahujú pekné výsledky. Bolo toho dosť, na čom som sa za tých dvadsať rokov podieľala.

Tri roky po mojom odchode z Talianska som tam bez ohlásenia prišla na návštevu. Samozrejme, že nikoho z priateľov som počas tejto návštevy nevynechala. Veľmi som si užívala ich prekvapené tváre. Niektorí z nich sa ma okamžite pýtali, či som sa vrátila a či budem opäť trénovať deti.

Išla som pozrieť aj moju Ambru. Keď ma zbadala spoza pultu, vyletela von a myslela si, že som zjavenie. Obidve sme pri tom stretnutí plakali.

Keď prídem na návštevu do miest, kde som pôsobila, nikdy nevynechám telocvičňu. Stretávam tam moje cvičenky, ale aj ich rodičov. S mojimi talianskymi priateľmi a cvičenkami v súčasnosti komunikujeme aj cez sociálne siete.

Dievčatá sa mi samé od seba začali ozývať, lebo chceli vedieť, čo robí ich trénerka. Zasypávajú ma informáciami o ich životoch, o ich úspechoch, o ich deťoch. A ja sa z toho všetkého veľmi teším.

Spoločná fotografia na moju rozlúčku s Talianskom.

III. KAPITOLA NÁVRAT DOMOV

PRÁCA S DEĎMI V TELOCVIČNI, KTOREJ DALI MOJE MENO

V júni 2012 po majstrovstvách Talianska v gymnastike som sa už na Slovensko vrátila natrvalo. Už rok predtým otvorili v Bratislave novú gymnastickú halu v priestoroch PenGymu v Petržalke na Wolkrovej ulici. Prepožičala som jej svoje meno a po mojom návrate na Slovensko som v nej začala trénovať deti v prípravke. Pod mojimi rukami z nich postupne rástli malé gymnastky.

Každoročne na začiatku nového školského roka k nám prichádzalo veľa detí. Rodičia im hľadali nejaké využitie voľného času. Pomáhala som medzi nimi vyhľadávať tie talentované, ktoré by mohli mať vhodné predpoklady pre pohybové aktivity pod dohľadom trénerov. Tie šikovnejšie som posúvala profesionálnym trénerom. Nezostala som doma nečinne sedieť. Trikrát v týždni som chodila pomáhať do gymnastického centra Slávie UK. Veľmi som bola rada, že ešte môžem byť užitočná aj doma. So sestrou Dáškou sme chodili pomáhať aj jej synovi Martinovi Csiakimu do gymnastického klubu v Malinove, aj neteri Miške, ktorá so svojou dcérou Diankou založila klub Ariwa Gym – Fit. Vedeli sme im svojimi radami a skúsenosťami pomôcť.

Fotografie z obdobia mojej trénerskej práce s deťmi v prípravke po návrate do Bratislavy.

NAJVÄČSIE NAŠE ESÁ SOM MALA PRED OČAMI KAŽDÝ DEŇ

Popri práci s gymnastickým drobízgom v „mojej“ telocvični v Petržalke som pozorne a komplexne sledovala dianie okolo mňa.

Každý deň som videla tréning Barborky Mokošovej. Veľmi som jej držala palce, aby svoje každodenné úsilie mohla premeniť na účasť na olympiáde. Dvakrát sa jej to podarilo, čo ma veľmi tešilo, lebo som videla, čo všetko pre naplnenie tohto svojho sna obetuje. Ako bojuje aj so zraneniami a chorobami, akú drinu každý deň podstupuje. To treba vidieť na vlastné oči, aby človek pochopil, kam sa dnešná gymnastika posunula, akú obťažnosť musí gymnastka natrénovať, aby mohla držať krok

so svetom, s Európou. A Barborka to dlhé roky dokazovala.

Pred ňou dávam klobúk dole. Mrzí ma, že jej nevyšla kvalifikácia na tohtoročné olympijské hry v Paríži, ale chápem, že roky sa zastaviť nedajú. Barborka by tam už patrila k veteránkam. Pre opakujúce problémy so zdravím a zraneniami už nedokázala získať na kvalifikačných súťažiach toľko bodov, aby sa v silnej medzinárodnej konkurencii prebojovala na svoju tretiu olympiádu. Tešme sa z toho, že sa jej to v minulosti podarilo dvakrát. Už odovzdala gymnastike a športu všetko, čo vedela a poctivo natrénovala.

Dúfam, že z nej postupne vyrastie dobrá trénerka, aby svoje skúsenosti, zážitky a postrehy mohla časom odovzdať ďalšej generácii slovenských gymnastiek. Treba otvorene povedať, že napodobniť jej výkony a výsledky bude z roka na rok ťažšie, ale ja verím, že sa to niekomu podarí.

Veľmi ma tešili aj úspechy Samka Piaseckého, ktorý je takisto ako ja rodák z Košíc. S radosťou som vnímala jeho úspechy. Tiež to nemal ľahké, z našich pomerov sa dostať medzi mužmi medzi svetovú špičku. On to dokázal! Dokonca je po ňom pomenovaný cvik na bradlách, ktorý vymyslel a úspešne predviedol. Už mu to nikto nezoberie, zapísal sa do histórie mužskej gymnastiky.

SNAŽILA SOM SA POMÁHAŤ NAŠEJ GYMNASTIKE

Som vďačná za všetko, čím ma obohatil šport. Prežila som kariéru vrcholového športovca, dvadsaťpäť rokov trénerstva vo vrcholovom športe aj s malými deťmi u nás, dvadsať trénerských rokov v Taliansku so športom pre radosť a po návrate na Slovensko som do roku 2021 trénovala prípravku v gymnastickom centre Slávie Bratislava.

Moje meno sa v súvislosti s telocvičňou už menej spomínalo. Teraz je to už iba gymnastické centrum Slávie. Nech sa to volá akokoľvek, základ je ten, aby ľudia a tréneri, ktorí v ňom pôsobia a trénujú, vychovali zo zverencov nástupcov Némethovej-Krajčírovej, Holkovičovej, Mokošovej, Konečného, Piaseckého, Modlitbu, Michňáka a ďalších úspešných gymnastov. Náš šport to veľmi potrebuje, náš šport si to zaslúži.

Dennodenne som dlhé roky pozorne sledovala prípravu vrcholových gymnastov a gymnastiek a snažila som sa im pomáhať cennými radami. Viem, že šport je pre život mladých ľudí veľmi dôležitý, a preto veľmi oceňujem prístup takých učiteľov, ktorí sa snažia nasmerovať deti k športu a predovšetkým ku gymnastike. Aj Slovenská gymnastická federácia sa usiluje zapojiť školy a kluby do rozličných športových projektov.

Po tom, čo som strávila dvadsať rokov v zahraničí, rozhodla som sa, že gymnastike na Slovensku budem pomáhať zo všetkých síl.

Hoci mám už 76 rokov, stále sa necítim na tento vek. Veľmi sa teším z toho, že popri trénerstve mi zostáva čas aj na iné aktivity. Vôbec neseďím nečinne doma. Kde ma potrebujú, tam idem.

Dvadsať rokov som na Slovensku nebola. Keď som sa vrátila domov, rozhodla som sa, že neodmietnem žiadnu akciu, na ktorú ma pozvú. Preto som dlho – až do roku 2021 – pomáhala aj rozvoju športovej gymnastiky na školách. Tento projekt mobilizuje dnešné deti, aby sa viac hýbali, aby viac športovali a trénovali. Je to súťaž medzi školami a tie najlepšie z nich súťažia medzi sebou na majstrovstvách Slovenska.

Pred niekoľkými rokmi s mojimi malými zverenkami Ondrušovou a Križanovou a so sestrou Dagmar Csiakiovou-Krajčírovou.

III. ČASŤ MOJA RODINA

Moji starí rodičia z otcovej strany, ktorých sme ako deti volali stareček a starenka, bývali v hraničnej obci Moravský Svätý Ján a na statku chovali domáce zvieratá a pracovali na poli. Starenka Mária Krajčírová, za slobodna Hajdinová, sa starala o krásnu záhradu. Bola vychýrená kvetinárka, v ich pestovaní sa vyznala. Celá naša rodina hrala ochotnícke divadlo v miestnom kultúrnom dome.

V roku 1958, keď som mala 10 rokov, starečka Petra Krajčíra idúceho na bicykli zrazil šofér na „vétrieske“. Nešťastie neprežil. Mal iba 62 rokov. Starenka zomrela ako 86-ročná.

ZOMREL, KEĎ SA PONÁHLAL RATOVAŤ NOVÝ ŽIVOT

Ako vojak rakúsko-uhorskej armády stareček prežil prvú svetovú vojnu aj ruské zajatie, druhú svetovú vojnu, znárodnenie, kolektivizáciu, pri ktorej mu zobrali všetko a – zomrel na ceste. Kvôli tomu, že chcel byť pri krave, ktorá sa práve telila. V maštali družstva, proti založeniu ktorého veľmi dlho bojoval.

Bol tvrdá hlava. Krajčírovská. Nechcel vstúpiť do družstva. Išiel tam ako jeden z posledných. Neveril spoločnému gazdovaniu. Vyhlásili ho za kulaka. Hrozili mu, že jeho syn, vojak z povolania, bude mať pre jeho odmietavý postoj ku kolektivizácii veľké problémy v zamestnaní. Zlú dobu sme vtedy žili. Najmä naši rodičia a starí rodičia.

Ale potom sa s láskou staral aj o družstevné kravy, teľatá, jalovice, býčky. Čo sa na gazdovstve ako súkromník naučil, to potom využíval v spoločnom družstve. Až sa mu to stalo osudným. Krutá hra osudu.

Smrť si však zavínal sám. Na bicykli išiel neosvetlený a v strede cesty. Šofér ho zbadal v poslednej chvíli. Už nestihol zabrzdiť. Zrazil ho uprostred cesty.

KOLUJE V NÁS MODRÁ KRV

Prastarí rodičia z matkovej strany z Košíc Šimoniovci boli obchodníci. Bývali v Šimonovanoch, ktoré neskôr premenovali na Batovany a potom po roku 1949 na Partizánske. V súčasnosti sú Šimonovany historická časť mesta Partizánske.

Prastará mama bola grófka, ktorá vlastnila veľa hektárov poľnohospodárskej pôdy. Zamestnávala na nich miestnych ľudí i tých, ktorí na jej majetky prišli na poľnohospodárske práce. Po znárodnení jej z celého veľkého majetku nechali vtedajší mocipáni iba parádny koč – bez koní. Veľmi dlho bol odstavený v hospodárskej budove vedľa jej kaštieľa.

Mamina sestra Valéria Böhmová-Šimoniová spomína, že jej museli ako grófke bozkávať ruku, čo moja teta nemala rada. Samozrejme, že to strpela, ale s veľkou nevôľou. U starej mamy v Košiciach to však nielen preto bolo celkom iné ako na Záhori.

Stará mama, ktorú sme volali „Aňuka“, bola veľmi prísna. Počas druhej svetovej vojny vychovala sama päť detí, lebo starý otec musel narukovať. Pamätám si, ako som ju hnevala. Raz sme stáli v Košiciach na zástavke električky a ja som sa jej neviem prečo vytrhla z ruky a zrazu som sa na kraji cesty stretla s autom. Takmer ma takú rozbehnutú prešlo. Narazila som do jeho kolesa a odletela som do veľkej kaluže špinavej vody. Všetkých okolo som ňou ošpliechala.

Starú mamu moja nezbednosť veľmi nahnevala, no po tom, čo videla, čo sa mi stalo, nevedela, či ma má poriadne zbiť, alebo sa má radovať, že ma to auto neprešlo.

Starý otec „Apuka“ bol opak starej mamy, veľký komediant. Bol cukrovkár, ale napriek tomu si nikdy neodpustil zákusky a koláče. V tomto bol veľmi nedisciplinovaný. Každý rok v zime u nás trávil dva mesiace. Vždy bol u nás okolo Vianoc a počas nich. Vtedy som mu pomáhala pichať inzulín. Ale vždy si po tejto nevyhnutnej procedúre zašiel do blízkej cukrárne na zákusok. Ten si jednoducho nedokázal odoprieť.

Pamätám si, že dokonca aj vtedy, keď už nevládal zjesť celý koláč naraz, odložil si ho s lístkom, na ktorom bolo upozornenie: „Nezjesť. To je Apukovo“. Aj keď ho jedol na etapy, zákusok mu chutil.

„APUKA“ MAL RÁD NEZÁVISLOSŤ, SLOBODU, ŽIVOT

Bol to výmyselník. Dlhو robil čašníka v košických hoteloch a reštauráciách. Kaviarne a cukrárne – to bol jeho svet. V nich sa cítil veľmi dobre. Bol to typický sedlák, elegán a zdvorilý muž. Bol veľký gavalier, ženám vedel lichotiť a kurizovať. Veľmi dobre sa cítil v ich spoločnosti. Vždy bol milý a úslužný. Klasický čašník starej školy. Keď vidím v starých českých filmoch hrať Oldřicha Nového, vždy si na neho spomeniem.

Keď bol dlho preč od rodiny, veľa rokov chodil aj na týždňovky, stará mama zbalila celú rodinu a išla za ním. V Liptovskom Mikuláši, kam chodil tiež na týždňovky, bola s ním aj niekoľko mesiacov. Starý otec tam mal služobný byt, mali kde bývať. To bol ich druhý domov.

Keď bola mama staršia, chodila mu robiť spoločnosť. Zaujímavé je, že on si vždy hľadal prácu ďalej od rodiny. Mám taký pocit, že mal rád slobodu, nezávislosť. Bol taký sveták. Ale svoje deti mal veľmi rád. Vždy im z tých týždňoviek niečo priniesol.

Moja mama sa volala Helena, no doma ju volali Lili. Jedna teta bola Valéria, tu zase volali Babuca, ďalšia bola Antónia, pre nás doma Tina. Najstarší mamin brat bol Paľko. Zomrel dvojročný a pochovaný bol na Ondrejskom cintoríne v Bratislave. Pri jej bombardovaní padla bomba na jeho hrob. Po jeho zničení ho pochovali v spoločnom hrobe. Na to miesto som potom chodievala.

Najmladšieho brata Jána volali doma Janči. Bol futbalový brankár, chytal aj za Lokomotívu Košice. Bol to práve on, kto vybavil na matrike zmenu ich pôvodného priezviska. Po otcovi sa dlho písali Šimonyovci s ypsilonom. Janči prišiel na matriku s tým, že oni nie sú Maďari a chcú si priezvisko poslovenčiť. Preto sa neskôr písali Šimoniovci. Aj túto príhodu mám od tety Valérie, ktorá je aj vo veku 93 rokov obdovhodná chodiaca encyklopédia všetkého možného.

NEBOLA SOM V RODINE PRVÁ MEDAILISTKA Z MAJSTROVSTIEV SVETA

Teta Valéria, čiže Babuca (narodená v roku 1931 v Nitre) bola výborná basketbalistka, členka bronzového družstva na majstrovstvách sveta akademikov v Budapešti v roku 1954. Ona bola prvou medailistkou zo svetového šampionátu v našej rodine.

Ako dorastenka a juniorka hrala sedem rokov za ČSSR, vo výbere žien Slovenska pôsobila štyri roky. Trinásť rokov hrala za VSS Košice prvú ligu, päť rokov počas štúdia na vysokej škole za Sláviu UK Bratislava tiež prvú ligu a za Zvolen, kam sa v roku 1957 po výdaji odsťahovala, druhú ligu. Vtedy ju vyhlásili za najlepšiu basketbalistku v okrese Zvolen. Manžela mala veterinára Oskara Böhma.

Na Pedagogickej fakulte UK v Bratislave vyštudovala kombináciu angličtina, telesná výchova a slovenčina. Po vysokej škole učila v Geči, v Košiciach, Ťahanovciach, v Krásnej nad Hornádom, po presťahovaní učila na ZDŠ vo Zvolene, no najviac rokov bola profesorkou angličtiny na Gymnáziu vo Zvolene. Vo voľnom čase sa venovala aj malým basketbalistom. Basketbal hrala 26 rokov, takže mala dosť skúsenosti, ktoré mohla odovzdať mladým basketbalistom.

Učila anglický a slovenský jazyk stovky, možno tisícky ľudí doma i v zahraničí. Okrem zvolenského gymnázia učila slovenčinu v slovenskom gymnáziu v Budapešti a bola jednou z prvých hosťujúcich učiteľov, ktorých tam na žiadosť Zväzu Slovákov v Maďarsku vyslalo ministerstvo školstva. V Budapešti začala písať básne. Doteraz jej vyšlo desať zbierok.

Možnosť spoznať ju mali aj krajanovia v Kanade. Pôsobila vo Vancouveri a Toronte. Krajanov učila slovenčinu a zároveň bola aj ich telocvikárka.

POČAS VOJNY MOŽNO UNIKLI ISTEJ SMRTI

Od tety Valérie viem, že tesne pred bombardovaním Nitry koncom marca 1945, možno dva-tri dni pred ním, stihla mama s ňou a s jej tromi súrodencami odísť z mesta posledným transportom do Spišskej Novej Vsi. Už na oslobodené územie.

Otca v časoch 2. svetovej vojny mobilizovali, musel narukovať. Jej mama, čiže moja stará mama, bola na štyri deti sama. Mala veľké šťastie, že stihli odísť, pretože pri bombardovaní Nitry spadla bomba aj do ich dvora.

Pred odchodom na Spiš sa celá rodina dva týždne skrývala v pivnici ich domu. Pri živote ich držali kompóty, ktoré stihla do pivnice priniesť z komory. Po skončení vojny sa náš starý otec vrátil na východ a našiel si prácu v Košiciach, kde teta Babuca začala chodiť na gymnázium a hrať súťažne basketbal.

V NAŠEJ RODINE BOLI AJ OBETE OBOCH SVETOVÝCH VOJEN

Kým mama mojej mamy s deťmi unikla počas druhej svetovej vojny tesne pred smrťou, dvaja jej bratia také šťastie už nemali. Môj prastrýko Jozef Jakubík bojoval v prvej svetovej vojne. Nevie, kde všade ho vtedy boje zaviali, no počula som, že bojoval aj v jednotkách, ktoré z našich zajatých vojakov formoval v Taliansku Milan Rastislav Štefánik. Stalo sa mu to osudným, pretože z prvej vojny sa nevrátil. Padol na fronte.

V Bošanoch je uprostred dediny veľký pomník, na ktorom je zoznam všetkých ich obyvateľov, ktorí padli v prvej svetovej vojne. Na prvom mieste tohto zoznamu je meno môjho prastrýka Jozefa Jakubíka. V rodine o tom vieme. Už dlhšie sa zberám do Bošian. Chcem tam ísť zapáliť sviečku alebo položiť kyticu kvetov práve k tejto mohyle a uctiť si tak pamiatku môjho prastrýka, o ktorom viem iba z počutia a z rozprávania mojej mamy a tety Valérie.

Podobne krutý osud postihol aj jeho staršieho brata Martina, môjho druhého prastrýka, ktorý musel narukovať počas druhej svetovej vojny. Tiež počas nej bojoval na mnohých miestach. Žiaľ, ani on sa z vojny nevrátil. Padol na neznámom mieste a zostal nezvestný. Aj desať rokov po skončení druhej svetovej vojny ho ešte hľadali, aj s pomocou Červeného križa. Bezvýsledne. Po desiatich rokoch márneho hľadania ho dali úradne vyhlásiť za mŕtveho.

ŠPORTOVÉ GÉNY SME ZDEDILI PO RODIČOCH

Práve od tety Valérie viem, že moja mama bola v mladosti veľmi dobrá krasokorčuľiarica a dobre hrala aj stolný tenis. Takže športové gény, ktoré sme s Dáškou mali v sebe, sme mohli zdediť aj po nej.

Ku gymnastike, ale aj k športu ako takému nás aj so sestrou priviedol otec.

Nehovoriac už o otcovi, ktorý ako chlapec začínal v rodnej dedine s futbalom. Na vojenskej škole v Hraniciach na Morave sa naučil jazdiť na koni, šermovať, strieľať z pištole aj z vojenskej pušky, venoval sa športovej gymnastike, plávaniu. Už z tohto výpočtu vidieť, že bol všestranný športovec. Pokojne mohol byť aj moderný päťbojár. Bol aj tréner základnej gymnastiky, podieľal sa na tréningoch mnohých dobrých gymnastov. Preto chcel, aby aj jeho deti športovali a preto nás so sestrou vodil do telocvične, v ktorej trénoval vojakov.

Po politických udalostiach v roku 1968 bol otec veľmi nešťastný. Celý život pracoval v armáde a veril v správnosť vtedajšieho politického systému. Veľmi sa však sklamal. Keď sa blížil jeho odchod do výsluhového dôchodku, začali ho prehovárať, aby ešte slúžil ďalej. Mal vtedy 55 rokov. V tom veku odchádzali vojaci z povolania riadne do dôchodku. Chceli, aby nadsluhoval. Ale on nechcel a odišiel do dôchodku hneď, ako naplnil dôchodkový vek. Povedal, že ho sklamal rok 1968 a najmä udalosti v ňom a po ňom. S niektorými vecami v armáde sa nedokázal vyrovnávať.

Otec bol veľmi šetrný a bolo to tak aj počas pôsobenia v armáde. Zvyšky z kuchyne nechcel vyhadzovať. Zaobstaral pre vojakov prasatá, ktoré potom vykrmili zvyškami z kuchyne. Keď prišiel ich čas, bol z nich úžitok. Bola zabíjačka a z ich mäsa robili klobásky.

Neskôr otec vyrábala klobásky doma. K hospodáreniu mal vzťah, hoci ako mladý nechcel zostať na hospodárstve svojho otca a radšej sa prihlásil na vojenskú dôstojnícku školu.

V DÔCHODKU OTEC ZUŽITKOVAL, ČO SA AKO DIEŤA NAUČIL

Ako mladý dôchodca si otec našiel záhradu a začal sa jej venovať. Naplno, lebo on to iba tak vedel. Záhrada bola pre neho ako dôchodcu rajom. So zariadením sa v nej staral i ovocné stromy a pestoval zeleninu.

Zeleninou a ovocím zásoboval celú rodinu. Zaváral, vyrábala kečupy a rozličné nátierky. Ako šetrný človek myslel na to, aby sme tieto potraviny nemuseli kupovať. Šetril tak peniaze.

Na trhu predával štepy ovocných stromov. Medzi ovocinármi bol po nich veľký dopyt, lebo otec s bratom mali v sade a v záhrade veľmi kvalitné stromy. Rozumeli im, vedeli sa o ne starať. Ako som už spomenula, na staré kolená sa vrátil k tomu, k čomu ho chcel priviesť ako mladého jeho otec, náš stareček.

Stal sa z neho starostlivý hospodár. A bol tiež veľký rybár a hubár. Ako celá ich rodina. Oni dokázali na Vianoce rybami zásobovať celú rodnú dedinu a tiež náš panelák na Vazovovej ulici.

Veľmi ho fascinovala príroda. Veril jej. Zbieral liečivé bylinky a robil z nich čaje. Okrem toho veľmi pekne maľoval taniere, kreslil, vyrezával obrazy z drevenej dyhy. Neraz mi nakreslil rôzne vzory, ktoré som si potom v Taliansku počas zimných večerov vyšívala na obrusy. Dodnes mám od neho mnoho motívov a vzorov, ktoré verne odkreslil z ľudových krojov. V tomto bol majster. Veľmi ho to bavilo. Kreslením si tiež krátil čas.

Otec prispôboval výchovu nášmu veku. S pribúdajúcimi rokmi od prísnej výchovy upúšťal. V detstve ma neraz poslal do kúta porozmýšľať, čo zlé som urobila,

kde som urobila chybu. Vedela som trucovať, veľmi tvrdo a dlho. Bola som tvrdá palica. Neraz som v tom kúte aj zaspala od únavy, ale chybu, ktorú som podľa otca urobila, som si nepriznala. Nepripustila som, že som ju urobila. Keď mi už oči od únavy klipkali, otec ma zobral do náručia a odniesol ma do postele.

OTEC NEROBIL MEDZI NAMI ROZDIELY

Keď sme boli so sestrou mladšie, samozrejme, vznikali medzi nami sesterské hádky. Ak sme sa nevedeli dohodnúť, otec vyláтал obe a razom sme boli na jednej lodi. Keď sme dostali od otca „výhovné“, pozreli sme sa so sestrou na seba a začali sme sa smiať. Zrazu sme boli najlepšie kamarátky a na spor, pre ktorý sme sa pochytili, sme zabudli.

Pyšný otec po mojom návrate z olympijského Tokia.

Keď sme boli staršie a niečo sme vyviedli, nedostali sme vreckové alebo nás otec nepustil von za kamarátmi, na tancovačku alebo na čaj o piatej. Naučil nás poriadku a pomáhať doma.

Ako vojak bol veľký pedant. U nás sa každý týždeň upratovalo. So sestrou sme mali rozdelené domáce práce. Ja som mala na starosti upratovanie izieb. Otec mi po mojom dôkladnom upratovaní neraz prstom názorne ukázal, kde som na ráme obrazu nechala prach. Typický vojak.

Rada som tiež prestavovala nábytok, lebo mám rada zmeny. Sestra zase pomáhala v kuchyni. Keď sme začali zarábať, prispievali sme do domácnosti. Rýchlo som sa naučila hospodáriť a túto zručnosť som naučila aj svoju dcéru. Som hrdá na to, že taká mladá sa po roku 1993 – po našom rozvode – vedela postarať o seba. Vtedy ešte nemala 18 rokov.

CHOĎ SA POZRIEŤ: TIE NAŠE DORY POSUNULI HODINY

Takmer každý mladý človek mal svoj okruh priateľov. Tieto partie sa často stretávali a pomáhali si. My sme boli za slobodna boli súčasťou výbornej partie. Vždy, keď sme večer odchádzali z domu, otec nám prikázal, kedy presne máme byť doma. A nesmeli sme meškať ani sekundu.

Niekedy však bolo veľmi ťažké, ba priamo nemožné, dodržať jeho pokyny a prísť domov presne načas. Veď to poznáte, keď sa človek dobre zabáva s priateľmi, nechce sa mu v najlepšom odísť.

Raz, keď sme so sestrou neskoro prišli domov, posunuli sme čas na kuchynských hodinách. Mali sme sa vrátiť o jedenástej, no prišli sme až o druhej v noci. Hodiny sme prestavili na jedenástu a išli sme spať. Počuli sme, ako otec vstal z postele a išiel sa do kuchyne pozrieť na hodiny. Hoci sme si mysleli, že otec na náš fígel neprišiel, opak bol pravda.

Prvýkrát nám na to nič nepovedal. Tak sme to urobili aj druhý raz. A vtedy nám povedal: „Počúvajte, vy dve. Vy si myslíte, že ja som taký hlúpy, že neviem, že posúvate hodiny?“

Ešte pred touto výčitkou sme počuli, ako hovorí mame: „Ty si myslíš, že ja neviem, že tie naše dory po návrate posúvajú ručičky na hodinách?“

Vtedy sme už vedeli, že bude zle. Ale nebolo. Otec si asi do rána uvedomil, že je na nás veľmi prísny, že to až tak nemusí preháňať. A trochu nám dožičil voľnosti.

Predtým som chodila na čaj o piatej, ten sa končil o desiatej a do jedenástej sa dalo prísť domov. O jedenástej sme boli naozaj doma. Na to sme si naozaj dali pozor. Keď otec nebol doma a so sestrou sme prišli neskoro domov, mama to nikdy na nás neprezradila.

Raz sme boli v sokolovni na plese športovcov. Bola tam výborná nálada, takže sa nám nechcelo ísť domov. Mali sme prísť domov o druhej v noci, no my sme sa

Dvakrát moja mama – raz na portréte a druhý raz, keď mi gratulovala na súťaži.

rozhodli, že prídem až ráno. Vedeli sme, že otec nebude doma, lebo musel ísť do služby. Domov sme sa vrátili, keď už bol preč.

Keď sme niečo vyviedli, dokázali sme sa ospravedlniť. A otec to pochopil. Ved' kedy inokedy by sa mal človek zabávať, naučiť sa užívať si život, ak nie práve v mladosti?

Neraz sme našim tanečníkom a spoločníkom, jeho vojakom, vybavovali u neho odpustenie trestu za neskorý návrat z vychádzky alebo z „opušťáku“. Vtedy nám musel sľúbiť, že ich nedá zavrieť do vojenského väzenia za neskorý príchod. Vysvetlili sme mu totiž, že vojaci preto prišli neskoro do kasární, lebo nás odprevádzali domov, aby sa nám nič nestalo...

Nie vždy to bola pravda, ale za jeho vojakov sme naozaj často orodovali. Najmä v nedeľu ráno po tančovačkách. Treba však otvorene povedať, že ak sme tie neskoré návraty jeho vojakov vybavili, keď nám sľúbil, že vojakov nepotrestá, tak to aj dodržal. Stál si za svojím slovom. Ak niečo sľúbil, snažil sa to dodržať. Až na tú stávkú o psíka, ak sa dostanem na olympiádu do Tokia. Ale to je už iná téma.

CHOĎ DOLU, MÁŠ TAM KladINU, VYNES SI JU HORE

Raz, mala som dvanásť či trinásť rokov, ma otec prekvapil vetou, ktorú mi povedal hneď po pozdrave, keď prišiel z práce domov. Vraj dolu pred domom mám kladinu a mám si ju vyniesť po schodoch hore do bytu.

Tak som zbehla pred dom, aby som sa presvedčila, či je to naozaj tak. Keďže my sme v dome mali výtah, do ktorého sa zmestili iba štyria ľudia, bolo mi jasné, že trojmetrovú kladinu musíme vytrepať do nášho bytu po schodoch.

Našťastie, vtedy stavbári robili schodiská pomerne veľkoryso, tak sme sa na medzi poschodí s ňou dokázali vytočiť, keď sme ju nadvihli ponad zábradlie. Podarilo sa mi nájsť doma dve moje sesternice Ruženku a Agnešku a v trojici sme ju vyniesli na pleciach až k nám do bytu. Na siedme poschodie.

V byte sme mali veľkú chodbu v tvare do L. Trojmetrová kladina sa zmestila do tej dlhšej časti. A tak sa na dlhé roky stala súčasťou nášho života. Kamaráti z dvora spomínajú, že keď sme na nej cvičili, otec nás nepustil ani hrať sa na dvor. Museli sme mu ukázať, že ju nerobil zbytočne, že vieme na nej chodiť a cvičiť bez zakolísania, bez straty rovnováhy. Na tom si dosť zakladal.

Na kladine, ktorú sme vytrepali po schodoch na siedme poschodie, sme s Dáškou mohli trénovať aj doma...

Na našom domácom tréningu si dal záležať. Dokonca išiel tak ďaleko, že si premyslel aj figel, ktorým chcel skvalitniť našu domácu prípravu na naše gymnastické súťaže. Zámerne nám urobil kladinu o dva centimetre užšiu. Normálna kladina má šírku desať centimetrov, naša na 7. poschodí mala osem centimetrov. Otec nás na nej naučil držať rovnováhu.

Dosť nás v tomto smere aj s Dáškou vycepoval. Presne podľa hesla „ťažko na cvičisku, ľahko na bojisku“. Som mu za to vďačná, pretože na veľkých pretekoch som z kladiny nepadala. Predstavovala som na nej istotu. Tréneri ma preto často dávali na kladinu cvičiť ako prvú z celého družstva, lebo svojou stabilitou na nej som spoľahlivo nasadzovala známky pre ostatné dievčatá v družstve.

Aj na olympiáde v Tokiu som na kladine cvičila ako prvá z družstva. Hoci som bola zo všetkých najmladšia, na kladine som išla bez problémov nasadzovať známky pre oveľa skúsenejšie dievčatá.

SPOD PERINY ROVNO NA KLADINU

Pritom nemôžem povedať, že by som kladinu mala nejako extra v láske. Nebola mojím obľúbeným náradím. V duchu som ju mnohokrát aj preklínala. Najmä vtedy, keď ma otec po návrate z práce poslal cvičiť na kladinu hoci aj o polnoci.

Vtedy mnohokrát aj rozospatá, unavená a teda aj nahnevaná som musela ukázať, čo som na kladine natrénovala, kým on bol v práci. A spať ma pustil až potom, čo sa presvedčil, že na kladine robím pokroky, že cez deň som nezaháľala a poctivo trénovala. Nie iba v telocvični, ale aj doma, na našej chodbe.

Mnohokrát som bola prekvapená sama zo seba, že som dokázala udržať rovnováhu a isto chodiť po kladine, hoci som napoly ešte spala. Až keď sa otec presvedčil, že som sa zlepšila, mohla som sa vrátiť pod perinu.

Bol to naozaj vojenský dril, ale až neskôr som sa neraz priamo na veľkých súťažiach presvedčila, že otec nám chcel iba dobre. Vedel, čo potrebujeme na to, aby sme sa v gymnastike stále zlepšovali. Mal to do detailov premyslené.

ZABUDLA SOM SA U STARENKY A MOHLO TO VYZERAŤ, ŽE SOM EMIGROVALA

V časoch mojej vrcholnej kariéry, keď bol v našej krajine pri moci ešte starý režim, sa hocikto do zahraničia nedostal. A každý pobyt mimo republiky ostro sledovali. Keď som chodievala na preteky a šampionáty do cudziny, otec musel vždy nahlásiť môj odchod a príchod.

Gymnastika mi otvárala dvere do sveta a ponúkala veľmi veľa rôznych príleži-

tosti, ale nikdy mi neprišlo na um, aby som natrvalo zostala v cudzine. Nemala som dôvod. V našej rodine ma k tomu nevedeli, ani politicky som sa nejako extra neangažovala. Niežeby som sa o politiku nezaujímal, ale šport bol pre mňa prvoradý. Život som chcela prežiť v šťastí a vedela som, že politika je zradná.

Sústredila som sa na seba, na svoje záujmy a na tréning. Nemohla som tušiť, čo prežíval môj otec vždy, keď som sa mala vrátiť. Nehovoril o tom. Nepovažoval to za dôležité, lebo mi veril. Raz, keď sme sa vracali z nejakého zájazdu, cestovala som domov sama. Rozhodla som sa, že vystúpim v Břeclave, nastúpim tam na osobák a zastavím sa u stareny v Moravskom Svätom Jáne.

Potrebovala som si od všetkého oddýchnuť. Vedela som, že keď prídem domov, už si neoddychnem. Novinári, televízia, rozhovory. Človek sa ani nestihol spamätať a hneď mal iné povinnosti.

U stareny som zostala tri dni. Nepovažovala som za potrebné informovať o tom rodičov.

Vedeli, že som na zájazde. Keď som už mala ísť domov, dostala som strach, že som to rodičom vôbec neoznámila. Prosila som starenu, aby išla so mnou domov a ospravedlnila ma.

Vtedy sa mi otec zdôveril, že každá návšteva cudziny bola vtedajším režimom sledovaná. Aj vtedy každú chvíľu zisťovali, či som sa už vrátila. Noviny už písali o mojom návrate a ja som ešte nebola doma. Mohlo to vyzeráť tak, že som emigrovala. Nevedomky som tak narobila problémy. Keby som to vtedy tušila, nikdy by som to neurobila.

OTEC ZORGANIZOVANÉ VEĽKÉ RODINNÉ STRETNUTIE

My ľudia sme spoločenské tvory. Preto by sme nemali zabúdať na stretnutia a spoločenský život. Platí to o rodine, ale aj medzi priateľmi. Pre mňa sú takéto stretnutia vždy veľmi príjemné. Pamätám si na rodinné stretnutie rodiny Krajčírovcov, ktoré zorganizoval ešte môj otec.

Bol veľmi šťastný, že sa mu to podarilo. Bolo v roku 2002 v jeho rodnej dedine v Moravskom Svätom Jáne. Chcel, aby sa členovia našej rodiny spoznali a aby vedeli, odkiaľ pochádzajú. Stretlo sa tam šesť súrodencov aj s partnermi, rodinami, deťmi. Na akcii bolo približne 80 zo 120 ľudí zo štyroch generácií. Najstarší účastník mal osemdesiat rokov a najmladší štyri mesiace! Bolo to posledný raz, čo sa stretli všetci otcovi súrodenci.

Pri pátraní po predkoch otec zistil, že Krajčírovský rod pochádza zo 17. storočia. Zostavil jeho kroniku i rodostrom. Na mieste stretnutia na Písečnej, v bývalom hraničnom pásme, bývali kedysi pohraničníci. Dnes je tam domov sociálnych služieb a penzión pre dôchodcov. Voľakedy tam bola ubytovňa s plavárňou a ihriskami. Robili sa tam sústreďenia pre rôzne športy.

S rodičmi a so sestrou v roku 1969, keď boli doma chystačky na moju svadbu.

AKO SA S NAMI RODIČIA NAVŽDY ROZLÚČILI

Keď mal otecko 77 rokov, prekonal infarkt. Jeho srdiečko potom pracovalo iba na päťdesiat percent. Písal sa rok 2002. Práca v armáde a veľká zodpovednosť ho vyčerpali a všetko sa to odzrkadlilo na jeho zdraví. V minulosti mal okrem iného na starosti aj výstavbu vojenského letiska v Kuchyni. Velil leteckým dispečerom na letiskách i obsluhu radara. Aj to mu „pomohlo“ k zdravotným problémom. O rok neskôr dostal druhý infarkt, ktorý sa mu, žiaľ, stal osudným. Keby mu po prvom infarkte voperovali strojček na srdce, žil by určite dlhšie.

Najsmutnejšie na celej veci bolo, že sa nedožil Mariannkinej svadby, hoci sa na ňu veľmi chystal. Vybavil si aj cestovný pas, ale nakoniec mu to nebolo dopriate...

Otec si vždy prial, aby rodine na staré kolena nebol dlho na ťarchu. Splnilo sa mu to. Nedožil sa ani 78 rokov a odišiel rýchlo, nečakane rýchlo. Zomrel 23. 3. 2003 o tretej popoludní. Stareček zahynul 21. 3. 1958, starena 25. 3. 1985. Takže tie trojky v dátume sú pre našu rodinu naozaj osudné.

Mama zomrela 4. februára 1994. Praskol jej žalúdočný vred. Keď na to lekári prišli, už sa jej nedalo pomôcť. Bola pomerne mladá. Mala iba 66 rokov.

Mama mala veľký strach z lekárov. Nechodila na zdravotné prehliadky. Keď mala nejaké problémy, sama si naordinovala lieky.

Keď som spočiatku chodila na cintorín, vyčítala som jej, že nás tak skoro opustila. Dlho som sa na ňu hnevala. Trvalo mi to päť rokov, kým som jej odpustila. Vždy, keď niekam odchádzam, zídem na cintorín „pozdraviť“ rodičov a sestru Dášku.

U nás v rodine sa všetky problémy riešili komunikáciou. Nepamätám si však nejaké veľké hádky. Mama bola naša kamarátka, niekedy nás aj kryla.

ČAS NA PRVÉ LÁSKY

Mladosť, to sú aj prvé lásky. Chodila som fandiť na basketbalové zápasy a mojou prvou platonicou láskou bol práve basketbalista. Mojm veľkým obdivovateľom sa stal priateľ, ktorý pracoval ako osobný vodič poslanca Slovenskej národnej rady. Volal sa Vlado. Niekedy ma vozil na tréningy. Bol to oddaný priateľ a veľký fanúšik. A bol ochotný kedykoľvek mi pomôcť.

Možno v kútiku duše veril, že moje city k nemu sú rovnaké ako tie jeho ku mne.

Nebola to pravda. Vždy som ho považovala len za veľmi dobrého priateľa. V deň mojej svadby 1. novembra 1969 ma viezol na radnicu vyzdobenou Tatrou 603.

Aby som sa priznala, ja som bola vo vzťahu k mužom opatrná. Veľmi mladá som sa stala známa, nebojím sa povedať, že slávna – a v kútiku duše som vždy mala obavu, aby som pre mojich nápadníkov nebola iba trofej. Nechcela som, aby so mnou chodili iba preto, že som niečo v živote dokázala, aby sa pred kamarátmi nepýšili tým, koho zbalili, s kým chodia a podobné chlapské reči...

Preto som si svojho manžela vyberala veľmi trpezlivo a starostlivo. Dlho som ho hľadala. Nechcela som sa vydať za vrcholového športovca, lebo som vedela, že ak by sme obaja športovali, rodina by to pociťovala negatívne. Ak by sme aj po sobášii chodili po pretekoch a sústrezeniach, ako som chodila ja, trpela by tým rodina.

Bol by to kočovný život. A keďže taký som spoznala vďaka otcovi – vojakovi, že sme sa stále museli sťahovať, nechcela som to zažiť aj s manželom. Preto som si od športovcov držala odstup.

SLÚBENÉ RANDE PO ŠTVORROČNEJ PAUZE

Mojím manželom sa napokon stal muž, ktorý bol pri dvorení vytrvalejší než ostatní. Mirko Németh. Vyštudoval stavebnú priemyslovku a pracoval ako stavebný dozor. Jeho koníčkcom bola hudba a hrával v kapele. Vedel hrať na piatich hudobných

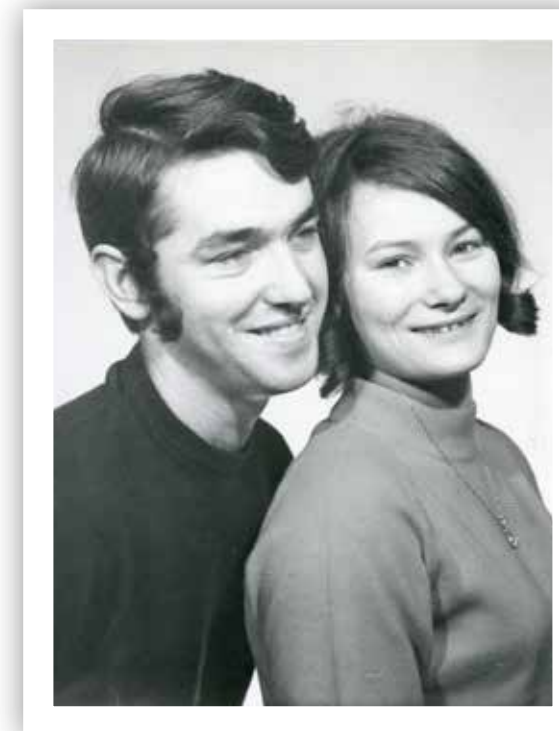
nástrojoch – na gitare, husliach, bubnoch, harmonike a tiež na trúbke.

Práve láska k hudbe, k piesňam Elvisa Presleyho a k dobrému tancu nás spojila. Nebol športovec, ale fandil všetkým športom. Šport sledoval na televíznej obrazovke.

Keď sme sa spoznali pri tanci v Savoju, dôkladne poznal celú moju športovú kariéru. Vedel o mne všetko. To mi ako mladej 16-ročnej dievčine veľmi imponovalo a páčilo sa mi to. Ved' cudzí človek sa zaujímal o moju kariéru... Dlho sme sa vtedy spolu rozprávali a dohodli sme si prvé rande.

Na to prvé rande som však neprišla. Nemohla som. Doma ma už totiž čakal telegram, že musím odcestovať do Prahy na prípravu. Na rande som za seba poslala kamarátku Marcelku, ktorá bola so mnou v Savoju. Poprosila som ju, aby mu vysvetlila, prečo som neprišla. Nebolo by odo mňa pekné, keby som neprišla na dohodnuté rande.

My sme sa potom ďalšie celé štyri roky nevideli. Vôbec. A pritom sme sa neobchádzali úmyselne. Prvýkrát sme sa stretli, keď som mala šesťnásť rokov a druhýkrát, keď som mala dvadsať. Ale Mirko bol neuveriteľne vytrvalý. Zistil si adresu hotela, kde som v Prahe bývala a na moje narodeniny mi poslal pozdrav. To sa mi veľmi páčilo. Imponovalo mi to. A ešte jedna vec ma k nemu priťahovala. Mirko mal krásne modré oči.

Prvé rande s Mirkom Némethom som zmeškala, druhé sme mali až o štyri roky a napokon sa stal mojím manželom.

NEZÁBUDKOVÉ OČI MÔJHO BUDÚCEHO MANŽELA

Po tých štyroch rokoch sme sa stretli na tancovačke vo vysokoškolskom klube, v povestnom Věčku. Bolo tam plno ľudí, no my sme sa zrazili uprostred tanečníkov. Išli sme cez parket proti sebe. A zrazu zasvietili tie jeho nezabudkové krásne oči.

V ten večer sme sa od seba nepohli. Rozprávali a bavili sme sa až do skorého rána. A odvtedy sme sa už nerozišli. Už sme boli nerozlučná dvojica.

Vždy ma čakal pri Dunaji alebo pred PKO, kým som skončila tréning. A potom sme sa prechádzali na nábreží Dunaja. Či skôr ma odprevádzal od PKO až na Šafárikovo námestie, kde som nasadla na električku.

My sme vtedy nemali kedy klasicky randiť. Ja som musela trénovať, nemala som kedy chodiť s chlapcami na rande. Na seba sme si našli čas iba pri tej prechádzke popri Dunaji. A potom neskôr pri tanci a muzike. To som už chodila tančovať do Vේčka.

SO ŽENÍCHOM SA MI SNÍVALO

Hoci som sa v skutočnosti vydávala iba raz v živote, svoj sobáš so všetkým, čo k nemu patrilo, som precítila dvakrát. A veľmi detailne. Mne sa o mojom sobáši totiž veľmi živo snívalo. Videla som v tom sne sobáš tak, ako som si ho predstavovala. Všetko v ňom prebehlo tak, ako malo.

Bol to veľmi živý sen. Asi preto, lebo tému sobáša sme s Mirkom viackrát spolu preberali. Hoci sme spolu chodili iba šesť mesiacov, nie raz sme sa o ňom rozprávali. Museli sme ho totiž niekoľkokrát odložiť. Pravda bola taká, že pre povinnosti som sa nestíhala ani vydať.

Nemala som kedy. Vždy bolo v mojom živote niečo dôležitejšie. Najmä v súvislosti s gymnastickými a reprezentačnými povinnosťami. Vtedy som bola veľmi intenzívne zameraná na šport a na svoju kariéru v ňom. To bolo vtedy pre mňa to hlavné, pre čo som žila.

Keď som mame ráno rozprávala môj sen so ženíchom, otvorene sa ma opýtala, či sa musím vydávať. Nemusela som sa. O tom som ju okamžite ubezpečila. Ale ja som to vnímala ako určité znamenie. Ako signál, že som si dobre vybrala, že Mirko je pre mňa ten pravý.

ĽUDIA IŠLI NA HROBY, MY NA SOBÁŠ

Ako som už viackrát hovorila, svojho sobáša som rok po olympiáde v Mexico City mala plnú hlavu. S Mirkom sme ju plánovali niekoľkokrát, no všetko akosi bolo proti nám. Raz mi do toho prišla pozvánka na sústredenie, druhý raz zájazd do zahraničia, tretí raz republikový šampionát. Na všetky tieto akcie som sa musela sto-percentne pripraviť. Nemohla som sa nechať rozptyľovať nejakým sobášom a svadobnou hostinou.

Preto sme si vydýchli, keď sme konečne našli termín, ktorý vyhovoval všetkým.

Na svadobnej fotografii.

A našli sme aj miesto, ako sa patrí. V Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca. A vôbec sme neriešili to, že je to na Dušičky...

Až keď sme zistili, že kým my ideme na sobáš, ľudia v hojnom počte idú na hroby, zbadali sme, čo za deň bude navždy spojený s naším sobášom. Ľudia okolo nás si išli uctiť svojich zosnulých, zapáliť sviečku tým, ktorí im boli v živote najbližší.

Gymnastka musí aj v svadobnom oblečení a obuvi zvládnuť chodenie po zábradlí...

Ale už sme sedeli v slávnostne vyzdobenej Tatra 603, za volantom môj dlhoročný kamarát Vlado a v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca nás čakali matrikárika a zástupca miestneho národného výboru. A samozrejme, že tam nechýbali ani moji priaznivci, fanúšikovia a obdivovatelia.

Svadobnú hostinu pre päťdesiat hostí sme mali prichystanú na 7. poschodí v našom paneláku na Vazovovej ulici. V našej obývačke a vo veľkej chodbe – bez kladiny.

Novomanžel mi aj zahral na gitare.

KEĎ NAŠA OBÝVAČKA SKONČILA V SPOLOČNEJ PRÁČOVNI

Mali sme šťastie, že vedľa nášho veľkého bytu bola spoločná práčovňa. Do nej sme vystaňovali našu obývačku, aby sme tam mohli mať svadobnú hostinu. Požičali sme si stoly a stoličky, ktorými sme zaplnili prázdnu obývačku. K bytu patrila aj

veľká terasa, takže sme pri svadbe aj tú využili.

Moja teta, ktorá bývala v Krasňanoch, bola kuchárka v škôlke. Tá nám prišla variť. Pomohol jej náš sused, ktorý bol vojenským kuchárom. Oni mali na starosti svadobné jedlá, víno vybavil otec v Pezinku. Hostom na našej svadbe bol aj neskôr populárny herec Vlado Durdík, ktorý sa s nami roky kamarátil.

Bola to taká klasická svadba so všetkým, čo k nej patrí. Bola aj odobierka od rodičov, bolo aj rozbíjanie taniera a zametanie črepov pre šťastie. Mirko ma preniesol aj cez prah rodičovského bytu. Bol aj tanec s mladuchou o polnoci. Len nebola povestná svadobná noc. Nemali sme kedy počas svadby byť sami.

Mirko si svoju svadbu veľmi užíval, lebo si na nej aj sám zahral. Vedel veľmi pekne hrať. Tancovalo sa na našej chodbe, pretože aj naša kladina našla dočasné útočisko v spoločnej práčovni. Bavili sme sa do rána.

Na druhý deň nechýbali dozvuky. V nedeľu sme sa bavili už iba najbližšia rodina. Bolo to veľmi pekné. Boli sme veľmi radi, že sme už konečne svoji aj úradne, podľa papierov.

Chvíľu sme ešte bývali s našimi rodičmi, potom sme sa presťahovali do nového bytu, ktorý som dostala od môjho zamestnávateľa, od Bratislavského stavebného podniku. A ja som sa naďalej mohla venovať tréningu a príprave na ďalšiu olympiádu, ktorá mala byť o tri roky v Mníchove.

Už som si hlavu chystaným sobášom nemusela zaťažovať. Ani v reálnom živote, ani vo sne. Bola som vydatá pani a na súťaže som nastupovala pod novým priezviskom ako Némethová.

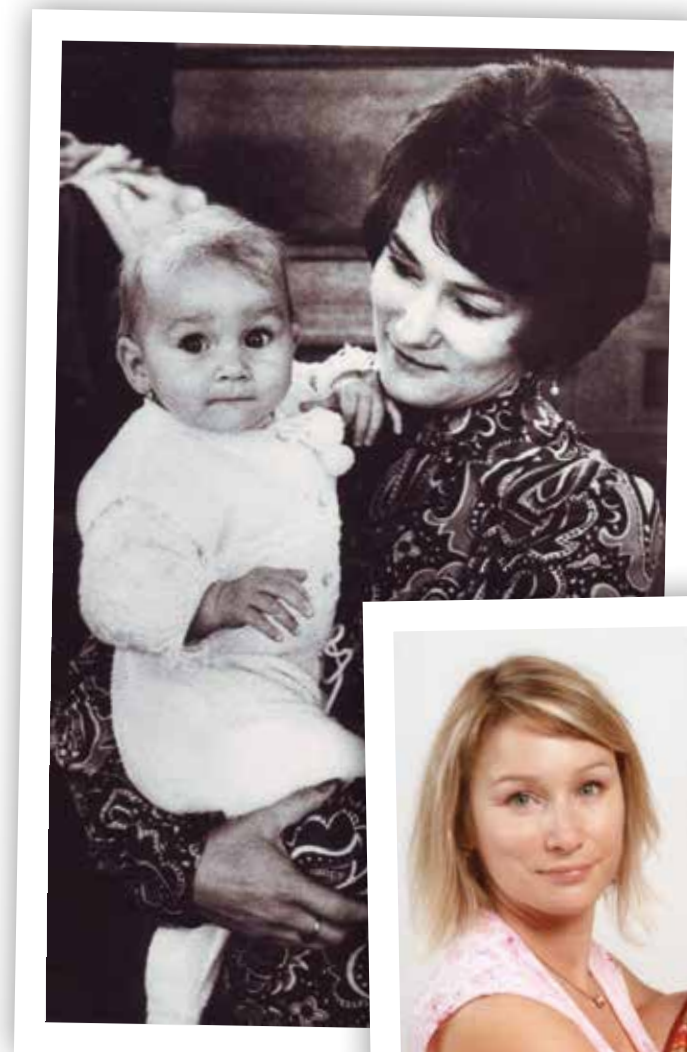
MOJA DCÉRA A VNUČKY

Pri mojom povolaní trénerky gymnastiky som ako matka vychovávala len jedno dieťa. Dcéru Mariannku. Boli sme nerozlučná dvojka od narodenia. V telocvični robila prvé krôčiky, prvé kotrmelce a keď bola unavená, tak si vždy našla nejakú žinenku, na ktorej zaspala. Všade, kam som cestovala, som ju brávala so sebou. A tak sa netreba diviť, že zaľúbenie našla práve v športovej gymnastike.

Od piatich rokov sa jej začala systematicky venovať a dotiahla to až do juniorskej a seniorskej reprezentácie ČSSR. Aj napriek častým zraneniam na gymnastiku nikdy nezanevrela.

Možno práve preto, že mám narodeniny na Medzinárodný deň detí, si stále pripadáam ako dieťa. Rada sa hrám a mám rada rozprávky. Keď som sa stala mamou, veľa rozprávok som s Mariannkou počúvala na gramofóne. Boli nahrané na LP platniach. Vtedy sme nepozerali televízor.

S mojou dcérou sme hrávali karty, žolíka, kanastu, dámu, domino, Človeče nehnevaj sa... S vnučkami sa hrávame tiež, ale hry sú už iného charakteru. Keď som bola dieťa, veľa hračiek nebolo. Voľný čas som trávila vonku, kde sme sa s partiou

Trikrát na fotografiách s mojou dcérkou Mariannkou, raz ako s bábätkom a dvakrát už ako s dospelou.

hrávali rôzne hry, pri ktorých sme hračky nepotrebovali.

V roku 2003, keď mala Mariannka tridsať rokov, sa vydala za Slovinca Klemena Bedenika. Ten v gymnastike reprezentoval ešte bývalú Juhosláviu.

V tej dobe pôsobil ako tréner v gymnastickom klube v Anglicku, kde začala pracovať aj Mariannka. V roku 2004 sa im tam narodila dcéra Zalka a v roku 2011 už v slovinskom Maribore Lariska. Takže mám dve úžasné vnučky, s ktorými zažívam ako stará mama krásne chvíle.

Mojej dcére záležalo, aby sa jej deti dorozumeli s babkou. Odmalička ich učila slovenský jazyk. A aj môj zať Klemen hovorí po slovensky.

Hoci nás delí tristo kilometrov, vždy si nájdeme čas, ako ho stráviť spolu. Keď sa stretne, to sú pre mňa tie najkrajšie chvíle. Chodíme spolu na výlety po Slovinsku i Slovensku. Všetci máme radi históriu, a tak hrady a zámky sú našou doménou.

Relaxujeme pri mori v Chorvátsku. Hráme spolu rôzne spoločenské hry, pri kto-

Gymnastika sa v našej rodine dedí. Na jednej fotke ja, na druhej moja dcéra Mariannka s jej dcérou a mojou staršou vnučkou Zalkou.

Zalka ako reprezentantka Slovinska a s replikou mojej striebornej olympijskej medaily z Tokia 1964. Na spodnej fotografii Lariska.

Trikrát moja menšia vnučka Lariska. Ako inak, tiež sa venuje gymnastike.

rých sa vždy dobre zasmejeme. Počúvame spolu pesničky, ktoré si aj spievame, Sledujeme rozprávky, ktoré už poznáme naspamäť. Pozeráme filmy, najmä veselohry, ktoré sú pre nás zdrojom zábavy, smiechu a dobrej nálady. V takých spoločných chvíľach sa spolu nabíjame pozitívnou energiou.

Lariska a Zalka sú moje zlatička. A navyše aj pokračovateľky aj v mojom milovanom športe. Vnučky chodím povzbudzovať na ich preteky – a občas im aj poradím. Vidia vo mne odborníčku a tak si moje rady so záujmom vypočujú.

Larisku mi stále pripomína plná posteľ plyšových hračiek, ktoré má odložené u mňa. Má ich už za tri plné koše. Aby ich nemusela stále

voziť z Mariboru do Bratislavy a späť, veľmi veľa ich má odložených u mňa. Keď príde na návštevu, spáva s nimi.

Nosí si ich aj na gymnastické súťaže tak, ako som si obľúbeného plyšáka voľakedy nosila aj ja. Vždy som si ho umiestnila tak, aby som mala pocit, že na súťažnom pódiu nie som sama a že zostavu a cviky cvičíme dvaja. Obľúbený plyšák bol môj talizman dlhé roky. Teší ma, že v tomto je Lariska po mne.

Zalka študuje druhý rok žurnalistiku v Lubľane. Ako začínajúca študentka pracuje v redakcii. Venuje sa športovej gymnastike.

Lariska je mimoriadne šikovná nie iba v gymnastike, ale aj v šachu, ktorý ju naučili hrať svatovci z Mariboru. Lariska reprezentuje svoju školu v gymnastike ale aj v šachu. Chodí aj do šachového klubu. Darmo, je to moja šikulka. Možno z nej vyrastie úspešná šachistka a možno šikovná gymnastka. K obojmu športom veľmi inklinuje. A v oboch športoch ju podporujú rodičia a starí rodičia z oboch strán.

Ani neviem, ako to rýchlo ubehlo. Moja dcéra Mariannka už oslávila 50 rokov, Zalka 20 rokov a Lariska bude mať tento rok trinásť.

So Zalkou na prechádzke a s Lariskou v telocvični.

Šťastná babka s oboma vnučkami.

ZAŤ POMOHOL ANGLIČANovi K OLYMPIJSKÝM VÍŤAZSTVÁM

Môj zať Klemen Bedenik so svojou manželkou, mojou dcérou a ako gymnastický tréner.

Môj zať Klemen Bedenik, bývalý juhoslovanský reprezentant v športovej gymnastike, takmer desať rokov pôsobil v Anglicku. V meste Hemel Hempstead tam niekoľko rokov trénoval aj najúspešnejšieho športového gymnastu Veľkej Británie Maxa Whitlocka.

Talentovaný Max sa k nemu dostal už v žiackom veku. Klemen vyzoroval, že má na gymnastiku veľký talent. Orientoval ho najmä na cvičenie na koni na šírku. Vždy mu hovoril, že to je jeho budúce náradie. Ale Max sa pod jeho vedením zdokonaľoval aj vo viacboji a najmä v prostrných.

Keď sa Klemen s Mariannkou po narodení Zalky rozhodli vrátiť z Anglicka do Slovinska, Max ich nasledoval. Chcel, aby ho Klemen naďalej trénoval. Do Mariboru ho priviezla jeho mama, ktorá chcela vidieť, v akých podmienkach bude Max vyrastať.

Kým bol Max Whitlock v Maribore, býval u zaťa a trénoval v ich klube. Bolo to však preňho veľmi ťažké, pretože mal iba dvanásť rokov a veľmi mu chýbala mama. V Slovinsku vydržal necelý rok, potom sa vrátil domov.

Klemenov odhad, že najväčšie predpoklady uspieť má na koni s držadlami, sa vchovato naplnil. Max Whitlock získal na OH 2012 v Londýne na tomto náradí bronz (rovnaký kov si vybojoval ako člen družstva) a v Riu de Janeiro 2016 aj v Tokiu sa 2020 stal olympijským víťazom! V Riu triumfoval aj v prostrných a bol tretí vo viacboji. Takže má spolu šesť olympijských medailí.

Teraz v Paríži sa veľmi usiloval vybojovať medailu na koni aj na štvrtej olympiáde za sebou. Ak by sa mu to podarilo, bol by prvým gymnastom na svete, ktorý by to dokázal. Nakoniec v skončil tesne pod pódiom – štvrtý.

Na majstrovstvách sveta získal Whitlock na koni tri tituly v sérii, čo sa pred ním podarilo len Slovincovi vo farbách bývalej Juhoslávie Miroslavovi Cerarovi, Maďarom Zoltánovi Magyarovi, Krisztiánovi Berkimu a Číňanovi Čchin Siaovi.

Veľkú zásluhu na jeho úspechoch má aj môj zať, ktorý ho trénoval úplne v jeho začiatkoch.

MOJA SESTRA DÁŠKA A JEJ RODINA TIEŽ OPANTANÁ GYMNASTIKOU

Vľavo so sestrou Dáškou v našej detskej izbe v bratislavskom byte, na stene fotografie našich gymnastických vzorov. Vpravo po rokoch spolu pred roll-upom, ktorý na Gym Festivale v Trnave pripravili k mojej sedemdesiatke.

Bojovnosť je charakteristická črta našej rodiny, ktorá nám pomáha prekonávať prekážky.

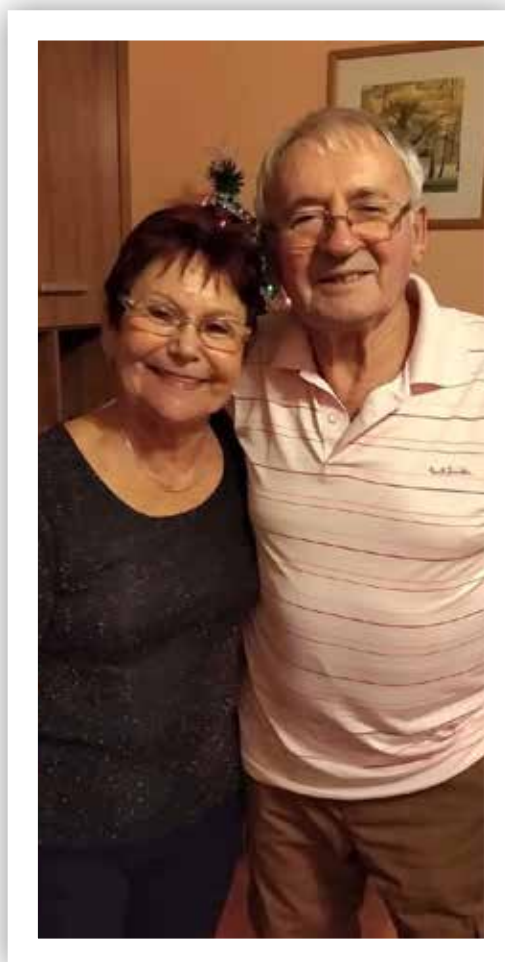
Moja druhá rodina je rodina mojej sestry Dášky Krajčírovej, po vydaji Csiakiovej. Jej tri deti poznám od narodenia až po ich dospelosť a založenie vlastných rodín. So sestrou sme si boli sme si veľmi blízke.

Dáška bola žena, ktorá milovala svoju rodinu, vzorne sa o ňu starala. Vyštudovala strednú všeobecno vzdelávaciu školu s maturitou a neskôr si urobila kurz strojopisu a stenografie. Pracovala ako sekretárka na SÚV ČSZTV, neskôr na Lekárskej fakulte UK.

Celý svoj život sa točila okolo telovýchovy, športu a najmä okolo športovej gymnastiky. Bola trénerka I. triedy a medzinárodná rozhodkyňa. ČSSR ako rozhodkyňa zastupovala aj na majstrovstvách Európy. Od rozhodcovskej komisie Medzinárodnej gymnastickej federácie FIG dostala titul vzorný rozhodca.

S manželom Michalom Csiakim fungovali v telocvični na Trnavskej ceste ako správcovia špecializovanej gymnastickej haly TJ Vinohrady BSP dlhých 23 rokov. A spolu prežili 49 rokov šťastného manželstva.

S Michalom sme si porozumeli hneď, ako sme sa zoznámili. Stali sme sa výbornými priateľmi. Keď Dáška ochorela, starostlivo sa o ňu staral a snažil sa jej uľahčiť jej boj s rakovinou. Po jej smrti sme sa so švagrom ešte viac zblížili a stále si navzájom pomáhame udržať naše rodiny v láske a porozumení. Sestrina smrť ma psychicky aj zdravotne výrazne poznačila. Dočasne som spočiatku zostala bývať u švagra, ktorý sa o mňa staral. Aj na tomto mieste sa mu chcem poďa-

Dáška s manželom Michalom.

kovať za všetko, čo pre mňa urobil.

S gymnastikou spojili svoj život aj jeho a Dáškine deti. Bývalý slovenský reprezentant Martin Csiaki vlastní gymnastický klub „Malina“ v Malinove. Je predsedom parkúru v Slovenskej gymnastickej federácii. Parkúru sa venuje aj vo svojom klube. Pôsobil aj ako filmový kaskadér. Pri tejto práci využíval, čo sa naučil v gymnastike. Dcéra Michaela Horváthová-Csiakiová sa tiež venovala gymnastike a s manželom Pavlom Horváthom aj akrobatickému rokenrolu. So svojou dcérou založili športový klub Ariwa Gym – Fit. Cvičencom sa v ňom venujú aj na báze športu pre všetkých, aj súťažne. Ďalší syn Andrej Csiaki, tiež bývalý gymnasta, po vyštudovaní Vysokej školy ekonomickej zo sveta športu prešiel do sveta ekonomiky. Svoje deti však tiež vedie k športu.

ODCHÁDZALA OD NÁS TRI ROKY

Ale vrátim sa k Dáške. Ja som zvíťazila nad cigaretami a prestala som po dlhých rokoch fajčiť, o čom je reč na inom mieste tejto knihy. Žiaľ, Dáška to nedokázala. Prestala až vtedy, keď jej lekári v roku 2017 oznámili, že má rakovinu pľúc. Nálezy mala na oboch lalokoch pľúc. Vtedy z bytu vyhodila nielen cigarety, ale aj popolníky.

Hlavné ložisko rakoviny bolo pod srdcom, preto sa nedalo operačne odstrániť. Tak jej vyčistili pľúca aspoň tam, kde sa to dalo, a nasadili jej chemoterapiu. Vždy som ju do nemocnice sprevádzala a celý čas som stála pri nej. Chemoterapiu znášala veľmi dobre a naďalej si užívala život a radovala sa zo svojej početnej rodiny. Veď vychovala tri deti, ktoré jej dali sedem vnúčat a vnučka Dianka aj pravnučku a chystala sa na pôrod dvojčiat – chlapcov. Dáška o tom vedela a veľmi sa na to tešila. Dvojčiat sa však už nedočkala. Prišli na svet v júli, keď už nebola medzi nami.

Statočne bojovala s chorobou, vždy hovorievala, že je zdravý pacient. Nikdy sa na nič nestáňovala, fungovala naplno. Počas choroby sme boli nerozlučná dvojka. Podnikali sme výlety, venovali sme sa gymnastike, pomáhali sme spolu jej synovi Martinovi a dcére Miške pri tréningoch v ich gymnastických kluboch. Cestovali sme na rôzne súťaže a tešili sme sa z úspechov jej detí na krajských a celoslovenských pretekoch.

V roku 2018 v dôsledku oslabenej imunity dostala pásový opar, ktorý ju vyradil z užívania chemoterapie. Dostávala silné záchvaty a tak som zostávala pri nej a pomáhala som jej prekonávať bolestivú a nepríjemnú chorobu. Trvalo to rok.

Keď sa chcela vrátiť k liečbe rakoviny, lekári zistili, že ročná prestávka si vyžiadala svoju daň. Rakovina sa rozšírila na močový mechúr, hrubé črevo a malý mozoček. To už bol rok 2020, keď sa začala pandémia COVID-19.

Lekári sa rozhodli ju operovať. Bolo to veľmi zložité a nebezpečné. Operácia močového mechúra a hrubého čreva sa podarila a sestra zabojovala. Pandémia však obmedzila život v nemocniciach a tak nám Dášku poslali domov nedoliečenú so zápalom pľúc.

Cítila som potrebu sa o sestru postarať a pomôcť švagrovi. Na nejaký čas som sa k nim nastáhovala, aby som sa 24 hodín mohla o ňu starať. Po dvoch mesiacoch jej organizmus nebol pripravený natoľko, aby pokračovala v liečbe rakoviny, a preto sa lekári rozhodli pre ožarovanie hlavy. Chceli ním zmenšiť nádor na malom mozočku.

Podstúpila päť dní ožarovania hlavy, čo jej spôsobilo spálenie hlasiviek a pažeráka. Prestala rozprávať a jesť. Nepila tekutiny, často bola dehydrovaná a nakoniec upadla do kómy. Po prevoze do nemocnice ju udržiavali pri živote prístroje a po týždni odišla naveky. Zomrela 5. júna 2020, štyri dni po mojich narodeninách a mesiac pred svojimi 73. narodeninami. V zdravotnej dokumentácii sa uvádzalo, že na zápal pľúc.

Toto všetko sa dialo v ťažkej pandemickej dobe, keď vládli obrovské obmedzenia a opatrenia proti šíreniu nového koronavírusu. To platilo aj pre zákaz návštevy

S Dáškou.

pacientov v nemocniciach. Pred smrťou nám dvakrát umožnili ju navštíviť, aby sme sa s ňou mohli rozlúčiť. Odišla v tichosti, bez bolesti.

Dvanásteho júna 2020 bol v krematóriu v Lamači pohreb Dagmar Csiakovej. Pre protipandemické opatrenia sme jej pohreb sme absolvovali s rúškami.

Aj keď odchod Dášky bol pre mňa veľmi bolestivý, potešilo ma, koľko ľudí sa prišlo s ňou rozlúčiť a odpreadiť ju na jej poslednej ceste. Prežili sme vedľa seba 72 rokov a za tie roky sme zažili krásne roky detstva, dospievania i zrelého veku. Zostali mi úžasné spomienky a fotografie a dnes s láskou na ňu spomíname.

Odchod Dášky ma veľmi zasiahol a zranil. Akoby s jej odchodom odišlo aj kus zo mňa, veď sme žili vedľa seba ako dvojičky. Psychicky ma to poriadne zdeptalo. Začala som sa obviňovať, že som na ňu slabo dávala pozor.

Z veľkého žiaľu som dostala pásový opar, s ktorým som sa pasovala tri roky. Bolo to veľmi zlé.

Ani po štyroch rokoch bolesť neutícha, veľmi mi chýba. So švagrom dnes podnikáme rôzne výlety, spolu trávim víkendy aj dovolenky pri mori. Nikdy nezabudneme so sebou zobrať fotografiu mojej sestry. A tak hoci iba na fotke aj ona trávi každú dovolenku s nami. Každé ráno ju zvykneme pozdraviť, prihovoriť sa jej – a večer pred spaním sa s ňou rozlúčime.

Rodinné tradície dodržiavame dodnes. Celá rodina sa stretávame na narodeninách, pri spomienke na ľudí, ktorí nás predčasne opustili. Môj švagr je už pradedo a tak sa naša rodina opäť rozrástla. Tešíme sa na naše pravidelné rodinné stretnutia, kde sa dobre zabavíme a pospomíname. Rodina je dar a ja si ju vážim a chránim. Ďakujem, že vás mám.

So švagrom Michalom na bratislavskom Korze.

MAŤ RODINU JE TÁ NAJKRAJŠIA VEC NA SVETE

Hoci ma odmala lákalo chodiť po svete, vždy som sa veľmi rada vracala domov. K mojej rodine, priateľom a kamarátom, k známym z mladosti. V Moravskom Svätom Jáne, kde som trávila detstvo, mám dodnes bratrancov a sesternice. Chodievam tam každý rok. Vždy mi lichoť, že ma tam všetci poznajú a aj po toľkých rokoch sú na mňa hrdí.

Ako stará mama prežívam tie najkrajšie roky života. Mať rodinu je tá najkrajšia vec na svete. Je to útočisko, kde sa môžem kedykoľvek vrátiť, nech som kdekoľvek na svete vzdialená.

Rodina ti vždy pomôže, keď si v núdzi. Milujem svoju rodinu a chcem sa jej poďakovať za krásne chvíle strávené spolu a za starostlivosť, ktorú mi vždy poskytli, keď som to potrebovala.

Najväčším šťastím v mojom živote sú moje vnučky. Najviac si u nich cením bojovnosť, ktorú viackrát preukázali pri zraneniach, ktoré sa im prihodili pri športe. Nikdy sa nevzdávali a po vyliečení pokračovali ďalej.

Tak ako to v živote býva, v ňom mnohokrát dostanete rany aj z iných strán. Život prináša aj prekážky a tie musíte vedieť zložiť. Musíte sa vedieť s nimi popasovať. Tak ako mi to mnohokrát hovoril môj otec: „Keď padneš, vstaň a choď so vztýčenou hlavou ďalej“.

OČAMI NAJBLIŽŠÍCH

Na predošlých stranách som hovorila o mojej rodine. Autor tejto knihy však chcel, aby aj ľudia z rodiny hovorili o mne.

MARIANNA BEDENIK-NÉMETHOVÁ

Moja dcéra, narodená v roku 1974, bývalá juniorská a seniorská reprezentantka ČSSR v športovej gymnastike. V roku 1989 obsadila 28. miesto na ME junioriek. V roku 1992 bola v záverečnej príprave na OH v Barcelone. Vyštudovala Športovú školu s maturitou v Bratislave. Je aktívna v oblasti športovej pohybovej prípravy v aerobiku a pri cvičení pilates, trénuje malé gymnastky, medzi nimi aj svoje dcéry Zalku a Larisku. Žije v slovinskom Maribore.

„Ako malé dieťa som mala veľmi veľa energie. Moja prvá spomienka je, ako sme spolu s mamou chodili po tréningu mestskou hromadnou dopravou. Naše obvyklé čakanie na autobus som využívala na tréning novej choreografie priamo na zástavke autobusu, čím som často zabávala ostatných čakajúcich. Poriadna moja šou sa však začala až v autobuse, ktorý bol vždy plný. Ako dieťa som nemala miesto, kde by som sa mohla postaviť, tak som visela všade ako opica. Pri pohľade na mňa sa ľudia smiali. Aspoň som im robila zábavu počas cestovania. Mali šou zadarmo.

To je jedna z mnohých príhod s mojou mamou, trénerkou. Čo si na mojej mami-

ne vážim a obdivujem, je jej vytrvalosť, zmysel pre spravodlivosť a predovšetkým zmysel pre humor. Som na ňu veľmi pyšná. Ako malé dievča som často stála pred vitrínou s jej medailami a suvenírmí, ktoré si priviezla domov z gymnastických súťaží z celého sveta. Veľmi som chcela byť ako ona.

Športová gymnastika je veľmi náročný šport. Od šiestich rokov som sa jej začala pravidelne venovať. Vďaka tomu sme sa s mamou stali nerozlučnou dvojicou. Pretekárka a trénerka.

Počas kariéry som zažila vzostupy i pády, ktoré neľutujem. Zažila som pri nej aj zranenia. Ani tie neľutujem. Patria k športu.

V gymnastike som bola československou reprezentantkou medzi juniorkami i seniorkami. Tento šport mi zo života nič nevzal, skôr ma posilnil. A zamestnanie mojej mamy ako trénerky som videla ako reálnu cestu, po ktorej sa budem uberať po maturite.

Mamina vždy stála po mojom boku a povzbudzovala ma, keď sa mi nedarilo v športe alebo v osobnom živote. Touto cestou sa jej chcem za všetko poďakovať.

Čo mám rada na mamine? Vždy ma dokáže rozosmiať i rozplakať. Spolu pozeráme a počúvame rozprávky. Spolu spievame. Aj keď falošne, ale od srdca. Trénujeme spolu a radujeme sa, že môžeme byť spolu.

Náš vzťah za tie roky vyústil do kamarátstva. Rady si pozeráme staré albumy s fotografiami a spomíname na krásne zážitky, ktoré sme spolu prežili. Každá jedna fotografia z tých starých albumov má svoj krásny príbeh. Nájdeme si čas, keď si iba tak sadneme na zem, rozložíme si staré albumy a bavíme sa na starých fotografiách. Také chvíle sú pre nás veľmi dobrým relaxom.

Takže jednoducho povedané: sme taká normálna rodina. Aj keď žijeme každá v inej krajine a delí nás tristo kilometrov, snažíme sa čo najviac byť spolu a tie spoločné chvíle si veľmi intenzívne užívame. Mamina moja, veľmi ťa ľúbim a ďakujem ti, že si mi ukázala krásu gymnastiky a priviedla si ma k nej. Či už ako pretekárka a reprezentantka ČSSR, alebo ako trénerka z povolania.

Tvoje skúsenosti a to, čo si ma doteraz naučila, teraz môžem odovzdávať ďalej svojim dcéram a Tvojim vnučkám Zalku a Larisku, ktoré sa tiež venujú športovej gymnastike. A takisto aj iným dievčatám, ktoré vediem k láske ku gymnastike. Pre mňa a pre moje dcéry si veľkým vzorom.“

KLEMEN BEDENIK

Môj zať, narodený v roku 1970, bývalý reprezentant bývalej Juhoslávie v športovej gymnastike. Dve funkčné obdobia bol prezidentom Slovinského zväzu gymnastiky. Niekoľko rokov bol počas pôsobenia v anglickom meste Hemel Hempstead trénerom neskoršieho dvonásobného víťaza OH v cvičení na koni na šírku Maxa Whitlocka. Určité obdobie bol aj členom výkonného výboru Európskej gymnastickej únie. Spolu s manželkou Mariannou trénuje aj svoje dcéry Zalku a Larisku.

„Nestáva sa často, aby sa človek zoznámil so svojou svokrou skôr, ako so svojou budúcou manželkou. To bol však môj prípad, keďže Mariku poznám od svojich desiatich rokov, keď som chodil do Bratislavy na gymnastické sústredenia. Naši tréneri nám ju vždy ukazovali a rozprávali nám o jej gymnastických úspechoch.

Keď som sa oženil s jej dcérou Mariannou vo veku 30 rokov, už som Mariku a jej životný príbeh veľmi dobre poznal. Ten príbeh je podľa mňa fascinujúcejší ako jej gymnastická kariéra.

Dvadsať rokov práce v zahraničí jej nezabránilo v starostlivosti o domácnosť a širšiu rodinu doma. Na vlastné oči som videl, aká bola rešpektovaná vo svojom klube v Taliansku. Pracovala tvrdo, s tichým odhodlaním, a aj v náročných podmienkach dokázala zo svojich gymnastiek vychovať veľmi technicky zručné športovkyne. Aj keď podstúpila výmenu bedrového kĺbu, dokázala sa opäť dostať do formy práve včas, aby stihla začiatok novej sezóny a mohla pokračovať v tom, čo robila.

Čas strávený s Marikou je vždy zábavný. Vždy nájde energiu na rôzne aktivity so svojimi vnučkami, našimi deťmi. Máme spolu veľa veselých príhod. Napríklad, keď sme spolu navštívili dom hrôzy v zábavnom parku, alebo keď jej silný morský prúd uniesol matrac ďaleko od pláže. Jej nákazlivý smiech naplňa náš dom radosťou.

Ako v každom vzťahu, aj medzi nami boli nedorozumenia a nezhody, ale vždy sme ich dokázali vyriešiť k obojstrannej spokojnosti. Často zo žartu hovorím, ale tentoraz vážne, že Marika je moja najlepšia svokra a vážim si ju takú, aká je.“

ZALA BEDENIK

Moja staršia vnučka. Narodila sa 3. júna 2004 v Anglicku, v meste Hemel Hempstead. Bola juniorská a seniorská reprezentantka Slovinska v športovej gymnastike, niekoľkonásobná juniorská majsterka krajiny. Zúčastnila sa juniorských MS v Györi, súťažila na EYOF v Baku, štartovala na ME v Glasgowe. Študuje žurnalistiku na univerzite v Ľubláne a venuje sa športovej gymnastike.

„Moja babička Marika nie je len babička, ktorá nás vezme na nákupy, napečie všetky možné zákusky alebo urobí sto rôznych albumov s rodinnými obrázkami. K tomu všetkému je mojím najväčším športovým vzorom a ženou, ktorá dosiahla také úspechy, akými sa iba málokto môže pochváliť.

Dá sa povedať, že pre mňa má viacero polôh. Je môj športový vzor, najlepšia babička a žena s veľkou charizmou. Každý rok mám česť od nej počuť ďalšie a ďalšie príbehy a rady, ktoré ma inšpirujú a často nás všetkých rozosmejú.

Babka je človek, ktorý sa môže pochváliť mnohými športovými úspechmi. Tie ju charakterizujú ako mimoriadne silnú a vytrvalú osobu. Tieto vlastnosti sa odrážajú v jej osobnom aj športovom živote.

Keďže sama cvičím gymnastiku, často sa s ňou viem stotožniť. V každej situácii mi ponúka osobné rady. Aj keď nás delia tri hodiny cesty autom, vždy si ten čas vynahradiť a naplníme nezabudnuteľnými príbehmi. Kde je moja babička, tam je vždy

smiech a radosť. Ďakujem, že si babičkou, na ktorú môžem každý deň vzhliadať.

Keď babička ešte pracovala a žila v Taliansku, mala som asi päť rokov. S otcom a s mamou sme ju často navštevovali a spolu s ňou sme robili výlety po Taliansku. Počas detstva ma veľa fotila a natáčala video kamerou. Z tých fotiek potom robila albumy.

Babičkina záľuba fotiť ma pri každej príležitosti sa dvakrát skončila veľmi vtipným príbehom. Prvýkrát, keď sme boli v zábavnom parku, kde sme videli výstavu miniatúrnych sôch a stavieb. Jednou z nich bola maketa Šikmej veži v Pise. Babička a mama chceli, aby som sa postavila čo najbližšie k jej makete. Ale ja som nechcela. Nevedeli prečo. Ale keď som sa k nej postavila, začala som tam veľmi skákať. Až vtedy zistili, že stojím vo veľkom mravenisku a topánky mám plné mravcov...

Ďalší príbeh sa stal vtedy, keď ma babička chcela filmovať so somárikom, ktorého som najskôr hladkala po hlave. Ešte skôr, ako ma začala točiť, zistila, že somár má celú svoju ruku v papuli a nechce mi ju pustiť. Musela ho dosť dlho biť po hlave, kým ma nepustil... Bez ohľadu na tieto smiešne príhody som veľmi vďačná za všetky momenty, ktoré zachytila vo svojich albumoch a fotkách. Za tých niekoľko rokov sa ich nazbieralo veľké množstvo. Veľmi rady v nich spolu listujeme, spomíname a spolu sa smežeme. Rady spomíname na tie chvíle.“

LARISKA BEDENIK

Moja mladšia vnučka. Narodila sa 11. decembra 2011 v Maribore, športovej gymnastike sa venuje aktívne pod vedením rodičov. Popri majstrovstvách Slovinska sa zúčastnila aj na niekoľkých medzinárodných pretekoch. Jej športová kariéra je iba na začiatku, Okrem gymnastiky sa súťažne venuje aj šachu.

„Moja babka je tá najlepšia babka v celej histórii s rôznymi príbehmi. Raz, keď sme boli spolu na mori v Biograde, v Chorvátsku, plávali sme a babka bola na nafukovačke. Nohy mala vo vode, brucho a ruky nad vodou. Začal fúkať silný vietor, ktorý nás odnášal ďalej od pevniny. Povedali sme si, že nebudeme robiť paniku, no babka začala kričať a zháňať pomoc. Od tej doby jej vždy pomáham priplávať k bójke. Keby babka Marika bola v takej forme, v akej bola, keď získavala medaily na veľkých súťažiach, tak by k bójke určite doplávala aj sama.

Som na ňu veľmi pyšná. Vždy sa veľmi teším na naše stretnutia v Bratislave alebo v Maribore. Babka je mojím vzorom ako gymnastka, umelkyňa a veľmi vtipná osoba, ktorá nás neustále rozosmieva tak, až nám slzy padajú z očí a od smiechu nás bolia brušká. Niekedy nás vystraší malými nehodami, ako je padanie zo schodov, pádmi na ulici, keď si zvrtnie členok, alebo pádmi z posteľe.

Moja babina je vášnivá zberateľka magnetiek z celého sveta. Doma má už šesť plných magnetických tabúl a keď som niekde mimo nášho mesta, vždy na ňu myslím a donesiem jej magnetky.

Rady spolu pozeráme a počúvame rozprávky, filmy a najmä komédie, pri ktorých sa vždy dobre zabavíme a zasmežeme. Často spolu vyfarbujeme vymalovanky – a to

aj veľmi extravagantne. Z mora v Biograde si donesieme domov pomalované kamene.

S babkou robíme všetko, čo prináša radosť a smiech. Preto je tá najlepšia babka v celej histórii. Mám ju veľmi rada. A dúfam, že budem tak ako ona úspešná športovkyňa a že pri gymnastike nadobudnem veľa krásnych zážitkov.“

DAGMAR CŠIAKIOVÁ-KRAJČÍROVÁ

Moja o rok staršia sestra (1947 – 2020), tiež bývalá gymnastka a juniorská reprezentantka ČSSR, trénerka I. triedy a medzinárodná rozhodkyňa. Spolu s manželom Michalom 23 rokov pôsobili ako správcovia gymnastickej telocvične Vinohradov BSP Bratislava na Trnavskej ceste. Text napísala niekoľko rokov pred smrťou.

„Marika je moja o jedenásť mesiacov mladšia sestra. Už od útleho detstva sme spolu súperili v detských hrách. Každá z nás chcela zvíťaziť.

Toto súťaženie nám od malička vstúpil náš otec, ktorý nás pravidelne brával do telocvične a učil nás základy športovej gymnastiky. Ako malé deti aj my sme sa medzi sebou vedeli poškriepiť. A nie vždy sme sa dokázali zhodnúť. Náš otec bol však až príliš spravodlivý a nikdy neriešil problém, kto spor začal. Prišiel k nám do detskej izby a vylátal nás obe rovnako. A práve tento postoj nášho otca nás vždy zmieril.

Obidve sme to v športovej gymnastike dotiahli až do československej reprezentácie. Ja som nemala toľko šťastia ako moja sestra Marika. Už pri prvom medzinárodnom štarte v drese ČSSR som si vážne zranila koleno. Musela som preto predčasne ukončiť svoju športovú kariéru.

Stala som sa potom veľkou obdivovateľkou mojej sestry, najmä jej nesmiernej húževnatosti a bojovnosti. Každé jej preteky, či už boli doma, alebo v zahraničí, som prežívala s napätím a držala som jej palce. Vždy som sa tešila na jej príchod domov, pretože väčšinu času trávila mimo domova.

Marika je veselá a bezprostredná bytosť, ktorá dokázala rozjasniť náš domov. Vždy sme vedeli riešiť veci, ktoré prinášal život, či už boli dobré alebo menej dobré.

Od úplného malička až do vysokého veku sme boli verné športovej gymnastike a vychovali sme v nej aj svojich nasledovníkov – naše deti, ktoré pokračujú v našich stopách. Venujú sa trénerstvu v nej. Už roky vychovávajú mladých športovcov.

My dve sme boli nerozlučná dvojka. A čím sme boli staršie, tým sme boli čoraz viac naviazané jedna na druhú. Toto sesterské puto som si vždy veľmi vážila.

Som na ňu pyšná a nesmierne si vážim, čo všetko v športe dokázala. Vážim si, že aj napriek tým veľkým úspechom vždy zostala skromným človekom. Mať tak úžasnú sestru, akú mám ja, na ktorú sa kedykoľvek môžem spoľahnúť, je tá najväčšia životná výhra.“

MICHAL CŠIAKI

Môj švagor, manžel mojej sestry Dáše. Narodil sa 26. septembra 1940. Bol profesionálny tanečník v Slovenskom umeleckom kolektíve (SLUK), pôsobil

aj v Armádnom súbore Víta Nejedlého a sedem rokov bol zamestnanec Československého štátneho súboru piesní a tancov v Prahe.

„Moju manželku Dagmar Krajčírovú, sestru Mariky, som spoznal v Prahe, keď prišla navštíviť svoju kamarátku. Po niekoľkých mesiacoch sme mali v Prahe svadbu.

Mariku som spoznal v Prahe, kde sa pripravovala na OH 1972 v Mníchove. To už sme s manželkou čakali prvé dieťa, ktoré porodila v Bratislave. To bol impulz natrvalo sa usadiť na Slovensku a v Bratislave.

Niekoľko rokov sme bývali u manželkiných rodičov spolu s Marikou. V tom čase sa dokončovala výstavba špecializovanej gymnastickej telocvične na Trnavskej ceste. Oddiel TJ Vinohrady BSP hľadal zodpovedného správcu športovej haly, ktorý fandí športu a je zručný, čiže dokáže čo-to opraviť, keď to bude treba.

Využil som ponuku od TJ Vinohrady, ktorá nám s manželkou dala prácu, byť a možnosť starať sa o túto špecializovanú telocvičňu. Správcom v nej som bol až do odchodu do dôchodku.

Marika so sestrou Dášou pracovali v tejto telocvični ako trénerky. Tak sme sa vídali každý deň. Cez víkendy často aj s dcérou Mariannkou zostávali u nás, veď sme boli rodina. V telocvični aj u nás vždy bolo veselo, najmä počas prázdnin. Vtedy sa tam konali rôzne sústreďenia a niekedy sa v nej zišlo aj niekoľko oddielov aj zo zahraničia. Telocvičňou sa ozývali hlasy rôznych národov. A tak sme sa s deťmi učili základy taliančiny, angličtiny či nemčiny. A mnohokrát vznikali aj rôzne komické situácie, pri ktorých sme sa zabavili i dobre zasmiali.

Marikinu športovú kariéru sme spolu s manželkou intenzívne sledovali a držali sme jej palce. Húževnatosťou, vytrvalosťou, pevnou vôľou pracovať na sebe a cieľavedomosťou sa dokázala svojimi športovými výsledkami zaradiť medzi svetové gymnastické legendy. Pre naše tri deti bola vzorom ako športovkyňa a ako teta, na ktorú sa mohli vždy spoľahnúť.

Mariku poznám ako svedomitú športovkyňu, ktorú mali všetci radi pre jej otvorenosť. Jej najväčšími črtami sú bojovnosť, smiech, humor, dobrá nálada. Vždy bola pozitívne naladená a obľúbená v kolektíve. Vie veľmi vtipne rozprávať príbehy, ktoré zažila počas cestovania po svete. Vždy sme sa na nich dobre zabavili a zasmiali, mnohokrát nám slzy tiekli od smiechu a boleli nás bruchá. Má zlaté srdiečko, nikdy na nás nezabudla, keď sa vracala zo zahraničia domov. Rozdala nám malé darčeky, ktoré nás potešili.

Naše priateľstvo ako švagra a švagriny trvá už 52 rokov a stále si veľmi dobre rozumieme. Po smrti mojej manželky Dášky nás naše priateľstvo ešte viac zomklo. Sme si navzájom veľkou oporou a trávime spolu aj dovolenky pri mori, kde si doprajeme zaslúžený relax.

Marika je človek, ktorý miluje svoju rodinu, rodisko a domovinu. Je hrdá Slovenka a tak aj reprezentovala svoju vlasť v zahraničí. Nielen my rodina sme jej držali palce, ale aj iní fanúšikovia a napokon aj celé Slovensko. Sme na ňu hrdí a pyšní, že práve ona preslávila svoje rodné meno Krajčírových vo svete.“

IV. ČASŤ

KALEIDOSKOP DÔLEŽITÝCH ĽUDÍ, UDALOSTÍ A VECÍ Z MÔJHO ŽIVOTA

I. KAPITOLA PRIATEĽSTVÁ

Ľudia sa počas života menia. Veľmi ma teší, keď sa pri mne niekto zastaví a povie: „Pani trénerka, pamätáte si na mňa?“ Keď človek dospeje, zmení sa. Ale základné črty v tvári zostávajú. Občas si spolu so známymi z minulosti posedíme pri kávičke, porozprávame sa, zaspomíname si. Keď som bola s mojou vnučkou Zalkou na medzinárodných pretekoch v rakúskom Klagenfurte, stretla som svoju cvičenku. Ona tam bola so svojou dcérou. Vtedy som zareagovala prvá ja. So známymi z minulosti spomíname na všetko pekné, čo sme spolu prežili.

Ak sa stretnutie dopredu nenaplánuje, väčšinou vyjde výborne. Takéto bolo aj stretnutie trénerov a cvičeníek, ktoré sa konalo po 18 rokoch v špecializovanej telocvični na Trnavskej. Každý z nás žije niekde inde. Veľa ľudí je v zahraničí. Telefonicke sme sa skontaktovali a každý niečo priniesol. Prišli aj deti. Okrem slovenčiny bolo počuť taliančinu, angličtinu, nemčinu, slovinčinu i češtinu. Mysleli sme si, že deti si pre jazykovú bariéru nebudú rozumieť, ale mylili sme sa. Zo stretnutia nám zostali krásne fotografie, ktoré mám zvečnené v albume.

V mladosti som pre moju aktívnu športovú kariéru prišla o veľa spoločných školských akcií a tým aj o zážitky. Už ako stredoškolačka som mala individuálny študijný plán a veľmi som so spolužiakmi nebola. Všetko som sa snažila dobehnúť počas štúdia na vysokej škole. Keď som pracovala mimo Slovenska, opäť som na spoločných stretnutiach chýbala a bolo mi to veľmi ľúto.

Po návrate z Talianska som sa tešila, že stretnem bývalých spolužiakov, no naša predsedníčka, ktorá dovtedy tieto stretnutia organizovala, zomrela a po jej smrti sa spolužiaci prestávali stretávať. Rozhodla som sa, že sa chopím iniciatívy a skúsím stretnutia zorganizovať ja. Zavolať som spolužiačke, získala som telefónne čísla a začala som telefonovať. Niektoré čísla už nefungovali, pátrala som, ako sa dalo. Stretnutie sa uskutočnilo a odvtedy sa stretávame každý rok. Hoci sme už mali 76 rokov, vždy sa pri takýchto stretnutiach výborne zasmejeme a zabavíme.

KAMARÁTI NEPELA, POSPÍŠIL, KROPILÁK AJ HOKEJISTI SLOVANA

Medzi športovcami som počas mojej gymnastickej kariéry mala veľa priateľov. Patril medzi nich aj krasokorčuliar Ondrej Nepela, v roku 2000 posmrtno vyhlásený za slovenského športovca storočia. Poznali sme sa od detstva. V časoch našej najväčšej športovej slávy sme sa v rovnakom čase pripravovali na majstrovstvá sveta, Európy i olympiády.

Stretávali sme sa ako kamaráti alebo neskôr už iba príležitostne na rôznych vyhláseniach najlepších športovcov. A stretávali sme sa aj po tom, keď sme už obaja ukončili naše aktívne súťaženie. Zostali sme dobrými kamarátmi aj vtedy, keď už dlhodobo pôsobil v zahraničí, kde aj ako mladý zomrel.

Veľmi dobrý vzťah som mala aj s hádzanárom Petrom Pospíšilom, ktorý bol členom strieborného mužstva na OH 1972 v Mníchove. Neskôr pracoval ako popredný fotograf vo vtedajšom obrázkovom časopise Štart. Ako trénerku malých gymnastiek ma viackrát aj fotil. Páčilo sa mu, ako sa tým deťom venujem. Blízko som mala i k basketbalistovi Stanovi Kropilákovi. Basketbal bol tiež šport, na ktorý som chodila prakticky od detstva.

Často som sa stretávala s hokejistami Slovana Bratislava. Veľmi dobrá kamarátka som dodnes s Jožom Golonkom. My si máme vždy čo povedať, keď sa stretneme. Poznala som dobre Milana Kuželu, Vlada Dzurillu, Václava Nedomanského, Marcela Sakáča, Rudolfa Tajcnára a ďalších ich spoluhráčov. Vedeli sme sa spolu dobre zabaviť.

Po dlhých rokoch na liečebnom pobyte v Dudinciach stretnutie s Jožom Golonkom, spolu s nami futbalový olympijský víťaz z Moskvy 1980 František Kunzo.

Keď slovanisti prišli hrať do Prahy, kde som vtedy žila, nechávali mi lístky na hokej na recepcii hotela Meteor. To bol náš hotel. V ňom sme bývali počas sústredení v Prahe. Bol blízko budovy ÚV ČZSTV. Vždy, keď prišli do Prahy, chceli vedieť, či som tam a či večer prídem na hokej. Oni bývali v Prahe v hoteli Paríž, ktorý bol blízko Prašnej brány.

Vďaka lístkom od slovanistov som na hokeji pravidelne sedávala v hľadisku za ich striedačkou. Bola som ich VIP hosť, talizman. Nech zápas vyhrali, alebo prehrali, vždy sme spolu skončili v nejakej pražskej krčme. Vždy sme sa dobre vedeli zabaviť.

DAJ SI. OSEMŇÁSŤ MÁŠ IBA RAZ V ŽIVOTE...

Keď som mala osemnásť rokov, zorganizovali sme doma s kamarátmi menšiu oslavu. Rodičia neboli doma, tak sme si s kamarátmi dovolili aj nejaký alkohol. Gratulanti ma posmeľovali výzvami typu: „Daj si, veď osemnásť máš iba raz v živote. Čo teraz zmeškáš, to už nedobehneš...“ Vyzývali ma, nech si s nimi pripijem. Na zdravie, na ďalšie úspechy, na lásku, na naše priateľstvo a tak dokola.

Zábava vrcholila, atmosféra bola okúzľujúca. Všetko išlo ako malo. Bolo nám fajn. Pamätám sa, že sme vtedy pili rum s malinovou. A pili sme dosť. Mne alkohol veľmi uškodil. Nielen, že som sa prvýkrát v živote opila. To by nebolo také zlé, veď tým si asi každý musí prejsť. Ale ja som na tej mojej oslave odpadla! Normálne som sa poskladala. Kamarátky ma museli kriesiť studenou vodou. V našej vani! Sprchovali ma, až kým som sa neprebrala k životu. Možno ma pri tom kriesení aj poriadne vyplieskali.

Pred našim bytovým domom po návrate z olympijského Tokia.

Takže dvakrát v živote ma studená voda vrátila do života. Prvý raz, keď som sa narodila v Košiciach. A druhý raz, keď som to prehnala s alkoholom na oslavách osemnástky v Bratislave. Takže prvý raz na prahu života a druhý raz na prahu dospelosti... To sa hocikomu nepodarí.

Odtedy som teda veľký kamarát s alkoholom nebola. Vôbec som ho nepotrebovala ku šťastiu. Vedela som sa s kamarátmi a priateľmi dobre zabaviť aj bez neho.

NEOPAKOVATEĽNÝ MICHAL DOČOLOMANSKÝ CHODIL K NÁM TRÉNOVAŤ

Osobne som sa poznala s mnohými hercami a obdivovala som ich majstrovstvo. S deťmi z nášho klubu sme chodili v lete na spoločné sústredenia na chatu Gumonky v Kučišdorfskej doline pri Pezinku. Blízko pri nej mal chatu aj Ivan Krivosudský. Bol veľmi dobrý sused, ktorý nepokazil žiadnu zábavu. Keď bol počas divadelných prázdnin na chate, chodil medzi nás. Deti ho veľmi radi počúvali. A my starší tiež.

Bol veľmi dobrý rozprávač a zabávač. Pri ohni a opekačkách nám rozprával veselé príhody, ktoré zažil v divadle a počas filmovačiek. Naše deti ho pre tie príhody milovali. Veľa sme sa v jeho prítomnosti nasmiali, zabavili. Každý rok sme sa tešili, že cez prázdniny pôjdeme na jeho chatu.

Výborný vzťah sme mali s Michalom Dočolomanským, ktorý mal za sebou úspešnú gymnastickú minulosť a bol členom práve nášho klubu TJ Vinohrady BSP. Dlhé roky sa gymnastike venoval, čo najčastejšie predvádzal počas predstavenia na Skle maľované. Táto krásna divadelná hra vydržala na doskách SND tridsať rokov.

Dočolomanský chodil často k nám do gymnastickej haly na Trnavskej ceste. U nás trénoval saltá, ktorými udivoval divákov v divadle. Oprašoval si tak svoju niekdajšiu gymnastickú kariéru. Pamätám si, že každý z nás mu chcel radiť a pomáhať.

Ako bývalý gymnastka chodil „Dočko“ tiež na naše rôzne gymnastické oslavy a galavečery. Veľmi rád a naozaj neopakovateľne s obrovským šarmom a umením ich moderoval. Bol výborný imitátor. Smiali sme sa na tom, že sme na náš slávnostný večer nepotrebovali pozývať štyroch či piatich hercov, on ich vedel napodobniť sám, a naozaj bravúrne. To boli krásne zážitky. Aj vďaka týmto krásnym akciám sme sa neskôr skamarátili.

Manžel bol kamarát s Vladom Durdíkom a s Jurajom Kukurom, ktorí chodili tiež na strednú stavebnú školu. Kukura bol v mladosti futbalový brankár. S Durdíkom sme sa stretli aj na našom pamätnom výlete do Slovenského raja, na Čingov. A bol aj na našej svadbe.

MŮJ OCHRANCA ZAHYNUL PRI PLNENÍ BOJOVÝCH ÚLOH

Moja kamarátka Jarka Stopková, po výdaji Szaboová, mala k lietaniu blízko, lebo jej brat Pavol bol vojenský pilot. Študoval na Vysokej škole leteckej v Košiciach a vďaka nemu sa zoznámila aj so svojim manželom, ktorý bol bratovým spolužiakom. Po skončení služby v armáde, urobil skúšky na dopravné civilné lietadlá a dlho lietal na linke Praha – Singapur.

Keď som bola v Piešťanoch na liečení s členkami, môj otec ma zveril do opatery Jarkinho brata. Pavol mi robil milú spoločnosť. Dohliadal na mňa tak, ako mu to môj otec prikázal.

Žiaľ, niekoľko rokov po mojom piešťanskom liečebnom pobyte zahynul v Čechách pri plnení bojových úloh. Dvanásteho novembra 1967 sa ako 23-ročný poručík letectva zrútil s lietadlom do poľa pri dedinke Hředle pri Krušoviciach neďaleko Prahy. V obci Hředle pôsobí vojenský historický spolok, ktorý mu v spolupráci s ministerstvom obrany postavil na mieste nešťastia pomník a v dedine je odvtedy vojenské múzeum. Medzi jeho exponátmi je aj vojenská uniforma poručíka Pavla Stopku, rodáka z Nitry.

II. KAPITOLA

DIVADLO, FILM, HUDBA, TANEC

KAŽDÝ Z NÁS CHCEL BYŤ DIVADELNÝ REŽISÉR, MILUJEM AJ FILM

Moje prvé kontakty s divadlom sa viažu k Moravskému Svätému Jánovi a k staro-rodičovskému domčeku. Na jeho povale sme objavili scenáre divadelných hier, poznámky režisérov, pokyny pre hercov. Pre nás tam bolo veľké bohatstvo. My sme sa k tomu dostali – a hrali sme sa na divadlo. Rozdelili sme si úlohy, a nacvičovali sme na dvore divadlo. Chceli sme byť takí ochotníci ako bola celá naša rodina.

Pamätám sa, že každý z nás chcel byť vtedy režisér. Chcel dirigovať ostatných. Tak sa zrodila moja láska k divadlu a filmu. Preto som do divadla chodila nie iba v Bratislave, ale aj v Prahe. Predovšetkým do Divadla na Vinohradoch, do Mestských pražských divadiel a do Národného divadla pri Vltave. Návšteva divadla sa stala súčasťou môjho života aj počas môjho pražského pobytu.

V divadle Semafor sme my gymnastky boli ako doma. Miroslav Šimek a Jiří Grossmann nás pozvali na svoje predstavenia hneď po návrate z olympiády v Tokiu. Veľmi rada som si návštevou divadla krátila čas.

To isté sa dá povedať aj o filmoch. Boli dni, keď som v kine bola aj na troch filmoch po sebe. Bola som filmový maniak. Pamätám si, že návštevu kina mi viac-krát pred veľkými súťažami radil aj náš psychológ profesor Vaněk. Normálne mi povedal: „Ty dnes už do telocvične nechod. Nájdi si nejaký dobrý film a choď večer do kina. Potrebuješ si vyčistiť hlavu a prísť na iné myšlienky.“ Trénerka Jaroslava Matlochová jeho rady rešpektovala. Tak som išla aj vtedy, keď ostatné sa potili v telocvični na ďalšom tréningu, do kina.

NAJVIAC MA VEDELI ZABAVIŤ RADOŠINCI

Pri výpočte hercov, ktorí nás vedeli veľmi dobre zabaviť, nesiem zabudnúť na Mariána Labudu, Stana Dančiaka, Ľuba Romana či Ivana Krajíčka, s ktorým som často účinkovala na rôznych akciách. Labuda býval neďaleko od nás a stretávali sme sa pri prechádzkach so psom. Vždy sme si mali čo povedať.

Často som po predstaveniach chodila do Divadelného klubu, ktorý bol oproti Divadlu Pavla Országha Hviezdoslava na vtedajšej Leningradskej ulici. V ňom som sa aj lúčila so slobodou tesne pred mojim výdajom. Aj tam ma dobre poznali. Zvykla som sa tam po divadle na chvíľu zastaviť.

Najprv blahoželanie a potom aj venovanie od Karla Gotta. Ten však nepatrí do okruhu ľudí, na ktorých vystúpenia by som pravidelne chodievala.

Musím spomenúť aj Radošinské naivné divadlo. Stanislav Štepka, Milan Markovič, Janko Melkovič a najmä nezabudnuteľná Katarína Kolníková – táto partia skvelých hercov vždy bola zárukou výborného humoru a dobrej zábavy. Ich Jánošíka som videla toľkokrát, že ani to neviem spočítať. A takisto aj ich ďalšie predstavenia.

Niektoré dialógy z Jánošíka, z Človečiny a iných veľmi často hraných hier mi utkveli v pamäti dodnes. Veľmi radi sme sa nechali zabávať ich láskavým humorom i dobrými pesničkami. Pri nich sme si dobre vyčistili hlavu. V ich divadle panovala vždy fantastická atmosféra. Hoci sa viackrát v rámci Bratislavy sťahovali, ich divadlo bolo vždy vyhľadávané. Možno naozaj pre tú človečinu, ktorá z ich predstavení bohato sršala. Mali veľmi láskavý humor. V tomto smere je Stano Štepka naozaj výborný.

UCHVÁTIL MA TANEC

Keď som prišla prvýkrát na Mladú gardu, vedela som tancovať iba klasické tance. Valčík, mazurku, polku, rumbu a tango. Nepoznala som twist, charleston, jive, ani rock and roll. Bolo to nové a ja som sa veľmi hanbila, že to neviem. Veľkou výhodou bolo vtedy nájsť si dobrého tanečného partnera. Tanec ma uchvátil a odvtedy ma sprevádza celý život. Žiaľ, po operácii bedrového kĺbu v lete 2006 som sa ho musela vzdať.

V METROPOLKE SOM BOLA AKO DOMA, V PERUGII AJ NA STRIPTÍZE

Keď som bola dospelá, rada som chodila s partiou vrstovníkov posedieť si do reštaurácie alebo kaviarne. Našou obľúbenou reštauráciou bola Metropolka. Bola blízko pri našom dome a všetci ma tam poznali. Boli sme tam ako doma.

V Metropolke som absolvovala všetky oslavy. Kedykoľvek som sa tam objavila, vždy som niekoho známeho stretla. Personál podniku ma vďaka mojej športovej kariére dobre poznal. Mala som aj niektoré privilégia, napríklad večere na účet podniku.

Rada som chodila aj do Perugie. Bola tam výborná reštaurácia aj nočný bar. Perugia bola známa aj tým, že v nej hrávali výborné kapely. Na stolíkoch boli telefóny a každý stôl mal svoje telefónne číslo. Pomocou tohto telefónu sa ľudia zoznamovali alebo sa pozývali do tanca. Bolo to naozaj zaujímavé.

Keď niekto príde pozvať do tanca, nepatrí sa odmietnuť. Bola by to urážka a dotýčny by sa cítil nepríjemne. Telefonické pozvanie bolo nepriame a ľudia to brali ako zábavu.

Perugia bola vtedy v časoch politického odmäku a obdobia Dubčekovej jari známa aj tým, že tam bol striptíz. Taký decentný, nie vulgárny, ale bol. Vystupujúce

dievčatá sa odhaľovali za zvukov tlmenej hudby a v rámci dobre premyslených svetelných hier. Osvetľovač ich dráždivého vystúpenia vedel dobre nasvietiť odhalený prsník, stehno, štíhle nohy, odhalený chrbát, obnažené prsia... Vedel sa hrať aj s fantáziou a predstavivosťou prítomných pánov.

Bolo to zaujímavé a pre nás niečo nové. Striptérka sa snažila, aby jej predstavenie nevyzeralo ako obyčajné vyzliekanie sa pred obecnstvom. Usilovala sa o nejakú choreografiu, pódiové umenie, o prezentáciu svojich predností...

Na dobrú zábavu som sa nepotrebovala posilňovať alkoholom. Jednak som bola vrcholová športovkyňa a jednak som s ním pomerne skoro zažila nepríjemnú skúsenosť, ktorá mi ho znechutila na celý život.

NA KORZE SME MALI KLUB ELVISA PRESLEYHO

Voľný čas som trávila vonku, kde sme sa s partiou hrávali rôzne hry, pri ktorých sme hračky nepotrebovali. V časoch mojej mladosti ešte nebola televízia. Veľa sme počúvali rádio. Takže hudba sa podobne ako gymnastika stala súčasťou môjho života. Myslím si, že kto nemá rád muziku, nemôže byť šťastný človek. Celým mojím životom sa prelína hudba Elvisa Presleyho, Toma Jonesa, Franka Sinatru.

V čase mojej mladosti sa dali kúpiť len platne našich interpretov. Vďaka mnohým zahraničným cestám som sa vedela dostať aj k hudbe mojich obľúbených spevákov. Zo zájazdov a ciest som si nosila LP platne.

Ja a mne podobní hudobní nadšenci sme sa začali stretávať na legendárnom bratislavskom Korze na poschodí v jednej prenajatej miestnosti, v ktorej bol gramofón. Spoločne sme počúvali hudbu z dovezených platní, prezerali sme si zahraničné časopisy a rozprávali sme sa. Vznikol tak náš Klub Elvisa Presleyho.

Aby na tieto naše stretnutia nechodili cudzí ľudia, začali sme pre členov klubu vydávať špeciálne preukazy Elvisa Presleyho. Dodnes mám doma tento preukaz, ktorý sme využívali spolu so sestrou Dáškou. Odložila som si ho na pamiatku.

Keď som sa v minulosti vrátila domov z veľkých pretekov s medailami a objavila som sa na Mladej garde, kde som bola častým hosťom, na privítanie vždy zaznela nejaká elvisovka. Elvisove LP platne, malé singlové platne a tiež knihy a časopisy o živote Elvisa Presleyho mám doma odložené doteraz.

ELVISOVE HITY POZNAJÚ AJ MOJE VNUČKY

Moje vnučky poznajú aj hudbu starších interpretov a hudobných skupín ako boli Beatles, Elvis Presley, či Freddie Mercury. Je to najmä zásluhou výkladu Radia City v Maribore, ktorý je plný starých rádioprijímačov, gramofónov, magnetofónov

a iných neodmysliteľných rekvizít z hudobného života. A uprostred toho všetkého sa v nadživotnej veľkosti vyníma figurína sediaceho Elvisa Presleyho.

Vždy som sa musela pri tom výklade uprostred Mariboru zastaviť. A keď som tam bola s vnučkami, tak som im vysvetľovala, kto to bol Elvis Presley. Tak som v nich vzbudila zvedavosť i záujem o tohto interpreta. Najkrajšie bol ten výklad vyzdobený cez Vianoce. Všetko v ňom bolo krásne vysvietené.

Ja počúvam rôzne hudobné žánre. Nerobím v tom nejaký prísny výber. Páči sa mi hudba šesťdesiatych rokov, viem počúvať aj hudbu sedemdesiatych až deväťdesiatych rokov. A dokážem relaxovať aj pri obľúbených evergreenoch.

Na valčík „Na krásnom modrom Dunaji“ od Johanna Straussa som cvičila aj moju zostavu na prostných. Sprievodnú hudbu k prostným nám naživo hrali na klavíri. Mali sme veľmi šikovného klaviristu Ruda Kyznara. Počas vystúpení nás sledoval a hoci bol farboslepý, vedel improvizovať pri našich prípadných chybách.

III. KAPITOLA ZVIERATÁ

V detstve som sa zo zvieracej ríše ničoho nebála a k ničomu som nemala odpor. Keď som bola menšia, túžila som opatrovať zvieratá a pomáhať im. Chcela som sa stať veterinárkou. Neskôr som však pochopila, že niektoré veci by som nezvládla.

Zvieratá majú v mojom živote osobitné miesto. Mám ich veľmi rada.

OD ŽUBRIENOK CEZ ANDULKY K PSÍKOM

Rodičia mi vraveli, že raz som domov doniesla žubrienky. Myslela som si, že sú to malé rybičky, ale nakoniec, keď otec zistil, že mojím budúcim rybičkám postupne pribúdajú nožičky, celý môj úlovok skončil v záchodovej mise. Otec nám vtedy povedal, že nechce mať doma žabinec. Stačil mu babinec. Čiže mama a ja s Dáškou...

Neskôr sme mali doma niekoľko mačiek. Asi boli vegetariánky... Lebo keď nám začali obhrýzať naše izbové kvety a vyhrabávať zem z kvetináčov a roznášať ju po celom byte, otec sa nahneval a mačky museli ísť preč z domu. Chvíľu som mala doma aj ježka. Aj toho sme chovali. Jednoducho, vždy muselo byť u nás nejaké zviera.

Pamätám si, ako mi jedna kamarátka darovala malé šteniatko. Doniesla ho k nám, keď som nebola doma. Iba tak v škatuli od obuvi. Moja mama darček prevzala bez

toho, aby tušila, čo sa v škatuli nachádza.

Dúfala som, že si ho budem môcť nechať. Bol to roztomilý čierny psík. Taká malá čierna guľička. Keď otec podľa dĺžky nôh a veľkosti labiek zistil, že by z neho mohol vyrásť veľký pes, musela som ho vrátiť kamarátke. Vtedy som sa už zmierila s tým, že psa nebudem mať.

Nakoniec som sa predsa len dočkala. Psíka Zorku mi daroval o šesť rokov neskôr môj priateľ a budúci manžel Mirko. Splnil otcov sľub, ktorý mi raz v slabej chvíli dal, že ak sa dostanem na olympiádu, môžem si zadovážiť psa. To bola moja najsilnejšia motivácia v tréningu pred olympiádou v Tokiu. Tak veľmi som túžila po psíkovi, že som sa snažila trénovať na maximum a podávať na súťažiach čo najlepšie výkony. Zorku som si mohla nechať, hoci som vtedy ešte bývala u rodičov. Postupne si ju všetci veľmi obľúbili. Aj otec, ktorému robila spoločnosť na rybačkách.

S ČIERNOU GRAVIDNOU PUMOU V JEDNEJ KLIENTKE

V mojej súkromnej zbierke sa okrem množstva ocenení a fotografií z obdobia vrcholovej kariéry nachádza aj niekoľko audiovizuálnych záznamov zo svetových športových súťaží. A mám v nej aj kópiu krátkeho filmu „Tri lásky Mariky“, ktorý ešte v roku 1968 pripravila Hlavná redakcia športu a brannosti Československej televízie v Bratislave. Námet a scenár napísal Miro Procházka. Režisérom „krátkeho fejetónu Tri lásky Mariky“, ako to vtedy nazvali, bol Ján Reháč a kameramanom Ľudovít Hrčko.

V tom čase som nemala možnosť si ho pozrieť, lebo ešte pred jej dokončením som odcestovala na olympiádu do Mexico City. Videla som ho až po štyridsiatich rokoch. Snímka hovorí o troch záľubách, ktoré ma vtedy naplňali. A inak to nie je ani dnes.

Prvou mojou láskou sú zvieratá. Psy, mačky, ale najmä divé šelmy. Dodnes si pamätám, ako sme pri natáčaní tohto filmu navštívili bratislavskú ZOO, kde som si mohla vyskúšať, aké je to byť v klietke s čiernou gravidnou pumou. Chcela sa so mnou hrať, skočila na mňa a pazúrom mi roztrhla celú bundu.

Nechcela na mňa útočiť, no jej nečakaná reakcia ma úplne odzbrojila. Bola som z toho vyvalená a úplne som zmeravela. Nevedela som, čo mám robiť a nebola som schopná žiadnej reakcie. Našťastie, bol tam so mnou aj kameraman a ošetrovateľ. Kameraman tiež zmeravel, no ošetrovateľ nestratil duchaplnosť a bezpečne nás dostal von z tej klietky.

Niekomu môže prísť na um otázka, či som sa nebála k nej do tej klietky vliezť. Nie. Musím sa priznať, že ja som bola tak očarená divými šelmami, že mi vôbec neprišlo na um, čo by sa mohlo stať. Na to som prišla až potom, keď som sa s roztrhnutou bundou dostala von. Vtedy mi nebolo všetko jedno. Zrazu som cítila na tele zimomriavky...

Potom som išla ku klietke tigra, ale už som dnu nevstúpila. On však prišiel úplne k mreži, cez ktorú som mohla prepchať ruku. Ležiac úplne pri mreži sa nechal hlad-

kať, škrabkať na krku, labužnícky sa tesne pri mne vyvalil v celej svojej kráse. Hral s nami ako skúsený filmový matador. Bol to tiež veľmi silný a pekný zážitok.

Darmo, divoké šelmy boli moja vášeň. A zvieratá vo všeobecnosti. Ako som už povedala, od akváriových rybičiek cez andulky až po psíkov, mačky, šelmy a kone. Všetko zo živočíšnej ríše ma fascinovalo. Ako sa hovorí: mladosť – pochabosť. Našťastie, všetky kontakty so zvieratami, aj s tými nebezpečnými, som prežila bez ujmy na zdraví.

AKO SA Z MIŠA STALA MIŠKA

Raz mal otec službu v kasárňach aj na Štedrý deň. V tom čase pôsobil v Hlohovci. Ja som už vtedy bola pomerne známa športovkyňa. Otec sa rozhodol, že vojakom trochu spestrí Štedrý večer a poprosil ma, aby som k nim prišla na besedu. Samozrejme, že som súhlasila.

Medzi vojakmi som zostala aj na slávnostnú večeru. Dodnes si pamätám, ako som s nimi sedela pri dlhých stoloch, kde sa podávala štedrá večera. Vojaci vedeli, že mám veľmi rada živé zvieratá, a tak mi darovali králika. Otec síce nebol dvakrát nadšený, ale bol to dar, nuž sa s tým musel zmieriť.

Králik dostal meno Mišo a niekoľko rokov mi robil veľmi milú spoločnosť. Cho-

Aj medzi plyškami, ktorých som s sebou vláčila na sústredenia a súťaže, bolo veľa zvieratiek...

vali sme ho doma ako domáceho miláčika. Bol veľmi čistotný. Hoci sa voľne pohyboval po našom byte, špiniť chodil do kúta, do škatule. Hrala som sa s ním, cvičila som ho. Mala som radosť z toho, aký bol učenlivý. Spával so mnou. Pokojne som sa s ním podelila o moju posteľ.

Raz k nám prišla starinka zo Záhoria, Mišo ju zaujal, dôkladne ho prezrela a zistila, že to nie je Mišo, ale Miška... Rozhodla sa, že ho zoberie so sebou domov a nájde samca, aby sme z Mišky mali aj iný úžitok a aby sme mali malých zajačikov.

Lenže z jej plánov nič nebolo. Miška bola pánskou samicou. Dlhú žila medzi nami v byte. Žiadneho samca pri sebe nezniesla. Každého odohnala. A navyše sa jej nepáčilo, že je zatvorená v klietke a každého, kto sa k nej priblížil, ocikala. Pripomínala mi mňa, keď som sa takým istým spôsobom bránila pri lekárskech prehliadkach, keď som bola veľmi malá. A keď mi naprávali vykľbené nožičky.

Miška aj napriek tomu zostala u starinky. Ako sa skončil jej osud, som nechcela vedieť. Ale určité veci som neskôr pochopila...

JAZDILA SOM NA PRASATI

K zvieratám som mala vždy blízko. U starých rodičov som bez obáv podliezala kravy v maštali. Starinka ma ich naučila dojiť. Neraz som raňajkovala priamo v maštali. Podojila som kravu a mlieko od nej som hneď aj vypila. Fantasticky to chutilo. Ešte teplé a spenené mlieko. Kto to nezažil, nevie, o čom teraz hovorím. Keď som bola menšia, bol to môj svet.

U starinky som ešte aj ako tínedžerka naháňala po dvore prasiatko. Keď vyrástlo, jazdila som na ňom ako na koni. Kým ja som si prítomnosť prasiat na starečkovom dvore užívala naplno, Dáška sa ich bála. Takže to vyzeralo tak, že kým stareček čistil chliev, kydal z neho hnoj a naše prasce behali voľne po dvore, ona vbehla do domu a pevne držala dvere, aby sa prasa rypákom nepodrylo popod ne... Verila tomu, že to prasa dokáže.

ROZTOMILÉ ANDULKY MI ODLETELI OKNOM

V dospelosti som chovala doma aspoň andulky. Keď som v kuchyni pripravovala jedlo alebo som umývala riad, andulky sa chodili do umývadla kúpať. Boli veľmi milé. Rada som ich pri tom kúpeli pozorovala. Keď som vyprážala rezne, pri ich obalovaní som sa musela s nimi podeliť o strúhanku. Rady ju chodili zobať do kuchyne, v ktorej som kuchtila.

Keďže som často bola na cestách, klietku s andulkami som pred odchodom na sústredenia a súťaže nosila k svokre, ktorá mi ich darovala.

Keď sme boli s Mirkom doma, púšťali sme ich z kletky, aby nás prítomnosťou rozveseľovali. Nakoniec to bolo osudné. Raz mi uleteli z nášho bytu cez otvorené okno a už sa nevrátili. Mirko ich tri dni hľadal po okolitých stromoch, no bez úspechu. Mrzelo ho, že sme o andulky prišli najmä jeho zásluhou.

Každý živý tvor si vyžaduje starostlivosť. Každý živý tvor je v podstate starosť. Až keď som bola staršia, prišla som na to, že človek, ktorý je často preč z domu, by zvieratká doma chovať nemal. Nemá totiž čas na to, aby sa o ne dobre staral a v bytovke je zvierka ako vo väzení.

Dcéra Mariannka tiež domov kadečo priniesla, keď bola mladšia. Zatúlaných psov sme vždy na chvíľu prichýlili, ale neskôr sme našli niekoho, komu sme ich mohli odovzdať do lepšej opatery. Ako som už povedala, zvierka v bytovke trpí.

SPLNENIE VEĽKÉHO SNA – SEDELA SOM PO ROKOCH ZNOVU NA KONI!

Láska k zvieratám však u mňa stále pretrváva. Keďže vlastné zvieratko už dnes nemám, zvyknem sa pohrať s tými, ktoré chovajú moji synovci, susedia alebo deti,

So zajkom Miškom, z ktorého sa vykl'ula Miška...

Spomienky na môj krásny zážitok s koňom, na ktorého som si mohla aj vysadnúť.

ktoré som voľakedy trénovala.

Moje vnučky Zalka a Lariska zdedili lásku k zvieratám po rodičoch a starých rodičoch. Milujú psov a kone. Veľakrát ma už nahovárali na to, aby som si aj ja zaobstarala nejaké zvieratko. Najlepšie nejakého psíka, aby mi nebolo smutno. Zatiaľ im odolávam.

S dcérou a vnučkami chodievame aj za koníkmi do Stupavy. K našej spoločnej kamarátke. Nakúpime jablká, mrkvu, chlieb a prežijeme s nimi krásne chvíle.

Raz som si pri takejto návšteve chcela vyskúšať jazdu na koni. Pre môj operovateľný bedrový kĺb nebolo pre mňa jednoduché vysadnúť na koňa. Skúšali mi podložiť stoličky, rebríky, schodíky, ale zbytočne. Kôň má široký chrbát a ja mám predsa po tých operáciách obmedzené možnosti.

Tak mi nakoniec zostal iba poník. Najprv som si naňho vysadla a nohu som si preložila až neskôr. Bol to krásny pocit. Aj keď dcéra mi z chrbta veľkého a krásneho koňa tvrdila, že na veľkého koňa som ešte nedorástla... Preto som takmer celú noc rozmýšľala nad tým, ako sa dostať na chrbát ozajstného koňa.

Nakoniec mi v Stupave pristavili schodíky až hore nad koňa, aby som si mohla bez problémov sadnúť na neho. Niekde také schodíky kvôli mne predsa len zohnali. Bol to neopakovateľný zážitok! Bolo to niečo krásne aj v pokročilom veku sedieť na ozajstnom koni! Darmo sa nehovorí, že najkrajší pohľad na svet je z chrbta koňa.

Bola som na seba hrdá a veľmi ma tešilo, že som to nevzdala a dokázala som to. Koníky ma už poznajú. Po jazdách ich ešte chvíľu spolu krmíme.

IV. KAPITOLA UCHOVÁVANIE SPOMIENOK

Odmalička ma fascinovalo cestovanie a všetko, čo bolo zaujímavé, som chcela zdokumentovať. Keď som bola na jeseň 1968 druhý raz v živote v Japonsku, hostitelia nám vďaka Věre Čáslavskej pripravili veľké prekvapenie. Celý japonský národ ju obdivoval, ale nebolo pre ňu bezpečné chodiť voľne medzi ľuďmi. Pozvali nás preto do obrovského obchodného domu v čase, keď už bol pre bežných zákazníkov zatvorený a každému z našej výpravy umožnili vybrať si nejakú pamiatku na pobyt v ich krajine.

Ja som si vybrala fotoaparát Olympus, ktorý dokázal spraviť až 72 obrázkov. Každé políčko sa delilo na dva zábery. Tešila som sa, že budem môcť urobiť dvojnásobné množstvo obrázkov.

Keby som nebola športová gymnastka, určite by som chcela byť profesionálna

fotografka. Druhá vec, ktorú som si z Japonska vtedy priniesla, bola osemmilimetrová kamera.

Okrem fotografií z gymnastického života a niekoľkých videozáznamov z mojej mladosti máme iba niekoľko fotografií z detstva a zo života našej rodiny. Chýbajú mi dokumenty oživujúce spomienky. To je hlavný dôvod, prečo sa snažím nejako zdokumentovať každý zážitok a život okolo mňa. Z fotografií potom robím albumy. Prajem si, aby moja dcéra a vnučky nezostali bez spomienok na dôležité udalosti a na neopakovateľné zážitky.

Veľmi príjemne ma prekvapilo, keď na akcii v roku 2023 v Slovenskom olympijskom a športovom múzeu, počas ktorej mi zástupcovia Slovenského olympijského a športového výboru (SOŠV) aj Slovenskej gymnastickej federácie (SGF) blahozelali k 75. narodeninám, premietli film s mojimi vystúpeniami z olympijských hier 1964, 1968 a 1972. Mnohé tie zábery som videla prvý raz v živote. A moja dcéra a vnučky, ktoré boli na akcii tiež, len vyvalovali oči, ako kedysi cvičila ich mama a stará mama...

FOTOGRAFIE, POHLADNICE, MAGNETKY...

Vždy som túžila navštíviť miesta, o ktorých som čítala v knihách, ktoré som videla v dokumentárnych filmoch, alebo voľakedy v spravodajských týždenníkoch, ktoré premietali v kinách pred hlavným filmom. Vďaka gymnastike sa mi darilo spoznávať cudzie krajiny a iné kultúry. Fascinovalo ma to.

Tieto zážitky som si chcela nejako uchovávať a pripomínať. Preto som si najskôr z miest, kam som sa dostala s gymnastikou, nosila domov pohľadnice. Vznikla mi z nich pekná zbierka, ktorú som doplnila vianočnými a veľkonočnými pohľadnicami.

Potom neskôr som sa dala na tvorbu fotoalbumov, do ktorých som zhromažďovala moje fotografie, ktoré som na cestách po svete urobila, ktoré som nafotila. Mnohé z nich som neskôr aj darovala rodine, dcére, vnúčkam, aby mali pamiatku. Mnohé pohľadnice som tiež darovala zberateľom.

V posledných rokoch sa mojou veľkou záľubou stalo zbieranie magnetiek. Sú všetkého možného druhu, ale najradšej mám tie, ktoré mi pripomínajú moje cesty po svete. Možno ich mám doma aj päťsto. Zatiaľ som si nenašla čas, aby som ich spočítala, iba ich starostlivo zbieram. Šesť veľkých magnetických tabúl som už s nimi naplnila a chystám siedmu. V kuchyni mám magnetickou farbou natretý celý roh steny. Aj tam dávam magnetky z mojej stále sa rozširujúcej zbierky.

Keď som vedela o niekom, kto plánoval cestu na miesta, na ktorých som v minulosti bola, poprosila som ho, aby mi odtiaľ priniesol magnetku. Postupne mi tak magnetky začali nosiť známi, deti z telocvične, ktoré som trénovala, ich rodičia, aj bývalí kolegovia. I vďaka tejto „pomoci“ ich dnes mám plno v celom byte. Keď sa na ne pozriem, vybavajú sa mi v mysli krásne spomienky. Je na nich skoro celý svet.

POBYT V BRATISLAVE SOM DAROVALA VO FOTOALBUMOCH

Po ôsmich rokoch pôsobenia v Taliansku som pre moje dievčatá zorganizovala cez školské prázdniny zájazd do Bratislavy. Chcela som, aby poznali krajinu, odkiaľ pochádzam a prostredie, v ktorom som pôsobila pred príchodom do Talianska.

Ich návšteva v Bratislave trvala dvanásť dní. S dievčatami pricestovali aj niektorí rodičia. Okrem tréningov v telocvični sme si spolu užili aj výlety a prehliadky Bratislavy. Keď som po prázdninách prišla späť do Talianska, každej zúčastnenej dievčine som priniesla album s fotografiami a video s názvom „Pobyt v Bratislave.“ Vedela som, že sa to už nebude opakovať. Preto som chcela, aby si tie pekné zážitky z Bratislavy zapamätali. Dodnes na to veľmi rady spomíname.

V. KAPITOLA KAPITOLA: AKO SOM RAZ A NAVŽDY SKONČILA S FAJČENÍM

V mladosti, keď ma bolel zub, poradili mi fajčenie: „Dáš si cigaretu – dve a bolest' ťa prejde. Stačí niekoľkokrát za sebou prehltnúť dym. Alebo ho pomaly vydychovať nosom.“

Keďže som sa vtedy bála aj zubára, nechala som si poradiť. A naozaj to fungovalo a zabralo. Tak som si na cigarety zvykla. Stali sa nadhlo súčasťou môjho života.

Fajčila aj Dáška, aj naša mama, aj otec. S mamou sme si cigarety dopriali najmä vtedy, keď sme oddychovali. Alebo k tradičnej raňajšej káve. Keď sme boli mladšie, mama nás otcovi nikdy neprezradila, ale jeho sa nedalo oklamať. Na všetko prišiel.

Raz povedal mame: „Ty si myslíš, že ja neviem, že tie dve fajčia? Ja to viem veľmi dávno. Stačí vojsť do ich izby – a hneď zacítiš cigaretový dym. Darmo to potom voňavkujú, striekajú a vetrajú. Ten dym je tam cítiť. Mňa neoklamú. Ale sú dospelé, nech si robia, čo uznajú za vhodné a dobré. Ja im už nič nebudem zakazovať.“

Po tomto rozhovore sme sa už s cigaretami neskrývali. Aj keď jemu sa to nie veľmi páčilo.

SEN MA TAK VYSTRAŠIL, ŽE SOM OKAMŽITE SKONČILA

Keď som už pôsobila v Taliansku, raz sa mi sníval veľmi živý sen. Videla som sa

v ňom v truhle. A v slovenských novinách, najmä v bulvári, som si v tom sne prečítala, že Marika Némethová-Krajčírová ako tuhá fajčiarka umrela v Taliansku. Písali, že ma do hrobu priviedli cigarety a moje fajčenie.

V tom sne som sa trápila aj s tým, aké veľké starosti spôsobím rodine, keď umriem v cudzine a aký problém budú mať s prevozom mojej truhly. Uvažovala som aj nad tým, či ma nechajú v Taliansku spopolniť, alebo ma dovezú domov naozaj v truhle. A koľko taký prevoz mŕtveho z cudziny bude stáť, či na to budú mať... No hrôza. Až som sa z tej hrôzy zobudila.

Ráno som vstala z postele – a cigarety som sa viac nedotkla! V tej sekunde som prestala fajčiť. A to som bola silná fajčiarka.

Bolo to tesne pred Vianocami a ja som túto správu chcela zvestovať Mariannke, ktorá ma mnohokrát predtým prosila, aby som prestala fajčiť. A vtedy som jej to nemohla splniť.

Tak som jej zavolała, že mám pre ňu najkrajší darček, aký som jej na Vianoce pod stromček mohla dať. Keďže som jej to hovorila s veľkým nadšením a radosťou, vyčítala, čo sa stalo. A do telefónu sa ma radostne opýtala: „Mami, ty si prestala fajčiť?“ Keď som jej to potvrdila, na druhom konci som počula jej veľké výskanie, tešenie sa a mám pocit, že tam boli aj slzy šťastia, že som to predsa dokázala. Veľmi sa z toho tešila. Bol to pre ňu naozaj ten najkrajší darček, aký som jej mohla ako mama dať.

Musím povedať, že mi fajčenie vôbec nechýba.

VI. KAPITOLA V OLYMPIJSKOM DUCHU

Mesiac jún je mesiacom olympijskej myšlienky a už každoročne sa počas tohto mesiaca robia po Slovensku oslavy Olympijského dňa. Aj v celosvetovom meradle je týmto dňom 23. jún, pretože 23. júna 1894 na parížskej Sorbonne padlo rozhodnutie o obnovení antických Olympijských hier v modernej ére a zároveň bol založený Medzinárodný olympijský výbor.

Cieľom a poslaním akcií v rámci Olympijského dňa je zoznámiť deti s olympijskou myšlienkou. Na akcii sa zúčastňujú škôlky, deti z oboch stupňov základných škôl, aj študenti stredných škôl. Súčasťou Olympijského dňa je vedomostný test, na ktorý sa žiaci spolu so svojimi učiteľmi vopred pripravujú na hodinách telocviku.

Koncom júna chodievam na vyhodnotenie Olympijského dňa. V súvislosti s týmto podujatím som v jednej petržalskej škôlke zažila niečo úžasné. Organizá-

Dve fotografie z osláv Olympijského dňa na Spojenej škole na Kalinčiakovej ulici v Bratislave. Na jednej detičkami, na druhej s kolegami z Olympijského klubu Bratislava Vladimírom Čerňušákom ml., Dušanom Nogom a Silviou Remiašovou,

torom akcie bola Materská škola na Strečnianskej ulici v Petržalke. Ich Olympijský deň bol dokonalý. Bolo tam všetko, čo k olympiáde patrí. Vyzeralo to tam ako na skutočnej olympiáde.

Olympijský oheň bol pre bezpečnosť z papiera. A nechýbali ani olympijská vlajka a olympijský sľub. Na začiatku olympiády šesť detí prinieslo olympijskú vlajku, učiteľky ju vztýčili, prečítali olympijský sľub a všetky deti naraz zvolali: „Tak sľubujeme!“ Potom zaznela olympijská hymna a olympiáda sa mohla začať. Učiteľky pripravili pre malých olympionikov sedem stanovišť.

Milo ma prekvapilo, že tie malé deti vedeli, čo znamenajú prepletené kruhy v olympijskom symbole, že vyjadrujú jednotu piatich kontinentov a mierové stretnutie športovcov z nich na olympijských hrách. Olympijská myšlienka má aj dnes deťom čo povedať a naštartuje ich do života.

HOSŤOM NA CELOŠTÁTNYM FINÁLE ODZNAKU ZDATNOSTI V BRNE

Presviedčam sa o tom doma aj v zahraničí. Každý rok chodím do Brna, kde Český olympijský výbor (ČOV) organizuje celoštátne finále Odznaku zdatnosti žiakov zák-

Na oslavách Olympijského dňa s predsedníčkou Olympijského klubu Bratislava Máriou Mračnovou a s prezidentom Slovenského olympijského a športového výboru Antonom Siekelom.

Na stretnutí čs. olympionikov z roku 1968 v dobrej nálade s mojou bývalou kolegyňou z družstva na OH Bohumilou Řešátkovou-Řimnáčovou. S pobavením nás sledovali hokejisti Jan Havel, Jiří Kochta a Jan Klapáč.

ladných škôl. My starší olympionici sme patróni jednotlivých družstiev. Sprevádzame ich na jednotlivých súťažiach, povzbudzujeme ich, fandíme im.

V rámci tohto podujatia robia organizátori aj naše autogramiády. Vždy máme tím mladým čo povedať. Slávnostné otvorenie odštartujú zoskoky parašutistov priamo na štadión, kde podujatie prebieha. Celoštátne finále Odznaku zdatnosti, ktorého poslaním je všestranný rozvoj školskej mládeže, organizuje Český olympijský výbor v spolupráci s policajtní a s vojakmi. Medzi hosťami okrem nás – starších či mladších účastníkov OH a ZOH – sú pravidelne aj českí ministri vnútra a obrany.

Garantom samotných súťaží odznaku zdatnosti je bývalý výborný český desaťbojár a olympionik Tomáš Šebrle. Práve on spolu s Robertom Změlíkom stáli pri zrode tejto celoštátnej postupovej súťaže. V závere súťaženia si na dráhe zmerajú sily aj učitelia žiakov, zástupcovia armády i polície. I takouto formou motivujú účastníkov finále k ešte lepšej a dôkladnejšej príprave. Okrem nás – olympionikov – sú pre deti vzorom aj ich učitelia a tréneri.

Za zmienku stojí slávnostný nástup účastníkov tohto podujatia. V podstate celým sprievodným programom mi to pripomína malú olympiádu. Aj s nástupom súťažiacich, ich slávnostným pochodom, hraním českej hymny, slávnostnými príhovormi. Je to fakt dôstojné vyvrcholenie tejto celoročnej postupovej súťaže, do ktorej je zapojená prevažná väčšina českých základných škôl. Brno sa tejto udalosti zhostilo veľmi dobre. Pre mňa je to každý rok veľmi zaujímavá akcia. Rada sa jej zúčastňujem.

Veľmi rada sa stretávam aj s českými olympionikmi. Nie iba s tými, ktorí reprezentovali našu spoločnú republiku vtedy, keď som na olympiády chodila aj ja, ale aj našimi nástupcami. Stále si máme čo povedať.

STRETNUTIA OLYMPIONIKOV PO ROKOCH

Gymnastky, ktoré sme na olympiáde v Tokiu a v Mexico City vybojovali strieborné medaily v súťaži družstiev, sa nepravidelne stretávame v Česku. Vždy to organizuje Český olympijský výbor. Bývajú to vydarené akcie.

Mali sme už tri takéto výročné stretnutia. Prvé päťdesiat rokov od OH a ZOH 1964, ďalšie päťdesiat rokov od OH a ZOH 1968 a tretie 50 rokov od OH a ZOH 1972. Vždy sme si našli čas na ne prísť a veľmi dobre sme sa spolu porozprávali. Mali sme na čo spoločne spomínať.

V Česku pristúpili k tomu, že na stretnutia olympionikov nepozývajú iba medailistov, ale všetkých účastníkov, ktorý reprezentovali niekdajšie Československo, alebo po roku 1993 súčasne Česko. Príde naň každý, kto si pre túto akciu pod kuratelou Českého olympijského výboru nájde čas. Je to veľmi pekná a dobre zorganizovaná akcia, z ktorej som si odniesla veľa pekných spomienok. Stretla som na nej nielen bývalých športovcov z mojej éry, ale zoznámila som sa aj s našimi nástupcami. Vždy

Takto som sa po viac než polstoročí tešila aspoň z repliky striebornej medaily z OH 1964 v Tokiu, ktoré pre členky nášho gymnastického družstva dal vyrobiť Český olympijský výbor.

sú to veľmi inšpirujúce rozhovory, spomínania a posedenia.

Stále fungujeme ako veľká rodina. Rozumieme si medzi sebou, hoci naša spoločná republika sa rozdelila na dve časti. Stále máme k sebe veľmi blízko. Veď nás spájajú spoločné dejiny a aj spoločné úspechy pod piatimi kruhmi.

Mrzí ma, že mnohí bývalí slovenskí olympionici z čias spoločnej republiky nemajú o takéto akcie záujem.

Samozrejme, zúčastňovala som sa aj na stretnutiach slovenských olympionikov v Bratislave, takisto aj na oslavách gymnastických jubileí na Slovensku.

Na stretnutí olympijských legiend, ktoré usporiadal Český olympijský výbor, spoločne s mojou veľkou gymnastickou predchodkyňou na Slovensku Annou Krausovou-Marejkovou.

S olympijským vítězom v boxe z Helsínk 1952 Jánom Zacharom a so športovým publicistom Ľubomirom Součkom, ktorý sa významne podieľal na príprave tejto knihy.

S VĚROU ČÁSLAVSKOU SOM CHODILA NA BESEDY

Práve spoločné úspechy na olympiádach veľmi radi prezentujeme najmä pred mladými ľuďmi. Športovcami aj študentmi. Približujeme im, aké úspechy sme v športovej gymnastike voľakedy dosahovali a ako sme dokázali reprezentovať našu spoločnú republiku v tej najsilnejšej svetovej konkurencii.

V Prahe a prakticky aj po celých Čechách som veľmi rada som chodila na besedy spolu s Věrou Čáslavskou. Tie sa zvyčajne konali v kultúrnych domoch. Věra bola výborná rozprávačka. Dokázala si svojimi zážitkami získať pozornosť a priazeň mladých poslucháčov. A vedela sa nádherne smiať. Jej úsmev bol očarujúci. Veľa ľudí si ním dokázala získať a určite viacerí naň spomínajú.

Mnohí z mladých poslucháčov ani nechceli veriť tomu, čo všetko prežila ako úspešná športovkyňa, aké ohromné úspechy mala za sebou. Žiaľ, po roku 1968 veľmi dlho bola totálne izolovaná od verejnosti. Vtedajší mocipáni sa usilovali vymazať ju z histórie olympijských hier i športu celkove.

Neskôr sme sa občas stretli na gymnastických pretekoch, ale potom sme sa dlhých viac než dvadsať rokov nevideli. Keď sme sa v roku 2012 znovu stretli v Bratislave, kam prišla na prezentáciu dokumentárneho filmu o nej Věra 68, veľmi dobre sme sa porozprávali. Vtedy sme mali čas poriadne si pohovoriť o tom, čo nás v živote stretlo v období po roku 1969, ako sme žili po skončení kariéry, ako sme si založili rodiny, vychovali deti a podobne. Po takej neuveriteľne dlhej pauze sme si mali veľa čo povedať.

Věra bola perfektná aj vtedy, keď do Slovenského olympijského a športového múzea darovala po jednej svojej zlatej medaile z Tokia a z Mexico City. Svoje rozhodnutie vysvetlila tým, že vždy reprezentovala Československo, a tak časť z jej vzácnych medailí patrí aj Slovensku.

Na Slovensko veľmi rada chodila. Mala u nás veľa kamarátov a priateľov, s ktorými sa veľmi rada stretávala. A vždy tvrdila, že Slováci sa k nej hlásili aj vtedy, keď v Čechách bola v nemilosti.

Žiaľ, koncom augusta 2016 Věra Čáslavská vo veku 74 rokov zomrela po boji s rakovinou. Český olympijský výbor zorganizoval na jej počesť spomienkové zhromaždenie v Národnom divadle v Prahe. Zo Slovenska sme tam so spomienkami vystúpili ja a prezident Slovenskej gymnastickej federácie Ján Novák. Zúčastnila sa aj delegácia aj Slovenského olympijského výboru.

Stretnutie s Věrou Čáslavskou po dlhých rokoch.

Na snímke pri zápise do kondolenčnej knihy na verejnej spomienke na Věru Čáslavskú.

VII. KAPITOLA CESTOVATELSKÉ ZÁŽITKY NA CELÝ ŽIVOT

Vďaka gymnastike som sa dostala do mnohých končín sveta. Dá sa povedať, že vďaka športu som obletela zemeguľu a mohla som obdivovať aj niektoré zo siedmich sedem divov sveta. Navštívila som stavby a miesta, ktoré boli spojené s kresťanstvom, budhizmom i islamom. Všade som sa cítila veľmi dobre a všade sa mi páčilo.

JAPONCI U NÁS, MY NA TURNÉ PO JAPONSKU AJ S PRIJATÍM U CISÁRA

Keď sa športovci zúčastňujú na nejakých veľkých pretekoch, väčšinou je pripravená aj prehliadka mesta. Počas olympiády je to však inak. Na olympiádu sa športovec pripravuje štyri roky. Keď sa tam už konečne prebojuje, čaká na svoje predstavenie, na svoju súťaž, po ktorej odchádza domov.

Keďže na olympijských hrách 1964 v Tokiu sme boli skoro mesiac, stihli sme sa s domácimi gymnastkami a gymnastami skamarátiť. Povzbudzovali sme sa navzájom, fandili sme si počas súťaží. Naše priateľstvo trvalo dlhé roky. Prispelo k tomu aj to, že rok po olympiáde v Tokiu sme pozvali japonské gymnastky a gymnastov na čele s ich najväčšou hviezdou Jukiom Endom k nám do Československa. Spolu s nimi sme absolvovali niekoľko vystúpení.

Bola som veľmi rada, že počas pobytu navštívili aj moje rodné Košice. Spreádzala som ich spolu s dievčatami, ktoré tiež štartovali v Tokiu. Veľmi sa im u nás páčilo a boli milo prekvapení našou krajinou. Očarení boli najmä z Vysokých Tatier. Netušili, že máme také krás-

Medzi japonskými gymnastickými hviezdami, ktoré zavítali na Slovensko, mali najväčšie meno Jukio Endo a Haruhiro Jamašita.

ne veľhory. Páčilo sa im aj to, ako naše spoločné vystúpenia prijali diváci a priaznivci gymnastiky v každom meste, v ktorom sme spolu vystúpili. Veľmi dlho na to spomínali. Zvykli o tom s nami hovoriť aj vtedy, keď sme sa aj po rokoch stretli na nejakom gymnastickom podujatí.

Po OH 1968 sme v Japonsku účinkovali na rozlúčkovom turné Věry Čáslavskej, ktorú Japonci milovali, a najväčšej domácej gymnastickej hviezdy Jukia Enda.

Našťastie, naše družstvo tiež dostalo príležitosť absolvovať podobné vystúpenia aj v Japonsku. Po OH 1968 v Mexico City nás Japonci nás pozvali na rozlúčku Věry Čáslavskej a Jukia Enda, ktorí končili svoje hviezdne kariéry. Potešila som sa, keď sme do Tokia cestovali druhýkrát. V Nagoji, Tokiu a Kjóte sme predvádzali gala predstavenia. Popri tom sme si prezreli Tokio a spoznali sme typické japonské rituály, napríklad pitie čaju. Naučili sme sa aj to, ako Japonky robia ikebany.

Počas tohto turné sme dostali pozvanie od japonského cisára Hirohita. Bol veľkým obdivovateľom našej Věry. Vždy som bola „rozprávkový typ“. Vidieť na vlastné oči živého cisára či princa bola pre mňa obrovská vec. Návšteva u cisára bola pre mňa obrovským zážitkom.

Japonci nám vďaka Věre pripravili veľké prekvapenie. Celý japonský národ ju obdivoval, ale nebolo pre ňu bezpečné chodiť voľne medzi ľuďmi. Pozvali nás preto do obrovského obchodného domu v čase, keď už bol pre bežných zákazníkov zatvorený a každému z našej výpravy umožnili vybrať si nejakú pamiatku.

Súčasťou nášho pobytu v Japonsku bolo prijatie celého československého družstva na čele s Věrou Čáslavskou cisárom Hirohitom, aj tradičný čajový obrad.

Po návrate z pobytu v Japonsku v roku 1968 som si na Silvestra skúsila japonskú vizáž.

ZA VELKÝM ČÍNSKYM MÚROM: CVIČME V RYTME NA ULICI

Ďalším pre mňa veľmi zaujímavým zážitkom bola v roku 1964 návšteva Číny, veď do tejto krajiny sa vtedy chodilo veľmi málo. Čína bola dlhé roky medzinárodne dosť izolovaná. Jej športovci na olympijských hrách chýbali až do ZOH 1980 v Lake Placide a do OH 1984 v Los Angeles, pretože komunistickej vláde sa dlho nepozdávalo, že Medzinárodný olympijský výbor umožňuje účasť športovcom z ostrovného Taiwanu, ktorý pevninská Čína považuje za svoj.

V krajine platili prísne pravidlá. Nie všetko bolo povolené fotografovať. Spolu s čínskymi športovcami sme robili vystúpenia. Cvičili sme svoje zostavy. Ukazovali sme im, aká je ženská gymnastika krásna. V hľadisku nebolo obecenstvo, ale iba novinári, filmári a fotografi. Robili si štatistiky.

Navštívili sme veľa športovísk a bola som prekvapená, ako to tam mali všetko vybudované. Už v tom čase mali bazény s bočnými stenami zo skla, aby bolo možné vyhotovovať kamerový záznam plaveckého štýlu.

Čína je veľká krajina. Má veľa obyvateľov a športovcov majú z čoho vybrať. Číňania sú skvelí športovci. Študujú na športových školách, na ktorých vychovávajú budúcich reprezentantov už od predškolského veku. Ich príprava je precízna, dôkladná, vyžaduje si vytrvalosť, zanietenie a dril. Všetci chcú byť najlepší. Čínske gymnastky sú precízne a elegantné. Šport tam financuje štát.

Pri návšteve nás pozvali do jedného strediska, v ktorom vychovávali budúcich reprezentantov. Pripadali sme si tak, ako by sme boli na Strahove, na našej spartakiáde. Hostitelia nám predviedli spoločné cvičenie malých športovcov. Bolo to niečo fantastické. Cvičili pred nami ako dobre zosúladené stroje. Predvádzali perfektné

V Číne sme boli spoločne s mužským reprezentačným družstvom.

výkony a pritom to boli v podstate ešte iba začínajúci športovci v školskom veku.

V tom tréningovom stredisku mysleli naozaj na všetko. Mali tam svojich kuchárov, svojich lekárov, svojich masérov, fyzioterapeutov. Všetko, čo potrebovali na systematický tréning. Ale boli prakticky izolovaní od okolitého sveta. Celý ich život, to bol iba niekoľkohodinový tréning a plnenie školských povinností.

Číňania sú malí pracovití ľudia. Na cestách sa presúvali v tom čase najmä na bicykloch. Raz ráno sme sa v Šanghaji presúvali po ulici, keď nečakane zaznela siréna. Všetci sa zastavili. Ľudia zostúpili z bicyklov, vystúpili z áut a začali cvičiť. Bola to ich každodenná rozcvička ešte predtým, ako začnú pracovať. Umeleckým podaním napríklad znázorňovali chytanie letiaceho vtáka a k tomu rozličné kung fu pohyby. Táto „rozcvička“ na ulici trvala desať – pätnásť minút. Potom opäť zaznela siréna a všetci pokračovali v ceste.

JEDLA SOM KRABA I HADA

V čínskych továrňach nerobili rozdiely medzi mužom a ženou. Boli úplne rovnakí. Všetci mali rovnaké čierne-biele pracovné oblečenie. Nikdy som nerozoznala, či ide o ženu alebo muža. Uchvátila ma nevšedná rieka, ktorá tečie ráno jedným smerom a večer zasa druhým. Túto rieku využívajú obchodníci. Veľa z nich žije priamo na rieke na lodiach.

Počas tejto návštevy sme bývali v hoteli. Pôvodne som si myslela, že schudnem, lebo ich jedlá jesť nebudem, ale varili nám našu stravu. Veľmi sa snažili vzdelávať aj v medzinárodnej kuchyni. Pripravili by nám všetko, čo by sme si zažiadali.

Navštívili sme aj ich originálne reštaurácie. Tam som prvýkrát v živote ochutnala kraba. Je to lahodné mäsko, ale je s tým veľká piplačka. Nerada mám jedlá, kde musím sústa vydobávať.

Ďalšou turistickou raritou je hadia reštaurácia. Z hadov dodnes nemám najlepší pocit.

Pôvodne som hada ani jesť nechcela, ale nakoniec som neodolala celej tej atmosfére, ktorá bola okolo nás, a ochutnala som ho. V tejto reštaurácii si človek sám môže vybrať hada, ktorého mu pred očami stiahnu z kože, pripraví a naservírujú mu ho. Prílohou k ochutenému hadiemu mäsu môže byť ryža a rôzne miestne dressyngy. Jedlo sa konzumuje tradičnými čínskymi paličkami. Domáci mali z nás veľkú zábavu, lebo sme paličkami jesť nevedeli. Číňania jedia pomerne rýchlo, ale väčšina z nich je chudučká.

AKO ČERVENÉ SÚKNO PRE BÝKA

V roku 1967 som cestovala do Mexika prvýkrát na predolympijskú generálku. Jednou zo sprievodných akcií bola aj návšteva koridy. Veľmi mi tam prekážal príšerný smrad.

Pozvali nás aj na súkromnú haciendu, kde pripravili hru s malým býčkom. Ja a moja kolegyňa Janka Posnerová sme samozrejme išli rovno do arény. Nebolo mi jasné, prečo mladý býček naháňal v nej stále iba mňa. Dôvod som uvedomila až neskôr. Mala som totiž oblečené červené nohavice. Čiže bola som červené súkno pre býka!

AKO SME NA DVA TÝŽDNE UVIAZLI NA KUBE

Raz sme chceli ísť z Mexika domov čo najkratšou cestou. Tak sme sa rozhodli, že využijeme spojenie z Mexika cez Havanu do Európy. Mysleli sme si, že to bude jednoduché. Ale mylili sme sa. Dva týždne sme uviazli v hlavnom meste Kuby v Havane. Nemali pre nás pripravené lietadlo. Tak sme museli čakať v hoteli, kedy po nás nejaké lietadlo priletí. Starali sa o nás, všetko nám zabezpečili – pravda, okrem toho lietadla.

Tak sme chodili po Havane a zoznamovali sme sa s bežným životom na Kube. V uliciach mesta sme na vlastné oči videli Fidela Castra. Urastený vodca Kuby sa v otvorenom vojenskom džípe pokojne vozil po ulici a mával ľuďom na pozdrav. Kubánci ho mali veľmi radi. Zbožňovali ho, o čom sme sa počas toho nedobrovoľného exilu v metropole Kuby presviedčali na každom kroku.

Po večeroch sme chodili na rôzne kultúrne vystúpenia. Krásne polonahé Kubánky hotelovým hosťom predvádzali typické kubánske tance. Vystúpenia kubánskych umelcov a tanečníkov boli naozaj kvalitné. Bola to pastva pre oči.

Ale zoznámili sme sa aj s lístkovým systémom, ktorý vtedy na Kube v obchodoch fungoval. Vrátila som sa tam do detstva, lebo si pamätám, že lístkový systém bol aj u nás. Pamätám sa, ako sa strihali body na múku, cukor, potraviny. Dost' dlho to bola súčasť môjho detstva. Na Kube sa mi tie spomienky vrátili.

BARLY CHODILI VŠADE ZA MNOU

Na podobnej gala šou ako v roku 1968 Tokiu sme boli aj v Mexiku. Pamätám si na tú veľkú vlhkosť. Hneď, ako sme vystúpili z lietadla, obliahal nás pot. Všetky naše vystúpenia preto boli až neskoro večer. O naše vystúpenia bol všade veľký záujem.

Nikdy nezabudnem na príhodu, ktorá sa mi stala v Mexiku. Cvičila som na bradlách. A keď som po skončení cvičenia zoskočila, zvrtila som si nohu. Nebolo to nič vážne. Obyčajný výron.

Keď usporiadatelia videli, že niečo mám s nohou, prišli ku mne, zodvihli ma a zoberali do nemocnice, kde mi dali nohu do sadry. Celú noc som nespala, lebo viac ako výron ma bolela noha v sadre. Nepríjemne to tlačilo.

Rozhodla som sa, že keď prídeme do druhého mesta, tak si tú sadru dám dole.

Nechcela som to urobiť hneď, lebo som sa bála, že sa urazia. Aby toho však nebolo málo, na druhý deň hneď na raňajky mi priniesli barly. Celú našu výpravu odprevadili na stanicu, z ktorej sme vlakom cestovali do ďalšieho mesta. A nie hocijakým vlakom. Bol to taký kovbojský spací vozeň ako z filmu Sedem statočných.

Vystúpili sme z vlaku a ja som v ňom zámerne zabudla barly. Keď sme prišli do hotela, sadru som si dala dolu. Uľavilo sa mi. Veľmi. O nejaký čas ma zavolali na recepciu, že som si vo vlaku zabudla barly...

Všade, kde som mohla, som ich zámerne zabudla. A všade ich za mnou posielali. Na letisku, keď sme sa vracali domov, zrazu vyhlásili cez letiskový rozhlas, že Krajčírová si v hoteli zabudla barly. Nedalo sa nič robiť, opäť som musela cestovať s nimi. Aj domov. Prestupovali sme v Amsterdame a jednu noc sme ešte museli prespať v hoteli. Vtedy som sa rozhodla, že ich musím niekam veľmi dobre skryť, aby ich hneď nenašli. Celú cestu som trpela, či ich nenájdu a dodatočne ich nepošlú za mnou na gymnastickú federáciu do Prahy. Ale to sa už našťastie nestalo.

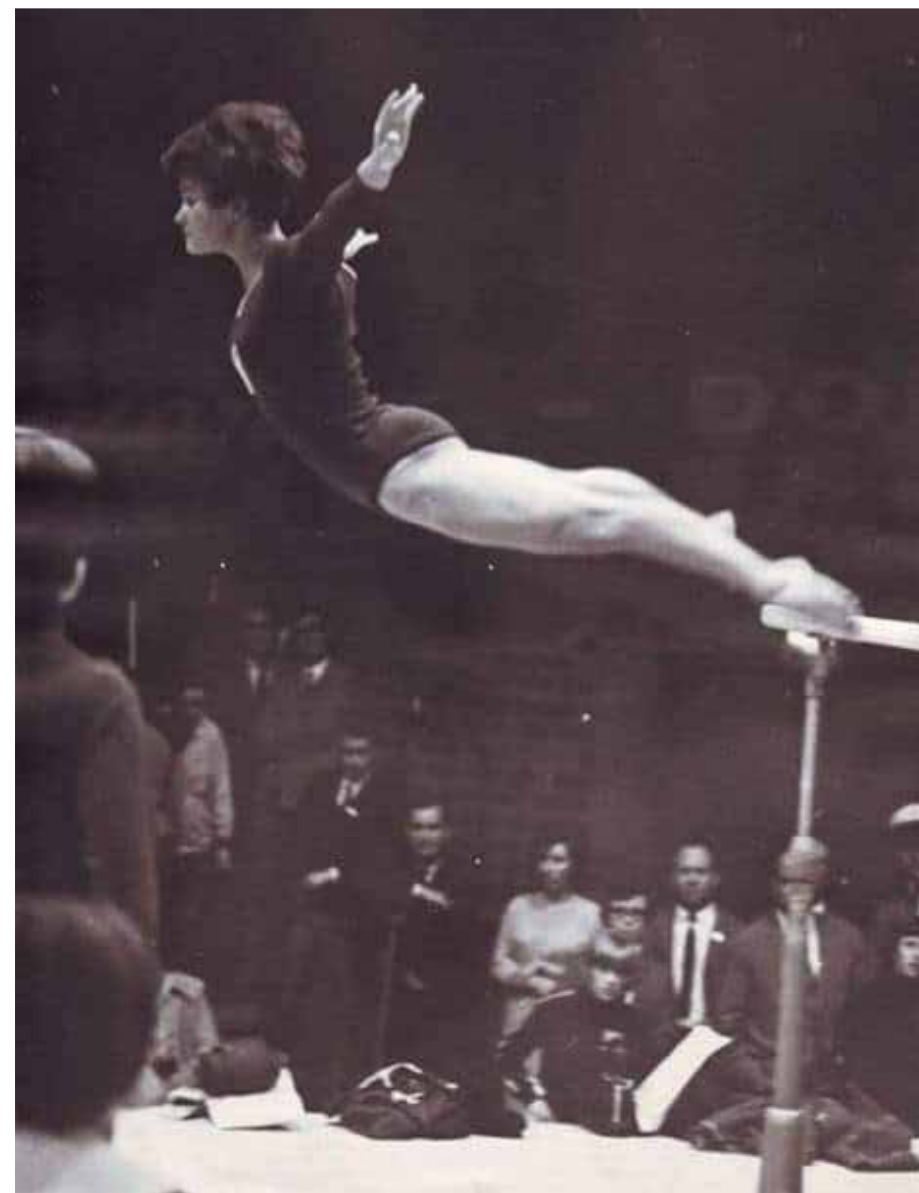
Na turné v Mexiku spoločne s Hanou Liškovou krátko predtým, než som si spravila výron.

ŽIADOSŤ O RUKU Z MEXIKA

Mexičania boli chlapi ako hora. Nosili sombrero a majstrovsky jazdili na koňoch. Neznámych koní som sa trochu bála, ale napriek tomu som veľmi túžila na nich jazdiť. Jeden Mexičan ma na svojho vysadil. A jazdili sme na ňom spolu. Bol to chlap, ako sa patrí. Veľký sympaták. Išla som na ňom nechať oči. Vtedy mi prišli na um slová, ktoré mi vždy pred cestou do zahraničia zvykol hovoriť otec: „A nie že mi dovedieš domov nejakého Lopeza...“

Mexičanom som sa páčila. Veď neskôr na našu gymnastickú sekciu do Prahy naozaj prišiel list so žiadosťou o moju ruku! Bol to list od nejakého môjho veľkého fanúšika Carlosa. Dievčatá z družstva mali z toho veľkú zábavu a smiali sa na môj účet.

Čo som mala robiť? Dovolila som im to, veď to tajomstvo sa už prevalilo. A neskôr som sa k ich vtipom a žartom na môj účet aj sama pridala.

Fotografia z exhibície v Mexiku v roku 1969.

OBRÚČKY NÁM DAROVALI MEXIČANIA

Keď som v roku 1969 bola v Mexiku tretí raz, naši hostitelia sa dozvedeli, že sa budem vydávať. Tak prišli za mnou s ponukou, nech si vyberiem nejaký darček, že ma chcú obdarovať. Naše družstvo gymnastiek si počas olympiády veľmi obľúbili, čo nám dokazovali na každom kroku.

Bolo to od nich milé, tak som si zobrala čas na premyslenie. Vtedy mi prišla na um podobná ponuka, akú v nemeckom Kieli dostala pred časom na veľkých medzinárodných pretekoch Hanka Růžičková, ktorú si Nemci tiež chceli uctiť nejakým svadobným darom. Ona si vtedy zvolila svadobné šaty, ktoré jej Nemci naozaj darovali.

Ja som si vybrala snubné prstene. Hneď na druhý deň prišiel za mnou zlatník, aby mi odmeral prsteník. Keďže som vedela, že Mirko ako hudobník má tiež dlhé a tenké prsty, pre neho som vybrala prsteň o číslo väčšie. A dala som na ne ešte aj vygravírovať naše mená, aby boli krajšie. Zlata vtedy u nás nebolo veľa, bolo drahé, tak som bola rada, že mám pre nás pekný svadobný dar. Mexičania mi dali krásnu spomienku na pobyt u nich. Veľmi som si to vážila.

V MONTREALE SME BÝVALI V KLÁŠTORE

Keď sme vystupovali počas svetovej výstavy EXPO 67 v kanadskom Montreale, ubytovali nás v kláštore. Matka predstavená nám každý večer ešte pred zaželením dobrej noci dávala pusu na čelo a prstom nám naň robila krížik. V tých posteliach s baldachýnom sa nám naozaj dobre spalo. Bolo to prvýkrát, čo som spala v takej posteli a bývala som v kláštore. Aj sme sa tam stravovali. Miestne mníšky sa o nás naozaj príkladne starali. Nič nám nechýbalo. Nevie, kto z organizátorov EXPO 67 nám vybavil takéto kuriózne ubytovanie a stravovanie, ale bolo tam fajn.

Keď sme s našimi chlapcami chodili vo voľnom čase po meste, aspoň sme sa mali o čom rozprávať. A mali sme sa na čom aj zasmiať. Robili sme si žarty najmä z tých pohodlných postelí s baldachýnom. Cítili sme sa v nich ako šľachtičné alebo grófkky.

PREČO SOM PRESTALA LIETAŤ

Z lietadla často vystupujem biela ako krieda. Patrím k tým športovcom, ktorí v lietadle trpeli. Ale ak som chcela cestovať po svete na veľké súťaže, musela som to prežiť. Niekedy so zažmúrenými očami a stiahnutým žalúdkom, ale inak sa nedalo.

Raz, už po pretekárskej kariére, som letela z Prahy zo zasadnutia pléna Česko-slovenského olympijského výboru. V lietadle som rozmýšľala nad všeličím možným. Plánovala som si ďalšie dni. Zdalo sa mi, že nejako dlho krúžime nad Bratislavou. Podľa mojich skúseností z podobných leteckých presunov medzi Prahou a Bratislavou sme už dávno mali pristáť. Nikto nám však nič nehovoril.

Nikto z cestujúcich okolo mňa nevedel, čo sa deje. Pilot a ani letušky nás neinformovali – ako som sa neskôr dozvedela z dôvodu, aby na palube nevypukla zbytočná panika. Pilot o problémoch informoval riadiacu vežu na bratislavskom letisku a riadil sa podľa pokynov leteckých dispečerov. Preto ďalej krúžil nad Bratislavou.

Konečne sme dosadli na zem. Trochu to s nami zatriaslo, ale nič dramatické sa nestalo. Z lietadla nás púšťali po nejakej lavičke, ale to som si ani nevšimla. Bola som rada, že som konečne na pevnej zemi.

Len mi na tom našom lietadle niečo nesedelo. Okolo neho bolo plno nejakej bielej hmoty. Zdalo sa mi to nejaké čudné. Zrazu som sa lepšie pozrela a striaslo ma. Normálne ma premkla hrôza. Zbadala som, že sme pristáli skoro mimo pristávacej dráhy. Kým my sme krúžili nad Bratislavou, hasiči a záchranári na letisku mali poplach. Pripravovali pristávacu dráhu na prílet lietadla s pokazenými brzdami. Preto tá pena všade okolo nás. My sme sa na tej pristávacej dráhe vlastne postupne zaberali do nej, čo nás brzdilo. Pilot to riskol a pristál s nami aj s pokazenými brzdami.

Po tomto šťastnom pristátí na rodnej hrudi som tridsať rokov nesadla do lietadla! Všade po Európe som cestovala autom. Porušila som to až v roku 2004, keď sa mi v Birminghame narodila vnučka Zalka. Na návštevu mojej prvej vnučky som sa odhodlala opäť nastúpiť do lietadla. Pre ňu som prekonala ten psychický blok z lietadla a odvtedy už opäť lietam. Ved' ako inak by som sa tento rok dostala na dovolenku do Egypta, či na olympiádu do Paríža.

STOPOM DO SLOVENSKEHO RAJA

Raz sme si s kamarátmi – ja s mojím neskorším manželom a ďalšie dva páry – vymysleli, že pôjdeme autostopom do Slovenského raja. Ísť „na čunder“ bolo vtedy moderné. Hovorili sme tomu aj útek od civilizácie a návrat ku koreňom. Chceli sme ísť do neporušenej prírody.

Všetko, čo sme potrebovali na stanovačku, sme si zbalili do veľkého plecniaka a vyrazili sme za dobrodružstvom. Preč od civilizácie do hôr. Cesta stopom nám trvala celý deň. Vtedy na cestách ešte nebolo toľko áut, ako po nich jazdí dnes. Navyše, najst' auto, ktoré by odviezlo šiestich nabalených ľudí, bol dosť problém.

Keď sa nám dlho nedarilo chytiť stop, tak sme sa rozdelili a dohodli sme si miesto, kde sa stretneme. Vybrali sme si vstup do Slovenského raja. Na miesto zrazu

sme dorazili už za tmy. Horko-ťažko sme si rozložili stany na veľkej lúke, ďaleko od najbližšej dediny a išli sme spať.

Ráno som otvorila stan a zdrevenela som od úľaku. Z očí do očí som sa z veľmi blízka dívala na veľkú hlavu veľkého býka. Ja som zmeravela v otvore stanu, on uprostred veľkej lúky. Ani jeden z nás sa nehýbal. On sa čudoval nad tým, čo mu za noc na lúke vyrástlo, ja som rozmýšľala, kde to vlastne sme a ako sa dostal až k nášmu stanu.

Až potom mi došlo, čo sme vlastne urobili. My sme sa v noci utáborili uprostred veľkej lúky, ktorá bola pre najbližšiu dedinu pastvou. A okrem býka, ktorý sa postavil rovno pred náš stan, všade okolo nás sa páslo veľké stádo kráv. Tak sme sa dostali do prírody, ďaleko od civilizácie.

Rýchlo sme zbalili stany a z tej pastvy sme zmizli. Radšej sme sa utáborili bližšie k ľuďom. Už sme od nich nepotrebovali utekať. Ba práve naopak. Chceli sme byť medzi nimi.

AKO SME NA ČINGOVE PREDÁVALI PIVO A ZMRZLINU

Vrátili sme späť do civilizácie. Skamarátili sme sa s obsluhou, ktorá v miestnej krčme točila pivo. Pomáhali sme jej čapovať a predávať ho. To isté aj so zmrzlinou. Keď sa na Čingove a okolí rozkrítko, kto v ich krčme čapuje pivo, Bratislavčanka a známa gymnastka Marika Krajčírová s kamarátmi, o zákazníkov sme nemali núdzu. Týždeň sme tam strávili. Umývali sme sa v bystrom miestnom potoku. Bol to perfektný oddych, relax a zábava.

Môjho priateľa Mirka práve v miestnej krčme zhodou okolností našiel jeho dobrý kamarát a známy herec Vlado Durdík. Zostal s nami a hral nám na gitare. Môj priateľ tiež, takže o zábavu bolo počas toho týždňa v Slovenskom raji postarané. Hudba naplno znela celou dolinou.

Domov sme sa vracali vlakom. Už žiadny stop. Nechcela som o ňom ani počuť. A nechcela utekať od civilizácie.

Zaujímavé je, že z tých troch párov, ktoré vtedy demonštratívne utekali do hôr, preč z civilizovaného sveta, sme sa manželmi stali iba my dvaja s Mirkom. Zvyšné dva páry sa neskôr rozišli.

MIMORIADNY LET Z BRATISLAVY

Všetko sa to zrodilo v Perugii. Stretla som sa tam s pilotom vrtuľníka, s ktorým som sa dobre bavila a medzi rečou som mu povedala, že som nikdy neletela vrtuľníkom. On mi odvetil, že to sa dá hneď zajtra napraviť a on ma v tom vrtuľníku odvezie.

Nechcela som tomu veriť, tak mi navrhol stávkku. Stavili sme sa o basu šampanského, že to naozaj dokáže. A pri rozlúčke mi povedal, aby som na druhý deň prišla na bratislavské letisko. Dohodli sme si čas i trasu do Piešťan a rozišli sme sa.

Prišla som domov a Mirkovi som povedala, že zajtra ideme vrtuľníkom na kávu k našej kamarátke do Piešťan, u ktorej sme sa už ohlásili. Zavolala som Jarke Stopkovej, mojej veľmi dobrej kamarátke a tiež gymnastke, aby prišla na piešťanské letisko, že ju prídeme navštíviť. Nevie, čo si vtedy o mne pomyslela. Nechcela tomu veriť, ale slúbila, že tam bude. A slúbila mi aj kávu, na ktorú som sa v rozhovore s ňou pozvala.

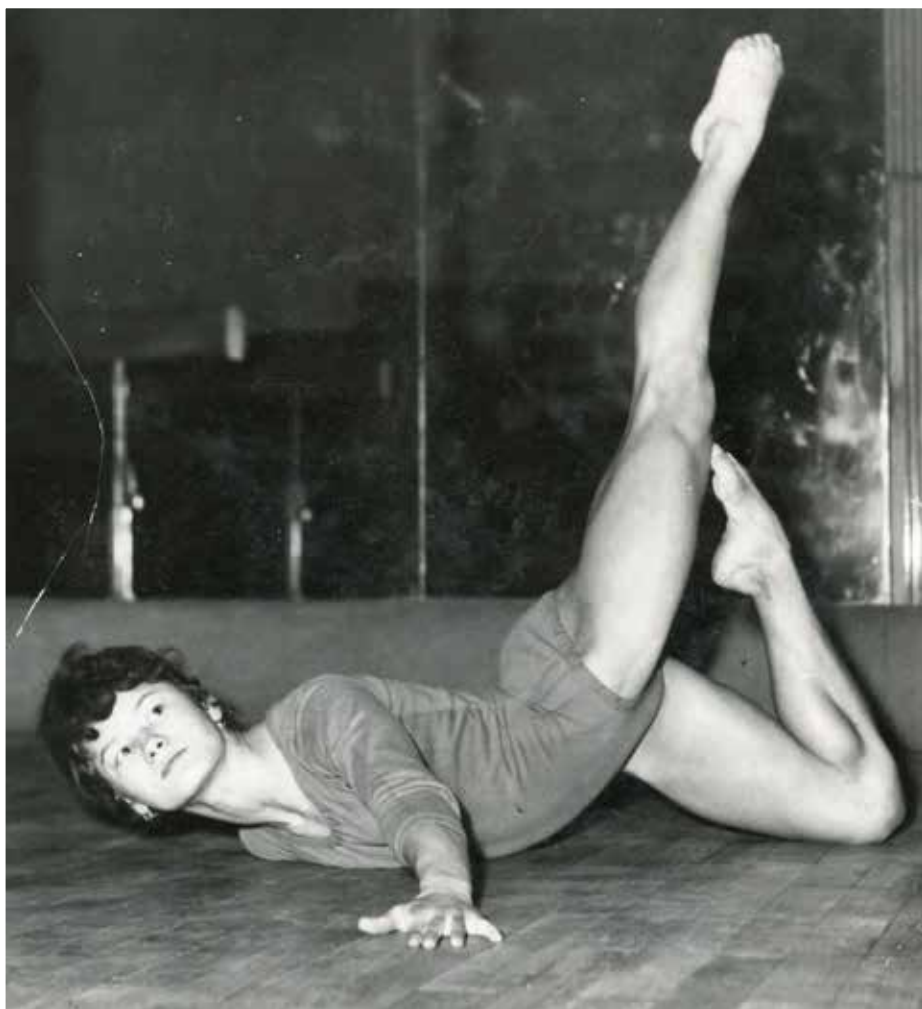
Ráno sme sa s Mirkom vybrali na letisko. Prišli sme tam a naozaj bola pre nás pripravená helikoptéra s mojím známym z Perugie. Keď nás usadil vedľa seba, požiadal letiskovú vežu o mimoriadny let do Piešťan a vzlietol s nami. Pre mňa to bol neopakovateľný zážitok. Vidieť z výšky cesty, lesy, dediny a mestá. Obdivovať zaujímavé stavby, zámky a kaštiele na západnom Slovensku. Veľmi som si tento let užívala. Tešila som sa, že prvý raz letím helikoptérou.

Jarka, ktorá nás čakala na letisku, bola z toho úplne hotová. Skoro spadla z nôh, keď ma videla vystupovať z vrtuľníka. No slúbenú kávu nám urobila. Posedeli sme u nej, porozprávali sme sa a späť do Bratislavy sme sa odviezli limuzínou. Aj tú vybavil pilot vrtuľníka. Hoci nám nepovedal, akú funkciu zastáva pri letectve a v armáde, musel to byť dôležitý človek, keď vybavil mimoriadny let z Bratislavy do Piešťan aj návrat limuzínou do Bratislavy. Cítil sa s nami dobre, lebo tú basu šampanského, ktorú som mala za mimoriadny let zaplatiť, mi nakoniec odpustil.

VIII. KAPITOLA MOJE ZRANENIA

Keď s odstupom času porovnávam nároky na športové gymnastky v minulosti a dnes, vidím tam obrovské rozdiely. Na zmene podoby tohto športu sa určite podpísal vývoj náradia, ktoré je dnes oveľa pružnejšie ako za mojich pretekárskych čias.

V čase, keď žiarili Latyninová či Čáslavská, gymnastike dominovali ženy. Nadia Comaneciová odštartovala trend dominancie detí, ktoré výrazne posunuli gymnastiku k náročnej a riskantnej akrobacii. Súčasná športová gymnastika obsahuje množstvo náročných a pomerne riskantných prvkov, ktorými sa pretekárky chcú presadiť na každom náradí i v prostných. Čo som sa voľakedy naučila ja, bol na tú dobu vrchol. Samozrejme, že aj vtedy sa dalo zraniť. Najčastejšie pri dopadoch na nohy, ale nebolo to také nebezpečné.

Prostné sa volakedy cvičili na parketách, nie na mäkkej pružnej podlahe ako dnes...

Základom našich zostáv boli vtedy piruety, skoky, kotrmelce, premety bokom a vzad. Ja som nebola veľmi ohybná. Podlaha na naše prostné bola veľmi tvrdá. Žiadna pružná palubovka, akú majú gymnastky k dispozícii dnes. Vlastne to bol iba tenký koberec položený na betóne.

Chrbtica pri takomto cvičení veľmi trpela. Mala som dobré odrazové schopnosti a keď som z výšky dopadala na tvrdý povrch, trpeli moje platničky. V dôsledku toho som sa neskôr trápila s ich zablokovaním. V roku 1971 som už mala s chrbticou veľké problémy. Neskôr som dokonca pol roka nosila korzet.

Každému tréningu musí predchádzať poriadne rozcvičenie, ktoré pomáha predchádzať zbytočným zraneniam. „Naťahovala“ ma trénerka Alena Proroková-Tintěrová.

AKO MI POMOHLA HRKAJÚCA BRATISLAVSKÁ MESTSKÁ DOPRAVA

O rok neskôr som ako 24-ročná s vrcholovým športom skončila. Doslova zo dňa na deň. Dala som si od cvičenia úplnú pauzu. Následne mi začalo chabnúť svalstvo a stavce sa uvoľňovali. Vtedy som sa zablokovala. Mala som ohromné bolesti a trpeli mi prsty.

Nikto mi nevedel pomôcť. Tí, ktorí sa o to usilovali, museli byť veľmi opatrní. Chcela som si nejakú pomôcť sama. Prišla mi na um bratislavská mestská hromadná doprava. Najmä trolejbusy chodili po vtedajších nerovných cestách. Nastúpila som dozadu, kde to najviac hrká a drkoce. Tak som sa tam vozila od jednej po druhú konečnú stanicu. Stojac úplne vzadu, aby sa to tým hrkotáním po nerovných cestách uvoľnilo. A naozaj to pomohlo.

Potom som išla na kontrolu a povedala som doktorovi, že to už určite napraví, lebo som sa pol dňa vozila bratislavskou hromadnou dopravou. Aj tak bolo. Otočil mi hlavu tak, až mi v krku puklo a uvoľnilo sa to.

Tento doktor bol detský ortopéd na Kramároch, ale bol aj bývalý vrcholový športovec – basketbalista. On mi povedal, že skončiť so športom zo dňa na deň sa nevypláca. Nedá sa tak naraz seknúť s pravidelným tréningom, na ktoré bolo telo dlhé roky zvyknuté. Poradil mi, že tréningová záťaž po skončení aktívnej činnosti sa musí znižovať postupne.

Vďaka jeho radám som sa z toho postupne dostávala. Po jednom vyšetrení mi našli poškodený stavec. Mám na ňom odlomený cíp, ale necítim to. Nebolí ma to, ani nijako neobmedzuje. Ten úlomok je vraj veľmi stará záležitosť. Mohlo sa to stať hocikedy, keď som počas tréningov často padala na tvrdú zem. Najprv mi navrhovali operáciu, aby mi úlomok odstránili, ale rozhodla som sa, že radšej začnem opäť cvičiť, aby som si opäť spevnila chrbtové svalstvo.

NAJŤAŽŠÍM MOJÍM ZRANENÍM BOLO NATRHNUTIE RAMENNÉHO SVALU

Zlomeniny ma obchádzali, ale mala som roztrhnuté väzy v členku. Raz som presne tak ako mnohokrát predtým urobila jeden skok a roztrhla som si väzy v členku. Odvtedy som bez bandáže nevedela cvičiť. Bandáže mi pomáhali aj psychicky. S nimi na členkoch som sa cítila oveľa bezpečnejšie.

Dostávala som injekcie, ktoré mi pomáhali rýchlejšie sa vrátiť do tréningového procesu. Členky aj zápästia som si začala obväzovať a obväzovala som si ešte dlho po skončení kariéry. Pripadala som si ako pretekársky kôň, ale obväzy mi členky a zápästia spevňovali a cítila som sa oveľa bezpečnejšie.

Na majstrovstvách ČSSR v roku 1970 sa mi počas predvádzania druhého akrobatického radu na prostných odviazala bandáž na členku. Vyzerala som ako umelecká

gymnastka so stuhou. Čakali ma ešte skoky a posledný akrobatický rad. Nemohla som si to previazať, lebo by som prerušila zostavu. Vedela som, že to nesmiem urobiť, nech sa deje čokoľvek. Ved' za prerušenie zostavy je bodová zrážka. Musela som dávať pozor, aby som si na obväz nestúpila. Vedela som tiež, že ak neurobím chybu, za odviazaný obväz mi body strhnúť nemôžu.

Od roztrhnutia väzov v členku som cvičievala s bandážami. A fotograf na majstrovstvách ČSSR 1970 zachytil moment, keď sa mi jedna bandáž uvoľnila.

Všetci trpeli, čo urobím. Mysleli si, že sa zastavím, lebo to bolo nebezpečné. Mohla som si obväz pristúpiť. A ak by som sa pri tom zranila, pripravila by som sa o účasť na MS 1970 v Ľubláne. Riskovala som a vyplatilo sa. Zostavu som dokončila, body mi nestrhli a súťaž som vyhrala.

Najťažším úrazom, aký sa mi pri gymnastike stal, bolo natrhnutie ramenného svalu. Bolo to pri tréningu a pre toto zranenie som nemohla cvičiť na ME v Minsku

v roku 1971. Keď som počas majstrovstiev Európy sedela v hľadisku, prišlo mi to ľúto. Pozerala som sa na moje kolegyne a veľmi som plakala. Nevedela som prestať.

ŠPIČKOVÁ GYMNASTIKA AJ BOLÍ. A NIEKEDY VEĽMI

Gymnastika sa stále vyvíja a aj náradie je čoraz dokonalejšie. Stačí spomenúť pružnejšie odrazové mostíky, žrde, kladiny či podlahy. Kedysi boli žrde na bradlách hrubé. Keď žrd' praskla, tak sa naozaj zlomila. Zažila som to na vlastnej koži. Raz sa mi zlomila pri cvičení vyššia žrd' a spadla som z bradiel. Dvadsať minút som si oddýchla, lekári ma vyšetrili, či som neutrpeľa otras mozgu alebo nejaké vážne zranenie.

Hoci mi lekári radili, aby som zostavu neopakovala, neposlúchla som ich. Rozhodkyne mi dovolili zostavu opakovať. Tak som počkala, kým zlomenú žrd' vymenia a opäť som vyskočila na bradlá. Prerušenie cvičenia predsa nebola moja chyba. Bez problémov som zostavu zvládla a zabojovala som o medailu.

Pri tréningu nás naučili padať tak, aby som pri dopade mohla urobiť kotrmelec a z celého nepríjemného pádu som si odniesla iba nejaké modriny a odreniny. Aj technická chyba materiálu alebo jeho opotrebovanosť a únava patрили k nášmu športu.

Za mojich čias boli nebezpečné prvky na bradlách, pri ktorých sa narážalo na slabiny. Trpeli tým predovšetkým ženské orgány. Náradie bolo tvrdé a pri odrazoch a dopadoch veľmi nepomáhalo. Dnes je naopak všetko veľmi pružné. Náradie vymršťuje cvičenca oveľa viac, aby bolo možné zvládnuť náročné viacnásobné saltá či obraty. Hádám ešte dôležitejší je správny doskok a ten sa musí poriadne natrénovať.

Otraseaná po páde na domácej súťaži, keď mi pri cvičení praskla žrd' na bradlách. Lekár zistoval, či môžem pokračovať v súťaži. Rozhodkyne mi povolili zostavu opakovať.

Za mojich pretekárskych čias bola kladina ohobľovaný kusisko dreva. Dnes je oveľa pružnejšia.

Zlý dopad môže spôsobiť hotovú katastrofu. Keď sa palubovka na prostných začala vyrábať z modernejšieho materiálu, stala sa pružnou a gymnasti a gymnastky sa museli naučiť korigovať doskok. Nový druh palubovky umožnil robiť náročnejšie prvky, ale pribudlo aj množstvo úrazov. Zdokonaľuje sa technológia náradia, v dôsledku čoho sa gymnastické náradie často vymieňa.

Pri gymnastike sa veľa riskuje a úrazy sa nedajú predvídať. Aj pri malej nepozornosti sa môže stať úraz. Opotrebujú sa kĺby, kolená, achilovky, chrbtica. Gymnastika dáva telu zabráť.

O VŠETKOM ROZHODUJE HLAVA A ZDRAVÝ ROZUM

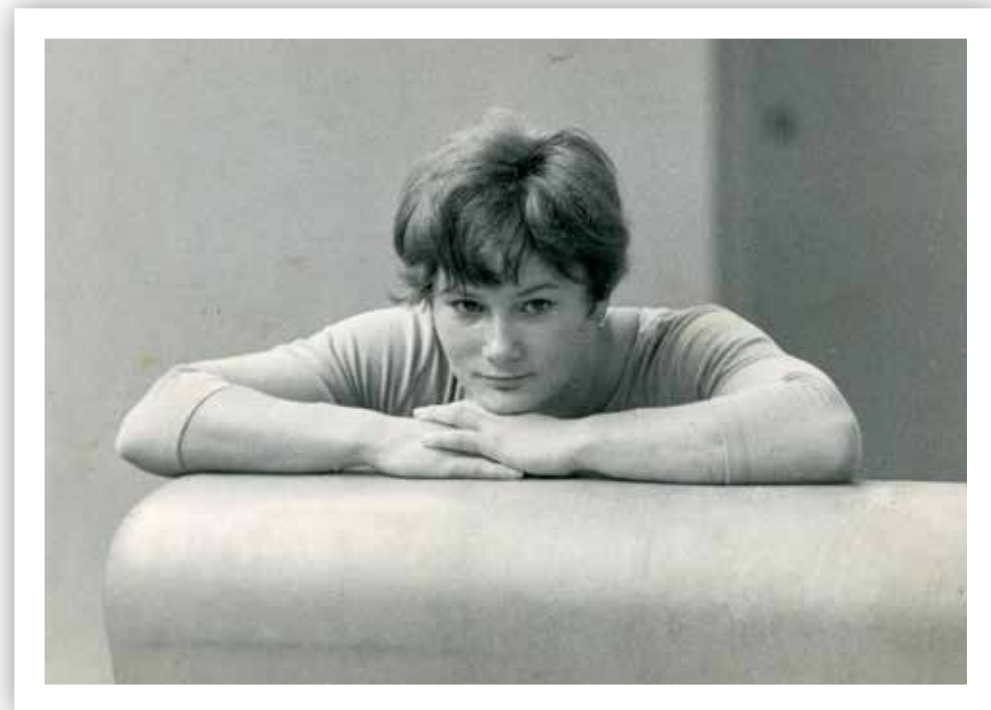
Pri športe musí byť hlava na mieste a mozog by mal v každom momente správne reagovať. Niekedy športovec začne priveľmi premýšľať a zablokuje sa. Bloky si však každý športovec musí odbúrať sám.

Na majstrovstvách sveta v Dortmunde platilo, že družstvo, ktoré bude mať na prostných viac náročných prvkov, bude víťaziť. Vtedy bolo vrcholom salto vzad s obratom o 360 stupňov. Tak mi jeden z trénerov Kojdecký povedal: „Nerozmýšľaj o tom, odraz sa, vyskoč a zatoč.“ Na prvý raz som to urobila a ani som si neuvedomila, ako sa mi to podarilo.

V našom družstve sme štyri dievčatá mali zvládnutý tento najťažší prvok a podarilo sa nám zvíťaziť. Vtedy sa začala éra obratov v akrobacii.

Po nejakom čase sa mi stalo, že to, čo som mala tak veľa krát odskúšané a úspešne skočené a čo bolo pre mňa samozrejme, som sa zrazu bála urobiť. Vedela som, že ak budem mať takýto problém, nemôžu ma postaviť do družstva a ďalej už nebudú môcť so mnou počítať. Musela som to nejako prekonať.

Na sústreniach som skoro ráno chodila do telocvične trénovať tento skok, aby

Vždy som bola tvrdá hlava.

som ho naozaj bezchybne zvládla. Nebolo to jednoduché. Zvládla som to, ale trvalo to veľmi dlho. Vždy som bola tvrdá hlava. Čo som si naplánovala, to som musela urobiť. Gymnastika a šport ma to naučili.

Práve v tie rána na sústreniach som pochopila, že aj v gymnastike sú prvky, pri ktorých sa nesmie veľmi premýšľať. Inak nastane blok a to už znamená problém. Také prvky musí človek robiť automaticky a až po určitom čase sa naučí takej kontrole, že po predvedení prvku už nemá problémy s orientáciou v priestore.

Orientácia v priestore a hrozba „okna“ pri predvádzaní nejakého mimoriadne ťažkého cviku vo vzduchu je veľká hrozba pre gymnastku. Naposledy to bolo vidieť pri veľkých problémoch takej špičkovej gymnastky, ako je Simone Bilesová. Ako najväčšia svetová gymnastická hviezda na OH 2020 v Tokiu dostala „okno“ a nedokázala urobiť prvok, ktorý dovedy robila na tréningu možno aj každý deň. Musela si dať od gymnastiky dlhšiu pauzu, aby sa tých problémov s orientáciou v priestore zbavila. Na jej príklade vidieť, že pri gymnastike o všetkom rozhoduje hlava a zdravý rozum. Ak dostanete pri cvičení a súťažení „okno“, je zle.

PREČO NEMÁM ROVNAKÉ NOHY

Nie všetky moje úrazy a zranenia boli spojené s gymnastikou. Raz pred odchodom na preteky v Nórsku som sa viezla vzadu na bicykli. Päta sa mi zamotala medzi špicu kolesa a špica mi ju natrhla. Tkanivo mi na nohe iba tak viselo.

Prvé, čo mi vtedy prišlo na um, že takto nemôžem nikam ísť. Ale veľmi som chcela. Prišla som domov a radšej som nikomu nič nepovedala. Nedala som si to zažiť, iba som si to jednoducho obviazala. V noci som si to sama ošetrovala a obväzovala. Potom sme odcestovali do Prahy a trénovala som aj so zranením. Keď som stála na špičkách, veľmi to nebolelo. Keď som stála na celom chodidle, praskla mi chrasta. To potom bolelo poriadne, ale neprezradila som sa. Chcela som len, aby sme odcestovali do Nórska.

Pred cestou som sa zásobila potrebnými pomôckami na liečenie. Polovicu kufra mi zabrali obväzy a dezinfekcia. Vydržala som to a na pretekoch som zvíťazila.

Veľmi som sa bála, že to s nohou nedopadne dobre. Vrátili sme sa a prvé, čo mi prišlo na um, bola myšlienka, že mi ju odrežú. Liečila som si to sama a mohla som dostať otravu krvi. Rodičom som to nepovedala, bála som sa otca.

Naša susedka bola zdravotná sestra. Poprosila som ju o pomoc. Keď to videla, povedala mi, že by som mala v pokoji ležať dovedy, kým sa to nezahojí. Tajne som k nej chodila ešte tri dni. Keď to vyzeralo už trochu lepšie, priznala som sa rodičom. Žiaľ, bez následkov to nezostalo. Jednu nohu mám väčšiu ako druhú. Preto si neviem kúpiť obuv. Musím nosiť takú, ktorá sa dá veľkosťou a variabilitou prispôbiť.

IX. KAPITOLA

ŠPORTOVÚ LEGENDU SOM PREPLAKALA
OD DOJATIA A LÚTOSTI

Problémy s totálne zničeným ľavým bedrovým kĺbom ma trápili niekoľko rokov. Už predtým som mala s ním veľké problémy. Vedela som, že jedinou mojou záchranou je operácia. V praxi to znamená totálna výmena bedrového kĺbu. Do nemocnice som nastúpila v júli 2006 a už koncom augusta som bola schopná vrátiť sa do Talianska k mojim zverenkám. Operácia sa podarila a ja som takmer desať rokov fungovala s vymeneným kĺbom.

Po desiatich rokoch sa však do môjho umelého kĺbu dostala silná infekcia, ktorá mi ho dost' zničila. A tak sa lekári rozhodli dať mi namiesto umelého kĺbu antibiotický kĺb, ktorý mi mal chorú nohu dôkladne vyčistiť od všetkej infekcie. Sedem mesiacov som mala tento antibiotický kĺb. Až potom, keď som sa zbavila infekcie, rozhodli sa ma opäť operovať.

Trofej Športová legenda mi odovzdali predseda Klubu športových redaktorov SSN Tomáš Grosman (vpravo) a čestný prezident Slovenského olympijského výboru František Chmelár.

V roku 2016 ma pripravovali na operáciu. Už som bola takmer na operačnej sále, keď zistili, že na Slovensku nemajú moju veľkosť náhrady. Operáciu mi museli o dva týždne odložiť, pretože až z Francúzska museli priviezť kĺb s takým dlhým klinom, aby mi ho mohli upevniť na moju zničenú stehennú kosť. Odvtedy mám v tele päť skrutiek.

Odloženie operácie som privítala, lebo to bolo tesne pred Vianocami a vďaka tomu

Trofej Športová osobnosť som si prevzala len dodatočne, pretože slávnosť Športovec roka som preplakala v nemocnici.

som mohla so sestrou Dáškou napiet' naše tradičné vianočné koláče pre celú rodinu. Miluje ich aj Mariannka, takže naše vianočné koláče sme napiekli aj pre jej celú rodinu. Mohli sa s nimi hostiť aj moje vnučky v Maribore. Takže, keď sa na odklad mojej operácie pozerám z tejto stránky, privítala som ho. Všetko zlé je na niečo aj dobré.

Krátko pred Vianocami 2016 ma na slávnosti Športovec roka slovenský športoví novinári vyhlasovali za Športovú legendu. V neprítomnosti. Na slávnosť som nemohla prísť, pretože som ležala v nemocnici. Sestričky v nemocnici boli také dobré, že mi aspoň zohnali televízor na izbu.

Pozerala som celú slávnosť v novom Slovenskom národnom divadle a vyhlásenie za Športovú legendu som celé preplakala. Od dojatia, že si športoví novinári na mňa spomenuli – a z ľútosťi, že v ten večer nemôžem v tom divadle byť a nemôžem naživo prežiť tú nádhernú atmosféru, krásne a slávnostné okamihy. To sa dá zažiť iba raz v živote.

Mala som tiež smolu, že pri ošetrovaní čerstvej rany po operácii mi sestrička nechtiac, no musím povedať, že veľmi nešetrne, na dosť veľkej ploche leukoplastom strhla veľmi jemnú kožu zo stehna. Lekári ma opäť museli liečiť. Dlhú som bola na infúziách. Do tela mi nimi dávkovali silné antibiotiká, aby sa oslabené telo po operácii rýchlejšie zotavovalo.

Samozrejme, že neskôr, keď som sa z tých zdravotných problémov dostala, novinári zorganizovali tlačovú besedu, na ktorej mi trofej pre Športovú legendu slávnostne odovzdali. Ale nemalo to ten efekt, aký by prevzatie trofeje malo vo vypredanom divadle. Žiaľ, nebolo mi to dopriate. Mrzelo ma to, ale nemohla som si pomôcť.

Ďakovala som osudu, že som sa z toho všetkého vôbec dostala. A tiež za to, že teraz môžem fungovať tak, ako fungujem.

X. KAPITOLA

NAMIESTO EPILOGU – PO 52 ROKOCH ZNOVU NA OLYMPIÁDE

MALA SOM ÍSŤ DO RIA, POTOM DO TOKIA, ALE VYŠLO TO AŽ S PARÍŽOM

V roku 2016 som mala ísť ako čestný hosť Slovenského olympijského výboru (SOŠV) na olympijské hry v Riu de Janeiro. Vtedy som dostala prvú pozvánku. Veľmi som sa na to tešila, no do toho mi prešla júlová operácia poškodeného kĺbu a zostala som doma.

Keď som prepásla túto šancu, dostala som ponuku ísť v roku 2020 na OH v Tokiu. Táto návšteva hlavného mesta Japonska by bola pre mňa ešte vzácnejšia ako návšteva Ria, pretože by som sa tam ako účastníčka OH 1964 vrátila po 56 rokoch!

Veľmi som sa na tú cestu tešila. Vedela som, že Japonci pred OH 2020 zrekonštruovali aj gymnastickú halu, v ktorej sme my v roku 1964 cvičili. Bola som zvedavá, ako to urobili, čo nové tam pribudlo. Dosť veľa som si o Japonsku a o tokijských prípravách naštuovala.

Lenže nielen moje plány skrížila pandémia ochorenia COVID-19. V jej dôsledku Medzinárodný olympijský výbor rozhodol o presunutí tokijských hier až na rok 2021. Ale tešila som sa aj tak. Lenže veľmi som sa mýlila. Pre prísne protipandemické opatrenia organizátori hier zrušili celý hosťov-

Pred Tokiom som sa pri dobovom oblečení výpravy ČSR z OH 1948 v Londýne takto fotila spolu s Ľubomírom Součkom, ktorý sa podieľal na príprave tejto knihy, ale napokon z mojej cesty v dôsledku pandémie zišlo.

Na olympijský Paríž som sa nalaďovala už v Dome športu v Bratislave, kde SOŠV nainštaloval vizuálne lákadlá k OH 2024 pre návštevníkov budovy.

ský program a ja som zostala doma.

Už som sa zmierila aj s tým, že aj budúce olympijské hry budem môcť sledovať iba na televíznej obrazovke a že sa mi nikdy nepodarí povzbudzovať slovenských športovcov naživo počas ich olympijských súťaží.

Som však veľmi šťastná, že som od života predsa len dostala ešte jednu veľkú a mimoriadne cennú šancu. Olympijské hry 2024 v Paríži, kam sa toto najväčšie svetové podujatie vrátilo po sto rokoch. Bola som rada, že ľudia zo Slovenského olympijského a športového výboru mi ponúkli aj tretí pokus. Pravdepodobne posledný.

Do dejiska hier som odchádzala s veľkou dávkou očakávaní. Mnohokrát som sa v priebehu tohto roka v duchu pýtala, čo ma tam počas niekoľkodňového pobytu

v úvodnej časti hier stretne. Tešila som sa najmä na slávnostné otvorenie, ktoré malo byť iné, než sme poznali dovtedy. Mimo štadióna, uprostred mesta. So značnou časťou na rieke Seina, po ktorej sa mali účastníci olympiády plaviť na dlhom šesťkilometrovom úseku až blízko k Trocadérskemu námestiu.

POČAS SLÁVNOSTNÉHO OTVORENIA SME ZMOKLI DO POSLEDNEJ NITKY

Pri Seine počas čakania na otvárací ceremoniál OH v Paríži. V tejto chvíli ešte bolo celkom pekne, ale potom sme totálne zmokli.

Na slávnostné otvorenie sme museli prísť štyri hodiny pred jeho začiatkom. Vtedy v Paríži ešte nepršalo. Bolo síce pod mrakom, ale dalo sa to vydržať. V centre mesta sa už vtedy zhromažďovalo obrovské množstvo ľudí. Každý chcel vidieť priebeh slávnostného otvorenia aspoň na veľkoplošných obrazovkách, ktoré boli rozmiestnené po brehoch Seiny, pred významnými historickými budovami v centre mesta, v parkoch, na promenádach aj pred galériami.

Počas programu otvorenia sme mali miesta, z ktorých sme videli časť plavby po Seine. A čo sme nevideli naživo, mohli sme pozerieť na veľkoplošnej obrazovke. Vďaka nej sme videli mnohé sprievodné kultúrne a umelecké prezentácie.

Priamo pred nami na jednom z parížskych mostov mali počas plavby športovcov vystúpenia parížski hasiči. Cvičili s rebríkmi, predvádzali svoju šou. Bolo to tiež veľmi zaujímavé. Prezentovali sa dobrou kondičkou, súhrou aj koordináciou pohybov. Divákov zaujalo aj vystúpenie tanečníč, ktoré neskôr vystriedali hasičov. Bolo sa na čo pozerieť.

Škoda, že tesne pred slávnostnou plavbou, na ktorú bol zvedavý celý – nie iba športový – svet, sa spustil výdatný lejak. Veľmi dlho pripravované slávnostné defilé účastníkov OH v Paríži poriadne zmoklo. A my všetci na tribúnach na brehoch Seiny tiež. Už dávno som nebola tak zmoknutá. Až do poslednej nitky!

Mali sme veľké šťastie, že do toho všetkého nefúkal vietor. To by bolo oveľa náročnejšie. Prišli sme do hotela o polnoci. S bývalou šéfkou slovenskej gymnastiky Monikou Šiškovou sme obe boli zmoknuté ako kurence. Zohrievali sme sa sprchou.

Ani v najhoršom sne som si nepredstavovala, že budem v Paríži moknúť pod holým nebom viac ako štyri hodiny! Vytrvalý dážď veľmi poznačil slávnostné otvorenie a dosť ho znehodnotil. Všetko v ten piatok bolo pre vytrvalý dážď inak, než malo byť. Ľudia si počkali na loď so športovcami zo svojej krajiny, zatlieskali im, povzbudili ich a potom mnohí opúšťali hľadisko. Lejak slávnostnému otvoreniu hier veľmi ublížil.

Ak mám hovoriť za seba, dosť ma mrzelo, že plavbou na Seine sa stratila tá fantastická atmosféra, akú som zažila počas slávnostného otvorenia hier v Tokiu, Mexiko City či v Mníchove. Keď nastupovali výpravy krajín na čele s vlajkonosičom na štadión, celé hľadisko búrlivo tleskalo. Nie iba športovcom z jednej krajiny, ale všetkým. Ešte aj dnes mi naskočí husia koža, keď si na to spomeniem. Bolo to niečo fantastické. Celý štadión doslova burácal. Bola to neuveriteľná atmosféra. Vtedy som si uvedomila, že my olympionici tvoríme jednu veľkú svetovú rodinu.

Teraz mi tento moment chýbal. Diváci na brehoch Seiny potleskom vítali iba reprezentantov svojej krajiny. Takže potlesk sa v dianí na oboch brehoch Seiny zákonite stratil.

Francúzi pripravili otvorenie fantasticky. Bola to veľkolepá šou, ktorá musela divákov zaujať. Prezentovali svoju históriu, kultúru, umenie, spôsob života. Ale mne pri tej prezentácii chýbalo viac športu. Boli sme svedkami otvorenia najväčšieho športového sviatku, no športovci mi tam dosť zanikli.

Okrem toho otvorenie trvalo veľmi dlho. Takisto aj svetelná šou pod Eiffelovou a priamo na nej. Aj to posielalo ľudí späť do hotelov. Dlhý otvárací ceremoniál v hustom daždi nebol pre nás v hľadisku tým zážitkom, na ktorý sme sa tešili.

Keď som ja bola olympionička, olympijský oheň horel na jednom mieste, na jednom štadióne. Teraz lietal pod balónom nad historickým centrom Paríža, až pristál v Tuilerijských záhradách pri Louvri. Chvíľu mi bude trvať, kým si na túto novinku zvyknem.

TEST KONDÍCIE V LABYRINTE PARÍŽSKEHO METRA

Program tých piatich dní, ktoré sme s Monikou Šiškovou strávili v Paríži, bol mimoriadne nabitý športom. Ráno sme odchádzali z hotela veľmi skoro. Večer sme sa vracali tesne pred polnocou. Parížske noci boli pre nás veľmi krátke. Ešte niekoľko dní po návrate som preto cítila spánkový deficit a bola som z toho všetkého dosť unavená.

Som však na seba pyšná, že som to všetko zvládla. Najmä presuny na jednotlivé športoviská boli mimoriadne namáhavé. Všade sme cestovali metrom, čiže sme museli zvládnuť množstvo schodov, vedúce k nástupišťu na tej-ktorej stanici. A museli sme sa vedieť orientovať v obrovskej spleti tratí v gigantickom podzemnom labyrinte parížskeho metra. Doteraz som si myslela, že fóbiu mám iba z výšok, ale v Paríži som zistila, že nesvoja sa cítim aj v hlbokom podzemí. V metre mi nebolo všetko jedno, pretože tých poschodí bolo niekoľko. A všade sa šliapalo po schodoch, aj preto to bolo veľmi náročné na čas. A všetko to bolo v prvom rade o fyzickej a psychickej kondícii. O chuti niečo vidieť, niečo skúsiť. A niečo pre tie zážitky aj urobiť a obetovať. Opakujem ešte raz: som na seba veľmi pyšná, že to zvládla.

OBROVSKÉ EMÓCIE NA GYMNASTIKE: RADŠEJ BY SOM CVIČILA AKO SA DÍVALA

V Paríži sme spolu s Monikou Šiškovou celé dni trávili na športovej gymnastike. Prezident Medzinárodnej gymnastickej federácie Morinari Watanabe nám totiž daroval voľné vstupenky na všetky gymnastické súťaže. V hľadisku haly Bercy sme vydržali každý deň aj osem – deväť hodín.

Vychutnávala som si to. Po každom odcvičenom slede sme však museli opustiť hľadisko, do ktorého sme sa na ďalší sled mohli potom vrátiť až po dôkladnej bezpečnostnej prehliadke. Tých sme teda počas dňa absolvovali niekoľko. Bolo to náročné. Žiaľ, žijeme takú dobu, že zvýšené bezpečnostné opatrenia sú nevyhnutné.

Všade, kam sme sa počas toho týždňa v Paríži pohli, nás kontrolovali. Ale som

Na gymnastických súťažiach som aj s Monikou Šiškovou trávila celé dni. Nevedela som sa ich nasýtiť.

kvalifikačné boje dvanástich najlepších družstiev sveta medzi ženami i medzi mužmi. Bolo to náročné aj na čas, ale môžem si povedať, že v Paríži som mala šťastie vidieť v boji o olympijské medaily výkvet súčasného gymnastického sveta.

Súčasný svetový trend smeruje najmä k vysokej obťažnosti. Obťažnosť cvikov dominuje nad eleganciou, ladnosťou, pôvabom, technikou a umením. V súčasnej športovej gymnastike prevláda čoraz väčšie riziko. Ako u mužov, tak aj u žien. A to nie je trend, ktorému

veľmi šťastná, že som to mohla absolvovať. Veľká vďaka patrí Monike Šiškovej, ktorá ten prítiažlivý maratón gymnastických súťaží počas piatich dní so mnou trpezlivo absolvovala. Bola mi veľkou oporou.

Na parížske zážitky budem spomínať ešte veľmi dlho. V hľadisku som prežívala ohromne silné emócie. Sledovať tých najlepších gymnastov a gymnastky z hľadiska, bolo pre mňa veľmi silným zážitkom. Pozorne som sledovala

Parížske stretnutie s Grétou Sandrini.

by som fandila. Žiaľ, takú dobu žijeme. Musíme si na to zvyknúť.

Všetkým športovcom som držala palce, aby sa im natrénované cvičebné prvky a cviky podarilo odcvičiť bez zaváhania. Bolo to pre mňa veľmi emocionálne. Hneď by som si to s nimi vymenila...

V gymnastickom hľadisku som sa stretla aj s mojou niekdajšou zverenkou v Taliansku Gretou Sandrini. Predtým sme sa šesť rokov nevideli, len sme boli v kontakte na sociálnej sieti. Takže sme zistili, že obe sa chystáme do Paríža. Celé dni sme z hľadiska sledovali kvalifikačné súťaže mužov a žien v hale Bercy v súťaži tímov.

Keď sme boli obe v hale, telefonicky sme sa spojili. Povedali sme sa, že sa postavíme z miesta, na ktorom sedíme a zamávame si. Tak sme sa našli aj v zaplnenom mnohotisícovom hľadisku. Opäť to bolo veľmi milé stretnutie. Obe sme mali slzy v očiach. Vždy si máme čo povedať a dlho sme sa spolu rozprávali.

ZÁŽITOK Z BEŇUŠOVEJ MEDAILY

Teší ma, že som mohla byť pri oslave olympijskej medaily, ktorú získal slovenský športovec. Obrovským zážitkom pre mňa bol bronzový úspech vodného slalomára Maťka Beňuša. Veľmi som mu tú medailu želala. Jeho súťaž v C1 bola vlastne jediná, ktorú som videla mimo gymnastiky. A jediná pre Slovensko bola napokon aj jeho medaila.

S Maťom sa poznáme už roky. Jedno zimné obdobie chodil k nám do gymnastickej telocvične na Wolkrovej ulici v Petržalke trénovať. Pomáhali sme mu pri tom. Mnohí z nás mu radili, konzultoval s nami veci. Vedela som, koľko námahy ho tá parížska medaila stála. Bola som šťastná aj za neho, že sa mu to podarilo.

Súťaž mal veľmi ťažkú. Mal počas nej aj veľa šťastia, ale aj to patrí k športu. Veľmi pekná bola aj oslava tohto úspechu v Slovenskom dome, kam sme sa presunuli po jeho súťaži.

Z atmosféry, ktorú som počas olympiády zažila v Paríži, som bola nadšená. Na jeseň tohto roka sa do francúzskej metropoly vrátim. Už mám kúpený päťdňový zájazd, aby som si mohla pamätihodnosti hlavného mesta Francúzska vychutnať bez stresu, náhlenia a bez davov ľudí v historickom centre Paríža. Chcem navštíviť tie galérie, múzea a významné stavby Paríža, ktoré som počas olympiády nemala šancu navštíviť.

So švagrom pôjdeme na zájazd do Paríža aj preto, lebo on nemal šancu zažiť ho tak, ako som ho v júli zažila ja. Chcem mu ukázať dejiská olympijských súťaží. Chcem, aby sme spolu ešte precítili dozvuky olympiády, ktorá sa do Paríža vrátila po sto rokoch. Teraz sa tam idem vrátiť ja po necelých štyroch mesiacoch. Je to mesto, v ktorom môžete vždy niečo zaujímavé obdivovať, čo pritiahne vašu pozornosť. Už sa na ten zájazd veľmi teším.

Mateja Beňuša poznám už dlho. Videla som jeho olympijskú súťaž a potom si vychutnala oslavu jeho bronz v Slovenskom olympijskom dome.

V. ČASŤ POVEDALI O MNE

Už na dvoch miestach tejto knihy o mne hovorili iní. V časti venovanej mojej športovej kariére to boli viaceré „kolegyně“ z niekdajšieho československého reprezentačného družstva a v časti venovanej mojej rodine zase viacerí členovia rodiny. Ale písomne sa o mne vyjadrili aj viacerí ďalší ľudia, s ktorými ma spájali či spájajú bližšie vzťahy. Žiaľ, vyjadrenie jedného z nich publikujem už posmrtné.

VLADIMÍR MILLER

Narodený v roku 1947. Bývalý reprezentant a tréner ČSSR v modernom päťboji, medzinárodný rozhodca moderného päťboja, dlhoročný funkcionár Slovenského olympijského výboru, resp. Slovenského olympijského a športového výboru, bývalý dlhoročný riaditeľ Športového gymnázia v Bratislave, predseda Združenia olympijských klubov SR.

„Keď ma pred Vianocami 2019 oslovila Marika s požiadavkou napísať niekoľko viet so spomienok z detstva, resp. mladosti, privolil som a v duchu som si myslel, že to bude ‚brnkačka‘ niečo o našom detstve napísať. Práve pri písaní týchto viet som si uvedomil, že to také jednoduché nie je...“

Je fakt, že s Marikou sa poznáme takmer 65 rokov, od jej príchodu na našu školu na Vazovovej 6. Respektíve od príchodu jej sestry Dášky, mojej spolužiačky. Marika bola o ročník nižšie.

Vyrastali sme spolu na jednom veľkom dvore, lemovanom ulicami ‚Steinerkou‘ a ‚Vazkou‘. Pamätám sa, že v ich byte na 7. poschodí, nad športovou predajňou, mali na chodbe nízku gymnastickú kladinu, na ktorej museli dievčatá každý deň cvičiť. Bolo veľmi náročné presvedčiť pána Krajčíra, aby ich pustil medzi nás na dvor. Viacerí sme sa pri tejto úlohe striedali...

Už v tom období mali sestry za sebou nejaké roky gymnastickej prípravy a tak ich prestup na ‚Vazku‘, v tom čase vychytenú školu, bol pomerne jednoduchý. Na škole fungoval gymnastický krúžok zložený zo žiakov školy, dievčatá viedol Ján Čížik, chlapcov Ladislav Kornoš. Obaja boli uznávaní odborníci.

V našej triede okrem Dášky boli aj Eva Gregušová, Angela Marková, Dalma Vaníčková, Jarka Stopková a Táňa Pančevová. Spolu s Marikou tvorili vtedajšiu slovenskú dievčenskú gymnastickú špičku. Z nej sa neskôr Marika s Dáškou dostali do československej reprezentácie. S obrovskou hrdosťou sme celá škola, aj my z dvora, vítali Mariku po jej návrate z olympijských hier v Tokiu v roku 1964.

Obdobie na základnej a strednej škole bolo poznamenané vzájomným kamarátstvom a obdivom. Obidvaja sme športovali, aj keď výraznejšie úspechy dosahovala Marika. Chodili sme sa s babami spoločne kúpať na Tehelné pole. Občas som im hrával na našom dvore na gitare. Sem-tam sme sa vodili za rúčky, niekedy sme sa úchytkom bozkávali pod bránou, aj keď už si nepamätám, či to vlastne nebolo s Dáškou.

Postupne sme však nemali na seba až toľko času ako predtým. Obidvaja sme trénovali vo svojom športovom odvetví a plnili sme si reprezentačné povinnosti, popritom sme študovali na FTVŠ. Ale vedeli sme o sebe.

Zoznámil som sa s Mirom, jej neskorším manželom. V tom čase ešte len spolu chodili. Celkom sme sa skamarátili. To už som ja nebýval na ‚Steinerke‘, dnešnej Krížnej. Narodila sa im dcérka Mariannka, ktorá sa rovnako venovala gymnastike.

Marika začala pracovať ako trénerka. Pôsobila aj na Športovom gymnázii v Bratislave, kde som v roku 1991 nastúpil ako riaditeľ školy. Zakrátko po mojom nástupe však ‚utiekla‘ robiť trénerku do Talianska, kde pôsobila dvadsať rokov.

Napriek tomu, že dlho žila v Taliansku, sme vždy cez prázdniny stretávali. Nielen my dvaja, ale starí priatelia a spolužiaci. Bolo to pri rozličných príležitostiach (narodeniny, meniny), alebo iba tak. Stretnutia väčšinou organizovala jej sestra Dáša spolu s manželom Miškom, alebo ďalší spolužiaci. Opäť pri gitare sa spomínalo na našu mladosť, pripomínali sme si rôzne zážitky a nepili sme kofolu, tak ako za mladi. Len žiaľ, z roka na rok nás je menej...“

S Vladimírom Millerom.

PAVOL DUBČEK

Narodil sa v roku 1948, zomrel v roku 2022. Mój bývalý spolužiak, lekár – chirurg, syn Alexandra Dubčeka. Text napísal niekoľko rokov pred smrťou.

„Spoznali sme sa v škole na Vazovovej ulici. Bola to škola otvorená športu a naši učitelia nám v tomto smere nekládli prekážky. Chlapčenská časť triedy väčšinou po skončení vyučovania hrávala na školskom dvore futbal alebo basketbal.

V našej triede bola väčšina dievčat. Ony mali svoje aktivity a veľmi sme sa do ich života nestarali. Marika bola vždy skromná, tichá osoba. Spočiatku ani nikto nevedel, aká je úžasná športovkyňa. Aj neskôr, keď začala dosahovať úspechy a stala sa známou, ostala skromnou a normálnou ženou. Úspechy ju nijako nepoznačili.

Vždy sa chovala veľmi ľudsky a priateľsky. Veľmi si ju vážime a sme radi, že patrí medzi našich spolužiakov. V súčasnosti organizuje stretnutia spolužiakov, napriek tomu, že je to pomerne náročné. Po politických zmenách na Slovensku viac ako polovica našich spolužiakov odišla do rozličných končín sveta.

Aj Marika bola dlhý čas na pracovnom pobyte v cudzine. Až neskôr sme sa dozvedeli, že po aktívnej športovej kariére pracovala dvadsať rokov ako trénerka v Taliansku. Po návrate stále zostala tým milým a slušným dievčaťom, akým vždy bola.“

ANNA POZNÍKOVÁ-CHOVANČIKOVÁ

Priateľka z detstva, bývalá rehabilitačná terapeutka pre vrcholovú gymnastiku a masérka v stredisku vrcholového športu v Bratislave.

„S Marikou sme sa spoznali ako tínedžerky, ktoré milovali slobodu, tanec, život. Chodili sme spolu do jednej „partie“, s ktorou sme prežili krásne obdobie mladosti. Naša najobľúbenejšia kaviareň bola Metropolka. Kedykoľvek sme niekoho potrebovali, vždy sme vedeli, kde ho treba hľadať.

V lete sme sa stretávali na Zlatých Pieskoch a na kúpalisku Tehelné pole. Vždy sme budili pozornosť gymnastickými skokmi do vody. Chodili sme aj na „čaje o piatej“ na študentskom internáte Mladá garda a v kaviarni Savoy hotela Carlton. Všetci prítomní vedeli, kto Marika je a keď bola na súťažiach, vždy jej držali palce a boli sme jej vernými fanúšikmi.

Po príchode domov sme vždy vo veľkom oslávili jej športové úspechy. Či už to boli úspechy medzinárodné alebo v rámci ČSSR. Vždy sme ju obdivovali pre jej veselú povahu, dobrosrdečnosť, húževnatosť a vytrvalosť v tak ťažkom športe, ako je športová gymnastika.

Keď v Bratislave zriadili stredisko vrcholového športu, začala som v ňom pôsobiť ako rehabilitačná terapeutka pre vrcholovú športovú gymnastiku. Dennodne sme sa v telocvični stretávali a vždy sme sa mali o čom rozprávať. Marika trénovala moju dcéru Luciu Chovančíkovú, zaradenú do prípravky spolu s jej dcérou Mariannou. Tým, že sme sa stali matkami dcér, ktoré robili rovnaký šport, naše priateľstvo sa ešte viac utužilo.

Počas pôsobenia Mariky v Taliansku na mňa pri návštevách Bratislavy nikdy nezabudla. Vždy na mňa pamätala nejakým malým darčekom. Najčastejšie mi nosila

slonov pre šťastie, čím zveľaďovala moju zbierku.

Marika je človek s veľkým Č. Je skromná, obetavá, veselá. Je to človek s úžasnou charizmou.“

MÁRIA MRAČNOVÁ

Narodená v roku 1946. Bývalá popredná reprezentantka ČSSR v skoku do výšky, 6. na OH 1968 a 4. na OH 1976 v Montreale, bronzová na ME 1969. Neskôr predsedníčka Olympijskej spoločnosti Slovenska, bývalá dlhoročná podpredsedníčka SOV a predsedníčka Slovenského atletického zväzu, dnes predsedníčka Olympijského klubu Bratislava.

„Na Marike som obdivovala jej húževnatosť, odvahu, rozsah pohybov a eleganciu, s ktorou cvičila svoje zostavy. Bola veľmi úspešná, darilo sa jej a stmelovala celý kolektív gymnastiek. Po dlhom čase, keď sa vrátila zo zahraničného trénerského angažmán v Taliansku, sme sa častejšie začali vídať na spoločných akciách SOV a na stretnutiach olympionikov. Podarilo sa mi zapojiť Mariku do práce v Olympijskom klube Bratislava a ona s obdivuhodnou energiou absolvuje množstvo besied so študentmi, pomáha mi pri organizovaní Olympijských dní, chodí s nami sadiť stromčeky a čistiť športoviská. Neuveriteľný vzťah má k detičkám, jej hodinové cvičenie v materskej škole na Strečianskej bolo ukážkové! To, že stále zasväčuje nasledovníčky do krás gymnastiky, je obrovským prínosom pre ďalšie napredovanie tohto náročného športu na Slovensku. Prekonala ťažké obdobie s problémami bedrového kĺbu, nevzdala to, naozaj príkladne bojovala a napriek bolestiam naďalej chodila na tréningy. Patrí jej za to všetko obrovský hold.“

JÁN NOVÁK

Narodený v roku 1952. Bývalý tréner ženskej gymnastiky v Trnave, dlhoročný prezident Slovenskej gymnastickej federácie, dnes čestný prezident SGF.

„Mariku Némethovú-Krajčírovú registrujem prakticky od svojho detstva. Obdivoval som jej športové výkony a mal som blízky vzťah k jej trénerovi Jankovi Čížikovi. Obdivoval som jej vzorné športové vystupovanie reprezentantky Československa.

K svojim kolegyniam mala vždy silný vzťah. Dôkazom toho sú stretávky zlatého družstva žien z MS 1966 v Dortmunde, na ktoré Marika chodí dodnes s veľkým nadšením.

V športovej gymnastike na Slovensku dosiahla toľko, že sa to dnes nedá napodobniť. Preto jej zaslúžene patrí veľký obdiv všetkých športovcov, nielen gymnastov. Slovenská gymnastická federácia vyhlásila Mariku za športovú gymnastku 20. storočia.

Na začiatku 70. rokov minulého storočia som sa po vzore otca vydal na trénerskú dráhu v športovej gymnastike žien. Pri trénerskej práci som mal možnosť spoznať veľa skvelých trénerov, s ktorými ma spájala láska k športu, ku gymnastike. Medzi nich výrazne patrila Marika, s ktorou sme jedno úspešné obdobie aj trénersky spolupracovali pri príprave bratislavských a trnavských gymnastiek. V tom čase tréneri z celého Slovenska spolupracovali, navzájom sa uznávali a predovšetkým sa tešili

na stretnutia na súťažiach po celom Československu.

Zážitky zo spoločných ciest vlakom mi zostanú navždy v pamäti. Raz sme sa vracali nočným vlakom zo súťaže tušímže v Prahe, alebo ešte ďalej na západ. Spať sa nám nikdy nechcelo, diskutovali sme medzi sebou, rozprávali si veselé zážitky nie len z trénerskej práce. Tak to bolo aj pri tejto ceste.

Nadránom sme už čakali príchod do Bratislavy. Vtom sme započuli: „Trnava, Vystupovať!“ Mysleli sme si, že je to žart, ale nebol. Vlak odklonili a rýchlík z Prahy prišiel rovno do Trnavy. Na poslednú chvíľu sme vystúpili z vlaku. Inak by sme sa skutočne dostali do Bratislavy a odtiaľ by sme sa museli vracat' do Trnavy.

Ešte aj dnes sa s Marikou, ktorá bola aj so sestrou Dášou v našej skupine, na tomto nočnom zážitku radi zasmejeme. Marika zostala dodnes vzorom pre mládež. Je charakteristickým znakom je humor a dobrá nálada. Máme k sebe stále veľmi blízko. Náš vzťah sa budoval počas niekoľkých desaťročí spoločnej práce a nezmenil sa ani vtedy, keď Marika pôsobila dlhšie v zahraničí. Cením si naše priateľstvo!“

FRANTIŠEK CHMELÁR

Narodený v roku 1946. Bývalý vedúci oddelenia talentovanej mládeže SÚV ČSZTV, neskôr 17 rokov predseda, resp. prezident Slovenského olympijského výboru (SOV), dnes čestný prezident Slovenského olympijského a športového výboru (SOŠV).

„Volala sa Mariana, ale pre všetkých nás, spolužiakov na bratislavskej Fakulte telesnej výchovy a športu, to bola Marika. Vzrastom maličká, čiperná, priateľská a skromná. V skutočnosti to už bola megahviezda v súhvezdí úžasnej československej gymnastiky žien. V tom čase bola pre nás spoločne s Vladom Dzurilom, Karolom Joklom, Václavom Nedomanským, Hildou Mazúrovou, Máriou Mračnovou a s ďalšími výnimočnými športovcami v radoch študentov FTVŠ zdrojom hrdosti, inšpiráciou a vývesným štítom. Aj po skončení aktívnej činnosti ostala pri gymnastike ako tvrdo a skromne pracujúca trénerka. Tak je to až dodnes. Preto si Marika zaslúži naše priateľstvo, rešpekt a úctu.“

Ján Novák mi ako prezident Slovenskej gymnastickej federácie k roku 2003 blahoželal k udeleniu titulu Čestná členka SGF.

S Františkom Chmelárom a Jozefom Golonkom.

VI. ČASŤ FOTOPRÍLOHA

Spomienka na dávne gymnastické časy na minikladine v Slovenskom olympijskom a športovom múzeu (SOŠM).

S tromi šéfmí svetovej gymnastiky. S Talianom Brunom Grandim (na spoločnej snímke tretí zľava, celkom vľavo čestný predseda SOV Vladimír Čerňušák) v Bratislave v roku 2003, s Rusom Jurijom Titovom na oslavách storočnice československej gymnastiky v roku 2018 a Japoncom Morinarim Watanabeom na oslavách 60 rokov organizovanej gymnastiky na Slovensku v Poprade v roku 2023.

Pri paneli Věry Čáslavskej, keď sme si v Slovenskom olympijskom a športovom múzeu pripomínali jej nedožitú osemdesiatiny.

V gréckej Olympii pri pomníku, pod ktorým je pochované srdce zakladateľa moderných olympijských hier Pierra de Coubertin.

Na sedemdesiatku som dostala tortu, ktorej ozdobou bola gymnastka na kladine.

Na olympijských hrách v Paríži som si ako diváčka jeden deň vychutnala aj vodný slalom.

S kurátorkou zbierok SOŠM Zdenkou Letenayovou ma spája dlhoročné priateľstvo aj práca, keďže v múzeu robím cez vikendy lektorku.

Počas letného Európskeho olympijského festivalu mládeže (EYOF) 2022 v Banskej Bystrici v spoločnosti ďalších top olympionikov Anastasie Kuzminovej, Michala Martikána, Jozefa Gönciho, Eleny Kaliskej, Martiny Halinárovej, Mateja Tótha a Jozefa Pribilínca.

Samozrejme, na gymnastike som na EYOF nemohla chýbať.

Na EYOF v Banskej Bystrici s Petrom Pellegrinim, teraz už prezidentom Slovenskej republiky.

Pred niekoľkými rokmi mi Medzinárodný olympijský výbor udelil diplom Žena a šport. Odovzdali mi ho prezident SOŠV Anton Siekel a členka MOV Danka Barteková.

K 30. výročiu SOŠV prišiel v mene Medzinárodného olympijského výboru vlani blahozelať viceprezident MOV Juan Antonio Samaranch mladší. Na snímke s ním a so mnou náš gymnastický medailista z ME 1979 Jozef Konečný a vtedajšia šéfk slovenskej gymnastiky Monika Šišková.

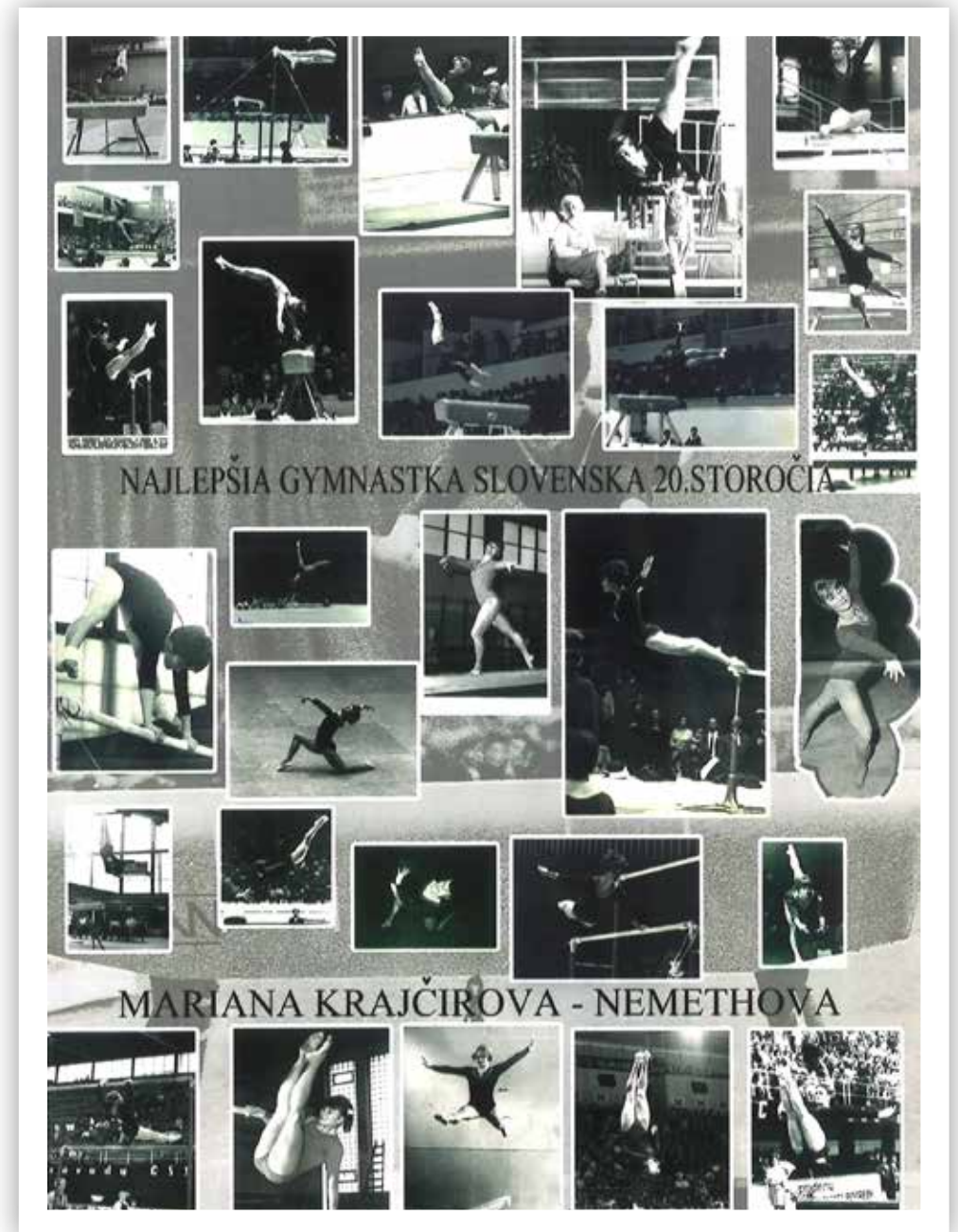
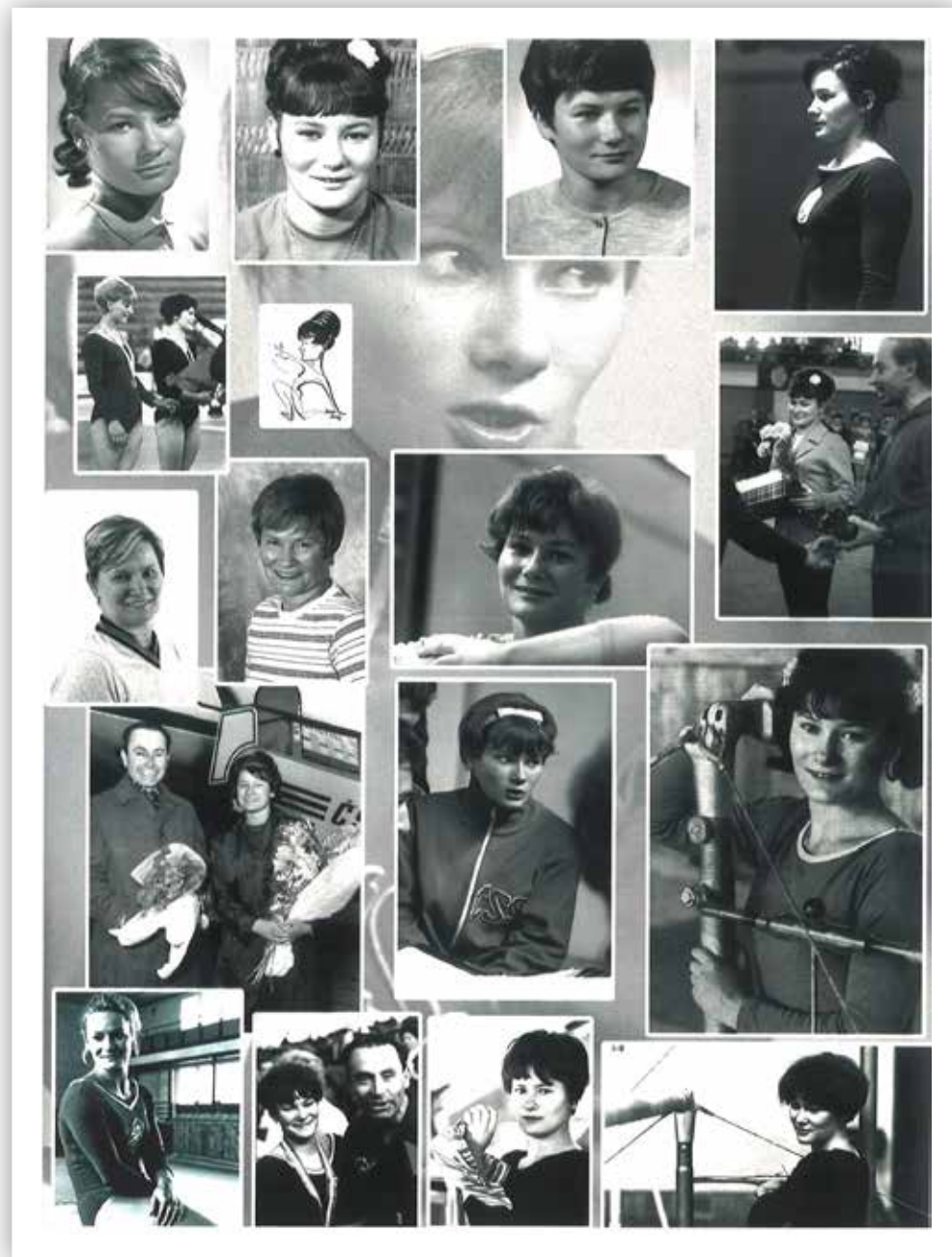

Pred panelom v telocvični Pen Gymu v Petržalke, ktorej som prepožičala svoje meno.

V publikácii k 70. výročiu Slovenskej gymnastickej federácie mi venovali čestné miesto.

Rada chodím na súťaže odovzdávať ceny mladým gymnastkám. Táto fotografia je z Gym Festivalu v Trnave.

VII. ČASŤ FAKTOGRAFICKÉ PRÍLOHY

ŽIVOTOPIS VO FAKTOCH

Mariana Némethová-Krajčírová sa narodila 1. júna 1948 v Košiciach. Základnú školu navštevovala v Olomouci a v Bratislava, strednú všeobecno vzdelávaciu školu na Vazovovej 6 v Bratislave (maturita 1966). V roku 1984 absolvovala vysokoškolské štúdium so špecializáciou tréner športovej gymnastiky na FTVŠ UK v Bratislave.

Aktívna športová činnosť: členka oddielu gymnastiky TJ Slavoj Vinohrady BSP Bratislava (1958 – 1991), v rokoch 1961 – 1963 členka československej reprezentácie junioriek, v rokoch 1964 – 1972 členka reprezentačného družstva žien ČSSR.

TRÉNERSKÁ ČINNOSŤ

Trénerka športovej gymnastiky z povolania na SÚV ČSZTV (1973), následne v stredisku vrcholového športu mládeže v Bratislave (1980 – 1985), na Športovej škole Bratislava (1985 – 1988) a v TJ Vinohrady BSP (1988 – 1991). Trénerka gymnastiky pre radosť v provincii Lombardsko (Taliansko, 1991 – 2012) a po návrate na Slovensko v oddieli športovej gymnastiky Slavia UK Bratislava (2012 - 2016).

NAJVÝZNAMNEJŠIE ŠPORTOVÉ ÚSPECHY

- 1960** – majsterka ČSSR v súťaži družstiev v kategórii mladších dorasteniek v Pardubiciach ako členka reprezentácie Slovenska
- 1961** – tretia na majstrovstvách ČSSR vo viacboji jednotlivkyň na šampionáte junioriek v Bratislave
- 1962** – majsterka ČSSR v kategórii dorasteniek
- 1963** – majstrovstvá ČSSR v Nitre: 4. miesto vo viacboji
- 1964** – majstrovstvá ČSSR v Ostrave: 3. miesto vo viacboji
- 1964** – olympijské hry v Tokiu: 2. miesto v súťaži družstiev, 22. miesto vo viacboji

So zbierkou mojich najcennejších medailí.

- 1966** – majstrovstvá sveta v Dortmunde: 1. miesto v súťaži družstiev, 5. miesto v preskoku, 7. miesto vo viacboji
- 1967** – majstrovstvá Európy v Amsterdame: 3. miesto vo viacboji, 3. miesto na bradlách, 4. miesto v preskoku, 4. miesto v prostných a 5. miesto na kladine
- 1967** – predolympijská súťaž v Mexico City: 1. miesto v súťaži družstiev, 2. miesto vo viacboji, 2. miesto v preskoku, na kladine aj v prostných a 4. miesto na bradlách
- 1968** – olympijské hry v Mexico City: 2. miesto v súťaži družstiev, 4. miesto v preskoku (k bronzu chýbalo 0,25 bodu), 9. miesto vo viacboji
- 1969** – generálka na majstrovstvá sveta 1970 v Ľubláne: 1. miesto vo viacboji, 1. miesto na kladine aj na bradlách, 2. miesto v preskoku, 3. miesto v prostných
- 1970** – majstrovstvá sveta v Ľubláne: 3. miesto v súťaži družstiev, 4. miesto na bradlách, 18. miesto vo viacboji
- 1970** – majstrovstvá ČSSR v Bratislave: absolútna majsterka ČSSR, 1. miesto na bradlách aj na kladine, 2. miesto v preskoku aj v prostných
- 1972** – olympijské hry v Mníchove: 5. miesto v súťaži družstiev, 18. miesto vo viacboji
- 2012** – ocenenie za rozvoj športovej gymnastiky v talianskej provincii Lombardsko
- 2014** – udelenie Zlatého odznaku Slovenského olympijského výboru za výnimočný prínos pre olympijské hnutie a šport
- 2014** – udelenie titulu Športová legenda mesta Košice a uvedenie do Siene slávy mesta Košice
- 2016** – udelenie titulu Športová legenda od Klubu športových redaktorov Slovenského syndikátu novinárov
- 2018** – udelenie diplomu Medzinárodného olympijského výboru Žena a šport
- 2020** – odhalenie pamätnej tabule na budove Základnej školy na Vazovovej 6, ktorú navštevovala
- 2023** – prijatie za čestnú členku Slovenského olympijského a športového výboru (SOŠV)

ZÍSKANÉ ČESTNÉ TITULY, VYZNAMENANIA A OCENENIA

- 1964** – udelenie titulu Majsterka športu (za 2. miesto v súťaži družstiev na OH v Tokiu)
- 1966** – udelenie titulu Zaslúžilá majsterka športu (za 1. miesto v súťaži družstiev na MS v Dortmunde)
- 1967** – udelenie čestného uznania Za zásluhy o rozvoj československej telesnej výchovy II. stupňa (za úspechy na ME v Amsterdame)
- 1968** – udelenie štátneho vyznamenania Za vynikajúcu prácu pri rozvoji telovýchovy a športu 2. stupňa (udelil jej prezident republiky Ludvík Svoboda) – za 2. miesto v súťaži družstiev na OH v Mexico City a za dve 3. miesta na ME v Amsterdame
- 2000** – Slovenská gymnastická federácia ju vyhlásila za Gymnastku storočia
- 2003** – prijatie za čestnú členku Slovenskej gymnastickej federácie
- 2003** – udelenie Strieborných kruhov Slovenského olympijského výboru (SOV) za zisk dvoch strieborných medailí v súťaži družstiev na OH 1964 v Tokiu a OH 1968 v Mexico City
- 2011** – pomenovanie novej gymnastickej telocvične na Wolkrovej ulici v Bratislave-Petržalke: Telocvična Mariky Némethovej-Krajčírovej

POĎAKOVANIE

Je veľa tých, ktorým by som sa rada poďakovala za podporu, ktorú mi preukazovali počas mojej športovej kariéry aj v súkromnom živote.

Mojim rodičom, ktorí mi od narodenia pomáhali prekonávať zdravotné problémy. Bez ich pomoci a podpory by som dnes nebola slovenskou športovou legendou.

Mojej sestre Dagmar, ktorá bola mojou psychickou podporou v obdobiach športových nezdarov a vždy stála po mojom boku ako moje druhé ja.

Mojej rodine, ktorá vždy rešpektovala a tolerovala moje časovo náročné povolanie.

Veľká vďaka patrí aj všetkým trénerom, ktorí sa podieľali na mojej športovej kariére. Bez ich odbornej práce by som len ťažko napredovala.

Poďakovanie patrí aj všetkým mojim učiteľkám, učiteľom, profesorom na základnej a strednej škole, ako aj na FTVŠ za ich skvelú pedagogickú prácu, ústretovosť a pochopenie pre môj šport.

Samozrejme, veľké ďakujem patrí môjmu športovému klubu TJ Slavoj Vinohrady BSP, ktorý mi pomáhal nie iba v športovej kariére, ale aj v súkromnom živote počas celého obdobia, keď som bola jeho členkou, čiže od roku 1958 až do roku 1991.

Poďakovať sa chcem aj spolugymnastkám z československej a slovenskej reprezentácie, ktoré obohatili môj život o trvalé priateľstvá a krásne zážitky zo športových podujatí.

Chcem sa poďakovať lekárom, ktorí sa starali o moje zdravie, a ktorí mi pomáhali svojou odbornosťou dostať sa po zraneniach čo najrýchlejšie do tréningového procesu. Konkrétne lekárom oddelenia telovýchovného lekárstva vo Fakultnej nemocnici v Bratislave aj v nemocnici v Piešťanoch, ako aj reprezentačným lekárom v Prahe.

Ďakujem fanúšikom a priateľom československej a slovenskej športovej gymnastiky, ktorí všetko prežívali so mnou, za krásne chvíle na stupni víťazov.

A v neposlednom rade ďakujem športovej mediálnej komunite, novinárom, redaktorom a fotografom, kameramanom a pracovníkom televízie za sprostredkovanie vzácných momentov zo športových podujatí, na ktorých som sa zúčastnila.

Vám všetkým patrí moja úprimná vďaka.

MARIANA NÉMETHOVÁ-KRAJČÍROVÁ

AUTORSKÉ POĎAKOVANIE

Chcem sa poďakovať bývalej dlhoročnej riaditeľke a dnes kurátorke zbierok SOŠV – Slovenského olympijského a športového múzea Zdenke Letenayovej a riaditeľovi mediálneho oddelenia SOŠV Lubomírovi Součkovi za to, že mi ponúkli ideu napísať túto knihu. Vďaka ich nápadu som veľmi dobre spoznal Mariku.

Autor knihy Štefan Žilka spolu s Marianou Némethovou-Krajčírovou.

A nie iba to. Obaja mi neuveriteľne pomáhali pri jej tvorbe svojimi nápadmi, myšlienkami, radami, Ľubo Souček mi pomáhal predovšetkým dodaním faktografických podkladov, výberom fotografií i jazykovou úpravou rukopisu a je autorom spomienok Marikiných spolobojovníčok z úspešných družstiev ČSSR na OH a MS. Ako olympijský špecialista a publicista, ktorý v denníku Šport roky písal o športovej gymnastike, prispel aj mnohými odbornými poznatkami.

Myslím si, že spolu s Marikou Némethovou-Krajčírovou sme spoločne odvedli veľmi dobrú robotu. Za to všetko im patrí moja veľká vďaka. Bez ich podpory a pomoci by som to nedokázal.

ŠTEFAN ŽILKA

PRAMENE

Denníky Československý šport 1962, 1963, 1964, 1966, 1967, 1968, Šport 1969, 1970, 1971, 1972, Smena, Pravda, Rudé Právo, Večerní Praha, Večerník, myzvolen.sme Týždenníky Štart, Beseda, Svet socializmu, Život Mesačník Gymnastika 1962 – 1972

THE BEST SLOVAK GYMNAST OF THE 20TH CENTURY, MARIANA NÉMETHOVÁ-KRAJČÍROVÁ

Mariana (Marika) Némethová-Krajčírová is the most successful Slovak sports gymnast in history. The title was awarded to her only for the 20th century, but in this century, too, no one has surpassed, or even came close, to her achievements in gymnastics.

After 1964, there was hardly a Czechoslovak native who did not know her name or had at least not heard it. Indeed, she was the only Slovak woman in the exceptionally successful Czechoslovak gymnasts team led by the legendary Věra Čáslavská.

During her active career in sports, Marika took part in three Olympic Games. She was at the 1964 Olympics in Tokyo as a 16-year-old, the youngest member not only of the gymnastics team, but of the entire Czechoslovak Olympic team. She was a member of Czechoslovakia's silver-medal team and finished in 22nd place in the all-around event.

She then competed at the 1968 Olympics in Mexico City, now as an experienced and internationally successful competitor. There she again contributed to the team's silver medal and finished ninth in the all-around event and fourth in the vault. Finally, at the 1972 Olympic Games in Munich as the oldest member and leader of the Czechoslovak team, she led them to a fifth place finish while finishing 18th in the all-around. She then did farewell to her active career as a gymnast.

At the World Championships in Dortmund in 1966, she was a member of the Czechoslovakian team which, after several years, finally dethroned the gymnasts of the Soviet Union. She finished seventh in the all-around and fifth in the vault. Four years later, as the team captain in Ljubljana, she led the Czechoslovak team to bronze and added an individual fourth place on the parallel bars.

She achieved her greatest individual success at the 1967 European Championships in Amsterdam. There she won bronze in the all-around and on the parallel bars and also finished fourth in vault and floor exercise and fifth on the balance beam. In that same year, she contributed to the victory of the Czechoslovakian team at the pre-Olympics rehearsal in Mexico City, winning silver medals in the all-around, vault, balance beam and floor events. At the end of the year, in a poll of the German specialised magazine *Olympische Turnkunst* [Olympic Gymnastics], she was named the third best female gymnast in the world.

In 1969, she battled her way to three gold medals, one silver and one bronze at the rehearsal for the 1970 World Championships in Ljubljana, Slovenia. A year later, she also obtained the coveted title of all-around champion of the Czechoslovak Republic.

Marika Némethová-Krajčírová has been in gymnastics throughout her whole life. After ending her career as a competitor, she worked for decades as a coach, and for a certain time as a referee. Even at the age of 76, she still talks passionately about her beloved sport.

OBSAH

I. ČASŤ: PRETEKÁRKA	8
1. DRAMATICKÝ PRÍCHOD NA SVET A DETSTVO	8
2. VO SVETE VEKKEJ GYMNASTIKY	25
3. MEDZI SVETOVOU ŠPIČKOU	42
4. OD MEXICO CITY 1968 PO MNÍCHOV 1972	65
5. MOJI TRÉNERI	104
6. GYMNASTKA OČAMI GYMNASTIEK	107
II. ČASŤ: TRÉNERKA	110
1. CHCELA SOM ODOVZDAŤ ĎALEJ, ČO MA TRÉNERI NAUČILI	110
2. DVADSAŤROČNÁ TALIANSKA ANABÁZA	129
3. NÁVRAT DOMOV	146
III. ČASŤ: MOJA RODINA	150
IV. ČASŤ: KALEIDOSKOP DÔLEŽITÝCH LUDÍ, UDALOSTÍ A VEČÍ Z MÔJHO ŽIVOTA	194
1. PRIATELSTVÁ	194
2. DIVADLO, FILM, HUDBA, TANEC	198
3. ZVIERATÁ	202
4. UCHOVÁVANIE SPOMIENOK	208
5. AKO SOM RAZ A NAVŽDY SKONČILA S FAJČENÍM	210
6. V OLYMPIJSKOM DUCHU	211
7. CESTOVATEĽSKÉ ZÁŽITKY NA CELÝ ŽIVOT	217
8. MOJE ZRANENIA	231
9. ŠPORTOVÚ LEGENDU SOM PREPLAKALA OD DOJATIA A LÚTOSTI	240
10. NAMIESTO EPILÓGU – PO 52 ROKOCH ZNOVU NA OLYMPIÁDE	242
V. ČASŤ: POVEDALI O MNE	250
VI. ČASŤ: FOTOPRÍLOHA	256
VII. ČASŤ: FAKTOGRAFICKÉ PRÍLOHY	268

Všetky práva vyhradené pre fotografie, ktoré sme použili, pochádzajú od známych autorov alebo ich vlastníckych práv. Chceli by sme však konštatovať, že ani pri vynaložení našich najlepších snáh sme sa nedopátrali k vlastníkom a alebo k držiteľom autorských práv na niektoré fotografie staršieho vydania. Preto, pokiaľ by sa takáto osoba našla a svoje oprávnenie serióznym hodnoverným spôsobom preukázala, budeme to riešiť v jej prospech. Naše publikácie musia obsahovať množstvo fotografického materiálu, inak by sme históriu osobnosti alebo udalosti nemali možnosť čo najlepšie zadokumentovať. Druhé vydanie už nebude. Nikdy. Knihy bez fotografií, iba s textom nie sú dokumentačné. Legendy nám starnú a my zabúdame... Nie sme kasové trháky, ale chceme dokumentovať slávu slovenských športových legiend. Preto ďakujeme každému, kto nám pri tomto vydaní pomohol a veríme, že aj pomôže.

UYDANIE KNIHY PODPORILI:

DUŠAN BOHŇA

KEĎ NEMOHLA CHODIŤ, TÚŽILA LIETAŤ

Autor:	© Štefan Źilka
Zodpovedný redaktor, odborná aj autorská spolupráca a jazyková úprava:	Ľubomír Souček
Vydal:	SPORT legal, s.r.o., www.sportovelegendy.sk
Počet strán:	280 strán
Grafická úprava:	Adrián Jakubča, www.jakubca.com
Fotografie:	Archív Slovenského olympijského a športového múzea, Robert Berenhaut, Ladislav Bielik, Z. Bočinský, ČSTK, Emil Fafek, Jozef Heller, F. Holubovský, D. Hladík, Bohumil Hynek, J. Janoško, Albert Jedlička, K. Kučera, Dušan Koutný, Alexandr Lylo, Horst Müller, Karel Novák, H. Patočková, Peter Pospíšil, Milan Richter, Ľudovít Sedílek, Ľubomír Souček, A. Střelec, Ján Súkup, J. Štochl, F. Šturma, TASR, Stanislav Tereba, Alexander Tóth, Jan Tyl, Miroslav Zajíc, Jaroslav Zelený, V. Źitný.
Tlač:	Róbert Jurových - NIKARA, www.nikara.sk

ISBN 978 - 80 - 89920 - 19 - 8